

De Engelijke Wijsheid aangaande de Goddelijke Liefde en aangaande de
Goddelijke Wijsheid

De Engellijke Wijsheid aangaande de Goddelijke Liefde en aangaande de Goddelijke Wijsheid

EERSTE NEDERLANDSCHE VERTALING VAN
SAPIENTIA ANGELICA DE DIVINO AMORE ET DE DIVINA SAPIENTIA.
AMSTELODAMI MDCCLXIII [DOOR EMANUEL SWEDENBORG].

Vertaling (1936) in opdracht van het Swedenborg Genootschap.

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

Eerste Deel

1. DAT DE LIEFDE HET LEVEN DES MENSCHEN IS. De mensch weet dat de liefde is, maar hij weet niet wat de liefde is. Hij weet dat de liefde is vanuit de gemeene spraak, als dat gezegd wordt dat die mij liefheeft, dat de koning de onderdanen liefheeft en dat de onderdanen den koning liefhebben, dat de echtgenoot de echtgenoot liefheeft, en dat de moeder de kinderen, en omgekeerd; voorts dat deze en die het vaderland, de medeburgers, den naaste liefheeft; eender aangaande dingen geabstraheerd van de persoon, als dat hij dit of dat liefheeft. Maar ofschoon de liefde zoo universeel is in de spraken, weet nochtans nauwelijks iemand wat de liefde is. Als hij over haar nadenkt zegt hij, omdat hij zich dan niet eenige idee van denking over haar kan vormen, ofwel dat zij niet iets is, ofwel dat zij alleen iets invloeiends is vanuit gezicht, gehoor, tast, en gesprek, en zoo bewegend. Hij weet in het geheel niet dat zij het leven zelf van hem is, niet slechts het gemeene leven van het gansche lichaam van hem, en het gemeene leven van al de denkingen van hem, maar ook het leven van al de afzonderlijke dingen ervan. Dit kan de wijze doorvatten vanuit dit wanneer gezegd wordt: Indien gij de aandoening, die der liefde is, verwijdert, kunt gij iets denken, en kunt gij iets handelen? Voor zooveel de aandoening die der liefde is, verkoelt, verkoelt voor evenzooveel niet de denking, de spraak, en de handeling; en voor zooveel zij warm wordt, worden voor evenzooveel niet die warm? Maar deze dingen doorvat de wijze niet vanuit de erkenning dat de liefde het leven des menschen is, maar uit de ondervinding dat het aldus geschiedt.

2. Niemand weet wat het leven des menschen is tenzij hij weet dat het de liefde is; indien hij dit niet weet, kan de een gelooven dat het leven des menschen slechts gewaarworden en handelen is, de ander dat het denken is, terwijl toch de denking de eerste uitwerking des levens is, en de gewaarwording en de handeling de tweede uitwerking des levens is. Gezegd wordt dat de denking de eerste uitwerking des levens is, maar er is meer en meer innerlijke denking, voorts meer en meer uiterlijke. De binnenste denking welke de doorvatting der einddoelen is, is daadwerkelijk de eerste uitwerking des levens. Maar over deze dingen beneden waar over de graden des levens wordt gehandeld.

3. Eenige idee aangaande de liefde dat zij het leven des menschen is, kan men hebben vanuit de warmte der zon in de wereld; dat die zooals het gemeene leven van alle vegetaties der aarde is, is bekend, want vanuit die, als zij opkomt, hetgeen in den tijd der lente geschiedt, verrijzen planten van elk geslacht

vanuit den grond, worden met bladeren getooid, daarna met bloemen, en ten slotte met vruchten, en leven zoo als het ware; doch wanneer de warmte terugtreedt, hetgeen geschiedt in den tijd van herfst en winter, worden zij ontbloot van die teekenen van haar leven, en verwelken. Het eendere is het met de liefde bij den mensch, want zij stemmen onderling met elkander overeen; en daarom ook is de liefde warm.

4. DAT DE ALLEENE GOD, ALDUS DE HEER, DE LIEFDE ZELVE IS, OMDAT HIJ HET LEVEN ZELF IS; EN DAT DE ENGELN EN DE MENSCHEN DE OPNEMENDEN VAN HET LEVEN ZIJN. Dit zal in de Verhandelingen over de GODDELIJKE VOORZIENIGHEID, en over het LEVEN, met veel dingen worden verlicht; hier slechts dat de Heer, die de God des heelals is, Ongeschapen en Oneindig is; de mensch en de Engel echter is geschapen en eindig. En omdat de Heer Ongeschapen en Oneindig is, is Hij het Zijn zelf hetwelk Jehovah wordt geheeten, en is Hij het Leven zelf of het Leven in zich. Vanuit het Ongeschapene, het Oneindige, het Zijn zelf en het Leven zelf kan niet iemand onmiddellijk geschapen worden, omdat het Goddelijke één en niet verdeeld is, maar het moet zijn vanuit de geschapen en de eindige, aldus de gevormde dingen, opdat dien het Goddelijke kan inzijn. Omdat de menschen en de Engelen zoodanig zijn, zijn zij de opnemenden van het leven. En indien daarom eenig mensch zich met de denking tot daartoe laat afleiden dat hij niet een opnemende van het leven is, maar het leven, kan hij niet worden afgeleid van de denking dat hij God is. Dat de mensch gewaarwordt alsof hij het leven is, en vandaar gelooft dat hij het is, is vanuit begoocheling; want in de instrumentale oorzaak wordt de principale oorzaak niet anders doorvat dan zooals één met zichzelf. Dat de Heer het Leven in zich is, leert Hijzelf bij Johannes *“Gelijkerwijs de Vader het leven heeft in zich zelven, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, het leven te hebben in zich zelven”* v: 26; en dat Hij *“het Leven zelf”* is, Joh. xi: 25; hfdst. xiv: 6. Omdat nu het Leven en de Liefde één zijn, als vanuit de bovengezegde dingen, n. 1, 2, openligt, volgt dat de Heer, omdat Hij het Leven zelf is, de Liefde zelf is.

5. Maar opdat dit in het verstand valle, moet men in ieder geval weten dat de Heer, omdat Hij de Liefde in haar wezen zelf is, dat is, de Goddelijke Liefde, ten aanschouwe van de Engelen in den Hemel verschijnt zooals een Zon, en dat vanuit die Zon de warmte en heft licht voortgaat, en dat de warmte, daaruit voortgaande, in haar wezen de liefde is, en het licht, daaruit voortgaande, in zijn wezen de wijsheid is; en dat de Engelen voor zooveel zij opnemenden van die geestelijke warmte en van dat geestelijk licht zijn, liefden en wijsheden zijn; niet liefden en wijsheden uit zich, maar uit den Heer. Die

geestelijke warmte en dat geestelijk licht vloeien niet slechts in bij de Engelen en doen die aan, maar zij vloeien ook in bij de menschen en doen die aan, geheel zooals zij opnemenden worden; en opnemenden worden zij volgens de liefde van hen in den Heer en de liefde jegens den naaste. Die Zon zelve, of de Goddelijke Liefde, kan niet door haar warmte en door haar licht iemand scheppen onmiddellijk vanuit zich, want zoo zou zij de Liefde in haar wezen zijn, welke de Heer zelf is, maar zij kan scheppen vanuit de substanties en de materies, aldus gevormd dat zij de warmte zelve en het licht zelf kunnen opnemen; vergelijkenderwijs zooals de zon der wereld niet door de warmte en het licht onmiddellijk ontkiemingen in den aardbol kan voortbrengen, maar vanuit de materies van den aardbodem, welken zij door de warmte en het licht kan inzijn, en vegetatie geven. Dat de Goddelijke Liefde des Heeren als de Zon verschijnt in de geestelijke wereld, en dat vanuit die de geestelijke warmte en het geestelijk licht voortgaat, vanuit welke de Engelen de liefde en de wijsheid hebben, worde gezien in het werk *OVER DEN HEMEL EN DE HEL*, n. 116 tot 140.

6. Daar dus de mensch niet het leven is, maar een opnemende van het leven, zoo volgt, dat de ontvangenis van den mensch uit den vader niet is de ontvangenis van het leven, maar slechts de ontvangenis van den eersten en zuiversten vorm die het leven kan opnemen, tot welken als aan een draad of beginpunt in de baarmoeder achtereenvolgens de substanties en de materies toetreden in vormen die tot de opneming van het leven in hun orde en in hun graad zijn aangepast.

7. *DAT HET GODDELIJKE NIET IN DE RUIMTE IS.* Dat het Goddelijke of God niet in de ruimte is, hoewel het alomtegenwoordig is, en bij een iederen willekeurigen mensch in de wereld, en bij een iederen willekeurigen Engel in den Hemel, en bij een iederen willekeurigen geest onder den Hemel, kan met de louter natuurlijke idee niet begrepen worden, maar met de geestelijke idee kan het. Dat dit met de natuurlijke idee niet kan worden begrepen, is omdat in die de ruimte is; want zij is gevormd vanuit zoodanige dingen die in de wereld zijn, in alle en de afzonderlijke dingen waarvan, die met de oogen worden geschouwd, de ruimte is. Elk groote en kleine daar is der ruimte; elk lange, breede, en hooge daar is der ruimte; in één woord, elke maat, figuur, en vorm daar is der ruimte. En daarom is gezegd dat het met de louter natuurlijke idee niet kan worden begrepen dat het Goddelijke niet in de ruimte is, wanneer gezegd wordt dat het waar dan ook is. Maar nochtans kan de mensch dit met de natuurlijke denking begrijpen, mits hij in die iets van het geestelijk licht toelaat; en daarom zal eerstiets worden gezegd over de geestelijke idee en

vandaar over de geestelijke denking. De geestelijke idee trekt niet iets vanuit de ruimte maar zij trekt al het hare vanuit den staat. Staat wordt gezegd van de liefde, van het leven, van de wijsheid, van de aandoeningen, van de vreugden daaruit; in het algemeen van het goede en van het ware. De waarlijk geestelijke idee aangaande die dingen heeft niet iets gemeen met de ruimte; zij is hooger en schouwt de ideeën van de ruimte onder zich zooals de Hemel de aarde schouwt. Doch omdat de Engelen en de geesten evengeljik met oogen zien als de menschen in de wereld, en de voorwerpen niet gezien kunnen worden tenzij in de ruimte, verschijnen derhalve in de geestelijke wereld, waar de geesten en de Engelen zijn, ruimten eender aan de ruimten in de landen, doch nochtans zijn het niet ruimten, maar schijnbaarheden; want zij zijn niet vast en gesteld zooals in de landen, want zij kunnen verlengd en samengetrokken worden, zij kunnen veranderd en gevarieerd worden; en omdat zij zoo niet met een maat kunnen worden bepaald, kunnen zij daar niet met eenige natuurlijke idee, maar alleen met de geestelijke idee begrepen worden; en deze is aangaande de afstanden van ruimte niet een andere dan zooals aangaande de afstanden van het goede of aangaande de afstanden van het ware, welke verwantschappen en eenderheden zijn volgens de staten ervan.

8. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de mensch vanuit de louter natuurlijke idee niet kan begrijpen dat het Goddelijke waar dan ook is en evenwel niet in de ruimte; en dat de Engelen en de geesten dit klaar begrijpen; bijgevolg dat ook de mensch het kan, mits hij in zijn denking iets van het geestelijk licht toelaat. De oorzaak dat de mensch het kan begrijpen, is omdat niet het lichaam van hem denkt, maar de geest van hem; aldus niet het natuurlijke van hem, maar het geestelijke van hem.

9. Dat echter verscheidenen dit niet begrijpen, is omdat zij het natuurlijke liefhebben, en derhalve de denkingen van hun verstand niet boven dat willen verheffen in het geestelijk licht; en wie niet willen, die kunnen niet dan vanuit de ruimte denken, ook over God; en denken over God vanuit de ruimte is denken over het uitgestrekte der natuur. Dit moet vooruitgezonden worden, omdat zonder de wetenschap en eenige doorvatting dat het Goddelijke niet in de ruimte is, niet iets kan worden verstaan aangaande het Goddelijk Leven, dat de Liefde en de Wijsheid is, over welke hier gehandeld wordt; en vandaar weinig, indien iets, aangaande de Goddelijke Voorzienigheid, de Alomtegenwoordigheid, de Alwetendheid, de Almacht, de Oneindigheid, en de Eeuwigheid, over welke in een reeks gehandeld moet worden.

10. Er is gezegd dat in de geestelijke wereld evengeljik ruimten verschijnen als in de natuurlijke wereld, bijgevolg ook afstanden; maar dat zij schijnbaarheden

zijn volgens de geestelijke verwantschappen, die der liefde en der wijsheid, of des goeden en des waren zijn. Vandaar is het dat de Heer, hoewel Hij in de Hemelen bij de Engelen overal is, nochtans hoog boven die als de Zon verschijnt; en omdat de opneming van de liefde en de wijsheid verwantschap met Hemzelf maakt, verschijnen derhalve de Hemelen waar de Engelen in nadere verwantschap vanuit de opneming zijn, Hemzelf nader dan wie in meer verwijderde zijn. Daarvanuit is het ook dat de Hemelen, die drie zijn, tusschen elkander onderscheiden zijn; eender de gezelschappen van elken willekeurigen Hemel; voorts dat de hellen onder die verwijderd zijn volgens de verwerping van de liefde en de wijsheid. Het eendere is het met de menschen, in wie en bij wie de Heer tegenwoordig is in den algeheelen kring der landen; en dit eenig en alleen vanuit de oorzaak omdat de Heer niet in de ruimte is.

II. DAT GOD DE MENSCH ZELF IS. In alle Hemelen is niet een andere idee van God dan de idee van den Mensch. De oorzaak is omdat de Hemel in geheel en in deel in den vorm zooals een Mensch is, en het Goddelijke dat bij de Engelen is, den Hemel maakt; en de denking gaat volgens den vorm des Hemels; en daarom is anders denken over God den Engelen onmogelijk. Vandaar is het dat al die in de wereld welke verbonden zijn met den Hemel, eender over God denken wanneer zij innerlijk in zich of in hun geest denken. Daarvanuit dat God is Mensch, zijn alle Engelen en alle geesten in volmaakt vorm menschen; de vorm des Hemels maakt dit, en deze is in grootsten en in kleinsten aan zichzelf eender. Dat de Hemel in geheel en in deel in den vorm als een Mensch is, worde gezien in het werk *OVER DEN HEMEL EN DE HEL*, n. 59 tot 87; en dat de denkingen gaan volgens den vorm des Hemels, n. 203, 204. Dat de menschen tot een beeld en tot een eenderheid Gods geschapen zijn, is bekend vanuit Genesis 1: 26, 27, voorts dat God aan Abraham en aan anderen als Mensch verschenen is. De ouden, van de wijzen tot de eenvoudigen toe, hebben niet anders over God dan als over een Mensch gedacht; en ten slotte, toen zij verscheidene goden begonnen te vereeren, als in Athene en Rome, vereerden zij allen als menschen. Deze dingen kunnen worden verlicht door deze volgende dingen, waarover vroeger in een zeker werkje. “De natiën, vooral de Afrikanen, die één God, Schepper van het heelal, erkennen en vereeren, hebben de idee van een Mensch aangaande God. Zij zeggen dat niemand een andere aangaande God kan hebben. Wanneer zij hooren dat verscheidenen aangaande God de idee koesteren zooals van een wolkje in het midden, vragen zij waar die zijn; en wanneer gezegd wordt dat zij tusschen de Christenen zijn, ontkennen zij dat het bestaanbaar is. Maar geantwoord wordt dat die een zoodanige idee hebben daarvanuit dat God

in het Woord een Geest wordt genoemd, en aangaande den geest denken zij niet anders dan zooals aangaande een wolkdeeltje, niet wetende dat elke geest en elke Engel mensch is. Doch nochtans is onderzocht of de geestelijke idee van die eender is aan de natuurlijke idee van die, en het is bevonden dat zij niet eender is bij die welke den Heer voor den God des Hemels en der aarde innerlijk erkennen. Ik heb een zekeren presbyter vanuit de Christenen hooren zeggen dat niemand een idee kan hebben van het Goddelijk Menschelijke; en ik heb dien zien overdragen tot verschillende natiën, achtereenvolgens tot meer en meer innerlijke, en uit die tot de Hemelen van haar, en ten slotte tot den Christelijken Hemel; en er werd waar dan ook vergemeenschapping van de innerlijke doorvatting van hen aangaande God gegeven, en hij bemerkte dat die niet een andere idee van God hadden dan de idee van den Mensch, welke de zelfde is met de idee van het Goddelijk Menschelijke”.

12. De plebejische idee in het Christendom aangaande God is als aangaande een Mensch, omdat God *PERSOON* wordt geheeten in de Athanasische Leer der Drievuldigheid; doch wie boven het gewone volk wijs zijn, die verklaren openlijk God onzichtbaar; hetgeen geschiedt omdat zij niet kunnen begrijpen hoe God als Mensch den Hemel en de aarde zou hebben kunnen scheppen, voorts het heelal vullen met Zijn tegenwoordigheid, en meer dingen die niet in het verstand kunnen vallen zoolang niet geweten wordt dat het Goddelijke niet in de ruimte is. Die echter welke tot den alleenen Heer gaan, denken het Goddelijk Menschelijke, aldus God als Mensch.

13. Van hoe groot belang het is een juiste idee van God te hebben, kan vaststaan daarvanuit dat de idee van God het binnenste der denking maakt bij allen die religie hebben; want alle dingen van de religie en alle dingen van den eeredienst schouwen God; en omdat God universeel en afzonderlijk is in alle dingen der religie en van den eeredienst, kan er derhalve, tenzij er een juiste idee van God is, niet vergemeenschapping met de Hemelen zijn.

Vandaar is het dat aan een elke willekeurige natie in de geestelijke wereld een plaats wordt toegewezen volgens de idee van God als Mensch; want in deze is de idee van den Heer, en niet in een andere. Dat na den dood de staat des levens voor den mensch is volgens de bij zich bevestigde idee van God, ligt handtastelijk open uit het tegenovergestelde ervan, dat de ontkenning van God de hel maakt, en in het Christendom de ontkenning van de Goddelijkheid des Heeren.

14. DAT ZIJN EN BESTAAN IN GOD MENSCH ONDERSCHIEDEN ÉÉN ZIJN. Waar Zijn is, daar is Bestaan; het een is er niet zonder het ander; want Zijn door Bestaan Is, en niet zonder hetzelve. Dit begrijpt het redelijke als het

denkt of er eenig Zijn kan zijn dat niet Bestaat, en of er Bestaan kan zijn tenzij uit Zijn. En omdat het een er met het ander en niet zonder het ander is, volgt dat zij één zijn, maar onderscheiden één. Zij zijn onderscheiden één zooals de liefde en de wijsheid; de liefde is ook Zijn, en de wijsheid is Bestaan, want de liefde is er niet tenzij in de wijsheid, noch de wijsheid tenzij vanuit de liefde; en daarom, wanneer de liefde in de wijsheid is, dan Bestaat zij. Deze twee zijn zoodanig één dat zij weliswaar met de denking onderscheiden kunnen worden, maar niet metterdaad. En omdat zij onderscheiden kunnen worden met de denking en niet metterdaad, wordt derhalve gezegd onderscheiden één. Zijn en Bestaan in God Mensch zijn ook onderscheiden één zooals ziel en lichaam; de ziel is er niet zonder haar lichaam, noch het lichaam zonder zijn ziel. Het is de Goddelijke Ziel van God Mensch, die wordt verstaan onder Goddelijk Zijn; en het Goddelijk Lichaam, hetwelk wordt verstaan onder Goddelijk Bestaan. Dat de ziel kan bestaan zonder lichaam, en denken en wijs zijn, is een dwaling voortvloeiende vanuit begoochelingen; want de ziel van elk mensch is in een geestelijk lichaam nadat zij de stoffelijke omhulsels heeft afgeworpen die zij in de wereld ronddroeg.

15. Dat Zijn niet Zijn is tenzij het Bestaat, is omdat het niet eer in een vorm is, en indien het niet in een vorm is heeft het niet een hoedanige, en hetgeen niet een hoedanige heeft is niet iets. Dat wat vanuit Zijn Bestaat, maakt één met Zijn daardoor dat het is vanuit Zijn; vandaar is de vereeniging in één, en vandaar is het dat het een des anderen is wederzijds en beurtelings; voorts dat het een het al is in alle dingen van het ander zooals in zich.

16. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat God is Mensch, en dat Hij daardoor is God Bestaande; niet Bestaande uit Zich, maar in Zich. Wie in Zich bestaat, die is God uit wien alle dingen zijn.

17. DAT IN GOD MENSCH ONEINDIGE DINGEN ONDERSCHIEDEN ÉÉN ZIJN. Het is bekend dat God oneindig is, want Hij wordt de Oneindige geheeten; maar Hij wordt de Oneindige geheeten omdat Hij oneindig is. Daarvanuit alleen dat Hij het Zijn zelf en het Bestaan zelf in Zich is, is Hij niet oneindig, maar omdat oneindige dingen in Hemzelf zijn. Het oneindige zonder oneindige dingen in hetzelfde is het oneindige niet tenzij naar den alleenen naam. De oneindige dingen in hetzelfde kunnen niet oneindig vele gezegd worden, noch oneindig alle, vanwege de natuurlijke idee aangaande vele dingen en aangaande alle dingen; want de natuurlijke idee aangaande oneindig vele dingen is beperkt, en aangaande oneindig alle dingen is zij weliswaar onbeperkt, maar zij trekt vanuit de beperkte dingen in het heelal. En daarom kan de mensch, omdat hij een natuurlijke idee heeft, niet door

sublimatie en benadering komen in de doorvatting aangaande de oneindige dingen in God; doch de Engel kan, omdat hij in de geestelijke idee is, door sublimatie en benadering komen boven den graad des menschen, evenwel niet tot daartoe.

18. Dat oneindige dingen in God zijn, kan een ieder bij zich bevestigen die gelooft dat God is Mensch; en omdat Hij Mensch is, heeft Hijzelf een Lichaam, en al wat des lichaams is; aldus heeft Hijzelf een aangezicht, een borst, een onderlijf, lenden, voeten, want zonder die zou Hij niet Mensch zijn; en omdat Hijzelf die heeft, heeft Hijzelf ook oogen, ooren, neusvleugels, een mond, een tong; voorts ook de dingen die binnen in den mensch zijn, als een hart en een long, en de dingen welke van die afhangen, welke dingen alle tegelijk genomen maken dat de mensch een mensch is. In den geschapen mensch zijn die dingen vele, en in hun samenwevingen beschouwd zijn zij talloos; maar in God Mensch zijn die oneindig; niet wat ook ontbreekt; vandaar heeft Hijzelf oneindige volmaaktheid. Dat vergelijking geschiedt van den Ongeschapen Mensch, die God is, met den geschapen mensch, is omdat God is Mensch, uit Hemzelf wordt gezegd dat de mensch der wereld tot het beeld van Hemzelf en in de eenderheid van Hemzelf is geschapen, Gen. I: 26, 27.

19. Dat oneindige dingen in God zijn, ligt voor de Engelen handtastelijker open vanuit de Hemelen in welke zij zijn. De algeheele Hemel, die vanuit myriaden van myriaden Engelen bestaat, is in zijn universeelen vorm zooals een Mensch; een elk willekeurig gezelschap des Hemels, zoowel grooter als kleiner, eender; vandaar ook is de Engel een mensch, want de Engel is een Hemel in kleinsten vorm; dat het aldus is, worde gezien in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, n. 51 tot 87. In een zoodanigen vorm is de Hemel in het geheel, het deel, en het individu, vanuit het Goddelijke dat de Engelen opnemen; want voor zooveel de Engel vanuit het Goddelijke opneemt, is hij in volmaakten vorm mensch. Vandaar is het dat wordt gezegd dat de Engelen in God zijn, en God in die; voorts dat God het al van die is. Hoe vele dingen in den Hemel zijn kan niet beschreven worden; en omdat het Goddelijke den Hemel maakt, en vandaar die vele onuitsprekelijke dingen vanuit het Goddelijke zijn, ligt klaar open dat oneindige dingen in den Mensch zelf, die God is, zijn.

20. Het eendere kan worden afgeleid vanuit het geschapen heelal als dit wordt geschouwd vanuit de nutten en de overeenstemmingen ervan; maar alvorens dit verstaan kan worden, zullen voorafgaan dingen welke zullen verlichten.

21. Omdat oneindige dingen zijn in God Mensch, welke in den Hemel, in den Engel, en in den mensch als in een spiegel verschijnen, en omdat God Mensch niet in de ruimte is, als boven, n. 7, 8, 9, 10, is getoond, kan het eenigermate worden gezien en begrepen, hoe God Alomtegenwoordig, Alwetend, en Alvoorzienend kan zijn; en hoe Hij als Mensch alle dingen hebbe kunnen scheppen, en als Mensch in het eeuwige de uit Hemzelf geschapen dingen in hun orde kunne houden.

22. Dat oneindige dingen onderscheiden één zijn in God Mensch, dit kan eveneens vaststaan als in een spiegel vanuit den mensch. In den mensch zijn vele en tallooze dingen, als boven is gezegd; maar nochtans wordt de mensch die als één gewaar. Vanuit den zin weet hij niet iets aangaande zijn hersenen, aangaande zijn hart en long, aangaande zijn lever, milt, en alvleschklrier; ook niet aangaande de tallooze dingen in de oogen, ooren, tong, maag, leden der verwekking, en in de overige; en omdat hij vanuit den zin die dingen niet weet, is hij zichzelf zooals één. De oorzaak is omdat al die dingen in een zoodanigen vorm zijn dat niet één kan ontbreken; want hij is de opnemende vorm van het leven uit God Mensch, als boven, n. 4, 5, 6, is aangetoond. Vanuit de orde en de samenschakeling van alle dingen in een zoodanigen vorm treedt de zin op en daaruit de idee alsof zij niet vele en tallooze waren, maar alsof zij één waren. Vanuit deze dingen kan geconcludeerd worden dat de vele en tallooze dingen die in den mensch zooals één maken, in den Mensch zelf die God is, onderscheiden, ja zelfs meest onderscheiden één zijn.

23. DAT ÉÉN GOD MENSCH IS UIT WIEN ALLE DINGEN ZIJN. Alle dingen der menschelijke rede verbinden en concentreeren zich als het ware daarin dat één God de Schepper des heelals is; en daarom denkt een mensch die rede heeft, vanuit het gemeene van zijn verstand niet anders, noch kan hij anders denken. Zeg iemand die gezonde rede heeft, dat er twee scheppers des heelals zijn, en gij zult het verzet vanuit dien in u ervaren, en misschien vanuit den alleenen klank der spraak in het oor; waaruit openligt dat alle dingen der menschelijke rede zich verbinden en concentreeren daarin dat één God is. Dat het aldus is, heeft een tweetal oorzaken. *De eerste is* omdat het vermogen zelf van redelijk denken in zich beschouwd niet des menschen is, maar Gods is bij dien; van dat hangt de menschelijke rede in het gemeen af, en het gemeene maakt dat hij het ziet zooals uit zich. *De tweede is* omdat de mensch door dat vermogen ofwel in het licht des Hemels is, ofwel het gemeene zijner denking daaruit trekt, en het universeele van het licht des Hemels is dat één God is. Anders indien de mensch vanuit dat vermogen de lagere dingen des verstands heeft verdraaid; die beschikt weliswaar over dat vermogen, maar

door de verwringing van de lagere dingen keert hij dat ergens anders heen; vandaar wordt de rede van hem niet gezond.

24. Elk mensch denkt, hoewel hij het niet weet, over een menigte zoals over een mensch; daarom ook doorvat hij het terstond wanneer gezegd wordt dat de koning het hoofd is en de onderdanen het lichaam; voorts wanneer gezegd wordt dat deze en die zoodanig is in het gemeene lichaam, dat is, in het koninkrijk. Het eendere is het met het geestelijke lichaam zoals met het burgerlijke; het geestelijk lichaam is de Kerk, het hoofd van haar is God Mensch. Daaruit ligt open hoedanig in deze doorvatting de Kerk als Mensch zou verschijnen indien niet één God Schepper en Onderhouder des heelals werd gedacht, maar voor één verscheidene; zij zou in die doorvatting verschijnen zoals één lichaam op hetwelk verscheidene hoofden waren, aldus niet zoals een Mensch, maar zoals een monster. Indien gezegd zou worden dat die hoofden één wezen hebben, en dat zij daardoor tegelijk één hoofd maken, kan daaruit niet een andere idee voortspruiten dan dat ofwel één hoofd verscheidene aangezichten heeft, ofwel dat verscheidene hoofden één aangezicht hebben. Aldus zou de Kerk zich in de doorvatting misvormd vertoonen; terwijl toch één God het Hoofd is, en de Kerk het lichaam is, hetwelk uit den wenk des Hoofds en niet uit zich handelt, als eveneens geschiedt in den mensch. Vandaar is het eveneens dat niet dan één koning is in één koninkrijk, want verscheidene zouden het uiteentrekken, doch één kan het samenhouden.

25. Het eendere zou het zijn in de Kerk door den algeheelen kring der landen verspreid, welke de gemeenschap wordt geheeten daarvanuit dat zij zoals één lichaam onder één hoofd is. Het is bekend dat het hoofd het lichaam onder zich regeert naar de wenken; want in het hoofd zetelt het verstand en de wil, en vanuit het verstand en den wil wordt het lichaam gedreven, dermate dat het lichaam slechts gehoorzaamheid is. Het lichaam kan niet iets handelen tenzij vanuit het verstand en den wil in het hoofd; eender de mensch der Kerk tenzij vanuit God. Het schijnt alsof het lichaam vanuit zich handelt, zoo alsof handen en voeten in het handelen zich vanuit zich bewegen, en alsof mond en tong in het spreken zich vanuit zich in trilling brengen, terwijl zij het toch niet in het minst vanuit zich doen, maar vanuit de aandoening des wils en de denking des verstands daaruit in het hoofd. Denk dan, indien één lichaam verscheidene hoofden zou hebben, en een elk willekeurig hoofd zijn eigen meester zou zijn vanuit zijn verstand en vanuit zijn wil, zou het lichaam kunnen blijven bestaan? Tusschen die is het eensgezinde niet bestaanbaar hoedanig het is van één hoofd. Zoals het in Kerk is, aldus is

het in de Hemelen, welke vanuit myriaden van myriaden Engelen bestaat; tenzij allen en de afzonderlijken tot één God schouwden, zou de een van den ander afvallen, en de Hemel zou worden opgelost; en daarom, indien een Engel des Hemels slechts denkt over verscheidene goden, wordt hij terstond afgezonderd; want hij wordt uitgeworpen in het laatste einde der Hemelen, en hij valt neder.

26. Aangezien de algeheele Hemel, en alle dingen des Hemels op één God betrekking hebben, is derhalve de engellijke spraak zoodanig dat zij door een zekere samenstemming vloeiende vanuit de samenstemming des Hemels in het ééne stilhoudt, een aanwijzing dat het dien onmogelijk is anders dan één God te denken; want de spraak is vanuit de denking.

27. Wie, die ongerepte rede heeft, zal niet doorvatten dat het Goddelijke niet gedeeld is; voorts dat er niet verscheidene Oneindigen, Ongeschapenen, Almachtigen, en Goden zijn. Indien een ander, die geen rede heeft, zou zeggen dat verscheidene Oneindigen, Ongeschapenen, Almachtigen, en Goden bestaanbaar zijn, zoo die slechts één zelfde wezen hebben, en dat daardoor één Oneindige, Ongeschapene, Almachtige, en God is, is dan niet het ééne zelfde wezen het ééne zelfde; en het ééne zelfde voor verscheidenen is er niet. Indien gezegd zou worden dat het een uit het ander is, dan is die welke uit het ander is, niet God in zich, en evenwel is God in zich God uit wien alle dingen zijn; gezien worde boven n. 16.

28. DAT HET GODDELIJK WEZEN ZELF DE LIEFDE EN DE WIJSHEID IS. Indien gij alle dingen die gij ook maar kent, verzamelt, en die brengt onder de beschouwing van uw gemoed, en in eenige verheffing des geestes uitvorscht wat het universeele van alle dingen is, zoo kunt gij niet iets anders concludeeren dan dat het de liefde en de wijsheid zijn; want die twee zijn de wezenlijke dingen van alle dingen van des menschen leven; al het burgerlijke ervan, al het zedelijke ervan, en al het geestelijke ervan, hangen van die twee af; zonder die twee zijn zij niet iets. Eender alle dingen des levens van den samengestelden Mensch, die, als eerder is gezegd, een grooter en kleiner gezelschap is, een koninkrijk en een keizerrijk, de Berk, en eveneens de engellijke Hemel. Ontneem aan die de liefde en de wijsheid, en denk of zij iets zijn, en gij zult bevinden dat zonder die, als de dingen vanuit welke zij zijn, zij niets zijn.

29. Dat in God de liefde en tegelijk de wijsheid in haar wezen zelf is, kan door niemand ontkend worden; want Hij heeft allen lief vanuit de liefde in zich, en Hij leidt allen vanuit de wijsheid in zich. Ook het geschapen heelal vanuit de orde beschouwd is aldus vol van de wijsheid vanuit de liefde dat gij kunt zeggen

dat alle dingen in één samenvatting die zelve zijn; want eindeloze dingen zijn in een zoodanige orde, achtereenvolgens en gelijktijdig, dat zij tegelijk genomen één maken. Daarvanuit en niet van elders vandaan is het dat zij samengehouden en in het voortdurende in stand gehouden kunnen worden.

30. Daarvanuit dat het Goddelijk Wezen zelf de liefde en de wijsheid is, is het dat de mensch een tweetal vermogens des levens heeft; en vanuit het eene van die heeft die het verstand, en vanuit het andere heeft die den wil. Het vermogen vanuit hetwelk het verstand is, trekt al zijn dingen vanuit den invloed der wijsheid uit God; en het vermogen vanuit hetwelk de wil is, trekt al zijn dingen vanuit den invloed der liefde uit God. Dat de mensch niet op de juiste wijze wijs is en niet op de juiste wijze liefheeft, neemt de vermogens niet weg, maar sluit die slechts op; en zoolang hij die opsluit, wordt het verstand weliswaar verstand genoemd, eender de wil, maar nochtans zijn zij het wezenlijk niet; en daarom, indien die vermogens werden weggenomen, zou al het menschelijke te gronde gaan, dat denken is en vanuit denken spreken, en willen en vanuit willen handelen. Hieruit ligt open dat het Goddelijke bij den mensch zetelt in dat tweetal vermogens, welke zijn het vermogen van wijs zijn en het vermogen van liefhebben, dat is, dat hij kan. Dat in den mensch het kunnen liefhebben is, hoewel hij niet wijs is en niet liefheeft zooals hij kan, is mij vanuit veel ondervinding bekend geworden, welke gij elders in voorraad zult zien.

31. Daarvanuit dat het Goddelijk Wezen zelf de liefde en de wijsheid is, is het dat alle dingen in het heelal betrekking hebben op het goede en op het ware; want al datgene dat vanuit de liefde voortgaat, wordt het goede geheeten, en wat vanuit de wijsheid voortgaat, wordt het ware geheeten. Maar over deze dingen beneden meer.

32. Daarvanuit dat het Goddelijk Wezen zelf de liefde en de wijsheid is, is het dat het heelal en alle dingen in dat, zoowel de levende als de niet levende, blijven bestaan vanuit de warmte en het licht; want de warmte stemt overeen met de liefde, en het licht stemt overeen met de wijsheid. En daarom ook is de geestelijke warmte de liefde, en is het geestelijk licht de wijsheid. Maar ook over deze dingen beneden meer.

33. Vanuit de Goddelijke Liefde en vanuit de Goddelijke Wijsheid, die het Wezen zelf maken dat God is, komen alle aandoeningen en denkingen bij den mensch op; de aandoeningen vanuit de Goddelijke Liefde, en de denkingen vanuit de Goddelijke Wijsheid; en alle en de afzonderlijke dingen des menschen zijn niet tenzij dan aandoening en denking; die twee zijn zooals de bronnen van alle dingen des levens van hem. Alle verkwikkelijke en

liefelijke dingen des levens van hem zijn vanuit die, de verkwikkelijke vanuit de aandoening der liefde van hem, en de liefelijke vanuit de denking daaruit. Omdat nu de mensch geschapen is opdat hij een opnemende zij, en hij een opnemende is voor zooveel hij God liefheeft, en vanuit de liefde in God wijs is, dat is, voor zooveel hij wordt aangedaan door die dingen die uit God zijn, en voor zooveel hij denkt vanuit die aandoening, zoo volgt dat de Goddelijke Essentie, welke Schepster is, de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is.

34. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE DER GODDELIJKE WIJSHEID IS EN DAT DE GODDELIJKE WIJSHEID DER GODDELIJKE LIEFDE IS. Dat het Goddelijk Zijn en het Goddelijk Bestaan in God Mensch onderscheiden één zijn, worde boven, n. 14 tot 16 gezien. En omdat het Goddelijk Zijn de Goddelijke Liefde is, en het Goddelijk Bestaan de Goddelijke Wijsheid is, zijn deze derhalve eender onderscheiden één. Onderscheiden één worden zij genoemd, omdat de liefde en de wijsheid twee onderscheiden dingen zijn, maar aldus vereenigd dat de liefde der wijsheid is, en de wijsheid der liefde; want de liefde Is in de wijsheid, en de wijsheid Bestaat in de liefde; en omdat de wijsheid haar Bestaan vanuit de liefde trekt, als boven, n. 15, is gezegd, is vandaar ook de Goddelijke Wijsheid het Zijn. Vanuit hetwelk volgt dat de Liefde en de Wijsheid tegelijk genomen het Goddelijk Zijn zijn; doch onderscheiden genomen wordt de Liefde het Goddelijk Zijn geheeten, en de Wijsheid het Goddelijk Bestaan. Zoodanig is de engellijke idee aangaande de Goddelijke Liefde en aangaande de Goddelijke Wijsheid.

35. Aangezien er een zoodanige vereeniging is van de liefde en de wijsheid en van de wijsheid en de liefde in God Mensch, is het Goddelijk Wezen één; want het Goddelijk Wezen is de Goddelijke Liefde omdat zij der Goddelijke Wijsheid is, en de Goddelijke Wijsheid omdat zij der Goddelijke Liefde is; en aangezien er een zoodanige vereeniging van die is, is derhalve ook het Goddelijk Leven één. Het Leven is het Goddelijk Wezen. Dat de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid één zijn, is omdat de vereeniging wederkeerig is, en wederkeerige vereeniging maakt één. Doch over de wederkeerige vereeniging zullen elders meer dingen worden gezegd.

36. De vereeniging van de liefde en de wijsheid is eveneens in elk Goddelijk werk; vanuit die is de voortduur, ja zelfs de eeuwigheid ervan. Indien er meer van Goddelijke Liefde dan van Goddelijke Wijsheid, of indien er meer van Goddelijke Wijsheid dan van Goddelijke Liefde in eenig geschapen werk zou zijn, zou het niet blijven bestaan tenzij voor zooveel zij vanuit het evengelijke inzijn; wat over is, gaat voorbij.

37. De Goddeljke Voorzienigheid neemt in de te hervormen, weder te verwekken, en te zaligen menschen vanuit het evengeljke deel vanuit de Goddeljke Liefde en vanuit de Goddeljke Wijsheid. Vanuit meer van Goddeljke Liefde dan van Goddeljke Wijsheid, of vanuit meer van Goddeljke Wijsheid dan van Goddeljke Liefde, kan de mensch niet hervormd, wederverwekt, en gezaligd worden. De Goddeljke Liefde wil allen zaligen, maar zij kan niet zaligen tenzij door de Goddeljke Wijsheid; en der Goddeljke Wijsheid zijn alle wetten door welke de zaliging geschiedt; en de Liefde kan die wetten niet overklimmen, aangezien de Goddeljke Liefde en de Goddeljke Wijsheid één zijn, en in vereeniging handelen.

38. De Goddeljke Liefde en de Goddeljke Wijsheid worden in het Woord verstaan onder de gerechtigheid en het gericht, de Goddeljke Liefde onder de gerechtigheid, en de Goddeljke Wijsheid onder het gericht; en daarom wordt in het Woord gerechtigheid en gericht gezegd van God; als bij David *“Gerechtigheid en gericht de schraag Uws troon”* Ps. LXXXIX: 15; bij denzelfde *“Jehovah zal zooals het licht uitleiden de gerechtigheid, en het gericht zooals den middag”* Ps. XXXVII: 6; bij Hoschea *“Ik zal u Mij ondertrouwen tot in het eeuwige, in gerechtigheid en gericht”* II: 19; bij Jeremia *“Ik zal aan David opwekken eene gerechte spruit, die Koning zal regeeren, en Hij zal gericht en gerechtigheid doen in het land”* XXIII: 5; bij Jesaja *“Hij zal zitten op den troon van David, en op het koninkrijk van hem, om dat te bevestigen in gericht en in gerechtigheid”* IX: 6; bij denzelfde *“Jehovah zal verhoogd worden, omdat Hij het land heeft vervuld met gericht en gerechtigheid”* XXXIII: 5; bij David *“Wanneer ik geleerd zal hebben de gerichten Uwer gerechtigheid; zevenmaal des daags loof ik U over de gerichten Uwer gerechtigheid”* Ps. CXIX: 7, 164. Het eendere wordt onder het leven en het licht verstaan bij Johannes *“In Hetzelve was het leven, en het leven was het licht der menschen”* I: 4; onder leven wordt daar de Goddeljke Liefde des Heeren verstaan, en onder licht de Goddeljke Wijsheid van Hemzelf. Het eendere ook onder leven en geest bij Johannes *“Jezus zeide: De woorden die Ik u spreek zijn geest en leven”* VI: 63.

39. In den mensch verschijnen de liefde en de wijsheid als twee gescheiden dingen, maar nochtans zijn zij in zich onderscheiden één, aangezien bij den mensch de wijsheid zoodanig is als de liefde is, en de liefde zoodanig als de wijsheid is. Wijsheid die niet één maakt met haar liefde, verschijnt alsof zij wijsheid is, en evenwel is zij het niet; en liefde die niet één maakt met haar wijsheid, verschijnt alsof zij de liefde van de wijsheid is, hoewel zij het niet is; want het eene zal zijn wezen en zijn leven trekken vanuit het andere, wederkeerig. Dat de wijsheid en de liefde bij den mensch als twee gescheiden

dingen verschijnen, is omdat het vermogen van verstaan bij dien ophefbaar is in het licht des Hemels, maar niet het vermogen van liefhebben, tenzij voor zooveel de mensch doet zooals hij verstaat; en daarom glijdt het ding van schijnende wijsheid dat niet één maakt met de liefde der wijsheid, terug in de liefde die één maakt, welke een liefde van de niet-wijsheid, ja zelfs een liefde van den waanzin kan zijn; want de mensch kan vanuit de wijsheid weten dat het dien betaamt dit en dat te doen, maar nochtans doet hij het niet omdat hij dat niet liefheeft; doch voor zooveel als hij vanuit de liefde doet wat der wijsheid is, voor zooveel is hij een beeld Gods.

40. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID SUBSTANTIE IS, EN DAT ZIJ VORM IS. De idee van de gewone menschen aangaande de liefde en aangaande de wijsheid is zooals aangaande het vluchtige en vloeiende in de subtiele lucht of den aether; of zooals aangaande het uitgewasemde uit een zoodanig iets; en nauwelijks iemand denkt dat zij werkelijk en inderdaad substantie en vorm zijn. Die welke zien dat zij substantie en vorm zijn, doorvatten nochtans de liefde en wijsheid buiten het subject als voortvloeiende dingen vanuit dat; en hetgeen zij buiten het subject als voortvloeiend uit dat doorvatten, hoewel als vluchtig en vloeiend, heeten zij ook substantie en vorm, niet wetend dat de liefde en wijsheid het subject zelf zijn, en dat hetgeen buiten dat als vluchtig en vloeiend wordt doorvat, slechts een schijnbaarheid van den staat van het subject in zich is. De oorzaken dat dit tot dusver niet gezien is, zijn verscheidene. Tusschen die is deze dat het de eerste schijnbaarheden zijn vanuit welke het menschelijk gemoed zijn verstand vormt, en dat het die niet kan uiteenslaan tenzij vanuit de nasporing van de oorzaak; en indien de oorzaak hoog verborgen ligt, kan het die niet nasporen tenzij het het verstand lang in het geestelijk licht houdt, in hetwelk het dat niet lang kan houden vanwege het natuurlijk licht, dat aanhoudend terugtrekt. Nochtans is het de waarheid dat de liefde en de wijsheid de reële en actueele substantie en vorm zijn die het subject zelf maken.

41. Maar omdat dit tegen den schijn is kan het schijnen alsof het geen geloof verdient tenzij het wordt aangetoond; en dit kan niet worden aangetoond tenzij dan door zulke dingen die de mensch kan doorvatten vanuit den zin zijns lichaams; en daarom zal het door die dingen worden aangetoond. De mensch heeft vijf uitwendige zinnen, die de tast, de smaak, de reuk, het gehoor, en het gezicht worden geheeten. Het subject van den tast is de huid waarmede de mensch is omgord; de substantie en de vorm zelf der huid maken dat zij de aangeplooiden dingen gewaarwordt. De tastzin is niet in die dingen welke worden aangeplooid, maar hij is in de substantie en den vorm

der huid, welke het subject zijn; die zin is slechts de aandoening van haar uit de aangeploide dingen. Het eendere is het met den smaak; deze zin is slechts de aandoening van de substantie en den vorm, welke der tong zijn; de tong is het subject. Het eendere is het met den reuk; dat de geur de neusvleugels aandoet, en dat hij is in de neusvleugels, en dat hij de aandoening van die is uit de aanrakende geurdragende dingen, is bekend. Het eendere is het met het gehoor; het schijnt alsof het gehoor is in de plaats waar het geluid inzet, maar het gehoor is in het oor, en het is de aandoening van de substantie en den vorm ervan; dat het gehoor op een afstand van het oor is, is een schijnbaarheid. Het eendere is het met het gezicht; het schijnt als de mensch voorwerpen op een afstand ziet, alsof het gezicht daar is, maar nochtans is het in het oog, dat het subject is, en eender is het de aandoening ervan; het afstaande is er alleen vanuit het oordeel dat concludeert aangaande de ruimte vanuit de bemiddelende dingen, ofwel vanuit de vermindering en vandaar de verduistering van het voorwerp, welks beeld zich binnen in het oog volgens den hoek van inval vertoont. Daaruit ligt open dat het gezicht niet uitgaat uit het oog tot het voorwerp, maar dat het beeld van het voorwerp het oog binnentreedt, en de substantie en den vorm ervan aandoet; want het is het eendere met het gezicht als het is met het gehoor; ook het gehoor gaat niet uit het oor uit om het geluid te vangen, maar het geluid treedt het oor binnen, en doet aan. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de aandoening van de substantie en van den vorm, die den zin maakt, niet iets is dat gescheiden is van het subject, maar alleen een verandering in dat maakt, terwijl het subject dan het subject blijft als eerder, en daarna. Daaruit volgt dat gezicht, gehoor, reuk, smaak, en tast niet een vluchtig iets is uitvloeiend vanuit de organen van die, maar dat het de organen zijn in hun substantie en vorm beschouwd; en als deze worden aangedaan, wordt de zin.

42. Het eendere is het met de liefde en de wijsheid, met het alleene verschil dat de substanties en de vormen die de liefde en de wijsheid zijn, niet voor oog en uitkomen zooals de organen der uitwendige zinnen; maar nochtans kan niemand ontkennen dat de substanties en de vormen die dingen der wijsheid en der liefde zijn welke denkingen, doorvattingen, en aandoeningen worden geheeten; en dat het niet vliegende en vloeiende zijnde dingen zijn vanuit niets, of geabstraheerd van de reële en actueele substantie en vorm, die de subjecten zijn. Want er zijn in het cerebrum ontelbare substanties en vormen, in welke alle innerlijke zin, die betrekking heeft op het verstand en den wil, zetelt. Dat alle aandoeningen, doorvattingen, en denkingen daar niet ademingen zijn vanuit die, maar dat zij inderdaad en werkelijk subjecten zijn

die niets uit zich uitzenden, maar slechts veranderingen ondergaan volgens de aanspoelende dingen die aandoen, kan vanuit de bovengezegde dingen over de uitwendige zinnen vaststaan. Over de aanspoelende dingen die aandoen, zullen beneden meer dingen worden gezegd.

43. Vanuit deze dingen kan het eerst worden gezien dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid in zich substantie en vorm zijn, want zij zijn het Zijn en Bestaan zelf; en indien zij niet zoodanig Zijn en Bestaan waren zooals zij substantie en vorm zijn, zouden zij slechts een redewezen zijn, dat in zich niet iets is.

44. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID DE SUBSTANTIE EN DE VORM IN ZICH ZIJN, ALDUS HET ZELF EN HET EENIGE. Dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid de substantie en de vorm is, is vlak boven bevestigd; en dat het Goddelijk Zijn en Bestaan het Zijn en Bestaan in zich is, is ook boven gezegd. Het kan niet worden gezegd dat het Zijn en Bestaan is uit zich, omdat dit een begin inhoudt, en eveneens uit een zeker iets in dat, hetwelk Zijn en Bestaan in zich moet zijn; doch het Zijn en Bestaan zelf in zich is uit het eeuwige. Het Zijn en Bestaan zelf in zich is ook ongeschapen, en elk geschapene kan niet zijn tenzij uit het Ongeschapene; en wat geschapen is, is ook eindig, en het eindige kan ook niet bestaan tenzij vanuit het Oneindige.

45. Wie met eenige denking kan bijkomen en begrijpen het Zijn en Bestaan in zich, die zal alleszins er toe komen en begrijpen dat dat het Zelf en het Eenige is; het Zelf wordt gezegd van dat wat alleen Is; en het Eenige van dat uit hetwelk al het andere is. Omdat nu het Zelf en het Eenige de substantie en de vorm is, volgt dat dat de substantie en vorm zelf en de eenige substantie en vorm is; en omdat die substantie en vorm zelf de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid is, volgt dat zij de Liefde zelve en de eenige Liefde is, en de Wijsheid zelve en de eenige Wijsheid; bijgevolg dat zij het Wezen zelf en het eenige Wezen is, voorts het Leven zelf en het eenige Leven, want de Liefde en Wijsheid is het Leven.

46. Vanuit deze dingen kan vaststaan hoe zinlijk, dat is, vanuit de zinnen des lichaams, en vanuit de duisternissen ervan in geestelijke dingen, die denken welke zeggen dat de natuur uit zich is. Zij denken vanuit het oog, en kunnen het niet vanuit het verstand. De denking vanuit het oog sluit het verstand toe, doch de denking vanuit het verstand opent het oog. Die kunnen niet iets denken aangaande het Zijn en Bestaan in zich, en dat dit het Eeuwige, Ongeschapene, en Oneindige is; noch kunnen zij iets denken aangaande het leven tenzij zooals aangaande een vluchtige, heengaande in het niets; noch

anders aangaande de liefde en de wijsheid, en in het geheel niet dat uit die alle dingen der natuur zijn. Dat uit die alle dingen der natuur zijn, kan ook niet worden gezien tenzij de natuur wordt geschouwd vanuit de nutten in hun reeks en in hun orde, en niet indien zij het wordt vanuit eenige vormen van haar, welke voorwerpen van het alleene oog zijn. Want de nutten zijn niet dan vanuit het leven, en de reeks en orde ervan vanuit de wijsheid en liefde; doch de vormen zijn de samenhoudende dingen der nutten; en daarom, indien alleen de vormen worden geschouwd, kan in de natuur niet iets van het leven worden gezien, te minder iets van de liefde en wijsheid, aldus niet iets van God.

47. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID NIET ANDERS KAN DAN ZIJN EN BESTAAN IN ANDERE UIT ZICH GESCHAPENEN. Het zelf der liefde is niet zich liefhebben, maar het is anderen liefhebben, en met die door de liefde verbonden worden. Het zelf der liefde is ook uit anderen liefgehad te worden, want zoo wordt het verbonden. Het wezen van alle liefde bestaat in de verbinding, ja zelfs het leven van haar, dat verkwikkeljkeheid, liefeljkheid, het verrukkeljke, de zoetheid, de gezegendheid, de heilrjkheid, en de gelukzaligheid wordt geheeten. De liefde bestaat hierin dat het hare des anderen zij, en dat zij het verkwikkeljke van hem als het verkwikkeljke in zich gewaarworde; dit is liefhebben. Doch zijn verkwikkeljke in een ander gewaarworden, en niet het verkwikkeljke van hem in zich, is niet liefhebben, want dit is zich liefhebben, dat echter den naaste liefhebben. Die twee geslachten van liefde zijn lijnrecht aan elkander tegenovergesteld; het eene en het andere verbindt weliswaar, en het schijnt niet dat het zijne liefhebben, dat is, zich in den ander, ontbindt; terwijl het toch aldus ontbindt, dat voor zooveel als iemand een ander zoo heeft liefgehad, hij dien daarna voor zooveel haat; want die verbinding wordt uit zich achtereenvolgens geslaakt, en dan wordt de liefde haat in een eenderen graad.

48. Wie die het wezen der liefde kan inzien, kan dit niet zien; want wat is zich alleen liefhebben en niet een ander buiten zich uit wien hij wordt wedergeliefd; dit is veeleer ontslaking dan verbinding. De verbinding der liefde is uit het wederkeerige, en het wederkeerige is er niet in zich alleen. Indien gemeend wordt dat het er is, is het uit een verbeeld wederkeerige in anderen. Vanuit deze dingen ligt open dat de Goddeljke Liefde niet anders kan dan zijn en bestaan in anderen die zij lief hebbe, en uit wie zij geliefd worde; want wanneer een zoodanige in elke liefde is, moet het het grootst, dat is, oneindig zijn in de Liefde zelve.

49. Wat God aangaat: liefhebben en wederkeerig geliefd worden kan er niet zijn in anderen in wie iets van het oneindige is, of iets van het wezen en leven der liefde in zich, of iets van het Goddelijke; want indien iets van het oneindige, of van het wezen en leven der liefde in zich, dat is, iets van het Goddelijke, in die ware, dan zou Hij niet worden geliefd uit anderen, maar zou Hij zich liefhebben; want het oneindige of het Goddelijke is eenig; indien dit in anderen was, zou het het Zelf zijn, en zou het de zelfliefde zelve zijn, waarvan er niet het minste in God kan zijn, want dit is geheel en al tegenovergesteld aan het Goddelijk Wezen. En daarom moet het er zijn in anderen in wie niets is van het Goddelijke in zich. Dat hetzelfde er is in uit het Goddelijke geschapenen, zal beneden worden gezien. Maar opdat het er zij, moet er de Oneindige Wijsheid zijn die één make met de Oneindige Liefde, dat is, moet de Goddelijke Liefde zijn der Goddelijke Wijsheid, en de Goddelijke Wijsheid der Goddelijke Liefde; waarover boven, n. 34 tot 39.

50. Vanuit de doorvatting en de erkenning van dit arcanum hangt de doorvatting en de erkenning van alle dingen van het bestaan of van de schepping af; voorts van alle dingen van het blijven bestaan of van de instandhouding uit God; dat is, van alle werken Gods in het geschapen heelal; over welke dingen in de volgende dingen gehandeld moet worden.

51. Maar ik bid u, vermeng uwe ideeën niet met tijd en met ruimte, want voor zooveel er van tijd en ruimte in de ideeën is wanneer gij de volgende dingen leest, verstaat gij die niet; want het Goddelijke is niet in den tijd en in de ruimte; hetgeen klaar gezien zal worden in de voortzetting van dit werk, in het bijzonder aangaande de Eeuwigheid, de Oneindigheid, en aangaande de Alomtegenwoordigheid.

52. DAT ALLE DINGEN IN HET HEELAL UIT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID VAN GOD MENSCH GESCHAPEN ZIJN. Het heelal in grootsten en kleinsten, en in eersten en laatsten, is aldus vol van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid, dat gezegd kan worden dat het de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid in beeld is. Dat het aldus is, staat handtastelijk vast vanuit de overeenstemming van alle dingen des heelals met alle dingen des menschen. Alle en de afzonderlijke dingen die in het geschapen heelal bestaan, hebben een zoodanige overeenstemming met alle en de afzonderlijke dingen des menschen, dat gezegd kan worden dat de mensch ook een of ander heelal is. Er is een overeenstemming van de aandoeningen van hem en vandaar van de denkingen, met alle dingen van het dierenrijk; van den wil van hem en vandaar van het verstand, met alle dingen van het plantenrijk; en van het laatste leven van hem, met alle dingen van het delfstoffenrijk.

Dat er een zoodanige overeenstemming is, verschijnt niet aan iemand in de natuurlijke wereld, maar aan ieder willekeurige die daaraan aandacht geeft, in de geestelijke wereld. In deze wereld zijn alle dingen die in de natuurlijke wereld in de drie rijken ervan bestaan, en zij zijn overeenstemmingen van de aandoeningen en van de denkingen; van de aandoeningen vanuit den wil, en van de denkingen vanuit het verstand, voorts van de laatsten des levens, van die welke daar zijn; en deze en die dingen verschijnen rondom die in een zoodanig aanzicht in een hoedanig het geschapen heelal is, met dit verschil dat het in een kleinere afbeelding is. Vanuit deze dingen ligt het voor de Engelen handtastelijk open dat het geschapen heelal een representatief beeld is van God Mensch, en dat het de Liefde en Wijsheid van Hemzelf zijn die zich in het heelal in een beeld vertoonen. Niet dat het geschapen heelal God Mensch is, maar dat het is uit Hemzelf; want niets hoegenaamd in het geschapen heelal is de substantie en de vorm in zich, noch het leven in zich, noch de liefde en de wijsheid in zich, ja zelfs is ook niet de mensch mensch in zich, maar alles is uit God, die de Mensch, de Wijsheid en de Liefde, en de Vorm en de Substantie in zich is. Wat in zich is, dat is ongeschapen en oneindig; wat echter uit Hemzelf is, dit is, omdat het niets bij zich houdt wat in zich is, geschapen en eindig, en dit representeert het beeld van, Hemzelf, uit wien het is en bestaat.

53. Van de geschapen en eindige dingen kan gezegd worden zijn en bestaan, voorts substantie en vorm, alsmede leven, ja zelfs liefde en wijsheid, maar al die dingen zijn geschapen en eindig. De oorzaak dat zij gezegd kunnen worden, is niet dat die eenig Goddelijke hebben, maar dat zij in het Goddelijke zijn en dat het Goddelijke in die is; want al wat geschapen is, is in zich onbezielde en dood, maar het wordt bezielde en levend gemaakt hierdoor dat het Goddelijke in die is, en die in het Goddelijke.

54. Het Goddelijke is in het eene subject niet op andere wijze dan in het andere, maar het eene geschapen subject is anders dan het andere, want er zijn niet twee hetzelfde, en vandaar is het samenhoudende anders; vanuit hetwelk het Goddelijke in zijn beeld verschillend verschijnt. Over de tegenwoordigheid van Hemzelf in de tegenovergestelde dingen zal in de volgende dingen iets worden gezegd.

55. DAT ALLE DINGEN IN HET GESCHAPEN HEELAL DE OPNEMENDE DINGEN ZIJN VAN DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID VAN GOD MENSCH. Het is bekend dat alle en de afzonderlijke dingen des heelals uit God zijn geschapen; vandaar wordt het heelal met alle en de afzonderlijke dingen ervan in het Woord het werk der handen van Jehovah geheeten. Er

wordt gezegd dat de wereld in haar samenvatting geschapen is vanuit niets, en aangaande niets wordt een idee van volslagen niets gekoesterd, terwijl toch vanuit volslagen niets niets wordt, noch iets worden kan. Dit is een vaststaande waarheid; en daarom kon het heelal, dat een beeld Gods is, en vandaar vol van God, niet tenzij dan in God uit God geschapen worden; want God is het Zijn zelf, en uit het Zijn moet zijn wat is; uit niets, dat niet is, scheppen wat is, is geheel en al in tegenspraak. Maar nochtans is het geschapene in God uit God niet continu uit Hemzelf; want God is het Zijn in zich, en in de geschapen dingen is niet eenig Zijn in zich. Indien in de geschapen dingen eenig Zijn in zich was, zou hetzelfde continu uit God zijn, en het continue uit God is God. De engelijke idee aangaande dit is zoodanig, dat het geschapene in God uit God is zooals dat in den mensch wat hij vanuit het leven van hem had getrokken, maar uit hetwelk het leven is uitgetrokken; hetwelk zoodanig is dat het overeenkomt met het leven van hem maar nochtans niet het leven van hem is. Dit bevestigen de Engelen vanuit vele dingen, die in den Hemel van die bestaan, waar zij zeggen in God te zijn en God in die, en evenwel niets van God dat God is, in hun zijn te hebben. Meer dingen vanuit welke zij dit bevestigen, zullen in de volgende dingen worden aangevoerd; hier diene slechts dit voor wetenschap.

56. Al het geschapene is vanuit dezen oorsprong zoodanig in zijn natuur dat het een opnemende van God is, niet door het continue maar door het contigue; door dit en niet door dat is het conjunctief; want het is overeenkomend omdat het in God uit God geschapen is; en omdat het aldus geschapen is, is het een analogon, en door die verbinding is het zooals een beeld Gods in een spiegel.

57. Daarvanuit is het dat de Engelen niet Engelen zijn uit zich, maar dat zij Engelen zijn vanuit die verbinding met God Mensch; en die verbinding is volgens de opneming van het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware, die God zijn en schijnen voort te gaan uit Hemzelf, hoewel zij in Hemzelf zijn; en de opneming is volgens de aanplooiing van de wetten der orde, welke de Goddelijke Waarheden zijn, aan zich, vanuit het vrije van denken en willen volgens de rede, welke die hebben uit den Heer zooals van hen. Hierdoor hebben die opneming van het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware zooals uit die, en hierdoor is het wederkerige der liefde; want, als boven is gezegd, liefde is er niet tenzij zij wederkerig is. Het eendere is het met de menschen in de landen. Vanuit de gezegde dingen kan voor het eerst worden gezien dat alle dingen van het geschapen heelal opnemende dingen zijn van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid van God Mensch.

58. Dat de overige dingen des heelals die niet zijn zooals de Engelen en zooals de menschen, ook opnemende dingen zijn van de Goddeljke Liefde en Goddeljke Wijsheid van God Mensch, zooals de dingen die beneden de menschen zijn in het dierenrijk, en die welke beneden deze zijn in het plantenrijk, en die welke beneden deze zijn in het delfstoffenrijk, kan nog niet tot het verstand uiteengezet worden; want te voren moeten verscheidene dingen over de graden des levens, en over de graden der opnemende dingen van het leven gezegd worden. De verbinding met die dingen is volgens de nutten van die, want alle nutten van het goede trekken nergens anders hun oorsprong vandaan dan door een eendere verbinding met God, maar een oneendere volgens de graden; welke verbinding achtereenvolgens in het afklimmen zoodanig wordt dat haar niets van het vrije inis, omdat haar niets van de rede inis, en vandaar niets van den schijn van het leven; doch nochtans zijn zij opnemende dingen. Omdat zij opnemende dingen zijn, zijn zij ook reageerende dingen; want hierdoor dat zij reageerende dingen zijn, zijn zij samenhoudende dingen. Over de verbinding met niet goede nutten zal iets gezegd worden nadat de oorsprong van het booze is getoond.

59. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat het Goddeljke is in alle en in de afzonderlijke dingen van het geschapen heelal, en vandaar dat het geschapen heelal het werk der handen van Jehovah is, als in het Woord wordt gezegd; dat is, het werk der Goddeljke Liefde en Goddeljke Wijsheid, want deze worden verstaan onder de handen van Jehovah. En hoewel het Goddeljke is in alle en de afzonderlijke dingen van het geschapen heelal, is nochtans niets van het Goddeljke in zich in het zijn van die; want het geschapen heelal is niet God, maar uit God; en omdat het is uit God, is in dat het beeld van Hemzelf, zooals het beeld van een mensch in een spiegel, in welken weliswaar de mensch verschijnt, maar nochtans is in dat niets van den mensch.

60. Ik heb verscheidenen in de geestelijke wereld rondom mij hooren spreken, zeggende dat zij weliswaar willen erkennen dat in alle en de afzonderlijke dingen des heelals het Goddeljke is, omdat zij in die de wonderbaarlijke dingen Gods zien, en hoe innerlijker zij worden geschouwd, des te wonderbaarlijkere; maar nochtans werden zij, toen zij hoorden dat in alle en in de afzonderlijke dingen van het geschapen heelal het Goddeljke inderdaad inis, verontwaardigd; een aanwijzing dat zij dit weliswaar zeggen, maar niet gelooven. En daarom werd dien gezegd of zij dit niet kunnen zien alleen vanuit het wonderbaarlijk vermogen dat elk willekeurig zaad inis van zijn plantaardige in een zoodanige orde voort te brengen tot aan de nieuwe zaden toe; en dat in een elk willekeurig zaad een idee is van het oneindige en

eeuwige, want in die is de drang van zich te vermenigvuldigen en vrucht te maken in het oneindige en in het eeuwige. Voorts vanuit elk believelijk dier, ook het kleinste, dat in dat de organen der zinnen zijn, dat er hersenen zijn, harten, longen, en de overige dingen, met slagaders, aders, vezels, spieren, en vanuit die dingen de daden; behalve de verbazingwekkende dingen in de inborst van die, over welke volledige geschreven boeken voorhanden zijn. Al die wonderbaarlijke dingen zijn vanuit God; de vormen echter met welke zij bekleed zijn, zijn vanuit de materies der aarde; vanuit die zijn de plantaardige dingen, en in hun orde de menschen; en daarom wordt van den mensch gezegd dat hij geschapen is vanuit den humus, en dat hij stof der aarde is, en dat de ziel der levens hem is ingeblazen, Gen. II: 7; vanuit hetwelk openligt dat de mensch niet het Goddelijke heeft, maar dat het dien is aangebonden.

61. DAT ALLE DINGEN DIE GESCHAPEN ZIJN, IN EEN ZEKER BEELD BETREKKING HEBBEN OP DEN MENSCH. Dit kan vaststaan vanuit alle en de afzonderlijke dingen van het dierenrijk; en vanuit alle en de afzonderlijke dingen van het plantenrijk; en vanuit alle en de afzonderlijke dingen van het delfstoffenrijk. *De betrekking tot den mensch in alle en de afzonderlijke dingen van het dierenrijk* ligt open vanuit deze dingen: dat de dieren van elk geslacht ledematen hebben door welke zij zich bewegen, organen door welke zij gewaarworden, en ingewanden door welke zij die in werking stellen, welke dingen zij met den mensch gemeen hebben; die hebben eveneens appetities en aandoeningen, eendere als de natuurlijke bij den mensch; en zij hebben medegeboren wetenschappen, die met de aandoeningen van die overeenstemmen, en in sommige van deze verschijnt als het ware het geestelijke, hetgeen bij de beesten der aarde, de vogels des hemels, bij de bijen, zijdewormen, mieren, enz. meer en minder voor oogen uitkomt. Vandaar is het dat de louter natuurlijke menschen de bezielde dingen van dat rijk aan zich eender maken, op de spraak na. *De betrekking tot den mensa, vanuit alle en de afzonderlijke dingen van het plantenrijk* ligt open vanuit deze dingen: dat zij vanuit zaad ontstaan, en vanuit dat achtereenvolgens in hun leeftijden voortschrijden; dat die eenige aan echtverbintenis eendere dingen hebben, en na die voortteling; dat de vegetatieve ziel van die het nut is, welks vormen zij zijn, behalve verscheidene andere dingen die betrekkingen tot den mensch zijn; en deze dingen zijn ook door sommigen beschreven. *De betrekking tot den mensch uit alle en de afzonderlijke dingen van het delfstoffenrijk* verschijnt alleen in het streven van vormen voort te brengen die betrekking op elkander hebben, en deze zijn, als gezegd is, alle en de afzonderlijke dingen van het plantenrijk, en om zoo nutten te betrachten; want zoodra een zaad in den

schoot der aarde inglijdt, koestert zij dat. en van overal vandaan geeft zij vanuit zich de middelen opdat het uitspruite en zich vertoone in een representatieven vorm van den mensch; dat een zoodanig streven ook is in de droge dingen ervan ligt open uit de koralen op den bodem der zeeën, en vanuit de bloemen in mijnen, daar vanuit de mineralen, en ook vanuit de metalen. Het streven om zich plantaardig te maken en zoo nutten te betrachten, is het laatste vanuit het Goddelijke in de geschapen dingen.

62. Zooals er het streven van de mineralen der aarde is van zich plantaardig te maken, aldus is er het streven van de planten van zich levend te maken; vandaar de insecten van verschillend geslacht die overeenstemmen met de geurdragende adems van haar; dat dit niet is vanuit de warmte van de zon der wereld, maar door die vanuit het leven volgens de opnemende dingen, zal in de volgende dingen worden gezien.

63. Dat er een betrekking is van alle dingen van het geschapen heeal tot den mensch, kan weliswaar vanuit de aangehaalde dingen worden geweten, maar niet worden gezien tenzij duister; doch in de geestelijke wereld wordt het klaar gezien. Daar zijn alle dingen der drie rijken ook, in welker midden de Engel is; hij ziet die dingen rondom zich, en eveneens weet hij dat zij representaties van hem zijn; ja zelfs, wanneer ha binnenste van het verstand van hem wordt geopend, leert hij zich kennen en ziet hij zijn beeld in die dingen, nauwelijks anders dan zooals in een spiegel.

64. Vanuit deze en vanuit vele andere samenstemmende dingen, dewelke hier aan te voeren geen plaats is, kan voor zeker geweten worden dat God is Mensch, en dat het geschapen heeal een beeld van Hemzelf is; want er is een gemeene betrekking van alle dingen tot Hemzelf, zooals er een bijzondere betrekking is tot den mensch.

65. DAT DE NUTTEN VAN ALLE DINGEN DIE GESCHAPEN ZIJN DOOR GRADEN OPKLIMMEN UIT LAATSTEN TOT DEN MENSCH, EN DOOR DEN MENSCH TOT GOD DEN SCHEPPER, A QUO. LAATSTEN zijn, als boven is gezegd, alle en de afzonderlijke dingen van het delfstoffenrijk, die materies zijn van verschillend geslacht, vanuit steenige, zoutachtige, olieachtige, minerale, metalen substantie, overtrokken met humus vanuit plantaardige en dierlijke in het fijnste stof vervallende dingen bestaande; in deze dingen is het einde en eveneens de aanvang gelegen van alle nutten die vanuit het leven zijn; het einde van alle nutten is het streven van die voort te brengen, en de aanvang is de drijvende kracht vanuit dat streven. Deze zijn van het delfstoffenrijk. MIDDELSTEN zijn alle en de afzonderlijke dingen van het plantenrijk, welke zijn de grassen en kruiden van elk geslacht, planten en struiken van elk

geslacht, en boomen van elk geslacht. De nutten van deze zijn voor alle en de afzonderlijke dingen van het dierenrijk, zoowel voor de onvolmaakte als de volmaakte; zij voeden die, verlustigen die, en maken die levend; zij voeden de lichamen ervan met hun materies, zij verlustigen de zinnen ervan met smaak, geur, schoonheid, en maken de aandoeningen ervan levend. Het streven tot die dingen is dien ook in uit het leven. EERSTEN zijn alle en de afzonderlijke dingen van het dierenrijk. De laagste daar worden wormen en insecten geheeten, de middelste vogels en beesten, en de hoogste menschen; want in elk rijk zijn laagsten, middelsten, en hoogsten; de laagsten voor het nut van de middelsten, en de middelsten voor het nut van de hoogsten. Aldus klimmen in orde de nutten op van alle dingen die geschapen zijn, uit laatsten tot den mensch, die de eerste in de orde is.

66. Er zijn drie graden van opklimming in de natuurlijke wereld, en er zijn drie graden van opklimming in de geestelijke wereld. Alle dieren zijn opnemende dingen van het leven; de meer volmaakte dieren zijn de opnemende dingen van het leven van de drie graden der natuurlijke wereld; de minder volmaakte zijn de opnemende dingen van het leven van twee graden dier wereld, en de onvolmaakte zijn de opnemende dingen van den eenen graad van haar; doch alleen de mensch is de opnemende van het leven van de drie graden niet slechts van de natuurlijke wereld, maar ook van de drie graden der geestelijke wereld. Vandaar is het, dat de mensch kan verheven worden boven de natuur, anders dan eenig dier; hij kan analytisch en redelijk denken over de burgerlijke en de zedelijke dingen die binnen de natuur zijn, en hij kan het eveneens over de geestelijke en de hemelsche dingen, die boven de natuur zijn; ja zelfs kan hij verheven worden in de wijsheid, totdat hij God ziet. Maar over de zes graden, door welke de nutten van alle dingen die geschapen zijn, in hun orde opklimmen tot aan God den Schepper toe, moet te zijner plaatse gehandeld worden. Vanuit deze beknopte samenvatting kan dit worden gezien dat er een opklimming is van alle dingen die geschapen zijn, tot den Eerste, die alleen het Leven is, en dat de nutten van alle dingen de opnemende dingen zelve zijn van het leven, en daaruit de vormen der nutten.

67. Met weinig dingen zal ook worden gezegd hoe de mensch uit den laatsten graad tot den eersten opklimt, dat is, verheven wordt. Geboren wordt hij in den laatsten graad der natuurlijke wereld; daarop wordt hij door wetenschappen verheven in den tweeden graad; en zooals hij vanuit de wetenschappen het verstand vervolmaakt, wordt hij verheven in den derden graad, en dan wordt hij redelijk. De drie graden van opklimming in de geestelijke wereld zijn in dien boven de drie natuurlijke graden; zij verschijnen ook niet vooraleer hij

het aardsche lichaam heeft uitgetrokken. Wanneer hij dit heeft uitgetrokken, wordt hem de eerste geestelijke graad geopend, daarna de tweede, en ten slotte de derde; maar alleen bij die welke Engelen van den derden Hemel worden; dezen zijn het die God zien. Engelen van den tweeden en van den laatsten Hemel worden zij bij wie de tweede en de laatste graad geopend kan worden. Elke geestelijke graad bij den mensch wordt geopend volgens de opneming van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid uit den Heer. Wie iets opnemen, komen in den eersten of laatsten geestelijken graad; wie meer opnemen, in den tweeden of middelsten geestelijken graad; en wie veel opnemen, in den derden of hoogsten graad. Wie echter niets ervan opnemen, blijven in de natuurlijke graden, en trekken uit de geestelijke graden niet meer dan dat zij kunnen denken en vandaar spreken, en willen en vandaar handelen, maar niet inzichtsvol.

68. Aangaande de verheffing van de innerlijke dingen des menschen, die van het gemoed van hem zijn, moet men ook dit weten. Al het geschapene uit God is reactie in. Het leven alleen heeft actie, en de reactie wordt opgewekt door de actie des levens. Die reactie verschijnt alsof zij van het geschapene is, daarvanuit dat zij bestaat wanneer het gedreven wordt; aldus verschijnt zij in den mensch alsof zij van hem is, omdat hij niet anders gewaarwordt dan dat het leven van hem is, terwijl toch de mensch alleen een opnemende van het leven is. Vanuit deze oorzaak is het, dat de mensch vanuit zijn erfbooze reageert tegen God; maar zooals hij gelooft dat al het leven van hem uit God is, en al het goede des levens uit de actie Gods, en al het booze des levens uit de reactie des menschen, aldus wordt de reactie der actie, en handelt de mensch met God zooals uit zich. Het evenwicht van alle dingen is uit actie en tegelijk reactie, en in het evenwicht moet alles zijn. Deze dingen zijn gezegd opdat niet de mensch geloove dat hijzelf tot God opklimt uit zich, maar uit den Heer.

69. DAT HET GODDELIJKE ALLE RUIMTEN DES HEELALS VULT ZONDER RUIMTE. Er zijn twee dingen die aan de natuur eigen zijn, RUIMTE en TIJD. Vanuit deze vormt de mensch in de natuurlijke wereld de ideeën van zijn denking, en daaruit het verstand; indien hij in die ideeën blijft, en niet het gemoed boven die verheft, kan hij nooit eenig geestelijke en Goddelijke doorvatten; want hij wikkelt die den ideeën in welke vanuit de ruimte en den tijd trekken; en voor hoeveel hij dit doet, voor zooveel wordt het schijnsel van het verstand van hem louter natuurlijk. Vanuit dit te denken door over de geestelijke en de Goddelijke dingen te redeneeren, is zooals vanuit de donkerheid van den nacht te denken over die dingen welke alleen in het licht

van den dag verschijnen. Daaruit is het naturalisme. Doch wie het gemoed weet te verheffen boven de ideeën der denking die vanuit de ruimte en den tijd trekken, die gaat vanuit de donkerheid over in het licht, en is wijs in de geestelijke en de Goddelijke dingen, en ziet ten slotte de dingen welke in die en vanuit die zijn; en dan slaat hij vanuit dat licht de donkerheid van het natuurlijk schijnsel uiteen, en verbant de begoochelingen ervan vanuit het midden tot de zijden. Elk man die verstand heeft, kan denken boven die dingen welke aan de natuur eigen zijn, en eveneens denkt hij inderdaad; en dan bevestigt hij en ziet hij dat het Goddelijke, omdat het alomtegenwoordig is, niet in de ruimte is; en eveneens kan hij die dingen bevestigen en zien die boven zijn aangevoerd; doch indien hij de Goddelijke Alomtegenwoordigheid ontkent, en alle dingen aan de natuur toeschrijft, dan wil hij niet verheven worden, hoewel hij kan.

70. Die twee aan de natuur eigen dingen, welke, als gezegd is, de ruimte en de tijd zijn, trekken allen uit die overlijden en Engelen worden; want zij treden dan in het geestelijk licht binnen, in hetwelk de voorwerpen der denking de ware dingen zijn, en de voorwerpen van het gezicht eendere zijn als die in de natuurlijke wereld, maar overeenstemmend met de denkingen van die. De voorwerpen der denking van die, welke, als gezegd is, de ware dingen zijn, trekken in het geheel niets vanuit de ruimte en den tijd; de voorwerpen van het gezicht van hen echter verschijnen weliswaar zooals in de ruimte en in den tijd, maar nochtans denken zij niet vanuit die. De oorzaak is omdat ruimten en tijden daar niet zijn vastgesteld zooals in de natuurlijke wereld, maar veranderlijk volgens de staten van het leven van hen; vandaar zijn voor die dingen in de ideeën der denking van hen staten des levens, voor de ruimten zulke dingen die betrekking hebben op de staten der liefde, en voor de tijden zulke dingen die betrekking hebben op de staten der wijsheid. Vandaar is het dat de geestelijke denking en vandaar eveneens de geestelijke spraak, zoozeer verschilt van de natuurlijke denking en vandaar van de natuurlijke spraak, dat zij niets gemeen hebben tenzij naar de innerlijke dingen der dingen, die alle geestelijk zijn; over welk verschil elders meer dingen zullen worden gezegd. Omdat nu de denkingen der Engelen niets trekken vanuit de ruimte en den tijd, maar vanuit de staten des levens, ligt open dat die het niet begrijpen wanneer gezegd wordt dat het Goddelijke de ruimten vult, want zij weten niet wat ruimten zijn; maar dat zij het klaar begrijpen wanneer zonder idee van eenige ruimte wordt gezegd dat het Goddelijke alle dingen vult.

71. Opdat openligge dat de louter natuurlijke mensch over de geestelijke en de Goddelijke dingen denkt vanuit de ruimte, en de geestelijke mensch zonder de

ruimte, zij dit ter verlichting: de louter natuurlijke mensch denkt door ideeën die hij zich vanuit de voorwerpen van het gezicht heeft verworven, in al welke een figuur is die trekt vanuit het lange, het breede, en het hooge, en vanuit een door die begrensden vorm, die of hoekig of circulair is. Deze dingen zijn handastelijk de ideeën der denking van hem in aangaande de zichtbare dingen op den aardbol, en eveneens zijn zij de ideeën der denking van hem in aangaande de niet zichtbare dingen, als de burgerlijke en de zedelijke dingen. Deze dingen ziet hij weliswaar niet, maar nochtans zijn zij in als continue dingen. Anders de geestelijke mensch, voornamelijk de Engel des Hemels; de denking van hem heeft niets gemeen met een figuur en een vorm die iets trekt vanuit het lange, het breede, en het hooge der ruimte, maar vanuit den staat van een ding vanuit den staat des levens; vandaar denkt hij voor het lange van ruimte het goede van een ding vanuit het goede des levens, voor het breede van ruimte het ware van een ding vanuit het ware des levens, en voor het hooge de graden ervan; aldus denkt hij vanuit de overeenstemming die er is van geestelijke en natuurlijke dingen tusschen elkander; vanuit welke overeenstemming het is dat de lengte in het Woord het goede van een ding beteekent, de breedte het ware van een ding, en de hoogte de graden ervan. Vanuit deze dingen ligt open dat een Engel des Hemels wanneer hij over de Goddelijke Alomtegenwoordigheid denkt, geenszins anders kan denken dan dat het Goddelijke alle dingen vult zonder ruimte. Wat een Engel denkt hetzelfde is het ware, omdat het licht dat het verstand van hem verlicht, de Goddelijke Wijsheid is.

72. Deze is de fundamenteele denking over God; want zonder die kunnen weliswaar die dingen die gezegd zullen worden over de schepping van het heelal uit God Mensch, over de Voorzienigheid, Almacht, Alomtegenwoordigheid, en Alwetendheid van Hemzelf, worden verstaan, maar nochtans niet worden onthouden, aangezien de louter natuurlijke mensch als hij die verstaat, nochtans terugglijdt in de liefde zijns levens, die van den wil van hem is; en deze verstroot die dingen, en dompelt de denking onder in de ruimte, waarin het schijnsel van hem is dat hij het redelijke heet, niet wetend dat hij voor zooveel hij die dingen loochent, onredelijk is. Dat het aldus is, kan bevestigd worden door de idee aangaande dit ware **DAT GOD IS MENSCH**. Lees, ik bid, met aandacht de dingen die boven, n. II tot I3, en die daarna geschreven zijn; dan zult gij verstaan dat het aldus is; doch laat de denking neder in het natuurlijk schijnsel dat trekt vanuit de ruimte, zult gij die dingen dan niet als paradoxen zien; en indien ge haar veel neder laat, zult gij ze verwerpen. Dit is de oorzaak dat gezegd wordt dat het Goddelijke alle

ruimten des heelals vult, en dat niet wordt gezegd dat God Mensch ze vult; want indien dit werd gezegd, zou het louter natuurlijk schijnsel daarmede niet instemmen; maar dat het Goddelijke vult, met dit stemt het in, omdat het strookt met de spreekformule der theologen dat God alomtegenwoordig is, en alle dingen hoort en weet; meer dingen over deze zaak mogen boven, n. 7 tot 10, worden gezien.

73. DAT HET GODDELIJKE IN ALLEN TIJD IS ZONDER TIJD. Zooals het Goddelijke is in alle ruimte zonder ruimte, aldus is het in allen tijd zonder tijd, want niet iets wat aan de natuur eigen is kan aan het Goddelijke worden toegekend, en eigen aan de natuur zijn de ruimte en de tijd. De ruimte in de natuur is meetbaar, eender de tijd. De tijd wordt gemeten door dagen, weken, maanden, jaren, en eeuwen; en de dag door uren, de week en maand door dagen, het jaar door vier tijden, en de eeuwen door jaren. Deze meting trekt de natuur vanuit de schijnbare rondkringing en rondvoering van de zon der wereld. Anders echter in de geestelijke wereld; daar verschijnen de voortschrijdingen des levens eender in den tijd; want zij leven daar tusschen elkander zooals de menschen der wereld tusschen elkander, hetgeen niet voorkomt zonder de schijnbaarheid van tijd; maar de tijd wordt daar niet onderscheiden in tijden als in de wereld, want de Zon van hen is bestendig in haar oosten, nooit wegbewogen; want het is de Goddelijke Liefde des Heeren die dien als de Zon verschijnt. Vandaar hebben die niet dagen, weken, maanden, jaren, eeuwen, maar in plaats van die zijn er staten des levens waardoor onderscheiding geschiedt, die niet onderscheiding in tijden maar in staten geheeten kan worden. Vandaar is het dat de Engelen niet weten wat tijd is, en dat zij, wanneer hij wordt genoemd, in plaats ervan den staat doorvatten; en daar de staat den tijd bepaalt, is de tijd slechts een schijnbaarheid; want het verkwikkelijke van den staat maakt dat de tijd kort schijnt, en het onverkwikkelijke van den staat maakt dat de tijd lang schijnt. Vanuit welke dingen openligt dat de tijd daar niet is tenzij dan als het hoedanige van den staat. Daarvanuit is het dat door uren, dagen, weken, maanden, en jaren in het Woord staten worden aangeduid, en de voortschrijdingen ervan in een reeks en in een samenvatting; en wanneer van tijden wordt gesproken met betrekking tot de Kerk, dat onder den morgen van haar de eerste staat van haar wordt verstaan, onder den middag het volle van haar, onder den avond de afneming van haar, en onder den nacht het einde van haar; eendere dingen onder de vier tijden van het jaar, welke zijn lente, zomer, herfst, en winter.

74. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de tijd één maakt met de denking vanuit de aandoening; want het hoedanige van des menschen staat is

daaruit. Dat de afstanden in de voortschrijdingen door de ruimten in de geestelijke wereld één maken met de voortschrijdingen van de tijden, kan vanuit vele dingen worden verlicht; want de wegen worden daar inderdaad afgekort volgens de verlangens, die der denking vanuit de aandoening zijn, en omgekeerd worden zij verlengd. Vandaar is het ook dat tijdsruimten wordt gezegd. In zoodanige dingen echter wanneer de denking zich niet verbindt met de eigen aandoening van den mensch, verschijnt de tijd niet, als in de slapen.

75. Omdat nu de tijden die aan de natuur eigen zijn in de wereld van haar, zuivere staten zijn in de geestelijke wereld, die daar progressief verschijnen omdat Engelen en geesten eindig zijn, kan het vaststaan dat zij in God niet progressief zijn omdat Hij Oneindig is, en de oneindige dingen in Hemzelf één zijn, volgens de dingen die boven, n. 17 tot 22, zijn aangetoond; vanuit welke dingen volgt dat het Goddelijke in allen tijd is zonder tijd.

76. Wie niet weet en niet vanuit eenige doorvatting kan denken over God zonder den tijd, kan het Eeuwige in het geheel niet anders doorvatten dan als een eeuwige van tijd; en dan kan hij niet dan ijlen in de denking aangaande God uit het eeuwige; want hij denkt vanuit een begin, en een begin is enig en alleen een begin van tijd. De ijling van hem wordt dan dat God uit Zich is ontstaan, vanuit hetwelk hij voorover glijdt in een oorsprong van de natuur uit zich; vanuit welke idee hij niet kan worden verlost tenzij dan door de geestelijke of engellike idee aangaande het eeuwige, welke is zonder tijd; en als zij zonder tijd is, is het Eeuwige en het Goddelijke hetzelfde; het Goddelijke is Goddelijk in zich, en niet uit zich. De Engelen zeggen dat zij wel God uit het eeuwige kunnen doorvatten, doch op geen wijze de natuur uit het eeuwige, en te minder een natuur uit zich, en in het geheel niet een natuur in zich natuur; want hetgeen in zich is, dat is het Zijn zelf, uit hetwelk alle dingen zijn; en het Zijn in zich is het Leven zelf, hetwelk is de Goddelijke Liefde der Goddelijke Wijsheid en de Goddelijke Wijsheid der Goddelijke Liefde. Dit is voor de Engelen het Eeuwige, aldus onttrokken aan den tijd, zooals het Ongeschapene het is aan het geschapene, of het Oneindige aan het eindige, van welke er zelfs niet een verhouding is.

77. DAT HET GODDELIJKE IN GROOTSTEN EN KLEINSTEN HETZELFDE IS. Dit volgt vanuit de twee artikelen die voorafgaan, dat het Goddelijke in alle ruimte is zonder ruimte, en in allen tijd zonder tijd; en er zijn grootere en grootste ruimten, en er zijn kleinere en kleinste; en omdat ruimten en tijden één maken, als boven is gezegd, is het het eendere met de tijden. Dat het Goddelijke in die hetzelfde is, is omdat het Goddelijke niet verschillend en

veranderlijk is zooals alles is wat der ruimte en des tijds is, of alles wat der natuur is, maar het is invariabel en onveranderlijk; vandaar is het waar dan ook en altijd hetzelfde.

78. Het verschijnt alsof het Goddelijke niet hetzelfde is in den eenen mensch als in den anderen; als dat het iets anders is in den wijze dan in den eenvoudige, en iets anders in den grijsaard dan in het kleine kind. Maar dit is een begoocheling vanuit de schijnbaarheid; de mensch is een andere, maar het Goddelijke is niet iets anders in dien. De mensch is een opnemende, en het opnemende of het receptakel is verschillend. De wijze mensch is een meer evenredig aldus voller opnemende van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid dan de eenvoudige mensch; en de grijsaard die ook wijs is, meer dan een klein kind en een knaap; maar nochtans is het Goddelijke hetzelfde in den een en in den ander. Eender is het een begoocheling vanuit de schijnbaarheid dat het Goddelijke verschillend is bij de Engelen des Hemels en bij de menschen van den aardbol, omdat de Engelen des Hemels in een onuitsprekelijke wijsheid zijn, niet aldus de menschen; maar het schijnbaar verschillende is in de subjecten volgens het hoedanige der opnemende van het Goddelijke, en niet in den Heer.

79. Dat het Goddelijke hetzelfde is in grootsten en in kleinsten, kan verlicht worden vanuit den Hemel en vanuit den Engel daar. Het Goddelijke in den ganschen Hemel en het Goddelijke in den Engel is hetzelfde; en daarom ook kan de gansche Hemel verschijnen als één Engel. Het eendere is het met de Kerk, en met den mensch van haar. Het grootste in hetwelk het Goddelijke is, is de gansche Hemel en tegelijk de gansche Kerk; het kleinste is de Engel des Hemels en de mensch der Kerk. Eenige malen verscheen mij een volledig gezelschap des Hemels zooals één mensch Engel; en het werd gezegd dat het kan verschijnen zooals een mensch groot als een reus, en zooals een mensch klein als een klein kind; en dit omdat het Goddelijke hetzelfde is in grootsten en in kleinsten.

80. Het Goddelijke is ook hetzelfde in grootsten en kleinsten van alle dingen die geschapen zijn, en niet leven; want het is in elk goede van het nut van die. Dat zij echter niet leven, is omdat zij niet vormen des levens maar vormen van nutten zijn; en de vorm is volgens de goedheid van het nut verschillend. Maar hoe het Goddelijke in die dingen is, zal in de volgende dingen, waar over de schepping wordt gehandeld, worden gezegd.

81. Abstraheer de ruimte, en ontken gansch en al het ledige, en denk dan over de Goddelijke Liefde en over de Goddelijke Wijsheid, dat zij het Wezen zelf zijn, de ruimte geabstraheerd en het ledige ontkend zijnde; denk daarop

vanuit de ruimte, en gij zult doorvatten dat het Goddelijke hetzelfde is in grootsten en kleinsten der ruimte; want er is in het Wezen geabstraheerd van ruimte niet een groote en een kleine, maar het zelfde.

82. Hier zal over het ledige iets worden gezegd. Ik heb eens Engelen hooren spreken met Newton over het ledige, zeggende dat zij de idee van het ledige als van een niets niet verdragen, omdat zij in hun wereld, die geestelijk is, en binnen of boven de ruimten en de tijden der natuurlijke wereld, evengelijk gewaarworden, denken, aangedaan worden, liefhebben, willen, ademen, ja zelfs spreken en handelen; welke dingen er nooit zouden kunnen zijn in een ledige als een niets, omdat niets niets is, en er met betrekking tot niets niet iets gezegd kan worden. Newton zeide dat hij weet dat het Goddelijke, dat Is, alle dingen vult, en dat hijzelf huivert bij de idee van het niets aangaande het ledige, omdat die vernietigend is voor alle dingen, die vermanende welke over het ledige met dien spreken, dat zij zich wachten voor de idee van het niets, die een bezwijming heetende, omdat er in het niets niet eenige daadwerkelijkheid des gemoeds is.

Tweede Deel

83. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID IN DE GEESTELIJKE WERELD ALS DE ZON VERSCHIJNEN. Er zijn twee werelden, de geestelijke en de natuurlijke; en de geestelijke wereld trekt niet wat ook vanuit de natuurlijke wereld, noch de natuurlijke wereld vanuit de geestelijke wereld; zij zijn geheel en al onderscheiden; zij hebben alleen gemeenschap door overeenstemmingen, en hoedanig deze zijn, werd elders met veel dingen getoond. Om dit te verlichten diene dit voorbeeld. De warmte in de natuurlijke wereld stemt overeen met het goede der naastenliefde in de geestelijke wereld, en het licht in de natuurlijke wereld stemt overeen met het ware des geloofs in de geestelijke wereld. Dat de warmte en het goede der naastenliefde, en het licht en het ware des geloofs geheel en al onderscheiden zijn, wie ziet het niet. Vanuit een eersten blik verschijnen die aldus onderscheiden zooals twee geheel en al uiteenlopende dingen; aldus verschijnen zij indien gedacht wordt wat het goede der naastenliefde gemeen heeft met de warmte, en wat het ware des geloofs met het licht; terwijl toch de geestelijke warmte dat goede is, en het geestelijk licht dat ware is. Hoewel deze dingen aldus onderscheiden in zich zijn, maken zij nochtans één door overeenstemming; zij maken aldus één dat als de mensch in het Woord warmte en licht leest, de geesten en Engelen die bij den mensch zijn, dan voor de warmte de naastenliefde doorvatten en voor het licht het geloof. Dit voorbeeld is aangevoerd opdat geweten worde dat de twee werelden, de geestelijke en de natuurlijke, aldus onderscheiden zijn dat zij tusschen elkander niets gemeen hebben; maar nochtans zijn zij aldus geschapen dat zij gemeenschap hebben, ja zelfs verbonden worden, door overeenstemmingen.

84. Aangezien die twee werelden aldus onderscheiden zijn, kan het doorzichtig worden gezien dat de geestelijke wereld onder een andere zon is dan de natuurlijke wereld; want in de geestelijke wereld is evengelijk warmte en licht als in de natuurlijke wereld; maar de warmte daar is geestelijk, en het licht eender; en de geestelijke warmte is het goede der naastenliefde, en het geestelijk licht is het ware des geloofs. Omdat nu de warmte en het licht niet ergens anders vandaan den oorsprong kunnen leiden dan vanuit de zon, kan het vaststaan dat in de geestelijke wereld een andere zon is dan in de natuurlijke wereld; voorts ook dat de Zon der geestelijke wereld in haar wezen zoodanig is, dat vanuit die de geestelijke warmte en het geestelijk licht kan ontstaan; en dat de zon der natuurlijke wereld in haar wezen zoodanig is,

dat vanuit die de natuurlijke warmte kan ontstaan. Al het geestelijke, dat betrekking heeft op het goede en ware, kan niet ergens anders vandaan opkomen dan vanuit de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid; want al het goede is der liefde, en al het ware is der wijsheid; dat het niet ergens anders vandaan is, kan elke wijze zien.

85. Dat er een andere zon is dan de zon der natuurlijke wereld, was tot nu toe onbekend. De oorzaak is omdat het geestelijke van den mensch zoozeer in het natuurlijke van hem is overgegaan dat hij niet wist wat het geestelijke is, aldus ook niet dat er een geestelijke wereld is waarin de geesten en de Engelen zijn, anders en verschillend van de natuurlijke wereld. Aangezien de geestelijke wereld bij die welke in de natuurlijke wereld zijn, zoozeer verborgen heeft gelegen, heeft het derhalve den Heer behaagd het gezicht van mijn geest te openen opdat ik die dingen zou zien welke in die wereld zijn, zooals ik die dingen zie welke in de natuurlijke wereld zijn, en daarop die wereld beschrijven, hetgeen is geschied in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL, waarin in één artikel ook is gehandeld over de Zon dier wereld; want zij is mij verschenen, en zij verscheen van een eendere grootte als de zon der natuurlijke wereld, en eveneens eender zooals vurig, maar meer roodschitterend; en het is mij bekend gemaakt dat de geheele engellike Hemel onder die zon is; en dat de Engelen van den derden Hemel die bij voortduur zien, de Engelen van den tweeden Hemel meermalen, en de Engelen van den eersten of laatsten Hemel somtijds. Dat alle warmte en alle licht bij die, voorts alle dingen welke in die wereld verschijnen, vanuit die Zon zijn, zal in de volgende dingen worden gezien.

86. Die Zon is niet de Heer zelf, maar vanuit den Heer; zij is de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid, voortgaande, welke als de Zon in die wereld verschijnen; en omdat de Liefde en de Wijsheid in den Heer één zijn, als in het Eerste Deel is getoond, wordt gezegd dat die Zon de Goddelijke Liefde is; want de Goddelijke Wijsheid is der Goddelijke Liefde, aldus is eveneens die de Liefde.

87. Dat die Zon voor de oogen der Engelen zooals vurig verschijnt, is omdat de liefde en het vuur met elkander overeenstemmen; want met hun oogen kunnen zij de liefde niet zien, maar voor de liefde dat wat met dezelve overeenstemt. Want de Engelen hebben evengelijk als de menschen een inwendige en een uitwendige; het inwendige van hen is dat wat denkt en wijs is, en wat wil en liefheeft, en het uitwendige van hen is dat wat gewaarwordt, ziet, spreekt, en handelt; en alle uitwendige dingen van hen zijn overeenstemmingen van de inwendige dingen, maar geestelijke overeenstemmingen, echter niet

natuurlijke. De Goddelijke Liefde wordt door de geestelijken ook als vuur waargenomen; vandaar is het dat het vuur, waar het in het Woord wordt gezegd, de liefde beteekent; het gewijde vuur in de Israëlietische Kerk beteekende die; vanuit hetwelk het is dat het in de gebeden tot God ook een plechtig gebruik is te zeggen, dat het hemelsche vuur, dat is, dat de Goddelijke Liefde, het hart moge ontsteken.

88. Aangezien er een zoodanig onderscheid is tusschen het geestelijke en het natuurlijke, als boven, n. 83, is getoond, kan er derhalve hoegenaamd niets vanuit de zon der natuurlijke wereld overgaan in de geestelijke wereld, dat is, hoegenaamd niets van het licht en de warmte ervan, of van eenig voorwerp op den aardbol. Het licht der natuurlijke wereld is daar donkerheid, en de warmte ervan is daar de dood. Maar nochtans kan de warmte der wereld levendgemaakt worden door den invloed van de warmte des Hemels, en het licht der wereld kan verlicht worden door den invloed van het licht des Hemels. De invloed geschiedt door overeenstemmingen, en kan niet geschieden door het continue.

89. DAT VANUIT DE ZON DIE VANUIT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID BESTAAT, WARMTE EN LICHT VOORTGAAT. In de geestelijke wereld, waarin de Engelen en de geesten zijn, zijn evengelijk warmte en licht als in de natuurlijke wereld, waarin de menschen zijn; en eveneens wordt de warmte als warmte waargenomen, en het licht wordt eender als licht gezien. Maar nochtans verschillen de warmte en het licht der geestelijke wereld en der natuurlijke wereld zoozeer, dat zij niets gemeen hebben, als boven is gezegd. Zij verschillen tusschen elkander zooals het levende en het doode. De warmte der geestelijke wereld in zich is levend, desgelijks het licht; de warmte echter der natuurlijke wereld in zich is dood, desgelijks het licht; want de warmte en het licht der geestelijke wereld gaan voort vanuit de Zon die zuiver liefde is; en de warmte en het licht der natuurlijke wereld gaan voort vanuit de zon die zuiver vuur is; en de liefde is levend, en de Goddelijke Liefde is het Leven zelf; en het vuur is dood, en het zonnevuur is de dood zelf; aldus kan het geheeten worden vanuit de oorzaak omdat hetzelve in het geheel niets van leven inis.

90. De Engelen kunnen, omdat zij geestelijk zijn, niet in een andere warmte, noch in een ander licht dan het geestelijke leven; de menschen echter kunnen niet in een andere warmte en in een ander licht dan in het natuurlijke leven; want het geestelijke komt overeen met het geestelijke, en het natuurlijke met het natuurlijke. Indien een Engel het geringste ding vanuit de natuurlijke warmte en het natuurlijk licht trok, zou hij vergaan, want het komt in het geheel niet overeen met het leven van hem. Ieder mensch is naar de innerlijke

dingen zijns gemoeds een geest. Wanneer de mensch sterft, schrijdt hij geheel en al vanuit de wereld der natuur uit, en laat hij alle dingen ervan achter, en schrijdt hij in een wereld in waarin niets van de natuur is; en in deze wereld leeft hij aldus van de natuur gescheiden, dat er niet eenige vergemeenschapping is door het continue, dat is, zooals het zuiverdere en het grovere, maar zooals het eerdere en het latere, waarvan er niet een andere vergemeenschapping is dan door overeenstemmingen. Vandaar kan vaststaan dat de geestelijke warmte niet een zuiverdere natuurlijke warmte is, en het geestelijk licht niet een zuiverder natuurlijk licht, maar dat zij gansch en al vanuit een ander wezen zijn; want de geestelijke warmte en het geestelijk licht trekken het wezen vanuit de Zon die zuiver Liefde is, welke het Leven zelf is; en de natuurlijke warmte en het natuurlijk licht trekken het wezen vanuit de zon die zuiver vuur is, waarin volstrekt niets van leven is, als boven is gezegd.

91. Aangezien er een zoodanig onderscheid is tusschen de warmte en het licht van de eene en van de andere wereld, ligt het klaar open vanwaar het is dat die welke in de eene wereld zijn, niet die kunnen zien welke in de andere wereld zijn. Want de oogen van den mensch, die vanuit het natuurlijk licht ziet, zijn vanuit de substantie van zijn wereld, en de oogen van den Engel zijn vanuit de substantie van zijn wereld; aldus zijn zij naar welke van beide kanten zij wilt gevormd om op geëvenredigde wijze hun licht op te nemen. Vanuit deze dingen kan worden gezien hoeveel die denken vanuit onkunde, welke in hun geloof niet toelaten dat Engelen en geesten menschen zijn omdat zij die met de oogen niet zien.

92. Het was tot nu toe onbekend dat de Engelen en de geesten in een geheel ander licht en in een geheel andere warmte zijn dan de menschen; ja zelfs was het onbekend dat er een ander licht en een andere warmte is. Want de mensch is met zijn denking niet hooger doorgedrongen dan in de meer innerlijke of zuiverdere dingen der natuur; en daarom ook hebben velen de habitakels der Engelen en der geesten verzonnen in den aether, en sommigen in de sterren, aldus binnen de natuur, en niet boven of buiten die, terwijl toch de Engelen en de geesten geheel en al boven of buiten de natuur zijn, en in hun wereld, die onder de andere Zon is. En omdat in die wereld de ruimten schijnbaarheden zijn, als boven is aangetoond, kan derhalve niet worden gezegd dat zij in den aether, noch dat zij in de sterren zijn; want zij zijn samen met den mensch, verbonden met de aandoening en denking van den geest van hem; want de mensch is een geest, vanuit dien denkt en wil hij; en daarom is de geestelijke wereld daar waar de mensch is, en in het geheel niet afgelegen van hem. In één woord, elk mensch is naar de innerlijke dingen zijns gemoeds in die

wereld in het midden van de geesten en de Engelen daar; en hij denkt vanuit het licht van haar, en hij heeft lief vanuit de warmte van haar.

93. DAT DIE ZON NIET GOD IS, MAAR DAT ZIJ IS VOORTGAANDE VANUIT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID VAN GOD MENSCH; EENDER DE WARMTE EN HET LICHT VANUIT DIE ZON. Onder die Zon zichtbaar voor de Engelen, vanuit welke zij de warmte en het licht hebben, wordt niet de Heer zelf verstaan, maar verstaan wordt het eerste voortgaande uit Hemzelf, dat het opperste der geestelijke warmte is. Het opperste der geestelijke warmte is het geestelijk vuur, dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid in haar eerste overeenstemming is. Vandaar is het dat die Zon vurig verschijnt, en eveneens dat zij vurig is voor de Engelen, maar niet voor de menschen. Het vuur dat vuur is voor de menschen, is niet geestelijk, maar is natuurlijk, tusschen welke het onderscheid is zooals tusschen het levende en het doode; en daarom maakt de geestelijke Zon door de warmte de geestelijken levend, en maakt zij de geestelijke dingen weer ongerept; de natuurlijke zon eater doet weliswaar eender met de natuurlijken en de natuurlijke dingen, maar niet vanuit zich, doch door den invloed der geestelijke warmte, waaraan zij aanvullende hulp verleent.

94. Dat geestelijk vuur, in hetwelk ook het licht is in zijn oorsprong, wordt de geestelijke warmte en het geestelijk licht, welke afnemen in het voortgaan; en de afneming geschiedt door graden, waarover in de volgende dingen. Dit werd door de Ouden gerepresenteerd door ringen rood gloeiend vanuit vuur en blinkend vanuit licht rondom het hoofd van God, welke representatie ook heden gemeen is wanneer God als Mensch wordt verbeeld op schilderijen.

95. Dat de liefde warmte voortbrengt en de wijsheid licht, is handtastelijk vanuit de ondervinding zelve; als de mensch liefheeft, wordt hij warm, en wanneer hij vanuit de wijsheid denkt, ziet hij de dingen als het ware in het licht; vanuit hetwelk openligt dat het eerste voortgaande der liefde de warmte is, en het eerste voortgaande der wijsheid het licht is. Dat zij ook overeenstemmingen zijn, ligt open; want de warmte bestaat niet in de liefde zelve, maar vanuit die in den wil en daaruit in het lichaam; en het licht bestaat niet in de wijsheid, maar in de denking des verstands en daaruit in de spraak. En daarom zijn de liefde en de wijsheid het wezen en het leven van de warmte en het licht; de warmte en het licht zijn voortgaande dingen; en omdat zij voortgaande dingen zijn, zijn zij ook overeenstemmingen.

96. Dat het geestelijk licht geheel en al onderscheiden is van het natuurlijk licht, kan een ieder weten indien hij let op de denkingen van zijn gemoed. Want het gemoed ziet, wanneer het denkt, zijn voorwerpen in het licht,

en die welke geestelijk denken, zien de ware dingen, en dit midden in den nacht even goed als in den dag. En daarom wordt ook met betrekking tot het verstand licht gezegd, en wordt zien gezegd, want van die dingen welke iemand spreekt, zegt de ander somtijds dat hij ziet dat het aldus is, dat is, dat hij verstaat. Omdat het verstand geestelijk is, kan het niet aldus zien vanuit het natuurlijk licht; want het natuurlijk licht kleeft niet aan maar gaat heen met de zon. Waarvandaan openligt dat het verstand zich in een ander licht verheugt dan het oog, en dat dat licht vanuit een anderen oorsprong is.

97. Ieder wachte zich dat hij niet denke dat de Zon der geestelijke wereld God zelf is; God zelf is Mensch; het eerste voortgaande vanuit de Liefde en Wijsheid van Hemzelf is het Geestelijk Vurige dat ten aanschouwe van de Engelen als de Zon verschijnt; en daarom, wanneer de Heer zich aan de Engelen in Persoon manifesteert, manifesteert Hij zich als Mensch, en dit somtijds in de Zon, somtijds buiten de Zon.

98. Vanuit die overeenstemming is het, dat de Heer in het Woord niet slechts Zon wordt genoemd, maar ook Vuur, en Licht; en onder de Zon wordt Hijzelf verstaan ten aanzien van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid tegelijk; onder het Vuur Hijzelf ten aanzien van de Goddelijke Liefde, en onder het Licht Hijzelf ten aanzien van de Goddelijke Wijsheid.

99. DAT DE GEESTELIJKE WARMTE EN HET GEESTELIJK LICHT UIT HET VOORTGAAN UIT DEN HEER ALS DE ZON ÉÉN MAKEN, ZOOALS DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE WIJSHEID VAN HEMZELF ÉÉN MAKEN. Hoe de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid in den Heer één maken, is in het Eerste Deel gezegd. Eender maken de warmte en het licht één, omdat deze voortgaan, en de dingen die voortgaan, maken één door overeenstemming; want de warmte stemt overeen met de liefde, en het licht met de wijsheid. Daaruit volgt dat zooals de Goddelijke Liefde het Goddelijk Zijn is, en de Goddelijke Wijsheid het Goddelijk Bestaan is, als boven n. 14 tot 16, aldus de geestelijke warmte het Goddelijke is, voortgaande vanuit het Goddelijk Zijn, en het geestelijk licht het Goddelijke is, voortgaande vanuit het Goddelijk Bestaan; en daarom, zooals door die vereeniging de Goddelijke Liefde is der Goddelijke Wijsheid, en de Goddelijke Wijsheid is der Goddelijke Liefde, als boven n. 34 tot 39, aldus is de geestelijke warmte des geestelijken lichts, en is het geestelijk licht der geestelijke warmte; en omdat er een zoodanige vereeniging is, volgt dat de warmte en het licht in het voortgaan uit den Heer als de Zon, één zijn. Dat zij echter niet als één worden opgenomen door de Engelen en door de menschen, zal in de volgende dingen worden gezien.

100. De warmte en het licht die uit den Heer als de Zon voortgaan, zijn het die bij uitstek het geestelijke worden geheeten; en zij worden het geestelijke in het enkelvoud geheeten omdat zij één zijn; en daarom wordt in de volgende dingen waar het geestelijke wordt gezegd, het eene en het andere tegelijk verstaan. Vanuit dat geestelijke is het dat die gansche wereld geestelijk wordt genoemd; alle dingen dier wereld trekken door dat geestelijke hun oorsprong, en vandaar eveneens de benaming. Dat die warmte en dat licht geestelijk worden genoemd, is omdat God Geest wordt geheeten, en God als Geest is dit Voortgaande. God vanuit Zijn Wezen zelf wordt Jehovah geheeten; maar door dat Voortgaande maakt Hij levend en verlicht Hij de Engelen des Hemels en de menschen der Kerk; daarom wordt ook van de levendmaking en de verlichting gezegd dat zij geschieden door den Geest van Jehovah.

101. Dat de warmte en het licht, dat is, het geestelijke, voortgaande uit den Heer als de Zon, één maken, kan verlicht worden door de warmte en het licht die voortgaan uit de zon der natuurlijke wereld. Die twee maken ook één in het uitgaan uit die zon. Dat zij niet één maken in de landen, is niet vanuit die zon, maar vanuit den aardbol; want deze wordt dagelijks om de as gewenteld, en wordt jaarlijks rondgevoerd volgens de ekliptiek; vandaar is de schijnbaarheid dat de warmte en het licht niet één maken; want midden in den zomer is er meer van warmte dan van licht, en midden in den winter is er meer van licht dan van warmte. Het eendere is in de geestelijke wereld; maar de aardbol daar wordt niet rondgewenteld en rondgedragen, doch de Engelen keeren zich meer en minder tot den Heer; en wie zich meer toekeeren, nemen meer vanuit de warmte en minder vanuit het licht op; en wie zich minder keeren tot den Heer, nemen meer vanuit het licht en minder vanuit de warmte op. Vandaar is het dat de Hemelen, die vanuit de Engelen zijn, onderscheiden zijn in twee rijken, van welke het eene het hemelsche wordt geheeten, het andere het geestelijke; de hemelsche Engelen nemen meer op vanuit de warmte, en de geestelijke Engelen meer vanuit het licht. Volgens de opneming van de warmte en van het licht door die verschijnen eveneens de landen op welke zij wonen. De overeenstemming is volledig, zoo slechts in de plaats van de beweging van den aardbol de verandering van staat der Engelen wordt genomen.

102. Dat ook alle geestelijke dingen die opkomen door de warmte en het licht hunner Zon, in zich beschouwd eender één maken, doch dat zij beschouwd als dingen voortgaande vanuit de aandoeningen der Engelen, niet één maken, zal in de volgende dingen worden gezien. Wanneer de warmte en het licht één maken in de Hemelen, is als het ware het lentelijke bij de Engelen; wanneer

zij echter niet één maken, is het ofwel zooals het zomersche, ofwel zooals het midwintersche, niet zooals het midwintersche in de koude zônen, maar zooals het midwintersche in de warme zônen; want de opneming van de liefde en de wijsheid vanuit het evengelijke is het engellijke zelf; en daarom is de Engel een Engel des Hemels volgens de vereening van de liefde en de wijsheid bij dien. Het eendere is het met den mensch der Berk indien bij dien de liefde en de wijsheid, of de naastenliefde en het geloof, één maken.

103. DAT DE ZON DER GEESTELIJKE WERELD VERSCHIJNT IN GEMIDDELDE HOOGTE AFSTAANDE VAN DE ENGELN ZOOALS DE ZON DER NATUURLIJKE WERELD VAN DE MENSCHEN. De meesten dragen vanuit de wereld de idee aangaande God met zich mede dat Hij boven het hoofd in het hooge is, en aangaande den Heer dat Hij in den Hemel tusschen de Engelen is. Dat zij de idee aangaande God dragen dat Hij boven het hoofd in het hooge is, is omdat God in het Woord de Hoogste wordt geheeten, en gezegd wordt dat Hij woont in het hooge; en daarom heffen zij oogen en handen omhoog wanneer zij smeeken en aanbidden; niet wetend dat door den Hoogste het binnenste wordt aangeduid. Dat zij de idee aangaande den Heer dragen dat Hij in den Hemel tusschen de Engelen is, is omdat zij over Hemzelf niet anders denken dan zooals over een ander mensch, en sommigen zooals over een Engel, niet wetend dat de Heer God zelf en de Eenige God is, die het heelal regeert, die, indien Hij tusschen de Engelen in den Hemel was, niet het heelal onder Zijn blik, en onder Zijn toezicht en regeering zou kunnen hebben; en als Hij niet ten aanschouwe van die welke in de geestelijke wereld zijn, lichtte als de Zon, zouden de Engelen niet enig licht kunnen hebben; want de Engelen zijn geestelijk, en derhalve komt niet een ander licht met het wezen van die overeen dan het geestelijk licht. Dat er licht in de Hemelen is, onmetelijk liet licht in de landen te boven gaande, zal beneden worden gezien waar over de graden wordt gehandeld.

104. Wat dus de Zon betreft vanuit welke de Engelen het licht en de warmte hebben, die verschijnt in een verheffing uit de landen waarop de Engelen wonen van omstreeks 45 graden, welke de gemiddelde hoogte is; en eveneens verschijnt zij afstaande van de Engelen zooals de zon der wereld van de menschen. Die Zon verschijnt bestendig in deze hoogte en in dezen afstand, en zij wordt ook niet heenbewogen. Vandaar is het dat de Engelen niet tijden hebben onderscheiden in dagen en jaren, ook niet eenige voortschrijding van den dag van den morgen door den middag tot den avond in den nacht; noch een voortschrijding van het jaar van de lente door den zomer tot den herfst

in den winter; maar er is voortdurend licht en voortdurende lente; en daarom zijn daar in de plaats van tijden staten, als boven is gezegd.

105. Dat de Zon der geestelijke wereld in gemiddelde hoogte verschijnt, heeft voornamelijk de volgende oorzaken. De EERSTE, dat zoo de warmte en het licht die voortgaan uit die Zon, in hun middelsten graad zijn, en vandaar in hun gelijkheid, en zoo in hun juiste gematigdheid; want indien de Zon boven de gemiddelde hoogte verscheen, zoumeer van warmte dan van licht worden doorvat; indien beneden die, zou meer van licht dan van warmte worden doorvat, als geschiedt in de landen als de zon boven of beneden het midden des hemels is; als zij boven is, groeit de warmte boven het licht, en als zij beneden is, groeit het licht boven de warmte; want het licht blijft het zelfde in den tijd van den zomer en in den tijd van den winter, maar de warmte wordt volgens de graden van hoogte der zon vermeerderd en verminderd. De TWEDE oorzaak dat de Zon der geestelijke wereld in gemiddelde hoogte boven den engellijken Hemel verschijnt, is, omdat er aldus een voortdurende lente is in alle engellijke Hemelen, vanuit welke de Engelen in den staat des vredes zijn, want deze staat stemt overeen met den tijd der lente in de landen. De DERDE oorzaak is dat aldus de Engelen hun aangezichten bij voortduur tot den Heer kunnen wenden, en Hemzelf met de oogen zien; want de Engelen hebben met elke wending van het lichaam van hen het oosten, aldus den Heer, voor de aangezichten; hetgeen eigenaardig is in die wereld; dit zou niet geschieden indien de Zon van gene wereld boven of beneden het midden verscheen, en het minst indien boven het hoofd in het zenith.

106. Indien de Zon der geestelijke wereld niet van de Engelen afstaande verscheen, zooals de zon der natuurlijke wereld van de menschen, zou de algeheele engellijke Hemel en onder dien de hel, en onder die dingen onze land- en waterkring niet zijn onder des Heeren Blik, Toezicht, Alomtegenwoordigheid, Alwetendheid, Almacht, en Voorzienigheid; vergelijkenderwijs zooals de zon onzer wereld; als die niet in zulk een afstand van den aardbol was waarin zij verschijnt, zou zij niet tegenwoordig en machtig kunnen zijn in alle landen door de warmte en het licht, aldus niet aanvullende hulp aan de Zon der geestelijke wereld kunnen verleen.

107. Het is ten zeerste noodzakelijk dat men wete dat er twee zonnen zijn, de eene geestelijk en de andere natuurlijk; de geestelijke Zon voor die welke in de geestelijke wereld zijn, en de natuurlijke zon voor die welke in de natuurlijke wereld zijn. Als men dit niet weet kan niet iets juist worden verstaan aangaande de schepping en aangaande den mensch, waarover gehandeld moet worden. Uitwerkingen kunnen weliswaar worden gezien,

maar tenzij tegelijk de oorzaken der uitwerkingen worden gezien, kunnen de uitwerkingen niet verschijnen dan zooals in den nacht.

108. DAT DE AFSTAND TUSSCHEN DE ZON EN TUSSCHEN DE ENGELN IN DE GEESTELIJKE WERELD EEN SCHIJNBAARHEID IS VOLGENS DE OPNEMING VAN DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID DOOR DIE. Alle begoochelingen die bij de boozen en bij de eenvoudigen regeeren, komen op vanuit bevestigde schijnbaarheden. Zoolang de schijnbaarheden schijnbaarheden blijven, zijn die schijnbare waarheden, volgens welke een ieder kan denken en spreken; doch als zij aangenomen worden voor de waarheden zelve, hetgeen geschiedt als zij worden bevestigd, dan worden de schijnbare waarheden valscheden en begoochelingen. Zooals bijvoorbeeld: het is een schijnbaarheid dat de zon dagelijks rondom den aardbol wordt gevoerd en jaarlijks volgens de ekliptiek voortschrijdt; zoolang dit niet bevestigd wordt, is het een schijnbare waarheid, volgens welke ieder kan denken en spreken; want hij kan zeggen dat de zon opgaat en ondergaat, en hierdoor morgen, middag, avond, en nacht maakt; voorts dat de zon nu in die of in die graden van de ekliptiek of van haar hoogte is, en dat zij hierdoor lente, zomer, herfst, en winter maakt. Doch als bevestigd wordt dat die schijnbaarheid de waarheid zelve is, denkt en spreekt de bevestiger een valsheid vanuit begoocheling. Het eendere is het met tallooze andere schijnbaarheden, niet slechts in de natuurlijke, burgerlijke, en zedelijke, maar ook in de geestelijke dingen.

109. Het eendere is het met den afstand van de Zon der geestelijke wereld, welke Zon het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid des Heeren is. De waarheid is dat er geen afstand is, maar dat de afstand een schijnbaarheid is volgens de opneming van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid in haar graad door de Engelen. Dat de afstanden in de geestelijke wereld schijnbaarheden zijn, kan vaststaan vanuit die dingen die boven zijn aangetoond, als vanuit die, n. 7 tot 9, *dat het Goddelijke niet in de ruimte is*; en vanuit die, n. 69 tot 72, *dat het Goddelijke alle ruimten zonder ruimte vult*; en indien er niet ruimten zijn, zijn er ook niet afstanden; of, wat hetzelfde is, indien de ruimten schijnbaarheden zijn, zijn ook de afstanden schijnbaarheden, want de afstanden zijn der ruimte.

110. Dat de Zon der geestelijke wereld in een afstand van de Engelen verschijnt, is omdat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid wordt opgenomen door die in den evenredigen graad van de warmte en het licht; want de Engel kan niet, omdat hij geschapen en eindig is, den Heer opnemen in den eersten graad der warmte en des lichts zooals Hij is in de Zon, want dan zou hij volledig verteerd worden; en daarom wordt de Heer opgenomen

uit die in den graad van de warmte en het licht die met de liefde en wijsheid van hen overeenstemt. Dit kan worden verlicht door dit dat een Engel van den laatsten Hemel niet kan opklimmen tot de Engelen van den derden Hemel; want indien hij opklimt en den Hemel van die binnentreedt, valt hij zooals in zwijm, en worstelt het leven van hem zooals met den dood. De oorzaak is omdat hij liefde en wijsheid heeft in minderen graad, en in een eenderen graad is de warmte van de liefde van hem en het licht van de wijsheid van hem. Wat dan, indien de Engel opklom tot naar de Zon en in het vuur van haar kwam? Vanwege de verschillen van opneming van den Heer door de Engelen verschijnen ook de Hemelen tusschen elkander onderscheiden. De hoogste Hemel, die de derde wordt geheeten, verschijnt boven den tweeden, en deze boven den eersten; niet dat de Hemelen afstaan, maar zij verschijnen af te staan; want de Heer is evengelijk aanwezig bij die welke in den laatsten Hemel zijn als Hij is bij die welke in den derden zijn; dat wat de schijnbaarheid van afstand maakt is in de subjecten, die de Engelen zijn, niet in den Heer.

III. Dat het aldus is kan bezwaarlijk met de natuurlijke idee worden begrepen, omdat in die de ruimte is; maar het kan begrepen worden met de geestelijke idee, omdat in dezelve niet de ruimte is; in deze idee zijn de Engelen. Nochtans kan dit met de natuurlijke idee worden begrepen dat de liefde en wijsheid, of wat hetzelfde is, dat de Heer die de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, niet kan voortschrijden door de ruimten, maar dat Hij is bij een ieder willekeurige volgens de opneming. Dat de Heer bij allen aanwezig is, leert Hijzelf bij Matth. hfdst. xxviii: 20; en dat Hij verblijf maakt bij die welke Hemzelf liefhebben, Joh. xiv: 21.

II2. Maar dit kan schijnen zooals van hoogere wijsheid, omdat het bevestigd is door de Hemelen en door de Engelen; doch nochtans is het eendere bij de menschen. De menschen worden naar de innerlijke dingen des gemoeds van hen uit de zelfde Zon warm en verlicht; uit de warmte van haar worden zij warm, en uit het licht van haar worden zij verlicht voor zooveel zij uit den Heer liefde en wijsheid opnemen. Het verschil tusschen Engelen en menschen is, dat de Engelen alleen maar onder die Zon zijn, de menschen echter niet slechts onder die Zon maar ook onder de zon der wereld; want de lichamen der menschen kunnen niet bestaan en blijven bestaan tenzij zij zijn onder de eene en de andere zon; anders de lichamen der Engelen, die geestelijk zijn.

II3. DAT DE ENGELEN IN DEN HEER ZIJN, EN DE HEER IN DIE; EN OMDAT DE ENGELEN OPNEMENDEN ZIJN, DAT DE ALLEENE HEER DE HEMEL IS. De Hemel wordt het habitakel Gods geheeten en eveneens de troon Gods; en vandaar wordt geloofd dat God daar is zooals een koning is in zijn koninkrijk.

Maar God, dat is, de Heer, is in de Zon boven de Hemelen, en door de aanwezigheid van Hemzelf in de warmte en in het licht, is Hij in de Hemelen, als in het tweetal hogere artikelen is getoond; en hoewel de Heer op deze wijze in den Hemel is, is Hij daar nochtans als in zich, want, als vlak boven, n. 108 tot 112, is aangetoond, de afstand tusschen de Zon en den Hemel is niet een afstand, maar een schijnbaarheid van afstand; en daarom, daar die afstand alleen een schijnbaarheid is, volgt, dat de Heer zelf in den Hemel is, want Hij is in de liefde en wijsheid der Engelen des Hemels, en omdat Hij in de liefde en wijsheid aller Engelen is, en de Engelen den Hemel samenstellen, is Hij in den algeheelen Hemel.

114. Dat de Heer niet slechts in den Hemel is, maar ook dat Hij de Hemel zelf is, is omdat de liefde en wijsheid den Engel maken, en die twee zijn des Heeren bij de Engelen. Daaruit volgt dat de Heer de Hemel is. Want de Engelen zijn niet Engelen uit het eigene van die; het eigene van die is geheel en al zooals het eigene des menschen, dat boos is. Dat het eigene der Engelen dit is, is omdat alle Engelen menschen zijn geweest, en dit eigene dien uit geboorte aankleeft; het wordt slechts verwijderd; en voor zooveel dit verwijderd wordt, nemen zij de liefde en wijsheid, dat is, den Heer in zich op. Ieder kan, indien hij slechts eenigermate het verstand verheft, zien dat de Heer niet kan wonen tenzij dan in het Zijne bij de Engelen, dat is, in Zijn Eigene, hetwelk de Liefde en Wijsheid is, en in het geheel niet in het eigene der Engelen, dat boos is. Vandaar is het dat voor zooveel het booze wordt verwijderd, de Heer in die is, en die Engelen zijn. Het engellijke zelf des Hemels is de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid. Dit Goddelijke wordt het engellijke geheeten als het in de Engelen is. Daaruit ligt wederom open dat de engelen Engelen zijn uit den Heer, en niet uit zichzelf; bijgevolg ook de Hemel.

115. Maar hoe de Heer in den Engel is, en de Engel in den Heer, kan niet begrepen worden tenzij geweten wordt hoedanig de verbinding is. De verbinding is van den Heer met den Engel, en van den Engel met den Heer; en daarom is de verbinding wederkeerig. Die is van de zijde des Engels als volgt: de Engel doorvat niet anders dan dat hij in de liefde en wijsheid is uit zich, eender als de mensch, en vandaar alsof de liefde en wijsheid van hem of zijne zijn. Tenzij hij het aldus doorvatte, zou er niet eenige verbinding zijn; aldus zou de Heer niet in dien zijn, en die niet in den Heer. Ook kan het niet bestaan dat de Heer in eenigen Engel en mensch is, tenzij die in wien Hij met liefde en wijsheid is, het zooals het zijne doorvat en gewaarwordt; door dit wordt Hij niet slechts opgenomen maar ook opgenomen zijnde, vastgehouden, en eveneens wedergeliefd; en daarom wordt de Engel hierdoor

wijs, en blijft hij wijs. Wie kan den Heer en den naaste willen liefhebben, en wie kan willen wijs zijn, tenzij hij dat wat hij liefheeft, leert, en put, zooals het zijne gewaarwordt en doorvat. Wie kan dat anders bij zich vasthouden. Indien het niet was, zou de invloeiende liefde en wijsheid niet eenigen zetel hebben, want zij zou doorvloeien en niet aandoen; aldus zou de engel niet een Engel zijn, noch zou de mensch een mensch zijn, ja zelfs zou hij niet iets anders zijn dan zooals het onbezielde is. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat er een wederkeerige moet zijn opdat er verbinding zij.

116. Maar hoe dit geschiedt dat de Engel het doorvat en gewaarwordt als het zijne, en zoo opneemt en vasthoudt, terwijl het toch niet van hem is, want boven is gezegd dat een engel niet Engel is uit het zijne, maar uit die dingen die bij hem zijn vanuit den Heer, zal nu worden gezegd. De zaak in zich is zoodanig: bij een elk willekeurigen Engel is het vrije en de redelijkheid; deze twee zijn bij dien deswege opdat hij ontvankelijk zij voor de liefde en wijsheid uit den Heer; maar het eene en het andere, zoowel het vrije als de redelijkheid, is niet van dien maar is des Heeren bij dien; doch omdat die twee het binnenst met het leven van hem verbonden zijn, aldus binnenst dat gezegd kan worden dat zij het leven zijn ingebonden, verschijnen die derhalve als de eigen dingen van hem. Vanuit die kan hij denken en willen, en spreken en handelen; en dat hij vanuit die denkt, wil, spreekt, en handelt, verschijnt zooals uit zich; dit maakt het wederkeerige, waardoor er verbinding is. Doch nochtans, voor zooveel de Engel gelooft dat de liefde en wijsheid in dien zijn, en aldus die dingen voor zich opeischt als de zijne, is het engellijke niet in dien, en is er vandaar voor evenzooveel niet verbinding van hem met den Heer; want hij is niet in de waarheid; en omdat de waarheid met het licht des Hemels één maakt, kan hij voor zooveel niet in den Hemel zijn; want daarvanuit ontkent hij dat hij leeft vanuit den Heer, en gelooft hij dat hij leeft vanuit zich, bijgevolg dat die het Goddelijk wezen heeft; in die twee, het vrije en de redelijkheid, bestaat het leven dat engellyk en menschelyk wordt geheeten. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de Engel het wederkeerige heeft vanwege de verbinding met den Heer, maar dat het wederkeerige, in zijn vermogen beschouwd, niet van hem is maar des Heeren; vandaar is het dat indien hij dat wederkeerige, uit hetwelk hij dat wat des Heeren is zooals het zijne doorvat en gewaarwordt, misbruikt, hetgeen geschiedt door zich dat toe te eigenen, hij uit het engellyke afvalt. Dat de verbinding wederkeerig is, leert de Heer zelf bij Johannes, hfdst. xiv: 20 tot 24, hfdst. xv: 4, 5, 6; en dat de verbinding van den Heer met den mensch, en van den mensch met den

Heer, is in die dingen die des Heeren zijn, welke de woorden van Hemzelf worden geheeten, Joh. xv: 7.

117. Er zijn er die meenen dat Adam in een zoodanig vrije of vrije keuze is geweest dat hij uit zich God kon liefhebben en wijs zijn, en dat deze vrije keuze in de nakomelingen van hem te gronde is gegaan; maar dit is een dwaling; want de mensch is niet het leven maar een opnemende van het leven; gezien worde boven n. 4 tot 6, 54 tot 60; en wie een opnemende van het leven is, kan niet vanuit Benig zijne liefhebben en wijs zijn; daarom ook gleeed die, toen hij vanuit het zijne wilde wijs zijn en liefhebben, af uit de wijsheid en de liefde, en werd hij vanuit het Paradijs uitgeworpen.

118. Het eendere dat nu gezegd is over den Engel, moet gezegd worden over den Hemel die vanuit de Engelen bestaat, aangezien het Goddelijke in grootsten en kleinsten hetzelfde is, als boven n. 77 tot 82 is aangetoond. Het eendere dat gezegd is over den Engel en den Hemel, moet gezegd worden over den mensch en de Kerk, want de Engel des Hemels en de mensch der Kerk handelen één door verbinding; en eveneens is de mensch der Kerk naar de innerlijke dingen die van het gemoed van hem zijn, een Engel; maar onder den mensch der Kerk wordt verstaan de mensch in wien de Kerk is.

119. DAT IN DE GEESTELIJKE WERELD HET OOSTEN IS WAAR DE HEER ALS DE ZON VERSCHIJNT, EN DAT DE OVERIGE STREKEN DAARUIT ZIJN. Er is gehandeld over de Zon der geestelijke wereld en het wezen van haar; en over de warmte en het licht van haar; en over de tegenwoordigheid des Heeren daaruit; nu zal ook over de streken dier wereld gehandeld worden. Dat over die Zon en over die wereld wordt gehandeld, is ter oortake hiervan omdat gehandeld wordt over God, en over de Liefde en Wijsheid; en over die handelen anders dan vanuit den oorsprong zelf, zou handelen zijn uit uitwerkingen, en niet uit oorzaken; en evenwel leeren uitwerkingen niets dan uitwerkingen, en die, alleen gemonsterd zijnde, openbaren niet eenige oorzaak; maar de oorzaken openbaren de uitwerkingen; en de uitwerkingen weten vanuit de oorzaken is wijs zijn; doch oorzaken navorschen uit uitwerkingen is niet wijs zijn, omdat zich dan begoochelingen voordoen welke de navorscher oorzaken heet, en dit is de wijsheid verdwazen; want de oorzaken zijn de eerdere dingen, en de uitwerkingen zijn de latere; en vanuit de latere kunnen de eerdere niet worden gezien, maar de latere vanuit de eerdere; dit is de orde. Dit is de oorzaak dat hier eerst over de geestelijke wereld wordt gehandeld, want alle oorzaken zijn daar, en daarna over de natuurlijke wereld, waar alle dingen die verschijnen, uitwerkingen zijn.

120. Hier zal nu iets over de streken in de geestelijke wereld worden gezegd; daar zijn eender streken zooals in de natuurlijke wereld; maar de streken der geestelijke wereld zijn, zooals de wereld zelve is, geestelijk; doch de streken der natuurlijke wereld zijn, zooals de wereld zelve, natuurlijk; en daarom verschillen zij zooveel dat zij niets gemeen hebben. Er zijn vier streken in de eene en de andere wereld, welke oosten, westen, zuiden, en noorden worden geheeten; die vier streken zijn in de natuurlijke wereld bestendig, bepaald uit de zon in het zuiden; naar voren is het noorden, aan de eene zijde is het oosten, aan de andere is het westen, welke streken uit het zuiden van elke willekeurige plaats worden bepaald, want de standplaats der zon in het zuiden is waar dan ook steeds de zelfde en zoo vast. Anders in de geestelijke wereld; daar worden de streken bepaald uit de Zon daar, die bestendig op haar plaats verschijnt, en waar zij verschijnt is het oosten; daarom is de bepaling van de streken in die wereld niet zooals in de natuurlijke wereld uit het zuiden, maar zij is uit het oosten; naar voren is het westen, aan de eene zijde is het zuiden; aan de andere is het noorden. Maar dat die streken niet zijn uit de Zon daar, maar uit de inwoners dier wereld, die de Engelen en de geesten zijn, zal in de volgende dingen worden gezien.

121. Aangezien die streken vanuit haar oorsprong, die de Heer als de Zon is, geestelijk zijn, zijn derhalve de woningen der Engelen en der geesten, welke alle volgens die streken zijn, ook geestelijk; en zij zijn geestelijk omdat zij wonen volgens de opnemingen van de liefde en wijsheid uit den Heer. Die welke in een hooger graad van liefde zijn, wonen in het oosten; wie in een lageren graad van liefde zijn, in het westen; wie in een hooger graad van wijsheid zijn, in het zuiden; en wie in een lageren graad van wijsheid zijn, in het noorden. Vandaar is het, dat in het Woord onder het oosten in den hoogsten zin de Heer wordt verstaan, en in den betrekkelijken zin de liefde in Hemzelf; onder het westen de liefde in Hemzelf afnemende; onder het zuiden de wijsheid in het licht, en onder het noorden de wijsheid in de schaduw; of eendere dingen ten opzichte van den staat van hen over wie gehandeld wordt.

122. Aangezien het het oosten is waaruit alle streken in de geestelijke wereld worden bepaald, en onder het oosten in den hoogsten zin de Heer wordt verstaan en eveneens de Goddelijke Liefde, ligt open dat het de Heer en de Liefde in Hemzelf is, waaruit alle dingen zijn; en dat voor zooveel iemand niet in die liefde is, hij uit Hemzelf verwijderd is, en woont ofwel in het westen, ofwel in het zuiden, ofwel in het noorden, op afstanden daar volgens de opnemingen van de liefde.

123. Aangezien de Heer als Zon bestendig in het oosten is, keerden de Ouden, bij wie alle dingen van den eeredienst representatieve dingen waren van geestelijke dingen, derhalve in hun aanbiddingen de aangezichten tot het oosten; en opdat zij het eendere in allen eeredienst zouden doen, keerden zij hun tempels ook daarheen; vanuit hetwelk het is dat ook de tempels heden eender worden gebouwd.

124. DAT DE STREKEN IN DE GEESTELIJKE WERELD NIET ZIJN UIT DEN HEER ALS DE ZON MAAR DAT ZIJ ZIJN UIT DE ENGELN VOLGENS DE OPNEMING. Er is gezegd dat de Engelen onder elkander onderscheiden wonen, sommigen in de oostelijke streek, sommigen in de westelijke, sommigen in de zuidelijke, en sommigen in de noordelijke; en dat wie in de oostelijke streek wonen, in een hooger grad van liefde zijn; wie in de westelijke in een lager grad van liefde; wie in de zuidelijke in het licht der wijsheid, en wie in de noordelijke in de schaduw der wijsheid. Die verscheidenheid van woningen verschijnt alsof zij is uit den Heer als Zon, terwijl zij toch is uit de Engelen. De Heer is niet in een grooteren en kleineren grad van liefde en wijsheid, of Hijzelf als de Zon is niet in een grooteren en kleineren grad van warmte en licht bij den een dan bij den ander, want Hij is waar dan ook de zelfde; maar Hij wordt niet door den een en den ander in een eenderen grad opgenomen; en dit maakt dat het hun toeschijnt van elkander meer en minder af te staan; en eveneens verschillend volgens de streken; vanuit hetwelk volgt dat de streken in de geestelijke wereld niet iets anders zijn dan de verschillende opnemingen van de liefde en de wijsheid, en vandaar van de warmte en het licht vanuit den Heer als de Zon; dat het aldus is, ligt open uit de boven, n. 108 tot 112, aangetoonde dingen, dat de afstanden in de geestelijke wereld schijnbaarheden zijn.

125. Omdat de streken de verschillende opnemingen van de liefde en de wijsheid uit de Engelen zijn, zal worden gesproken over de verscheidenheid vanuit welke die schijnbaarheid bestaat. De Heer is in den Engel, en de Engel in den Heer, als in het voorafgaande artikel is getoond; maar omdat het verschijnt alsof de Heer als de Zon buiten dien is, verschijnt ook dat de Heer dien ziet vanuit de Zon, en dat die den Heer ziet in de Zon, hetgeen bijna is zooals een beeld verschijnt in een spiegel; en daarom, indien vanuit die schijnbaarheid gesproken moet worden, dan is de zaak zoodanig dat de Heer een ieder willekeurige ziet en aanschouwt van aangezicht tot aangezicht, maar dat omgekeerd de Engelen niet aldus den Heer zien; die welke in de liefde in den Heer uit den Heer zijn, zien Hemzelf rechtstreeks; derhalve zijn die in het oosten en westen; die echter welke meer in de wijsheid zijn,

zien den Heer scheef naar rechts, en wie minder in de wijsheid zijn, scheef naar links; dezen en die zijn derhalve in het noorden en zuiden. Dat dezen in een scheeven aanblik zijn, is omdat de liefde en de wijsheid als één uit den Heer voortgaan, maar niet als één worden opgenomen door de Engelen, als eveneens eerder is gezegd; en een wijsheid die boven de liefde in overvloed uitgaat, verschijnt weliswaar als wijsheid maar is het nochtans niet, omdat het overschot van wijsheid niet het leven vanuit de liefde inis. Vanuit deze dingen ligt open vanwaar de verscheidenheid van opneming is, waarnaar de woningen der Engelen volgens de streken in de geestelijke wereld verschijnen.

126. Dat de verschillende opneming van de liefde en wijsheid de streek in de geestelijke wereld maakt, kan vaststaan daarvanuit dat de Engel van streek verandert volgens de aaswassing en de afneming van de liefde bij dien; vanuit hetwelk openligt dat de streek niet is uit den Heer als Zon, maar dat zij is uit den Engel volgens de opneming. Het eendere is het met den mensch naar den geest van hem; die is naar den geest in een zekere streek der geestelijke wereld, in onverschillig welke streek der natuurlijke wereld hij moge zijn, want, als boven is gezegd, de streken der geestelijke wereld hebben niet iets gemeen met de streken der natuurlijke wereld; in deze is de mensch naar het lichaam, in die echter naar den geest.

127. Opdat de liefde en de wijsheid bij den Engel en bij den mensch één maken, zijn er paren in alle dingen van het lichaam van hem; de oogen, de ooren, en de neusvleugels zijn paren; de handen, de lenden, en de voeten zijn paren; het cerebrum is in twee halfbollen verdeeld, het hart in twee kamers, de long in twee lobben; eender de overige dingen; aldus is er in den Engel en in den mensch het rechter en het linker; en al de rechterdeelen van hen hebben betrekking op de liefde vanuit welke de wijsheid is, en alle linkerdeelen op de wijsheid vanuit de liefde, of, wat hetzelfde is, alle rechterdeelen op het goede vanuit hetwelk het ware is, en alle linkerdeelen op het ware vanuit het goede. De Engel en de mensch hebben deze paren opdat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware, één handelen, en als één tot den Heer schouwen; maar over deze zaak meer in de volgende dingen.

128. Vanuit deze dingen kan worden gezien in welke begoocheling en vandaar valsheid die zijn welke meenen dat de Heer vanuit willekeur den Hemel toebedeelt, of dat Hij vanuit willekeur het geeft dat de een meer wijs is en meer lief heeft dan de ander, terwijl toch de Heer evengelijk wil dat de een en de ander wijs zij en gezaligd worde, want Hij voorziet allen van de middelen; zooals ieder die opneemt en volgens die leeft, aldus wordt hij wijs en gezaligd, want de Heer is de zelfde bij den een en bij den ander; doch de

opnemenden, die de Engelen en de menschen zijn, zijn oneender vanuit de oneendere opneming en het oneendere leven. Dat het aldus is kan vaststaan vanuit die dingen welke nu over de streken en over de woningen der Engelen volgens die zijn gezegd, namelijk dat die verscheidenheid niet is uit den Heer maar uit de opnemenden.

129. DAT DE ENGELN HUN AANGEZICHT BIJ VOORTDUUR TOT DEN HEER ALS DE ZON KEEREN, EN ALDUS HET ZUIDEN TER RECHTER HEBBEN, HET NOORDEN TER LINKER, EN HET WESTEN IN DEN RUG. Alle dingen die hier over de Engelen en over de toekeering van die tot den Heer als de Zon worden gezegd, moeten ook aangaande den mensch ten aanzien van den geest van hem worden verstaan, want de mensch is naar zijn gemoed een geest, en indien hij in de liefde en wijsheid is, is hij een Engel; en daarom ook wordt hij na den dood, als hij zijn uitwendige dingen, welke hij vanuit de natuurlijke wereld had getrokken, uittrekt, een geest of een Engel; en omdat de Engelen bij voortduur het aangezicht tot den opgang der Zon, aldus tot den Heer keeren, wordt het ook gezegd van den mensch die in de liefde en wijsheid uit den Heer is, dat hij God ziet, dat hij tot God schouwt, dat hij God voor oogen heeft, onder welke dingen wordt verstaan dat hij leeft zooals een Engel. Zulke dingen worden gezegd in de wereld, zoowel omdat zij inderdaad bestaan in den Hemel als omdat zij inderdaad bestaan in den geest des menschen; wie ziet niet vóór zich tot God, tot onverschillig welke streek het aangezicht van hem is gekeerd, als hij bidt.

130. Dat de Engelen hun aangezichten bij voortduur tot den Heer als de Zon keeren, is omdat de Engelen in den Heer zijn en de Heer in die, en de Heer innerlijk de aandoeningen en denkingen van hen leidt, en die bij voortduur tot zich keert; vandaar kunnen zij niet anders dan tot het oosten, waar de Heer als de Zon verschijnt, schouwen. Vandaar ligt open dat de Engelen niet zich tot den Heer keeren, maar dat de Heer die tot zich keert; want wanneer de Engelen innerlijk over den Heer denken, dan denken zij over Hemzelf niet anders dan in zich; de innerlijke denking zelve maakt niet den afstand, maar de uiterlijke denking, welke met het gezicht der oogen één handelt, maakt hem; de oorzaak is, omdat de uiterlijke denking in de ruimte is, niet echter de innerlijke, en waar zij niet in de ruimte is, als in de geestelijke wereld, is zij nochtans in een schijnbaarheid van ruimte. Maar deze dingen kunnen weinig worden verstaan door den mensch die over God denkt vanuit de ruimte; want God is waar dan ook en evenwel niet in de ruimte; aldus is Hij zoowel binnen als buiten den Engel; en vandaar kan de Engel God zien, dat is, den Heer, zoowel binnen zich als buiten zich; binnen zich als hij vanuit de liefde en

wijsheid denkt, buiten zich als hij over de liefde en wijsheid denkt. Maar over deze dingen zal in het bijzonder iets worden gezegd in de verhandelingen over DES HEEREN ALOMTEGENWOORDIGHEID, ALWETENDHEID, en ALMACHT. Een ieder wachte zich dat hij niet in die verfoeilijke ketterij glijde dat God zich den menschen heeft ingegoten. en dat Hij in die is, en niet langer in zich; terwijl toch God waar dan ook is zoowel binnen den mensch als buiten dien, want Hij is in alle ruimte zonder ruimte, zooals boven, n. 7 tot 10, en 69 tot 72, is getoond. Want indien Hij in den mensch was, zou Hij niet slechts verdeeld, maar ook in de ruimte ingesloten zijn, ja zelfs zou ook de mensch dan zich kunnen denken God te zijn; deze ketterij is zoo gruwelijk dat zij in de geestelijke wereld stinkt zooals een lijk.

131. De toekeering der Engelen tot den Heer is zoodanig dat zij in elke toekeering van het lichaam van die tot den Heer als de Zon voor zich schouwen; de Engel kan zich om en om keeren, en daardoor de verschillende dingen zien die rondom dien zijn, maar nochtans verschijnt de Heer als de Zon bij voortduur vòòr het aangezicht van hem. Dit kan wonderbaarlijk schijnen, maar nochtans is het de waarheid; het is mij ook gegeven aldus den Heer als de Zon te zien; vóór mijn aangezicht zie ik Hemzelf, en verscheidene jaren lang, tot welke streek der wereld ik mij ook heengekeerd had, heb ik Hemzelf eender gezien.

132. Aangezien de Heer als de Zon, aldus het oosten, vóór de aangezichten van alle Engelen des Hemels is, volgt dat voor die ter rechter het zuiden is, ter linker het noorden, en in den rug het westen, aldus ook bij elke wending van het lichaam van hen; want, als eerder is gezegd, alle streken in de geestelijke wereld zijn bepaald uit het oosten; en daarom zijn die welke het oosten voor oogen hebben, in de streken zelve, ja zelfs zijn zij zelf de bepalingen van die, want, als boven n. 124 tot 128 is getoond, de streken zijn niet uit den Heer als de Zon, maar uit de Engelen volgens de opneming.

133. Omdat nu de Hemel vanuit de Engelen is, en de Engelen zoodanig zijn, volgt dat de algeheele Hemel zich tot den Heer keert, en dat de Hemel door die toekeering wordt geregeerd uit den Heer als één Mensch derwijze als ook de Hemel in den aanblik des Heeren is. Dat de Hemel in den aanblik des Heeren is zooals één Mensch, worde gezien in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL n. 59 tot 87; vandaar zijn ook de streken des Hemels.

134. Aangezien de streken aldus den Engel en eveneens den algeheelen Hemel als het ware zijn ingeschreven, weet derhalve de Engel zijn huis en zijn woning waarheen hij ook gaat, anders dan de mensch in de wereld; de oorzaak dat de mensch het huis en de woning niet weet vanuit de streek

in zich, is omdat hij denkt vanuit de ruimte, aldus vanuit de streken der natuurlijke wereld, die niet iets gemeen hebben met de streken der geestelijke wereld. Doch nochtans is den vogels en den dieren een zoodanige wetenschap in, want het is dien ingeënt hun huizen en woningen vanuit zich te weten, als bekend is vanuit vele ondervinding, een aanwijzing dat het zoodanige in de geestelijke wereld is; want alle dingen die bestaan in de natuurlijke wereld zijn uitwerkingen, en alle dingen die bestaan in de geestelijke wereld zijn de oorzaken dier uitwerkingen; een natuurlijke dat niet de oorzaak trekt vanuit het geestelijke, bestaat niet.

135. DAT ALLE INNERLIJKE DINGEN ZOOWEL DES GEMOEDS ALS DES LICHAAMS DER ENGELEN TOT DEN HEER ALS DE ZON GEKEERD ZIJN. De Engelen hebben verstand en wil, en zij hebben een aangezicht en een lichaam; en eveneens hebben zij de innerlijke dingen des verstands en des wils, voorts des aangezichts en des lichaams. De innerlijke dingen des verstands en des wils zijn de dingen die der innerlijke aandoening en denking van hen zijn; de innerlijke dingen van het aangezicht zijn de hersenen, en de innerlijke dingen van het lichaam zijn de ingewanden, waarvan de voornaamste het hart en de long zijn; in één woord, de Engelen hebben alle en de afzonderlijke dingen die de menschen in de landen hebben; vanuit die dingen is het dat de Engelen menschen zijn; de uitwendige vorm zonder die inwendige dingen maakt niet dat zij menschen zijn, maar de uitwendige vorm te zamen met die, ja zelfs vanuit die; anders zouden zij alleen beelden van den mensch zijn, in welke niet het leven is, omdat van binnen niet de vorm des levens is.

136. Het is bekend dat de wil en het verstand het lichaam naar den wenk regeeren, want wat het verstand denkt dat spreekt de mond, en wat de wil wil dat handelt het lichaam; vanuit welke dingen openligt dat het lichaam een vorm is die overeenstemt met het verstand en den wil; en omdat met betrekking tot het verstand en den wil ook gezegd wordt vorm, ligt open dat de vorm van het lichaam overeenstemt met den vorm van het verstand en den wil; maar het is hier niet de plaats om te beschrijven hoedanig de eene en de andere vorm is; er zijn ook ontelbare dingen in het eene en het andere, en de ontelbare dingen beiderzijds handelen één omdat zij onderling met elkander overeenstemmen; vandaar is het dat het gemoed, of de wil en het verstand, het lichaam naar den wenk regeert, aldus geheel en al zooals zich zelf. Vanuit deze dingen volgt dat de innerlijke dingen des gemoeds één handelen met de innerlijke dingen des lichaams, en de uiterlijke dingen des gemoeds met de uiterlijke dingen des lichaams. Over de innerlijke dingen des gemoeds

zal beneden gesproken worden, als eerder over de graden des levens zal zijn gehandeld; dan eender over de innerlijke dingen des lichaams.

137. Aangezien de innerlijke dingen des gemoeds één maken met de innerlijke dingen des lichaams, volgt dat als de innerlijke dingen des gemoeds zich keeren tot den Heer als de Zon, ook de innerlijke dingen des lichaams eender doen; en omdat de uiterlijke dingen van het een en het ander, zoowel van het gemoed als van het lichaam, van de innerlijke dingen ervan afhangen, dat ook die eender doen; want wat het uitwendige doet, dat doet het uit de inwendige dingen, want het gemeene trekt al het zijne uit de bijzondere dingen uit welke het is. Vanuit deze dingen ligt open dat, omdat de Engel het aangezicht en het lichaam tot den Heer als de Zon keert, ook alle innerlijke dingen van het gemoed en het lichaam van hem daarheen gekeerd zijn. Het eendere is het met den mensch indien die bij voortduur den Heer voor oogen heeft, hetgeen geschiedt indien hij in de liefde en wijsheid is; dan schouwt hij Hemzelf niet slechts met de oogen en het aangezicht, maar ook met het gansche gemoed en het gansche hart, dat is, met alle dingen van den wil en van het verstand, en tegelijk met alle dingen des lichaams.

138. Die toekeering tot den Heer is een werkelijke toekeering; zij is een zekere verheffing; want hij wordt verheven in de warmte en het licht des Hemels, hetgeen daardoor geschiedt dat de innerlijke dingen worden geopend; en wanneer die geopend zijn, vloeit de liefde en wijsheid in de innerlijke dingen des gemoeds in, en de warmte en het licht des Hemels in de innerlijke dingen des lichaams; vandaar de verheffing die is zooals vanuit een nevel in de lucht, of vanuit de lucht in den aether; en de liefde en wijsheid met de warmte en het licht ervan zijn bij den mensch de Heer, die, als eerder is gezegd, dien tot zich keert. Het tegendeel is bij die welke niet in de liefde en wijsheid zijn, en meer bij die welke tegen de liefde en wijsheid zijn; van die zijn de innerlijke dingen zoowel van gemoed als van lichaam gesloten; en wanneer zij gesloten zijn, reageeren de uiterlijke dingen tegen den Heer, want een zoodanige natuur is dien dingen in; vandaar is het dat die zich achterwaarts van den Heer keeren, en zich achterwaarts keeren is zich tot de hel keeren.

139. Die daadwerkelijke toekeering tot den Heer is vanuit de liefde en de wijsheid tegelijk, niet vanuit alleene liefde, noch vanuit alleene wijsheid; alleene liefde is zooals zijn zonder zijn bestaan, want de liefde bestaat in de wijsheid; en wijsheid zonder liefde is zooals bestaan zonder zijn zijn, want de wijsheid bestaat vanuit de liefde. Er is weliswaar liefde zonder wijsheid, maar die liefde is des menschen en niet des Heeren; en eveneens is er wijsheid zonder liefde, maar die wijsheid is weliswaar uit den Heer, maar heeft niet

den Heer in zich, want zij is zooals het winterlijk licht, dat weliswaar uit de zon is, maar evenwel is het wezen der zon, dat de warmte is, niet in die.

140. DAT EEN IEDERE GEEST, HOEDANIG HIJ OOK ZIJ, ZICH EENDER TOT ZIJN REGEERENDE LIEFDE KEERT. Wat een geest en wat een Engel is, zal eerst worden gezegd; elk mensch komt na den dood eerst in de wereld der geesten, die midden tusschen den Hemel en de hel is; en daar brengt hij zijn tijden of zijn staten door, en wordt hij volgens zijn leven voorbereid ofwel tot den Hemel ofwel tot de hel; zoolang hij in die wereld vertoeft wordt die een geest geheeten; wie vanuit die wereld in den Hemel is verheven, die wordt een Engel geheeten; wie echter tot de hel is nedergeworpen, wordt een satan of een duivel geheeten; zoolang de zelf den in de wereld der geesten zijn, wordt die welke tot den Hemel wordt voorbereid, een engelljke geest geheeten, en die tot de hel wordt voorbereid, een helsche geest. De engelljke geest is ondertusschen verbonden met den Hemel, en de helsche geest met de hel. Alle geesten die in de wereld der geesten zijn, zijn den menschen aangebonden, omdat de menschen naar de innerlijke dingen van hun gemoed eender tusschen den Hemel en de hel zijn, en door die geesten gemeenschap hebben met den Hemel ofwel met de hel, volgens het leven. Men moet weten dat iets anders is de WERELD DER GEESTEN en iets anders de GEESTELIJKE WERELD; de wereld der geesten is die over welke nu gesproken is; de geestelijke wereld echter is in één samenvatting zoowel die wereld als de Hemel en de hel.

141. Ook zal iets gezegd worden over de liefden, omdat gehandeld wordt over de toekeering der Engelen en der geesten vanuit hun liefden tot hun liefden. De algeheele Hemel is in gezelschappen onderscheiden volgens alle verschillen van de liefden; eender de hel; en eender de wereld der geesten; maar de Hemel is onderscheiden in gezelschappen volgens de verschillen van de hemelsche liefden; de hel echter in gezelschappen volgens de verschillen van de helsche liefden. Doch de wereld der geesten volgens de verschillen zoowel van de hemelsche als van de helsche liefden. Er zijn twee liefden, die de hoofden van alle overige zijn, of waarop alle overige liefden betrekking hebben; de liefde die het hoofd is, of waarop alle hemelsche liefden betrekking hebben, is de liefde in den Heer; en de liefde die het hoofd is, of waarop alle helsche liefden betrekking hebben, is de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde; dat tweetal liefden zijn lijnrecht aan elkander tegenovergesteld.

142. Aangezien dat tweetal liefden, de liefde in den Heer, en de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde, geheel en al aan elkander zijn tegenovergesteld, en omdat allen die in de liefde in den Heer zijn, zich tot den Heer als de Zon keeren, als in het voorafgaande artikel is getoond, kan vaststaan, dat allen

die in de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde zijn, zich achterwaarts van den Heer afkeeren. Dat zij zich aldus vanuit het tegenovergestelde keeren, is omdat die welke in de liefde in den Heer zijn, niet méér liefhebben dan uit den Heer geleid te worden, en willen dat de alleene Heer heerscht; doch wie in de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde zijn, hebben niet méér lief dan uit zichzelf geleid te worden, en willen dat zij zelf alleen heerschen. Gezegd wordt liefde van heerschen vanuit de zelfliefde, omdat er een liefde is van heerschen vanuit de liefde van nutten doen, welke liefde, omdat zij één maakt met de liefde jegens den naaste, een geestelijke liefde is; deze liefde kan echter niet liefde van heerschen worden geheeten maar liefde van nutten doen.

143. Dat een iedere geest, hoedanig hij ook zij, zich tot zijn regeerende liefde keert, is omdat de liefde het leven van ieder willekeurige is, als in het Eerste Deel n. 1, 2, 3, is getoond; en het leven keert zijn receptakels, die leden, organen, en ingewanden worden geheeten, aldus den ganschen mensch, tot dat gezelschap hetwelk in een eendere liefde ermede is, aldus waar zijn liefde is.

144. Aangezien de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde geheel en al is tegenovergesteld aan de liefde in den Heer, keeren derhalve de geesten die in die liefde van heerschen zijn, het aangezicht achterwaarts van den Heer af, en schouwen vandaar met de oogen naar het westen dier wereld; en omdat zij zoo in tegengestelde richting naar het lichaam zijn, is in den rug voor die het oosten, is ter rechter voor die het noorden, en is ter linker voor die het zuiden; in den rug is voor die het oosten omdat zij den Heer haten, ter rechter is voor die het noorden, omdat zij de begoochelingen en de valscheden daaruit liefhebben, en ter linker is voor die het zuiden omdat zij het licht der wijsheid versmaden. Zij kunnen zich rond en rond keeren maar alle dingen die zij rondom zich zien, verschijnen eender aan hun liefde. Die allen zijn zinlijk natuurlijk, en sommigen zijn zoodanig dat zij meenen alleen te leven, en anderen evenals beelden beschouwen; zij gelooven wijs te zijn boven allen, hoewel zij waanzinnig zijn.

145. In de geestelijke wereld verschijnen wegen, bestraat zooals de wegen in de natuurlijke wereld; sommige leiden tot den Hemel, en sommige tot de hel; maar de wegen die tot de hel leiden, verschijnen niet aan die welke tot den Hemel gaan, noch verschijnen de wegen die tot den Hemel leiden aan die welke tot de hel gaan; er zijn tallooze zulke wegen, want er zijn er die zich strekken tot een elk willekeurig gezelschap des Hemels, en tot een elk willekeurig gezelschap der hel; een iedere geest treedt den weg in die leidt tot het gezelschap zijner liefde; ook ziet hij de zich anderwaarts strekkende wegen

niet; vandaar is het, dat een iedere geest zoals hij zich tot zijn regeerende liefde keert, ook voortschrijdt.

146. DAT DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID, DIE VOORTGAAN UIT DEN HEER ALS DE ZON, EN DE WARMTE EN HET LICHT IN DEN HEMEL MAKEN, HET GODDELIJKE, VOORTGAANDE, IS, HETWELK IS DE HEILIGE GEEST. IN DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER is getoond dat God één is in Persoon en Wezen, in wien de Drievuldigheid is, en dat die God de Heer is; voorts dat de Drievuldigheid van Hemzelf wordt genoemd Vader, Zoon, en Heilige Geest; en dat het Goddeljke *a Quo*, wordt genoemd de Vader, het Goddeljke Menschelijke de Zoon, en het Goddeljke, voortgaande, de Heilige Geest. Gezegd wordt het Goddeljke, voortgaande, en nochtans weet niemand vanwaar het is dat gezegd wordt voortgaande. Dat het niet wordt geweten, is omdat het tot dusver onbekend was dat de Heer ten aanschouwe van de Engelen verschijnt als de Zon, en dat vanuit die Zon de warmte voortgaat die in haar wezen de Goddeljke Liefde is, voorts het licht dat in zijn wezen de Goddeljke Wijsheid is. Zoolang deze dingen onbekend waren kon men niet anders weten dan dat het Goddeljke, voortgaande, een Goddeljke door zich was; en daarom ook wordt in de Athanasische Leer van de Drievuldigheid gezegd dat een ander de Persoon des Vaders is, een ander die des Zoons, en een ander die des Heiligen Geestes. Nu echter, wanneer men weet dat de Heer als de Zon verschijnt, kan men een juiste idee hebben van het Goddeljke, voortgaande, dat de Heilige Geest wordt geheeten, namelijk dat het één is met den Heer, maar dat het voortgaat uit Hemzelf zoals de warmte en het licht uit de Zon. Hetwelk ook de oorzaak is dat voor zooveel de Engelen in de liefde en wijsheid zijn, zij in de Goddeljke Warmte en het Goddeljke Licht zijn. Zonder de erkenenis dat de Heer in de geestelijke wereld als Zon verschijnt, en dat het Goddeljke van Hemzelf aldus voortgaat, kan nooit iemand weten wat wordt verstaan onder voortgaan, of het alleen een vergemeenschappen is van die dingen die des Vaders en des Zoons zijn, of alleen een verlichten en leeren. Maar nochtans is het zoo niet vanuit de verlichte rede, dit voor een Goddeljke door zich te erkennen, en het God te heeten, en te onderscheiden, wanneer het ook bekend was dat God één is, en Die Alomtegenwoordig.

147. Boven werd getoond dat God niet in de ruimte is, en dat Hij daardoor Alomtegenwoordig is, voorts dat het Goddeljke het zelfde is waar dan ook, maar dat het schijnbaar verschillende van hetzelfde in Engelen en menschen is vanuit de verschillende opneming. Omdat nu het Goddeljke, voortgaande uit den Heer als de Zon, in het licht en de warmte is, en het licht en de

warmte eerst in de universeele opnemende dingen invloeien, die in de wereld atmosferen worden geheeten, en deze de opnemende dingen van de wolken zijn, kan het vaststaan dat derwijze als de innerlijke dingen welke des verstands zijn bij den mensch of den Engel met zoodanige wolken omsluierd zijn, aldus het receptakel van het Goddelijke, voortgaande, is. Onder wolken worden de geestelijke wolken verstaan, die denkingen zijn, welke, indien zij vanuit ware dingen zijn, samenstemmen met de Goddelijke Wijsheid, indien zij echter vanuit valsche dingen zijn, niet samenstemmen. En daarom ook verschijnen de denkingen vanuit de ware dingen in de geestelijke wereld, wanneer zij zich aan het gezicht vertoonen, zooals blinkend witte wolken, en de denkingen vanuit valsche dingen zooals zwarte wolken. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat het Goddelijke, voortgaande, weliswaar in elken mensch is, maar dat het uit dien verschillend versluierd is.

148. Aangezien het Goddelijke zelf door de geestelijke warmte en het geestelijk licht in den Engel en in den mensch aanwezig is, wordt derhalve gezegd van die welke in de ware dingen der Goddelijke Wijsheid en in de goede dingen der Goddelijke Liefde zijn, als zij door die worden aangedaan, en vanuit de aandoening denken vanuit die over die, *dat zij warm worden voor God*, hetgeen ook somtijds tot doorvatting en gewaarwording toe geschiedt, als terwijl een prediker vanuit ijver spreekt; van de zelfden wordt ook gezegd *dat zij verlicht worden uit God*, omdat de Heer door Zijn Goddelijke, voortgaande, niet slechts den wil ontsteekt met geestelijke warmte, maar ook het verstand verlicht met geestelijk licht.

149. Dat de Heilige Geest het zelfde is met den Heer, en dat hij de Waarheid zelve is, vanuit welke de mensch verlichting heeft, ligt open vanuit deze plaatsen in het Woord *“Jesus zeide: Wanneer de GEEST DER WAARHEID zal gekomen zijn, zal Hij u leiden in al de WAARHEID; niet zal Hij spreken uit zichzelf, maar zoo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken”* Joh. XVI: 13. *“Die zal Mij verheerlijken, omdat Hij vanuit het Mijne zal aannemen, en u verkondigen zal”* Joh. XVI: 14, 15. *“Dat Hij bij de discipelen en in die zal zijn”* Joh. xv: 26. *“Jesus zeide: De dingen die Ik u spreek, zijn Geest en Leven”* Joh. VI: 63; vanuit deze dingen ligt open dat de Waarheid zelve die uit den Heer voortgaat, de Heilige Geest wordt genoemd; welke, omdat zij in het licht is, verlicht.

150. De verlichting die aan den Heiligen Geest wordt toegeschreven, is weliswaar in den mensch uit den Heer, maar nochtans geschiedt zij door middel van geesten en Engelen; doch hoedanig die bemiddeling is, kan nog niet beschreven worden; alleen dat de Engelen en de geesten geenszins den

mensch kunnen verlichten uit zich, omdat die eender als de mensch verlicht worden uit den Heer; en omdat die eender worden verlicht, volgt dat alle verlichting uit den alleenen Heer is; dat het geschiedt door middel van Engelen en geesten, is omdat de mensch die in verlichting is, dan gesteld wordt in het midden van zoodanige Engelen en geesten die de verlichting uit den alleenen Heer meer dan de anderen opnemen.

151. DAT DE HEER HET HEELAL EN ALLE DINGEN ERVAN DOOR MIDDEL VAN DE ZON, DIE HET EERSTE VOORTGAANDE DER GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID IS, HEEFT GESCHAPEN. Onder den Heer wordt verstaan God uit het eeuwige, of Jehovah, die Vader en Schepper wordt geheeten, omdat Hij één is met Dien, als in de LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER is getoond; en daarom wordt Hij in de volgende dingen, waar ook over de schepping wordt gehandeld, de Heer genoemd.

152. Dat alle dingen in het heelal uit de Goddelijke Liefde en uit de Goddelijke Wijsheid geschapen zijn, is in het Eerste Deel ten volle getoond, in het bijzonder n. 52, 53; hier nu dat het was door middel van de Zon die het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is. Niemand die uitwerkingen vanuit oorzaken kan zien, en daarna uit oorzaken de uitwerkingen in haar orde en in een reeks, kan ontkennen dat de Zon het eerste der schepping is, want uit die blijven al die dingen bestaan die in de wereld van haar zijn; en omdat zij blijven bestaan uit die, zijn zij ook uit die ontstaan; het een sluit het ander in en betuigt het; want alle dingen zijn onder den blik van haar omdat zij ze plaatste opdat zij het zijn, en onder dien houden is aanhoudend plaats; en daarom wordt ook gezegd dat het blijven bestaan een voortdurend ontstaan is; indien ook iets geheel en al aan den invloed der zon door de atmosferen werd onttrokken, zou dit terstond worden opgelost; want de atmosferen, die zuiverder en zuiverder zijn, en uit de Zon werkzaam gemaakt in potentie, houden alle dingen in den nexus samen. Omdat nu het blijven bestaan van het heelal en van alle dingen van dit uit de Zon is, ligt open dat de Zon het eerste der schepping is *a quo*. Gezegd wordt uit de Zon, maar verstaan wordt uit den Heer door de Zon, want ook de Zon is uit den Heer geschapen.

153. Er zijn een tweetal zonnen door welke alle dingen uit den Heer zijn geschapen, de Zon der geestelijke wereld en de zon der natuurlijke wereld; door de Zon der geestelijke wereld zijn uit den Heer alle dingen geschapen, niet echter door de zon der natuurlijke wereld, want deze zon is ver beneden die Zon; zij is in gemiddelden afstand, boven die is de geestelijke wereld, en beneden die is de natuurlijke wereld; en de zon der natuurlijke wereld is

geschapen om aanvullende hulp te verleen; over welke hulp in de volgende dingen iets zal worden gezegd.

154. Dat het heelal en alle dingen ervan door middel van de Zon der geestelijke wereld uit den Heer geschapen zijn, is omdat die Zon het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, en vanuit de Goddelijke Liefde en vanuit de Goddelijke Wijsheid zijn alle dingen, als boven n. 52 tot 82 is aangetoond. Er zijn drie dingen die in elk geschapen ding, zoowel het grootste als het kleinste, zijn: einddoel, oorzaak, en uitwerking; een geschapen ding waarin die drie niet zijn, is er niet. Deze drie bestaan in het grootste of in het heelal in deze orde: in de Zon, die het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, is het einddoel van alle dingen; in de geestelijke wereld zijn de oorzaken van alle dingen; in de natuurlijke wereld zijn de uitwerkingen van alle dingen. Hoe echter deze drie in eersten en in laatsten zijn, zal in de volgende dingen worden gezegd. Omdat er nu niet een geschapen ding bestaat waarin die drie niet zijn, volgt dat het heelal en alle dingen ervan uit den Heer door de Zon, waar het einddoel van alle dingen is, geschapen zijn.

155. De schepping zelve kan niet tot de bevattig worden gebracht indien niet uit de denking de ruimte en de tijd verwijderd worden. Doch indien deze worden verwijderd, kan zij begrepen worden. Verwijder, indien gij kunt, of zooveel gij kunt, en houd het gemoed in een idee geabstraheerd van de ruimte en den tijd, en gij zult doorvatten dat het grootste van ruimte en het kleinste van ruimte niets verschillen, en dan kunt gij niet dan een eendere idee over de schepping van het heelal hebben als over de schepping van de afzonderlijke dingen in het heelal; en dat de verscheidenheid in de geschapen dingen bestaat daarvanuit dat oneindige dingen zijn in God Mensch, en vandaar eindelooze dingen in de Zon, die het eerste voortgaande uit Hemzelf is; en deze eindelooze dingen bestaan zooals in een beeld in het geschapen heelal. Vandaar is het dat niet ergens het een het zelfde als het ander bestaanbaar is; vandaar is de varieteit van alle dingen welke zich te zamen met de ruimte in de natuurlijke wereld voor oogen vertoont, en in de schijnbaarheid van ruimte in de geestelijke wereld; en de varieteit is van de gemeene dingen en zij is van de afzonderlijke dingen. Dit zijn de dingen die in het Eerste Deel zijn aangetoond; als: Dat in God Mensch oneindige dingen onderscheiden één zijn, n. 17 tot 22. Dat alle dingen in het heelal uit de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid geschapen zijn, n. 52, 53. Dat alle dingen in het geschapen heelal opnemende dingen zijn van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid van God Mensch, n. 54 tot 60. Dat het Goddelijke niet

in de ruimte is, n. 7 tot 10. Dat het Goddelijke alle ruimte vult zonder ruimte, n. 69 tot 72. Dat het Goddelijke in grootsten en kleinsten het zelfde is, n. 77 tot 82.

156. Van de schepping van het heelal en van alle dingen ervan kan niet worden gezegd dat zij is geschied uit de ruimte tot de ruimte, noch uit den tijd tot den tijd, aldus voortschrijdend en achtereenvolgens, maar uit het Eeuwige en uit het Oneindige; niet uit een eeuwige van tijd, omdat dit er niet is, maar uit het eeuwige niet van tijd, want dit is hetzelfde met het Goddelijke; noch uit een oneindige van ruimte, omdat dit er ook niet is, maar uit het oneindige niet van ruimte, hetgeen ook hetzelfde is met het Goddelijke. Ik weet dat deze dingen de ideeën der denkingen die in het natuurlijk licht zijn, overklommen, maar zij overklommen niet de ideeën der denkingen die in het geestelijk licht zijn; want in deze is niets van ruimte en tijd; ja zelfs overklommen zij ook niet geheel de ideeën in het natuurlijk licht, want wanneer wordt gezegd dat een oneindige van ruimte er niet is, bevestigt ieder dit vanuit de rede; het eendere is het met het eeuwige, want dit is een oneindige van tijd; indien gezegd wordt in het eeuwige, wordt dit uit den tijd begrepen, niet echter uit het eeuwige tenzij de tijd verwijderd wordt.

157. DAT DE ZON DER NATUURLIJKE WERELD ZUIVER VUUR IS, EN VANDAAR DOOD, EN DAT DE NATUUR, OMDAT ZIJ VANUIT DIE ZON DEN OORSPRONG LEIDT, DOOD IS. De schepping zelf kan niet in het minst aan de zon der natuurlijke wereld worden toegeschreven, maar geheel aan de Zon der geestelijke wereld, aangezien de zon der natuurlijke wereld volkomen dood is, doch de Zon der geestelijke wereld levend is, want zij is het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid. En wat dood is handelt niet wat ook uit zich maar wordt gedreven; en daarom zou aan die iets van de schepping toeschrijven zijn zooals aan het instrument dat door de hand van den bewerker gedreven wordt, het werk toeschrijven dat de bewerker maakt. De zon der natuurlijke wereld is zuiver vuur, waaraan het al des levens onttrokken is; doch de Zon der geestelijke wereld is een vuur waarin het Goddelijk Leven is. De engellijke idee aangaande het vuur van de zon der natuurlijke wereld en aangaande het vuur van de Zon der geestelijke wereld is deze: dat het Goddelijk Leven van binnen in het vuur van de Zon der geestelijke wereld is, doch van buiten in het vuur van de zon der natuurlijke wereld. Daarvanuit kan men zien dat de daadwerkelijkheid van de natuurlijke zon niet is uit zich maar uit de levende kracht, voortgaande uit de Zon der geestelijke wereld; daarom zou, indien de levende kracht van deze Zon werd teruggetrokken of weggenomen, die zon ineensdorten. Vandaar is

het dat de eeredienst van de zon van alle eerediensten van God de laagste is, want hij is volslagen dood zooals de zon zelve; en daarom wordt die eeredienst in het Woord een gruwel geheeten.

158. Aangezien de zon der natuurlijke wereld zuiver vuur is, en die vandaar dood is, is derhalve ook de warmte, daaruit voortgaande, dood; eender is het licht, daaruit voortgaande, dood; desgelijks zijn de atmosferen, die aether en lucht worden geheeten en in haar boezem de warmte en het licht dier zon opnemen en nederdragen, dood. Aangezien deze dingen dood zijn, zijn ook alle en de afzonderlijke dingen van den aardbol die daaronder liggen en landen worden geheeten, dood; maar nochtans zijn alle dingen en de afzonderlijke dingen omgord met geestelijke dingen, die vanuit de Zon der geestelijke wereld voortgaan en voortvloeien; als zij door deze niet omgord waren, zouden de landen niet geactueerd kunnen worden, en vormen van nutten voortbrengen, welke de plantaardige dingen zijn, noch vormen van leven, zijnde de dieren, noch de materies verschaffen waardoor de mensch bestaat en blijft bestaan.

159. Omdat nu de natuur uit die zon inzet, en al datgene wat vanuit die bestaat en blijft bestaan, het natuurlijke wordt geheeten, volgt, dat de natuur met alle dingen en de afzonderlijke ervan dood is. Dat de natuur in den mensch en in het dier zooals levend verschijnt, is vanuit het Leven dat begeleidt en actueert.

160. Aangezien de laagste dingen der natuur, die de landen maken, dood zijn, en die niet veranderlijk en verschillend zijn volgens de staten der aandoeningen en der denkingen, als in de geestelijke wereld, maar onveranderlijk en vast, zijn derhalve daar ruimten, en zijn er afstanden van ruimten; zoodanige dingen zijn er omdat de schepping daar stilhoudt, en in haar rust blijft bestaan; hieruit ligt open dat de ruimten aan de natuur eigen zijn; en omdat de ruimten daar niet schijnbaarheden van ruimten zijn volgens de staten des levens, als in de geestelijke wereld, kunnen ook die dood worden geheeten.

161. Aangezien de tijden eender gesteld en bestendig zijn, zijn ook die aan de natuur eigen, want de tijd van den dag is bestendig van 24 uren, en de tijd van het jaar is bestendig van 365¼ dagen; de staten zelf van licht en schaduw, en van warmte en koude, welke die variëeren, komen ook bestendig terug. De staten die elken willekeurigen dag terugkomen, zijn morgen, middag, avond, en nacht; en elk willekeurig jaar, zijn lente, zomer, herfst, en winter; de staten van het jaar variëeren ook bestendig de staten van de dagen; al deze staten zijn, omdat zij niet staten des levens zijn als in de geestelijke wereld, eveneens dood; want in de geestelijke wereld is aanhoudend licht en aanhoudende warmte, en het licht stemt overeen met den staat der wijsheid, en de warmte

met den staat der liefde bij de Engelen, vanuit hetwelk de staten van dezen levend zijn.

162. Vanuit deze dingen kan de dwaasheid worden gezien van die welke alle dingen aan de natuur toeschrijven; die welke zich voor de natuur hebben bevestigd, hebben over zich een staat gebracht dat zij niet langer het gemoed boven de natuur willen verheffen; en daarom wordt het gemoed van hen hooger gesloten en lager geopend, en zoo wordt de mensch zinlijk natuurlijk, en deze is geestelijk dood; en omdat hij dan niet denkt tenzij dan vanuit zulke dingen welke hij vanuit de zinnen des lichaams geput had, of door die vanuit de wereld, ontkent hij ook God met het hart. Dan, omdat de verbinding met den Hemel verbroken is, geschiedt verbinding met de hel, terwijl alleen het vermogen van denken en willen aanblijft, het vermogen van denken vanuit de redelijkheid, en het vermogen van willen vanuit het vrije, welke twee vermogens elk willekeurig mensch heeft uit den Heer, en welke ook niet worden weggenomen; die twee vermogens hebben evengelijk de duivels als de Engelen, maar de duivels plooiën die aan om waanzinnig te zijn en om boos te doen, doch de Engelen om wijs te zijn en om wel te doen.

163. DAT ER ZONDER BEIDERLEI ZON, DE EENE LEVEND EN DE ANDERE DOOD, NIET EEN SCHEPPING IS. Het heelal in het algemeen is onderscheiden in twee werelden, de geestelijke en de natuurlijke; in de geestelijke wereld zijn de Engelen en de geesten, in de natuurlijke wereld zijn de menschen; die twee werelden zijn geheel en al eender naar het uitwendig aangezicht, aldus eender dat zij niet onderscheiden kunnen worden; doch naar het inwendig aangezicht zijn zij geheel en al oneender. De menschen zelve die in de geestelijke wereld zijn, die, als gezegd is, Engelen en geesten worden geheeten, zijn geestelijk, en omdat zij geestelijk zijn, denken zij geestelijk en spreken zij geestelijk. Doch de menschen die in de natuurlijke wereld zijn, zijn natuurlijk, en derhalve denken zij natuurlijk en spreken zij natuurlijk, en de geestelijke denking en spraak heeft met de natuurlijke denking en spraak niets gemeen. Daarvanuit ligt open dat die twee werelden, de geestelijke en de natuurlijke, tusschen elkander geheel en al onderscheiden zijn, dermate dat zij op geen wijze te zamen kunnen zijn.

164. Omdat nu die twee werelden aldus onderscheiden zijn, is het noodig dat een tweetal zonnen zijn, de eene vanuit welke alle geestelijke dingen zijn, en de tweede vanuit welke alle natuurlijke dingen zijn; en omdat alle geestelijke dingen in hun oorsprong levend zijn, en alle natuurlijke dingen vanuit hun oorsprong dood, en de zonnen de oorsprongen zijn, zoo volgt dat de eene Zon

levend is, en dat de tweede zon dood is, voorts dat de doode zon zelve door de levende Zon uit den Heer geschapen is.

165. Dat de doode zon geschapen is, is ter oorzaak hiervan dat in laatsten alle dingen vast, gesteld, en bestendig zijn, en opdat vandaar dingen bestaan die de jaren hebben te doorstaan en hebben voort te duren; aldus en niet anders wordt de schepping gegrondest; de land- en waterkring, in welken, op welken, en rondom welken zulke dingen zijn, is zooals de basis en het firmament, want het is het laatste werk waarin alle dingen stilstouden, en waarop zij rusten; dat hij ook is zooals een matrijs vanuit welke de uitwerkingen, die de doelen der schepping zijn, worden voortgebracht, zal in de volgende dingen worden gezegd.

166. Dat alle dingen uit den Heer door de levende Zon geschapen zijn, en niets door de doode zon, kan vaststaan daarvanuit dat het levende het doode tot de volgzaamheid aan zich beschikt, en dat tot nutten vormt die de doelen ervan zijn, niet echter omgekeerd. Denken dat alle dingen uit de natuur zijn, en dat uit die ook het leven is, kan niet tenzij dan een van rede beroofde; dezelve weet niet wat het leven is; de natuur kan het leven niet tot wat ook beschikken, want de natuur in zich is volslagen inert. Dat het doode in het levende, of de doode kracht in de levende kracht, of wat hetzelfde is, het natuurlijke in het geestelijke handelt, is geheel en al tegen de orde, en vandaar is dat te denken tegen het schijnsel der gezonde rede. Weliswaar kan het doode of het natuurlijke op vele wijzen uit uitwendige voorvallen verkeerd of veranderd worden, doch nochtans kan het niet in het leven handelen, maar het leven handelt in dat volgens de aangebrachte verandering van vorm; dit is hetzelfde met den physischen invloed in de geestelijke werkingen der ziel, en dat deze er niet is omdat hij onbestaanbaar is, is bekend.

167. DAT HET DOEL DER SCHEPPING BESTAAT IN LAATSTEN, HETWELK IS DAT ALLE DINGEN TERUGKOMEN TOT DEN SCHEPPER, EN DAT ER VERBINDING ZIJ. Eerst zal iets worden gezegd over de doelen; er zijn drie dingen die in orde op elkander volgen, welke het eerste doel, het middelste doel, en het laatste doel worden geheeten, en eveneens worden zij doel, oorzaak, en uitwerking geheeten. Die drie moeten tegelijk in elk ding zijn opdat het iets zij; want het eerste doel zonder het middelste doel en tegelijk het laatste is er niet, of, wat hetzelfde is, het alleene doel zonder oorzaak en uitwerking is er niet. Desgelijks is er ook niet een alleene oorzaak zonder het doel vanuit hetwelk zij is, en zonder de uitwerking in welke zij is; desgelijks is er ook niet een alleene uitwerking of een uitwerking zonder oorzaak en het doel ervan. Dat het aldus is kan begrepen worden indien men denkt dat een doel zonder

uitwerking of gescheiden van de uitwerking niet iets bestaands is; en daarom is het niets dan een woord; want het doel moet opdat het daadwerkelijk een doel zij, bepaald zijn, en het is bepaald in de uitwerking in welke het eerst doel wordt geheeten omdat zij het doel is; het verschijnt alsof het handelende of het uitwerkende door zich bestaat, maar dit is een schijnbaarheid daarvanuit dat het in de uitwerking is, maar indien het van de uitwerking wordt gescheiden wordt het in één oogenblik afgezonderd. Vanuit deze dingen ligt open dat die drie, doel, oorzaak, en uitwerking, in elk ding moeten zijn opdat het iets zij.

168. Verder moet men weten dat het doel het al is in de oorzaak, en eveneens het al in de uitwerking; vandaar is het, dat doel, oorzaak, en uitwerking het eerste, het middelste, en het laatste doel worden geheeten. Maar opdat het doel het al in de oorzaak zij, moet er iets zijn vanuit het doel, waarin het moet zijn; en opdat het het al zij in de uitwerking, moet er iets zijn vanuit het doel door de oorzaak, waarin het moet zijn; want het doel kan niet in zich alleen zijn, maar het moet zijn in iets bestaande uit zich, hetwelk het ten aanzien van al het zijne kan inzijn en door te handelen uitwerken zoolang totdat het blijft bestaan; dat waarin het blijft bestaan is het laatste doel, hetwelk de uitwerking wordt geheeten.

169. In het geschapen heelal, zoowel in de grootsten ervan als in de kleinsten ervan, zijn die drie, namelijk doel, oorzaak, en uitwerking; dat die drie in de grootsten en de kleinsten des geschapen heelals zijn, is omdat in God den Schepper, die de Heer uit het eeuwige is, die drie zijn; maar omdat Hij oneindig is, en oneindige dingen in het Oneindige onderscheiden één zijn, als boven n. 17 tot 22 is aangetoond, zijn derhalve eveneens die drie in Hemzelf, en de drie in de oneindige dingen van Hemzelf, onderscheiden één; vandaar is het, dat het heelal, hetwelk geschapen is uit het Zijn van Hemzelf, en ten aanzien van de nutten beschouwd het beeld van Hemzelf is, die drie verkregen heeft in al zijn dingen en zijn afzonderlijke dingen.

170. Het universeele doel of het doel van alle dingen der schepping is, dat er eeuwige verbinding zij van den Schepper met het geschapen heelal, en die is er niet tenzij er subjecten zijn in welke het Goddelijke van Hemzelf kan zijn zooals in zich, aldus in welke het kan wonen en blijven; welke subjecten, opdat zij de habitakels en de verblijven van Hemzelf zijn, opnemende dingen moeten zijn van de Liefde en Wijsheid van Hemzelf zooals uit zich, aldus die zich zooals uit zich moeten verheffen tot den Schepper, en zich met Hemzelf moeten verbinden; zonder dit wederkeerige is er niet een verbinding. Deze subjecten zijn de menschen die zich zooals uit zich kunnen verheffen en verbinden. Dat de menschen zulke subjecten zijn, en dat zij de opnemenden

van het Goddelijke zijn zooals uit zich, is boven meermalen aangetoond. Door die verbinding is de Heer aanwezig in elk uit Hemzelf geschapen werk; want alles is doeleindelijk ter wille van den mensch geschapen; en daarom klimmen de nutten van alle dingen die geschapen zijn door graden uit laatsten tot den mensch op, en door den mensch tot God den Schepper *a Quo*, als boven, n. 65 tot 68, is getoond.

171. De schepping gaat tot dit laatste doel aanhoudend door die drie, welke zijn doel, oorzaak, en uitwerking, omdat in den Heer den Schepper die drie zijn, als vlak boven is gezegd; en het Goddelijke is in alle ruimte zonder ruimte, n. 69 tot 72, en in grootsten en kleinsten het zelfde, n. 77 tot 82; vanuit hetwelk openligt dat het geschapen heelal in de gemeene voortschrijding tot het laatste doel, betrekkelijk het middelste doel is; want vanuit den aardbol worden uit den Heer den Schepper aanhoudend vormen van nutten in hun orde verheven tot aan den mensch, die naar het lichaam ook daaruit is; de mensch wordt daarop verheven door de opneming van de liefde en wijsheid uit den Heer; en opdat hij de liefde en wijsheid opneme, is in alle middelen voorzien; en hij is zoodanig gemaakt dat hij kan opnemen indien hij slechts wil. Vanuit de nu gezegde dingen kan het worden gezien, ofschoon nog niet dan op gemeene wijze, dat het doel der schepping bestaat in laatsten, hetwelk is dat alle dingen terugkomen tot den Schepper, en dat er verbinding zij.

172. Dat die drie, doel, oorzaak, en uitwerking, zijn in alle en de afzonderlijke dingen die geschapen zijn, kan ook vaststaan daarvanuit dat alle uitwerkingen, die laatste doelen worden geheeten, vanuit het nieuwe eerste doelen worden in aanhoudende reeks uit het Eerste, dat de Heer de Schepper is, tot aan het laatste, dat de verbinding van den mensch met Hemzelf is. Dat alle laatste doelen vanuit het nieuwe eerste doelen worden, ligt daaruit open dat er niet iets is dat zoodanig inert en dood is, dat er niets werkzaams in dat is; ook vanuit het zand ademt een zoodanige uit dat hulp bijdraagt om iets voort te brengen, aldus om iets uit te werken.

Derde Deel

173. DAT ER IN DE GEESTELIJKE WERELD ATMOSFEREN ZIJN, WATEREN, EN LANDEN, DERWIJZE ALS IN DE NATUURLIJKE WERELD; MAAR DAT DIE GEESTELIJK ZIJN, DEZE ECHTER NATUURLIJK. Dat de geestelijke wereld en de natuurlijke wereld eender zijn, met het alleene verschil dat alle en de afzonderlijke dingen der geestelijke wereld geestelijk zijn, en alle en de afzonderlijke dingen der natuurlijke wereld natuurlijk zijn, is in de voorafgaande dingen gezegd, en in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL getoond. Aangezien die twee werelden eender zijn, zijn er derhalve in elk der beide atmosferen, wateren, en landen, welke de gemeene dingen zijn door welke en vanuit welke alle en de afzonderlijke dingen met oneindige verscheidenheid bestaan.

174. Wat de atmosferen, die aethers en luchten worden geheeten, aangaat, die zijn in elk der beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, eender, met het verschil dat die in de geestelijke wereld geestelijk zijn, en die in de natuurlijke wereld natuurlijk zijn. Geestelijk zijn zij omdat zij uit de Zon die het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid des Heeren is, bestaan, en uit Hemzelf het Goddelijk vuur in zich opnemen dat de Liefde is, en het Goddelijk licht, dat de Wijsheid is, en het een en het ander nederdragen tot de Hemelen waar de Engelen zijn, en de aanwezigheid dier Zon maken in de grootsten en in de kleinsten daar. De geestelijke atmosferen zijn discrete substanties of kleinste vormen, opkomende uit de Zon; en omdat zij afzonderlijk de Zon opnemen, wordt vandaar het vuur der Zon, in zooveel substanties of vormen verdeeld, en uit die als het ware ingewikkeld en door de inwikkelingen getemperd, warmte, ten slotte evenredig gemaakt aan de liefde der Engelen in den Hemel, en der geesten onder den Hemel; eender het licht der Zon. De natuurlijke atmosferen zijn daarin eender aan de geestelijke atmosferen, dat zij ook discrete substanties en kleinste vormen zijn, opkomende uit de zon der natuurlijke wereld, welke eveneens afzonderlijk de zon opnemen, en het vuur van haar in zich verbergen, en dat temperen, en als warmte nederdragen tot den aardbol waar de menschen zijn; en eender het licht.

175. Het verschil tusschen de geestelijke atmosferen en tusschen de natuurlijke atmosferen is, dat de geestelijke atmosferen de receptakels zijn van het Goddelijk vuur en het Goddelijk licht, aldus van de Liefde en Wijsheid, want binnen in zich houden zij die samen. Doch de natuurlijke atmosferen

zijn niet de receptakels van het Goddelijk vuur en het Goddelijk licht, maar zij zijn de receptakels van het vuur en het licht van haar zon, die in zich dood is, als boven is getoond; en daarom is er binnen in die niet iets vanuit de Zon der geestelijke wereld, maar nochtans worden zij omloopen door de geestelijke atmosferen die vanuit die Zon zijn. Dat dit het verschil is tusschen de geestelijke atmosferen en tusschen de natuurlijke atmosferen, is vanuit de engellike wijsheid.

176. Dat er atmosferen zijn in de geestelijke wereld evengelijk als in de natuurlijke wereld, kan vaststaan daarvanuit dat de Engelen en de geesten evengelijk ademen, voorts evengelijk spreken, en eveneens hooren zooals de menschen in de natuurlijke wereld, en de ademhaling geschiedt door de laatste atmosfeer, die de lucht wordtgeheeten; eender de spraak en het gehoor. Voorts daarvanuit dat de Engelen en de geesten evengelijk zien zooals de menschen in de natuurlijke wereld; en het gezicht is er niet tenzij door een atmosfeer zuiverder dan de lucht; voorts daarvanuit, dat de Engelen en de geesten evengelijk denken en aangedaan worden zooals de menschen in de natuurlijke wereld, en denking en aandoening zijn er niet tenzij door middel van nog zuiverder atmosferen; en ten slotte daarvanuit dat alle dingen van het lichaam der Engelen en der geesten, zoowel de uitwendige als de inwendige, in een nexus worden samengehouden, de uitwendige door de lucht-atmosfeer, en de inwendige door aetherische atmosferen; dat zonder de rondomdrukking en actie dier atmosferen de innerlijke en de uiterlijke vormen des lichaams zouden vervloeien, ligt open. Aangezien de Engelen geestelijk zijn, en alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam van hen worden samengehouden in een nexus, vorm, en orde door de atmosferen, volgt dat die atmosferen geestelijk zijn; en zij zijn geestelijk omdat zij opkomen uit de geestelijke Zon die het eerste voortgaande is van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid des Heeren.

177. Dat in de geestelijke wereld ook wateren zijn, en eveneens landen zijn, zooals in de natuurlijke wereld, met het verschil dat de wateren en de landen der geestelijke wereld geestelijk zijn, is boven gezegd, en in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL getoond; en die dingen worden, omdat zij geestelijk zijn, geactueerd en gewijzigd door de warmte en het licht der geestelijke Zon door middel van de atmosferen daaruit, geheel zooals de wateren en de landen in de natuurlijke wereld door de warmte en het licht der zon van hun wereld door middel van de atmosferen ervan.

178. Atmosferen, wateren, en landen wordt hier gezegd, omdat die drie de gemeene dingen zijn door welke en vanuit welke alle dingen en de

afzonderlijke dingen met oneindige verscheidenheid bestaan; de atmosferen zijn de actieve krachten, de wateren zijn de bemiddelende krachten, en de landen zijn de passieve krachten, vanuit welke alle uitwerkingen bestaan; dat die drie zulke krachten zijn in haar reeks, is eenig en alleen vanuit het Leven hetwelk voortgaat uit den Heer als de Zon, en hetwelk maakt dat zij actief zijn.

179. DAT GRADEN VAN LIEFDE EN WIJSHEID ZIJN, EN VANDAAR GRADEN VAN WARMTE EN LICHT, VOORTS GRADEN VAN ATMOSFEREN. Indien niet geweten wordt dat graden zijn, voorts wat zij zijn, en hoedanig, kunnen de volgende dingen niet begrepen worden, aangezien in elk geschapen ding graden zijn, aldus in elken vorm; en daarom zal in dit DEEL VAN DE ENGELLIJKE WIJSHEID over de graden worden gehandeld. Dat graden van liefde en wijsheid zijn, kan handtastelijk vaststaan vanuit de Engelen der drie Hemelen. De Engelen van den derden Hemel munten in liefde en wijsheid uit boven de Engelen van den tweeden Hemel, en dezen boven de Engelen van den laatsten Hemel, zoozeer dat zij niet te zamen kunnen zijn. De graden van liefde en wijsheid onderscheiden en scheiden die. Vandaar is het dat de Engelen der lagere Hemelen niet kunnen opklimmen tot de Engelen der hoogere Hemelen, en indien het dien gegeven wordt op te klimmen, dan zien zij die niet, noch iets dat bij die is; de oorzaak dat zij die niet zien is omdat de liefde en wijsheid van die in een hooger graad is die de doorvatting overklimt. Want een iedere Engel is zijn liefde en zijn wijsheid, en de liefde één met de wijsheid is in haar vorm een mensch, omdat God, die de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, Mensch is. Het is mij eenige malen gegeven te zien dat Engelen van den laatsten Hemel opklommen tot de Engelen van den derden Hemel, en toen zij zich tot daar hadden opgewerkt, heb ik die hooren klagen dat zij niet iemand zagen, en nochtans waren zij in het midden van die; en daarna werden zij onderricht dat zij voor die onzichtbaar waren omdat de liefde en wijsheid van hen ondoorvatbaar voor die waren, en dat de liefde en wijsheid maken dat een Engel als mensch verschijnt.

180. Dat er graden van liefde en wijsheid zijn, ligt nog handtastelijker open vanuit de liefde en wijsheid der Engelen ten opzichte van de liefde en wijsheid der menschen. Dat de wijsheid der Engelen naar verhouding onuitsprekelijk is, is bekend; dat zij ook voor de menschen, wanneer zij in de natuurlijke liefde zijn, onbegrijpelijk is, zal in de volgende dingen worden gezien; de oorzaak dat zij onuitsprekelijk en onbegrijpelijk verschijnt, is omdat zij in een hooger graad is.

181. Aangezien graden van liefde en wijsheid zijn, zijn ook graden van warmte en licht; onder warmte en licht worden de geestelijke warmte en het geestelijk licht verstaan, hoedanig de Engelen in de Hemelen hebben, en hoedanig de menschen hebben naar de innerlijke dingen die van het gemoed van hen zijn; want de menschen hebben een eendere warmte der liefde en een eender licht der wijsheid als de Engelen hebben. In de Hemelen is het aldus: hoedanig liefde en hoeveel liefde de Engelen hebben, zoodanige warmte en zooveel warmte hebben die; eender licht ten aanzien van de wijsheid. De oorzaak is omdat de liefde in de warmte is, en de wijsheid in het licht bij die, als eerder is getoond. Het eendere is het in de landen bij de menschen, met dit verschil evenwel, dat de Engelen die warmte gewaarworden, en dat licht zien, niet echter de menschen; vanuit de oorzaak omdat de menschen in de natuurlijke warmte en het natuurlijk licht zijn, en zoolang worden zij niet de geestelijke warmte gewaar, tenzij dan door een zeker verkwikkelijke der liefde, en zien zij niet het geestelijk licht, tenzij dan door een doorvatting van het ware. Omdat nu de mensch als hij in de natuurlijke warmte en het natuurlijk licht is, niets weet aangaande de geestelijke warmte en het geestelijk licht bij zich, en hij dit niet weten kan dan door ondervinding vanuit de geestelijke wereld, zal derhalve hier voornamelijk gesproken worden over de warmte en over het licht waarin de Engelen en de Hemelen van die zijn; vandaar en niet van elders vandaan is er verlichting in deze zaak.

182. Maar de graden van de geestelijke warmte kunnen niet uit ondervinding beschreven worden, omdat de liefde met welke de geestelijke warmte overeenstemt, niet aldus valt onder de ideeën der denking; maar de graden van het geestelijk licht kunnen beschreven worden, omdat het licht daaronder valt, want dit is der denking; vanuit de graden des lichts kunnen nochtans de graden van de geestelijke warmte begrepen worden, want zij zijn in gelijksoortigen graad. Wat dus het geestelijk licht aangaat waarin de Engelen zijn, het is gegeven dit met mijn oogen te zien; het licht bij de Engelen der hoogere Hemelen is zoo blinkend wit dat het niet beschreven kan worden, zelfs niet door het blinkend witte der sneeuw, en eveneens zoo roodschitterend dat het ook niet beschreven kan worden, zelfs niet door het stralend licht van de zon der wereld; in één woord, dat licht gaat duizenden malen boven het middaglicht in de landen uit. Doch het licht bij de Engelen der lagere Hemelen kan eenigermate door vergelijkingen worden beschreven, maar nochtans gaat het boven het hoogste licht onzer wereld uit. Dat het licht der Engelen der hoogere Hemelen niet beschreven kan worden heeft deze oorzaak omdat het licht van die één maakt met de wijsheid van die; en omdat

de wijsheid van die ten opzichte van de wijsheid der menschen onuitsprekelijk is, is het aldus eveneens het licht. Vanuit deze weinige dingen kan vaststaan dat er graden van licht zijn; en omdat de wijsheid en de liefde in een eenderen graad zijn, volgt dat er eendere graden van warmte zijn.

183. Aangezien de atmosferen de receptakels en de samenhoudende dingen van de warmte en het licht zijn, volgt dat er even zoovele graden van atmosferen zijn als er graden van warmte en licht zijn, en eveneens dat er even zoovele zijn als er graden van liefde en wijsheid zijn. Dat er verscheidene atmosferen zijn en die tusschen elkander door graden onderscheiden, lag voor mij open uit meervoudige ondervinding in de geestelijke wereld, voornamelijk vanuit deze dat de Engelen der lagere Hemelen in het gebied der Engelen der hoogere Hemelen niet kunnen ademen, en dat het hun toeschijnt naar adem te snakken zooals de levende dingen plegen te doen die uit de lucht in den aether worden verheven, of zooals de levende dingen die uit de wateren in de lucht worden verheven; ook verschijnen de geesten beneden de Hemelen zooals in een wolk. Dat er verscheidene atmosferen zijn en die door graden tusschen elkander onderscheiden, worde boven gezien, n. 176.

184. DAT DE GRADEN VAN TWEEVOUDIG GESLACHT ZIJN, GRADEN VAN HOOGTE EN GRADEN VAN BREEDTE. De wetenschap van de graden is zooals een sleutel om de oorzaken der dingen te openen en om in die binnen te treden; zonder die wetenschap kan nauwelijks iets van een oorzaak worden geweten, want de voorwerpen en de subjecten van de eene en de andere wereld zonder die verschijnen zoo eenstemmig alsof dien niets inwas behalve een zoodanige dat met het oog wordt aanschouwd, terwijl toch dit ten opzichte van de dingen die innerlijk verborgen liggen is zooals één ten opzichte van duizenden, ja zelfs van myriaden. De innerlijke dingen die niet openliggen, kunnen geenszins ontdekt worden tenzij de graden worden geweten; want de uiterlijke dingen gaan tot de innerlijke dingen, en door deze tot de binnenste door graden, niet door continue graden, maar door discrete graden. Continue graden worden de verminderingen of afmetingen van het grovere tot het teerdere, of van het dichtere tot het dunnere geheeten, of liever als het ware de aanwassing en toenemingen van het teerdere tot het grovere, of van het dunnere tot het dichtere, geheel en al zooals het is van het licht tot de schaduw, of van de warmte tot de koude. Doch de discrete graden zijn geheel en al andere, zij zijn zooals eerdere, latere, en laatste dingen, en zooals doel, oorzaak, en uitwerking; deze graden worden discreet genoemd, omdat het eerdere door zich is, het latere door zich, en het laatste door zich, maar zij nochtans tegelijk genomen één maken. De atmosferen van het hoogste tot

het laagste, of van de zon tot den aardbol, die aethers en luchten worden geheeten, zijn discreet in zoodanige graden, en zij zijn zooals eenvoudige dingen vergaderd vanuit die, en wederom vanuit deze vergaderd, welke tegelijk genomen een samengestelde worden geheeten; deze graden zijn discreet omdat zij onderscheiden bestaan, en zij worden verstaan onder de graden van hoogte; die graden echter zijn continu, omdat zij continu aanwassen, en zij worden verstaan onder de graden van breedte.

185. Alle en de afzonderlijke dingen die in de geestelijke wereld en die welke in de natuurlijke wereld bestaan, coëxisteeren vanuit de discrete graden en tegelijk vanuit de continue graden, of vanuit de graden van hoogte en vanuit de graden van breedte; die afmeting welke bestaat vanuit de discrete graden, wordt hoogte geheeten, en die welke bestaat vanuit continue graden, wordt breedte geheeten; de ligging ervan ten opzichte van het gezicht van het oog verandert de benaming niet. Zonder de erkentenis van deze graden kan niet iets geweten worden aangaande het onderscheid tusschen de drie Hemelen; noch aangaande het onderscheid tusschen de liefde en de wijsheid der Engelen daar, noch aangaande het onderscheid tusschen de warmte en het licht in welke zij zijn, noch aangaande het onderscheid tusschen de atmosferen welke ze omloopen en samenhouden. Voorts kan zonder de erkentenis van deze graden niets geweten worden aangaande het onderscheid van de innerlijke vermogens, die des gemoeds zijn bij de menschen, aldus ook niet aangaande den staat van die ten aanzien van de hervorming en de wederverwekking; noch aangaande het onderscheid van de uiterlijke vermogens, die des lichaams zijn, zoowel bij de Engelen als bij de menschen; en in het geheel niets aangaande het onderscheid tusschen het geestelijke en het natuurlijke, en vandaar niets aangaande de overeenstemming; ja zelfs niets aangaande eenig onderscheid van leven tusschen menschen en beesten, en aangaande het onderscheid tusschen meer volmaakte en meer onvolmaakte beesten; noch aangaande de onderscheiden tusschen de vormen van het plantenrijk en tusschen de materies van het delfstoffenrijk. Vanuit welke dingen kan vaststaan dat die welke deze graden niet weten, niet vanuit eenig oordeel de oorzaken kunnen zien; zij zien slechts de uitwerkingen, en oordeelen de oorzaken vanuit die, hetgeen meerendeels geschiedt vanuit een continue inductie met uitwerkingen; terwijl toch de oorzaken niet de uitwerkingen voortbrengen door het continue, maar door het discrete; want iets anders is de oorzaak, en iets anders is de uitwerking; er is een onderscheid zooals tusschen het eerdere en het latere, of zooals tusschen het vormende en het gevormde.

186. Opdat het nog beter begrepen worde wat en hoedanig de discrete graden zijn, en welk het verschil van die is van de continue graden, dienen de engellijke Hemelen als voorbeeld. Er zijn drie Hemelen, en die zijn onderscheiden door de graden van hoogte; en daarom is de eene Hemel onder den anderen; ook hebben zij tusschen elkander niet anders gemeenschap dan door invloed, die uit den Heer geschiedt door de Hemelen in hun orde tot den laagsten, en niet omgekeerd. Doch een elke willekeurige Hemel op zichzelf is niet door de graden van hoogte, maar door de graden van breedte onderscheiden; die welke in het midden zijn, of in het centrum, zijn in het licht der wijsheid, doch die in de peripherieën zijn tot aan de grenzen toe, zijn in de schaduw der wijsheid; aldus neemt de wijsheid af tot aan de onwetendheid toe, zooals het licht tot de schaduw afneemt, hetgeen geschiedt door het continue. Het eendere is bij de menschen; de innerlijke dingen, die van het gemoed van hen zijn, zijn in even zoovele graden onderscheiden als waarin de engellijke Hemelen zijn onderscheiden, en de eene graad van hen is boven den anderen; en daarom zijn de innerlijke dingen der menschen, die van het gemoed van hen zijn, onderscheiden door de discrete graden of de graden van hoogte; vandaar is het dat de mensch in den laagsten graad kan zijn, voorts in den hoogereren, en eveneens in den hoogsten volgens den graad van de wijsheid van hem; en dat wanneer hij alleen in den laagsten graad is, de hoogere graad gesloten is, en dat dezelve geopend wordt zooals hij wijsheid uit den Heer opneemt. Er zijn ook bij den mensch, zooals in den Hemel, continue graden of graden van breedte. Dat de mensch eender is aan de Hemelen, is omdat hij naar de innerlijke dingen zijns gemoeds een Hemel is in kleinsten vorm voor zooveel hij in de liefde en wijsheid is uit den Heer. Dat de mensch naar de innerlijke dingen zijns gemoeds een Hemel is in kleinsten vorm, worde gezien in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL, n. 51 tot 58.

187. Vanuit deze weinige dingen kan vaststaan dat wie niet iets weet aangaande de discrete graden of de graden van hoogte, ook niet iets weten kan aangaande den staat des menschen ten aanzien van de hervorming en wederverwekking van hem, welke geschieden door de opneming van de liefde en wijsheid uit den Heer, en dan door de opening van de innerlijke graden van het gemoed van hem in hun orde. Ook kan hij niet iets weten aangaande den invloed door de Hemelen uit den Heer, noch iets aangaande de orde in welke hij geschapen is; want indien iemand daarover denkt niet vanuit de discrete graden of de graden van hoogte, maar vanuit de continue graden of de graden van breedte, dan kan hij niet wat ook dienaangaande zien dan alleen uit de uitwerkingen, en niets vanuit de oorzaken, en vanuit de alleene uitwerkingen

zien is vanuit begoochelingen zien, waarvandaan de dwalingen zijn, de eene na de andere, welke door inducties aldus vermenigvuldigd kunnen worden dat ten slotte ontzaglijke valscheden waarheden worden genoemd.

188. Ik weet niet of tot nu toe iets bekend is geworden aangaande de discrete graden of de graden van hoogte, maar alleen aangaande de continue graden of de graden van breedte; en evenwel kan niet iets van een oorzaak in zijn waarheid bekend worden zonder de erkenenis van de graden van het eene en het andere geslacht; derhalve moet over die dingen in dit gansche Deel gehandeld worden; want het doel van dit werkje is dat de oorzaken worden ontdekt, en vanuit die de uitwerkingen worden gezien, en zoo de duisternissen worden uiteengeslagen waarin de mensch der Kerk is aangaande God en aangaande den Heer, en in het algemeen aangaande de Goddelijke dingen, die de geestelijke dingen worden geheeten. Dit kan ik vermelden dat de Engelen in droefenis zijn vanwege de duisternissen op den aardbol; zij zeggen dat zij nauwelijks ergens licht zien, en dat de menschen begoochelingen aangrijpen en die bevestigen, en daardoor valscheden op valscheden vermenigvuldigen, en om die te bevestigen door redeneeringen vanuit valsche dingen en vanuit vervalschte ware dingen zoodanige dingen naspeuren die vanwege de duisternissen aangaande de oorzaken, en vanwege de onwetendheid aangaande de waarheden, niet uiteengeslagen kunnen worden. Het meest weeklagen zij over de bevestigingen aangaande het van de naastenliefde gescheiden geloof, en over de rechtvaardiging door dat; voorts over de ideeën aangaande God, aangaande de Engelen en de geesten, en over de onwetendheid omtrent wat de liefde en de wijsheid is.

189. DAT DE GRADEN VAN HOOGTE GELIJKSLACHTIG ZIJN, EN DE EEN UIT DEN ANDER IN EEN REEKS, ZOOALS DOEL, OORZAAK, EN UITWERKING ZIJN. Aangezien de graden van breedte of de continue graden zijn zooals die van licht tot schaduw, van warmte tot koude, van het harde tot het weke, van het dichte tot het dunne, van het grove tot het teere, enzoovoort, en deze graden uit zinlijke en oogenschouwelijke ondervinding bekend zijn, en niet aldus de graden van hoogte of de discrete graden, moet derhalve over deze in dit Deel voornamelijk gehandeld worden, want zonder de erkenenis van deze graden kunnen de oorzaken niet worden gezien. Weliswaar is het bekend dat doel, oorzaak, en uitwerking in orde volgen zooals het eerdere, het latere, en het laatste; voorts dat het doel de oorzaak voortbrengt, en door de oorzaak de uitwerking, opdat het doel besta, en eveneens verscheidene andere dingen over die; evenwel is die dingen weten en ze niet door aanplooiingen aan bestaende dingen zien, slechts abstracte dingen weten, die niet langer blijven dan terwijl

analytische dingen vanuit metaphysische dingen in de denking zijn; vandaar is het dat hoewel doel, oorzaak, en uitwerking door discrete graden gaan, nochtans over die graden weinig indien iets in de wereld wordt geweten; want de alleene denking van abstracte dingen is zooals een zeker luchtig iets, dat wegvliegt, maar indien de abstracte dingen worden aangeplooid aan zulke dingen die in de wereld zijn, zijn zij zooals dat wat met de oogen op den aardbol wordt aanschouwd, en in het geheugen aanblijft.

190. Alle dingen die in de wereld bestaan, waaraan de drievuldige af meting wordt toegekend, of die samengestelde dingen worden geheeten, bestaan vanuit graden van hoogte of discrete graden; maar voorbeelden zullen dit verlichten; uit de oogenschouwelijke ondervinding is het bekend dat een elke spier in het menschelijk lichaam bestaat vanuit kleinste vezels, en dat die bundelsgewijs samengesteld grootere vezels tot stand brengen die beweegvezels worden geheeten, en dat vanuit de bundels van deze het samengestelde bestaat dat spier wordt geheeten. Het eendere is het met de zenuwen; in die worden vanuit de kleinste vezels grootere samengevoegd die zooals filamenten verschijnen; vanuit deze, vergaderd zijnde, wordt de zenuw samengevoegd. Het eendere is in de overige samenvoegingen, samenbundelingen, en vergaderingen, vanuit welke de organen en de ingewanden zijn; want deze zijn samenstellingen vanuit vezels en vaten door eendere graden verschillend samengevormd. Het eendere is ook in alle en de afzonderlijke dingen van het plantenrijk, en in alle en de afzonderlijke dingen van het delfstoffenrijk; in houten zijn samenvoegingen van filamenten in drievoudige orde; in metalen en steenen zijn samenballingen van deelen ook in drievoudige orde. Vanuit deze dingen ligt open hoedanig de discrete graden zijn, namelijk dat de eene is uit den tweeden en door den tweeden de derde die samengesteld wordt geheeten; en dat een elke graad discreet van den anderen is.

191. Vanuit deze dingen kan geconcludeerd worden tot die dingen welke voor oogen niet verschijnen, omdat met deze de zaak eender is; als met de organische substanties die de receptakels en habitakels zijn van de denkingen en de aandoeningen in de hersenen; met de atmosferen; met de warmte en het licht; en met de liefde en de wijsheid. Want de atmosferen zijn de receptakels van de warmte en het licht; en de warmte en het licht zijn de receptakels van de liefde en de wijsheid; en daarom, wanneer er graden van atmosferen zijn, zijn er ook eendere graden van warmte en licht, en eendere van liefde en wijsheid; want er is niet een andere verhouding van deze dan van die.

192. Dat die graden gelijkslachtig zijn, dat is, van den zelfden aard, en natuur, staat vast vanuit de nu gezegde dingen; de beweegvezels der spieren, kleinste,

grootere, en grootste, zijn gelijkslachtig; de zenuwvezels, kleinste, grootere, en grootste, zijn gelijkslachtig; de houtachtige filamenten van de kleinste tot de samengestelde ervan, zijn gelijkslachtig; de steenige en metaalachtige deelen van elk willekeurig geslacht eender; de organische substanties, die de receptakels en de habitakels der denkingen en der aandoeningen zijn, van de eenvoudigste tot het vergaderde gemeene, hetgeen het cerebrum is, zijn gelijkslachtig; de atmosferen van den zuiveren aether tot de lucht zijn gelijkslachtig; de graden van warmte en licht in reeks volgens de graden der atmosferen zijn gelijkslachtig; en vandaar zijn eveneens de graden van liefde en wijsheid gelijkslachtig. Die dingen welke niet van den zelfden aard en natuur zijn, zijn ongelijkslachtig, en stemmen niet samen met de gelijkslachtige dingen; aldus kunnen zij niet tegelijk met die discrete graden optreden, maar slechts met de hunne die van den zelfden aard en natuur zijn, met welke zij gelijkslachtig zijn.

193. Dat deze dingen in hun orde zijn zooals doelen, oorzaken, en uitwerkingen, ligt open, want het eerste dat het kleinste is, drijft zijn oorzaak door het middelste, en zijn uitwerking door het laatste.

194. Men moet weten dat een elke graad van den anderen is onderscheiden door eigen omhulsels, en alle graden tegelijk onderscheiden zijn door een gemeen omhulsel; en dat het gemeene omhulsel gemeenschap heeft met de innerlijke en met de binnenste dingen in hun orde; vandaar is de verbinding van alle dingen en de eensgezindeactie.

195. DAT DE EERSTE GRAAD HET AL IS IN ALLE DINGEN DER VOLGENDE GRADEN. De oorzaak is omdat de graden van elk willekeurig subject en van elk willekeurig ding gelijkslachtig zijn; en zij zijn gelijkslachtig omdat zij zijn voortgebracht uit den eersten graad; want de vorming van die is zoodanig dat de eerste door samenbundelingen of samenballingen, in één woord, door vergaderingen den tweeden voortbrengt, en door dezen den derden, en een elken willekeurigen onderscheidt van den anderen door een rondom aangebracht omhulsel; vandaar ligt open dat de eerste graad de voornaamste en eenig regeerende in de volgende is; deswege dat de eerste graad het al in alle dingen der volgende graden is.

196. Gezegd wordt dat zoodanig de graden tusschen elkander zijn, maar verstaan wordt dat zoodanig de substanties in haar graden zijn; de spreekwijze door graden is een abstracte spreekwijze die universeel is, aldus aanplooibaar aan elk willekeurig subject of ding die in graden van dien aard zijn.

197. De aanplooiing kan geschieden aan al die dingen welke in het voorafgaande artikel zijn opgesomd, als aan de spieren, de zenuwen, de

materies en de deelen van het eene en het andere rijk, het planten- en het delfstoffenrijk, aan de organische substanties die de subjecten der denkingen en der aandoeningen in den mensch zijn, aan de atmosferen, aan de warmte en het licht, en aan de liefde en de wijsheid. In alle dingen is het eerste eenig regeerend in de volgende, ja zelfs is het het eenige in die; en omdat het het eenige in die is, is het het al in die. Dat het aldus is, ligt ook open vanuit deze dingen die bekend zijn, namelijk dat het doel het al der oorzaak is, en dat het door de oorzaak het al der uitwerking is; en derhalve worden doel, oorzaak, en uitwerking het eerste, het middelste, en het laatste doel genoemd; voorts dat de oorzaak der oorzaak ook de oorzaak van het veroorzaakte is; en dat er niets wezenlijk is in de oorzaken dan het doel, en niets wezenlijk in de beweging dan het streven; voorts dat er de eenige substantie is die in zich substantie is.

198. Vanuit deze dingen kan klaar worden gezien dat het het Goddelijke is, hetwelk de substantie in zich is, of de eenige en alleene, vanuit welke alle en de afzonderlijke dingen zijn die geschapen zijn, aldus dat God het al is in alle dingen des heelals, volgens die dingen welke in het Eerste Deel zijn aangetoond; als: Dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid de substantie en vorm is, n. 40 tot 43. Dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid de substantie en vorm in zich is, aldus het zelf en het eenige, n. 44 tot 46. Dat alle dingen in het heelal uit de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid geschapen zijn, n. 52 tot 60. Dat vandaar het geschapen heelal het beeld van Hemzelf is, n. 61 tot 65. Dat de alleene Heer de Hemel is, waar de Engelen zijn, n. 113 tot 118.

199. DAT ALLE VERVOLMAKINGEN GROEIEN EN OPKLIMMEN MET DE GRADEN EN VOLGENS DIE. Dat de graden van tweevoudig geslacht zijn, graden van breedte en graden van hoogte, is boven, n. 184 tot 188, getoond; en dat de graden van breedte zijn zooals die van het licht neigende tot de schaduw, of zooals die van de wijsheid neigende tot de onwetendheid; doch dat de graden van hoogte zijn zooals doel, oorzaak, en uitwerking, of zooals het eerdere, het latere, en het laatste; van deze graden wordt gezegd dat zij opklimmen of afklimmen, want zij zijn der hoogte; van die echter wordt gezegd dat zij groeien of afnemen, want zij zijn der breedte. Deze graden verschillen zoozeer van die dat zij niets gemeen hebben; daarom moeten zij onderscheiden doorvat en allerminst verward worden.

200. Dat alle vervolmakingen groeien en opklimmen met de graden en volgens die, is omdat alle praedicaten hun subjecten volgen, en de volmaaktheid en de niet-volmaaktheid zijn gemeene praedicaten; want zij worden gezegd met

betrekking tot het leven, tot de krachten, en tot de vormen. DE VERVOLMAKING VAN HET LEVEN is de vervolmaking van de liefde en de wijsheid; en omdat de wil en het verstand de receptakels van die zijn, is de vervolmaking van het leven ook de vervolmaking van den wil en van het verstand, en vandaar van de aandoeningen en van de denkingen; en omdat de geestelijke warmte het samenhoudende van de liefde is, en het geestelijk licht het samenhoudende van de wijsheid, kan de vervolmaking van deze ook teruggebracht worden tot de vervolmaking van het leven. DE VERVOLMAKING VAN DE KRACHTEN is de vervolmaking van alle dingen die door het leven geactueerd en bewogen worden, in welke evenwel niet het leven is; zoodanige krachten zijn de atmosferen ten aanzien van de daadwerkelijkheden; en zoodanige krachten zijn eveneens de innerlijke en de uiterlijke organische substanties bij den mensch, voorts ook bij de dieren van elk geslacht; zoodanige krachten zijn ook alle dingen in de natuurlijke wereld die uit de zon daar onmiddellijk en middellijk met activiteiten worden bedeed. DE VERVOLMAKING VAN DE VORMEN en de vervolmaking van de krachten maken één, want hoedanig de krachten zijn, zoodanig zijn de vormen, met het alleene verschil dat de vormen substanties zijn, de krachten echter de activiteiten van die; en daarom zijn eendere graden van vervolmaking voor de eene en de andere; vormen die niet tegelijk krachten zijn, zijn ook volmaakt volgens de graden.

201. Hier zal niet iets gezegd worden over de vervolmakingen van het leven, van de krachten, en van de vormen die groeien of afnemen volgens de graden van breedte of de continue graden, omdat deze graden in de wereld bekend zijn; maar over de vervolmakingen van het leven, van de krachten, en van de vormen die opklimmen en afklimmen volgens de graden van hoogte of de discrete graden, omdat deze graden in de wereld niet bekend zijn. Doch hoe de vervolmakingen volgens deze graden opklimmen en afklimmen, kan men weinig leeren kennen uit de zichtbare dingen in de natuurlijke wereld, maar klaar uit de zichtbare dingen in de geestelijke wereld. Vanuit de zichtbare dingen in de natuurlijke wereld wordt slechts ontdekt dat hoe innerlijker zij worden geschouwd, des te wonderlijkere dingen zich voordoen, als bijvoorbeeld in de oogen, in de ooren, in de tong, in de spieren, in het hart, de long, de lever, de alvleeschklier, de nieren, en in de overige ingewanden; voorts in de zaden, vruchten, en bloemen; en eveneens in de metalen, mineralen, en steenen; dat zich in deze en in die dingen des te wonderlijkere dingen voordoen hoe innerlijker zij worden geschouwd, is bekend; evenwel is het vanuit die dingen weinig bekend geworden dat die dingen innerlijk volmakter zijn volgens de graden van hoogte of de discrete graden. De onwetendheid omtrent deze

graden verheelde dit. Doch omdat die zelfde graden in de geestelijke wereld doorzichtig uitkomen, want die ganache wereld is van het hoogste tot het laagste onderscheiden discreet in die, kan derhalve daarvandaan de erkenenis van die worden geput; vanuit welke daarop geconcludeerd kan worden tot de vervolmakingen van de krachten en de vormen die in de eendere graden zijn in de natuurlijke wereld.

202. In de geestelijke wereld zijn drie Hemelen, volgens de graden van hoogte geordend; in den hoogsten Hemel zijn de Engelen in alle vervolmaking uitmuntend boven de Engelen in den middelsten Hemel; en in den middelsten Hemel zijn de Engelen in alle vervolmaking uitmuntend boven de Engelen van den laagsten Hemel. De graden der vervolmakingen zijn zoodanig dat de Engelen van den laagsten Hemel niet kunnen opklimmen tot den eersten drempel van de vervolmakingen der Engelen van den middelsten Hemel, noch dezen tot den eersten drempel van de vervolmakingen der Engelen van den hoogsten Hemel. Dit schijnt een paradox, maar nochtans is het de waarheid. De oorzaak is omdat zij vergezelschap zijn volgens de discrete graden, en niet volgens de continue graden. Door ondervinding is het mij bekend gemaakt, dat er een zoodanig onderscheid van aandoeningen en denkingen en vandaar van spraak is tusschen de Engelen der hoogere en der lagere Hemelen, dat zij niets gemeen hebben; en dat de vergemeenschapping alleen geschiedt door overeenstemmingen, die bestaan door den onmiddellijken invloed des Heeren in alle Hemelen, en door den middellijken invloed door den hoogsten Hemel in den laagsten. Deze onderscheiden kunnen, omdat zij zoodanig zijn, niet in de natuurlijke taal uitgedrukt, aldus niet beschreven worden, want de denkingen der Engelen vallen niet in de natuurlijke ideeën, want zij zijn geestelijk. Zij kunnen alleen uitgedrukt en beschreven worden door henzelfen door de talen, woorden, en geschriften van hen, en niet door menschelijke; daarvanuit is het dat gezegd wordt dat in de Hemelen onuitsprekelijke dingen zijn gehoord en gezien. Die onderscheiden kunnen eenigermate begrepen worden door deze dingen: dat de denkingen der Engelen van den hoogsten of derden Hemel denkingen der doelen zijn; en de denkingen der Engelen van den middelsten of tweeden Hemel denkingen der oorzaken zijn, en de denkingen der Engelen van den laagsten of eersten Hemel denkingen der uitwerkingen zijn. Men moet weten dat iets anders is vanuit doelen denken, en iets anders over doelen denken; voorts dat iets anders is vanuit oorzaken denken, en iets anders over oorzaken denken; alsmede dat iets anders is vanuit uitwerkingen denken, en iets anders over uitwerkingen denken. De Engelen der lagere Hemelen denken over oorzaken en over doelen, maar de Engelen

der hoogere Hemelen vanuit oorzaken en vanuit doelen; en vanuit deze denken is der hoogere wijsheid, doch over die denken is der lagere. Denken vanuit de doelen is der wijsheid, vanuit de oorzaken is des inzichts, en vanuit de uitwerkingen is der wetenschap. Vanuit deze dingen ligt open dat alle vervolmaking opklimt en afklimt met de graden en volgens die.

203. Aangezien de innerlijke dingen des menschen, die van den wil en het verstand van hem zijn, eender zijn aan de Hemelen ten aanzien van de graden, want de mensch is ten aanzien van de innerlijke dingen die van het gemoed van hem zijn, een Hemel in kleinsten vorm, zijn derhalve ook de vervolmakingen van die eendere; maar die vervolmakingen verschijnen niet aan eenig mensch zoolang hij in de wereld leeft, want dan is hij in den laagsten graad; en vanuit den laagsten graad kunnen de hoogere graden niet gekend worden; maar na den dood worden zij gekend; want dan komt de mensch in dien graad die met de liefde en wijsheid van hem overeenstemt, want dan wordt hij een Engel, en denkt en spreekt hij dingen die onuitsprekelijk zijn voor zijn natuurlijken mensch; want dan is er een verheffing van alle dingen van het gemoed van hem niet in een eenvoudige rede, maar in een drievoudige rede; in deze rede zijn de graden van hoogte, in die echter de graden van breedte. Maar in die graden klimmen niet anderen op en worden in die verheven dan zij die in de wereld in de ware dingen zijn geweest en die hebben aangeplooid aan het leven.

204. Het schijnt alsof de eerdere dingen minder volmaakt zijn dan de latere, of de eenvoudige minder dan de samengestelde, maar nochtans zijn de eerdere dingen vanuit welke de latere zijn, of de eenvoudige vanuit welke de samengestelde zijn, meer volmaakt; de oorzaak is omdat de eerdere of de eenvoudiger naakter zijn, en minder versluierd met van leven verstoken substanties en materies; en zij zijn als het ware Goddelijker; daarom zijn zij de geestelijke Zon waar de Heer is, nader; want de vervolmaking zelve is in den Heer, en vandaar in de Zon, die het voortgaande eerste der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid van Hemzelf is; en vandaar in die dingen die het naast opvolgen, en zoo in orde tot aan de laagste, die zooals zij afstaan, onvolmaakter zijn. Indien er niet een zoodanige uitmuntende vervolmaking was in de eerdere en eenvoudige dingen, zou noch de mensch, noch eenig dier vanuit zaad kunnen ontstaan, en daarna blijven bestaan, noch zouden de zaden van boomen en struiken kunnen groeien en spruiten maken; want hoe eerder al het eerdere is, en hoe eenvoudiger al het eenvoudiger is, des te meer is het, omdat het volmaakter is, immuun voor nadeelen.

205. DAT IN DE OPEENVOLGENDE ORDE DE EERSTE GRAAD HET HOOGSTE MAAKT, EN DE DERDE HET LAAGSTE; DOCH DAT IN DE GELIJKTJIDIGE ORDE DE EERSTE GRAAD HET BINNENSTE MAAKT, EN DE DERDE HET BUITENSTE. Er is een opeenvolgende orde en een gelijktijdige orde; de opeenvolgende orde dezer graden is van het hoogste tot het laagste, of van het opperste tot het onderste; in deze orde zijn de engellijke Hemelen; de derde Hemel daar is de hoogste, de tweede is de middelste, en de eerste is de laagste; de ligging van hen tusschen elkander is zoodanig; in een eendere opeenvolgende orde zijn daar de staten van de liefde en wijsheid bij de Engelen, voorts ook van de warmte en het licht, alsmede van de geestelijke atmosferen; in een eendere orde zijn alle vervolmakingen van de vormen en krachten daar. Wanneer de graden van hoogte of de discrete graden in opeenvolgende orde zijn, kunnen die vergeleken worden met een in drie graden verdeelde zuil, door welke opklimming en afklimming geschiedt; in de hoogste verdieping van die zijn de volmaaktste en schoonste dingen, in de middelste minder volmaakte en schoone dingen, in de laagste echter nog minder volmaakte en schoone dingen. De gelijktijdige orde echter, die vanuit eendere graden bestaat, is in een andere schijnbaarheid; in deze zijn de hoogste dingen der opeenvolgende orde, die, als gezegd is, devolmaaktste en schoonste zijn, in het binnenste, de lagere dingen in het midden, en de laagste in den omtrek. Zij zijn zooals in een vanuit die drie graden bestaand vast lichaam, in welks midden of centrum de fijnste deelen zijn, rondom dit de minder fijne deelen, en in de buitenste, die den omtrek maken, zijn de deelen die vanuit gene zijn samengesteld en vandaar grover; het is zooals die zuil waarover nu boven, in een vlak ineengezakt, waarvan het hoogste het binnenste maakt, en het middelste het midden maakt, en het laagste het buitenste maakt.

206. Aangezien het hoogste der opeenvolgende orde het binnenste der gelijktijdige orde wordt, en het laagste het buitenste wordt, wordt derhalve in het Woord door het hoogere het innerlijke aangeduid, en wordt door het lagere het uiterlijke aangeduid; het eendere door omhoog en omlaag, voorts door het hooge en het diepe.

207. In elk laatste zijn de discrete graden in gelijktijdige orde; de beweegvezels in elke spier, de vezels in elke zenuw, voorts de vezels en vaatjes in elk ingewand en orgaan, zijn in een zoodanige orde; het binnenste in die dingen zijn de eenvoudigste dingen, die de volmaaktste zijn, het buitenste is een samengestelde vanuit die dingen. Een eendere orde van die graden is in elk zaad, en in elke vrucht, voorts ook in elk metaal en in elken steen; de deelen van deze, vanuit welke het gansche is, zijn zoodanig; de binnenste, de

middelste, en de buitenste dingen der deelen zijn in die graden, want zij zijn opeenvolgende samenstellingen, of samenbundelingen en samenballingen uit de eenvoudige dingen, die de eerste substanties of materies ervan zijn.

208. In één woord, zulke graden zijn in elk laatste, aldus in elke uitwerking; want elk laatste bestaat vanuit eerdere dingen, en deze uit hun eersten; en elke uitwerking bestaat vanuit een oorzaak, en deze vanuit een doel, en het doel is het al der oorzaak, en de oorzaak is het al der uitwerking, als boven is aangetoond; en het doel maakt het binnenste, de oorzaak het midden, en de uitwerking het laatste. Dat het het eendere is met de graden van de liefde en de wijsheid, van de warmte en het licht, voorts met de organische vormen der aandoeningen en der denkingen bij den mensch, zal in de volgende dingen worden gezien. Over de reeks dezer graden in de opeenvolgende orde en in de gelijktijdige orde is ook gehandeld in DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DE GEWIJDE SCHRIFT n. 38 en elders; er is getoond dat eendere graden in alle en de afzonderlijke dingen des Woords zijn.

209. DAT DE LAATSTE GRAAD DE SAMENVATTING, HET SAMENHOUDENDE, EN DE BASIS VAN DE EERDERE GRADEN IS. De Leer van de graden” welke in dit Deel geleerd wordt, is tot nu toe toegelicht door verschillende dingen die in de eene en de andere wereld bestaan, als door de graden der Hemelen waar de Engelen zijn, door de graden van de warmte en het licht bij die, en door de graden der atmosferen, en door de verschillende dingen in het menschelijk lichaam, en eveneens in het dieren- en delfstoffenrijk. Maar die Leer is van wijdere uitstrekking. De uitstrekking van haar is niet slechts tot de natuurlijke dingen, maar ook tot de burgerlijke, de zedelijke, en de geestelijke dingen, en tot alle en de afzonderlijke dingen ervan. De oorzaken dat de Leer van de graden zich ook tot zulke dingen uitstrekt, zijn tweevoudig. *De eerste*, omdat in elk ding waaraan iets kan worden toegekend, een drievuldige is, dat doel, oorzaak, en uitwerking wordt geheeten, en deze drie zijn tusschen elkander volgens de graden van hoogte. *De tweede* is, dat elk burgerlijke, zedelijke, en geestelijke, niet iets is dat geabstraheerd van substantie is, maar dat zij substanties zijn; want zooals de liefde en de wijsheid niet abstracte zaken zijn, maar dat zij substanties zijn, als boven n. 40 en 43 is aangetoond, aldus eender alle zaken die burgerlijke, zedelijke, en geestelijke worden geheeten. Deze kunnen weliswaar abstract van substanties worden gedacht, maar nochtans zijn zij in zich niet abstract; zooals bijvoorbeeld de aandoening en de denking, de naastenliefde en het geloof, de wil en het verstand. Want met deze is het het eendere zooals het is met de liefde en de wijsheid, namelijk dat zij er niet zijn buiten de subjecten die de substanties zijn, maar dat zij staten

der subjecten of der substanties zijn. Dat zij de veranderingen van die zijn, welke variaties tot stand brengen, zal in de volgende dingen worden gezien. Onder substantie wordt ook de vorm verstaan, want substantie zonder vorm is er niet.

210. Daarvanuit dat over den wil en het verstand, en over de aandoening en de denking, voorts over de naastenliefde en het geloof, abstract van de substanties die de subjecten van die zijn, gedacht kon worden, en gedacht is, is het geschied dat de juiste idee aangaande die dingen is vergaan, welke is dat zij staten van substanties of van vormen zijn; geheel en al zooals gewaarwordingen en handelingen zijn, die ook niet zaken zijn abstract van de zin- en beweegorganen; geabstraheerd of gescheiden van die zijn zij niet tenzij dan redewezens; want zij zijn zooals het gezicht zonder het oog, het gehoor zonder het oor, de smaak zonder de tong, enzovoort.

211. Aangezien alle burgerlijke, zedelijke, en geestelijke zaken eender door graden voortschrijden zooals de natuurlijke zaken, niet alleen door continue graden, maar ook door discrete graden, en de voortschrijdingen der discrete graden zich gedragen zooals de voortschrijdingen van de doelen tot de oorzaken, en van de oorzaken tot de uitwerkingen, heb ik de voorliggende zaak, welke is dat de laatste graad de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de eerdere graden is, willen verlichten en bevestigen door de bovengezegde dingen, namelijk door die dingen die der liefde en der wijsheid, des wils en des verstands, der aandoening en der denking, en der naastenliefde en des geloofs zijn.

212. Dat de laatste graad de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de eerdere graden is, staat handtastelijk vast vanuit de voortschrijding van de doelen en de oorzaken tot de uitwerkingen; dat de uitwerking de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de oorzaken en de doelen is, kan uit de verlichte rede begrepen worden; maar niet aldus klaar dat het doel met al de dingen ervan, en de oorzaak met al de dingen ervan, daadwerkelijk in de uitwerking zijn, en dat de uitwerking de volle samenvatting ervan is. Dat de zaak zoodanig is, kan uit de bovengezegde dingen in dit Deel vaststaan, vanuit die voornamelijk dat het eene is uit het andere in een drievoudige reeks; en dat de uitwerking niet iets anders is dan het doel in zijn laatste; en omdat het laatste de samenvatting is, volgt dat het laatste het samenhoudende is, en eveneens de basis.

213. Wat de liefde en de wijsheid aangaat, de liefde is het doel, de wijsheid de oorzaak *per quam*, en het nut is de uitwerking; en het nut is de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de wijsheid en de liefde; en het nut is een

zoodanige samenvatting en een zoodanig samenhoudende, dat alle dingen der liefde en alle dingen der wijsheid daadwerkelijk dat inzijn; het is het gelijktijdige ervan. Maar men moet terdege weten dat alle dingen der liefde en der wijsheid die gelijkslachtig en samenstemmend zijn, het nut inzijn, volgens die dingen welke boven in artikel n. 189 tot 194 gezegd en getoond zijn.

214. In een reeks van eendere graden zijn eveneens de aandoening, de denking, en de handeling, omdat alle aandoening betrekking heeft op de liefde, de denking op de wijsheid, en de handeling op het nut. In een reeks van eendere graden zijn de naastenliefde, het geloof, en het goede werk, want de naastenliefde is der aandoening, het geloof is der denking, en het goede werk is der handeling. In een reeks van eendere graden zijn ook de wil, het verstand, en de uitoefening, want de wil is der liefde en vandaar der aandoening, het verstand is der wijsheid en vandaar des geloofs, en de uitoefening is des nuts en vandaar des werks. Zooals dus het nut alle dingen der wijsheid en der liefde inzijn, aldus zijn de handeling alle dingen der denking en der aandoening in, het goede werk alle dingen des geloofs en der naastenliefde in, enzovoort; maar alle gelijkslachtig, dat is, samenstemmend.

215. Dat het laatste van elke willekeurige reeks, dat het nut, de handeling, het werk, en de uitoefening is, de samenvatting en het samenhoudende van al de eerdere dingen is, is nog niet bekend. Het schijnt alsof in het nut, de handeling, het werk, en de uitoefening niet méér inis dan een zoodanige hetwelk in de beweging is, maar nochtans zijn alle eerdere dingen dien daadwerkelijk in, en zoo ten volle dat niets ontbreekt. Zij zijn in die ingesloten zooals de wijn in zijn vat, en zooals het huisraad in zijn huis. Dat deze dingen niet verschijnen is omdat zij alleen uiterlijk worden geschouwd, en uiterlijk geschouwd zijn zij slechts activiteiten en bewegingen; het is zooals wanneer armen en handen zich bewegen, en het wordt niet geweten dat duizend beweegvezels tot elke believelijke beweging daarvan samenloopen, en dat met de duizend beweegvezels duizenden dingen der denking en der aandoening overeenstemmen, welke de beweegvezels aanzetten; en omdat zij het binnenst aandrijven, verschijnen zij niet voor eenigen zin des lichaams. Dit is bekend dat niets wordt gehandeld in het lichaam of door dat, tenzij dan vanuit den wil door de denking; en omdat de eene en de andere handelt, kan het niet anders dan dat alle en de afzonderlijke dingen van den wil en van de denking de handeling inzijn; zij kunnen niet gescheiden worden. Vandaar is het dat vanuit de daden of de werken geoordeeld wordt door anderen over des menschen denking van den wil, die de intentie wordt geheeten. Dit is mij bekend gemaakt dat de Engelen vanuit de alleene daad of het alleene

werk van een mensch het al van den wil en van de denking van hem die het gedaan heeft, doorvatten en zien, de Engelen van den derden Hemel vanuit den wil het doel weswege, en de Engelen van den tweeden Hemel de oorzaak door welke het doel handelt. Daarvandaan is het dat in het Woord de werken en de daden zoo vaak geboden worden, en gezegd dat de mensch vanuit die wordt gekend.

216. Het is vanuit de engellijke wijsheid dat indien niet de wil en het verstand, of de aandoening en de denking, voorts de naastenliefde en het geloof, zich begeven in en inwikkelen met werken of daden, wanneer het mogelijk is, zij niet zijn tenzij dan zooals luchtige dingen die voorbijgaan, of zooals beelden in de lucht die vergaan; en dat die dan eerst blijven bij den mensch en van het leven van hem worden, wanneer de mensch die werkt en doet. De oorzaak is omdat het laatste de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de eerdere dingen is. Een zoodanig luchtige en een zoodanig beeld is het van de goede werken gescheiden geloof, en een zoodanige is eveneens het geloof en de naastenliefde zonder hun uitoefeningen, met het alleene verschil dat wie het geloof en de naastenliefde stellen, de goede dingen weten en kunnen willen doen, niet echter die welke in een van de naastenliefde gescheiden geloof zijn.

217. DAT DE GRADEN VAN HOOGTE IN HUN LAATSTE ZIJN IN HET VOLLE EN IN DE MACHT. In het voorafgaande artikel is getoond dat de laatste graad de samenvatting en het samenhoudende van de eerdere graden is; daaruit volgt, dat de eerdere graden in hun laatsten zijn in het volle, want zij zijn in hun uitwerking, en alle uitwerking is het volle der oorzaken.

218. Dat die opklimmende en afklimmende graden, die ook de eerdere en de latere worden geheeten, voorts de graden van hoogte en de discrete graden, in hun laatste in hun macht zijn, kan bevestigd worden uit al die dingen die in de voorafgaande dingen uit de waarneembare en de doorvatbare dingen tot bevestigingen zijn aangevoerd; maar hier wil ik die alleen bevestigen door het streven, de krachten, en de bewegingen in de doode subjecten en in de levende subjecten. Het is bekend dat het streven vanuit zich niets handelt, maar door daarmede overeenstemmende krachten, en dat het door haar de beweging tot stand brengt; en dat het vandaar is, dat het streven het al in de krachten is, en door de krachten in, de beweging; en omdat de beweging de laatste graad van het streven is, dat het door die zijn macht oefent. Het streven, de kracht, en de beweging zijn niet anders verbonden dan volgens de graden van hoogte, welker verbinding niet is door het continue, want zij zijn discreet, maar door overeenstemmingen; want het streven is niet de kracht, noch is de kracht

de beweging, maar de kracht wordt voortgebracht uit het streven, want de kracht is opgewekt streven, en de beweging wordt voortgebracht door de kracht; en daarom is er niet eenige macht in het alleene streven, noch in de alleene kracht, maar in de beweging, die het product ervan is. Dat het aldus is, verschijnt nog zooals twijfelachtig omdat het niet door aanplooiingen aan waarneembare en doorvatbare dingen in de natuur verlicht is; maar nochtans is zoodanig de voortschrijding van die in macht.

219. Maar er zij een aanplooiing van die dingen aan het levend streven, en aan de levende kracht, en aan de levende beweging; het levend streven in den mensch, die een levend subject is, is de wil van hem vereenigd met het verstand; de levende krachten in den mensch zijn de dingen die van binnen het lichaam van hem samenstellen in al welke dingen de beweegvezels zijn, op verschillende wijze samengevlochten; en de levende beweging in den mensch is de handeling, die wordt voortgebracht door die krachten uit den met het verstand vereenigden wil; want de innerlijke dingen die des wils en des verstands zijn, maken den eersten graad; de innerlijke dingen die des lichaams zijn, maken den tweeden, en het gansche lichaam, dat de samenvatting ervan is, maakt den derden graad. Dat de innerlijke dingen die des gemoeds zijn, in geen macht zijn tenzij door de krachten in het lichaam, en dat de krachten ook niet in de macht zijn tenzij door de handeling van het lichaam zelf, is bekend. Deze drie handelen niet door het continue, maar door het discrete, en handelen door het discrete is handelen door overeenstemmingen. De innerlijke dingen, die des gemoeds zijn, stemmen overeen met de innerlijke dingen des lichaams; en de innerlijke dingen des lichaams stemmen overeen met de uiterlijke dingen ervan, door welke de handelingen bestaan; en daarom zijn de twee eerdere door de uiterlijke dingen des lichaams in de macht. Het kan schijnen alsof het streven en de krachten in den mensch in eenige macht zijn, hoewel er niet handeling is, zooals in slapen en in staten van rust, maar nochtans zijn dan de bepalingen van de strevingen en van de krachten in de gemeene motorische dingen van het lichaam, welke het hart en de long zijn; doch bij het ophouden van de handeling van deze houden ook de krachten op, en met de krachten het streven.

220. Aangezien het gansche of het lichaam zijn machten voornamelijk heeft bepaald in de armen en de handen, die de laatsten zijn, wordt derhalve door de armen en de handen in het Woord de macht aangeduid, en door de rechter de hoogere macht. Aangezien zoodanig de ontwikkeling en uitsteking der graden in de macht is, wordt derhalve vanuit de alleene handeling die door de handen geschiedt, door de Engelen die bij den mensch zijn en in de

overeenstemming van al de dingen van hem, gekend hoedanig de mensch is naar het verstand en den wil, voorts naar de naastenliefde en het geloof, aldus naar het inwendige leven dat van het gemoed van hem is, en naar het uitwendige leven, dat vanuit dat in het lichaam is. Dat de Engelen een zoodanige erkentenis hebben vanuit de alleene handeling van het lichaam door de handen, daarover heb ik mij meermalen verwonderd, maar nochtans is het door levende ondervinding eenige malen getoond, en gezegd dat het daaruit is dat de inwijdingen in de bediening geschieden door oplegging van de handen en dat door met de hand aanraken wordt aangeduid vergemeenschappen, behalve andere eendere dingen. Vanuit deze dingen is de gevolgtrekking gemaakt dat het al der naastenliefde en des geloofs in de werken is, en dat de naastenliefde en het geloof zonder de werken zijn zooals regenbogen rondom de zon, die verdwijnen en uit een wolk worden verstrooid. En daarom wordt zoo vaak in het Woord gezegd de werken, en wordt gezegd doen, en dat des menschen heil van die afhangt; ook wordt hij die doet, een wijze geheeten, en hij die niet doet wordt een dwaas geheeten. Doch men moet weten dat onder werken hier nutten worden verstaan die daadwerkelijk geschieden; want in die en volgens die is het al der naastenliefde en des geloofs. Er is met de nutten die overeenstemming, omdat die overeenstemming geestelijk is, maar zij geschiedt door de substanties en de materies, welke de subjecten zijn.

221. Hier kunnen twee arcana, welke door de bovengezegde dingen in het verstand vallen, onthuld worden. HET EERSTE ARCANUM is, dat het Woord in den zin der letter is in zijn volle en in zijn macht; want er zijn drie zinnen volgens de drie graden in het Woord, de hemelsche zin, de geestelijke zin, en de natuurlijke zin. Aangezien die zinnen volgens de drie graden van hoogte in het Woord zijn, en de verbinding van die geschiedt door overeenstemmingen, is derhalve de laatste zin, die de natuurlijke is, en de zin der letter wordt geheeten, niet slechts de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de overeenstemmende innerlijke zinnen, maar is ook het Woord in den laatsten zin in zijn volle en in zijn macht. Dat het aldus is, is met veel dingen getoond en bevestigd in de LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DE GEWIJDE SCHRIFT, n. 27 tot 35, 36 tot 49, 50 tot 61, 62 tot 69. HET TWEDE ARCANUM is, dat de Heer in de wereld is gekomen en het Menschelijke heeft opgenomen opdat Hij zich in de macht zou brengen van de hellen te onderjucken, en alle dingen zoowel in de Hemelen als in de landen in orde terug te brengen. Dit Menschelijk deed Hij aan over Zijn eerder Menschelijke. Het Menschelijke dat Hij in de wereld daarover aandeed, was zooals het menschelijke des menschen in de wereld, het eene en het andere evenwel Goddelijk, en vandaar

oneindig te boven gaande de eindige menschelijke dingen der Engelen en der menschen. En omdat Hij ten volle het natuurlijk Menschelijke tot aan de laatste dingen ervan heeft verheerlijkt, is Hij derhalve opgestaan met het gansche lichaam, anders dan eenig mensch. Door de aanneming van dit Menschelijke trok Hij de Goddelijke Almacht aan niet slechts van de hellen te onderjucken en de Hemelen in orde terug te brengen maar ook van de hellen in het eeuwige onderjukt te houden, en de menschen te zaligen. Deze Macht wordt daaronder verstaan dat Hij zit aan de rechter der macht en der deugd Gods. Aangezien de Heer door de aanneming van het natuurlijk Menschelijke zich het Goddelijk Ware in laatsten maakte, wordt Hij derhalve het Woord geheeten, en wordt gezegd dat het Woord Vleesch geworden is. En het Goddelijk Ware in laatsten is het Woord naar den zin der letter. Dit maakte Hij zich door de vervulling van alle dingen des Woords aangaande Hemzelf in Mozes en de Profeten. Want een ieder mensch is zijn goede en zijn ware; de mensch is nergens anders vandaan mensch; de Heer echter is door de aanneming van het natuurlijk Menschelijke het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware zelf, of, wat hetzelfde is, de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid zelve, zoowel in eersten als in laatsten. Vandaar is het dat Hij in de engellike Hemelen verschijnt als de Zon, na de Komst van Hemzelf in de wereld in een sterker straling en in een grooteren glans dan vóór de Komst van Hemzelf. Dit arcanum is het, dat door de Leer van de graden onder het verstand kan vallen. Over de Almacht van Hemzelf vóór de Komst in de wereld zal in de volgende dingen iets worden gezegd.

222. DAT DE GRADEN VAN HET EENE EN HET ANDERE GESLACHT ZIJN IN DE GROOTSTEN EN DE KLEINSTEN VAN ALLE DINGEN DIE GESCHAPEN ZIJN. Dat de grootsten en de kleinsten van alle dingen vanuit discrete en continue graden of die van hoogte en die van breedte bestaan, kan niet worden verlicht door voorbeelden vanuit de zichtbare dingen, omdat de kleinsten niet voor oogen uitkomen, en de grootsten die uitkomen, niet in graden onderscheiden verschijnen; weswege het niet geoorloofd is deze zaak anders dan door universeele dingen aan te toonen; en omdat de Engelen in de wijsheid vanuit de universeele dingen zijn, en daaruit in de wetenschap aangaande de afzonderlijke dingen, is het geoorloofd aangaande deze dingen de uitspraken van die voor te dragen.

223. De uitspraken der Engelen aangaande deze zaak zijn deze: dat er niet een zoo kleinste is waarin niet de graden van het eene en het andere geslacht zijn, als bijv. niet een kleinste in eenig dier, niet een kleinste in eenige plant, noch een kleinste in eenig mineraal, noch een kleinste in den aether en in de lucht.

En omdat de aether en de lucht receptakels zijn van de warmte en het licht, dat er niet een kleinste van warmte en licht is; en omdat de geestelijke warmte en het geestelijk licht de receptakels zijn van de liefde en de wijsheid, dat er ook niet een kleinste van deze is waarin niet de graden van het eene en het andere geslacht zijn. Vanuit de uitspraken der Engelen is het ook dat het kleinste der aandoening, en het kleinste der denking, ja zelfs dat het kleinste van de idee der denking bestaat vanuit de graden van het eene en het andere geslacht, en dat het kleinste hetwelk niet vanuit die bestaat, niets is; want het heeft niet vorm, aldus niet een hoedanige, ook niet eenigen staat die veranderd en gevariëerd kan worden, en daardoor bestaan. De Engelen bevestigen het door dit ware dat de oneindige dingen in God den Schepper, die de Heer uit het eeuwige is, onderscheiden één zijn, en dat er oneindige dingen in de oneindige dingen van Hemzelf zijn. en dat er in oneindig oneindige dingen graden van het eene en het andere geslacht zijn, die ook in Hemzelf onderscheiden één zijn; en omdat die in Hemzelf zijn, en uit Hemzelf alle dingen geschapen zijn, en de dingen die geschapen zijn in een zeker beeld terugslaan op de dingen die in Hemzelf zijn, volgt dat er niet een kleinste eindige is waarin niet zulke graden zijn. Dat die graden evengelijk in kleinsten als in grootsten zijn, is omdat het Goddelijke in grootsten en in kleinsten hetzelfde is. Dat in God Mensch de oneindige dingen één zijn, wordt boven n. 17 tot 22 gezien; en dat het Goddelijke in grootsten en kleinsten hetzelfde is, n. 77 tot 82; welke dingen nog verlicht zijn, n. 155, 169, 171.

224. Dat er niet het kleinste van liefde en van wijsheid, noch het kleinste van aandoening en van denking, en ook niet het kleinste van een idee der denking is waarin niet de graden van het eene en het andere geslacht zijn, is omdat de liefde en de wijsheid substantie en vorm zijn, als boven n. 40 tot 43 is getoond; eender de aandoening en de denking; en omdat er niet een vorm is waarin die graden niet zijn, als boven is gezegd, volgt dat zij eendere graden hebben; want de liefde en de wijsheid, voorts de aandoening en de denking scheiden van de substantie in den vorm, is die vernietigen, omdat zij er niet zijn buiten haar subjecten, want zij zijn de staten van deze uit den mensch doorvat in de variatie, welke die tot stand brengen.

225. De grootsten waarin de graden van het eene en het andere geslacht zijn, is het heelal in zijn gansche samenvatting; het is de natuurlijke wereld in haar samenvatting; en het is de geestelijke wereld in de hare; en het is elk willekeurig keizerrijk, en elk willekeurig koninkrijk in zijn samenvatting; het is al het burgerlijke, al het zedelijke, en al het geestelijke ervan, in hun samenvatting; het gansche dierenrijk, het gansche plantenrijk, en het gansche

delfstoffenrijk, elk believelijk in zijn samenvatting; het zijn alle atmosferen tegelijk genomen van de eene en de andere wereld, voorts de warmten en lichten van haar. Desgelijks de minder gemeene dingen, als de mensch in zijn samenvatting, elk dier in de zijne, elke boom en elke struik in de zijne, voorts elke steen en elk metaal in de zijne. De vormen van deze zijn eendere daarnaar dat zij vanuit de graden van het eene en het andere geslacht bestaan. De oorzaak is omdat het Goddelijke uit hetwelk zij geschapen zijn, in grootsten en kleinsten hetzelfde is, als boven n. 77 tot 82 is aangetoond. De afzonderlijke en de afzonderlijkste dingen van al deze zijn eendere als de gemeene en de gemeenste dingen daarin dat zij de vormen zijn van de graden van het eene en het andere geslacht.

226. Daarvanuit dat grootsten en kleinsten de vormen zijn van de graden van het eene en het andere geslacht, is er samenschakeling van hen van eersten tot laatsten, want de eenderheid verbindt die. Maar nochtans is er niet eenig kleinste dat hetzelfde is met een ander; daardoor is er een onderscheiding van alle afzonderlijke en meest afzonderlijke dingen. Dat er niet eenig kleinste in eenigen vorm of tusschen eenige vormen is dat het zelfde is, is omdat er in grootsten eendere graden zijn, en grootsten vanuit kleinsten bestaan. Wanneer er zoodanige graden in grootsten zijn en voortdurende onderscheiden volgens die van het opperste tot het onderste, en van het centrum tot de peripherieën, volgt dat er niet eenige kleinere of kleinste dingen van die zijn waarin eendere graden zijn, welke het zelfde zijn.

227. Vanuit de engelljke wijsheid is het ook dat de vervolmaking van het geschapen heeal is vanuit de eenderheid van de gemeene dingen en van de afzonderlijke dingen, of van de grootste en van de kleinste ten aanzien van die graden, want dan schouwt het een het ander als zijn eendere waarmede het tot elk nut verbonden kan worden, en elk doel in de uitwerking tot stand brengen.

228. Doch deze dingen kunnen als paradoxen schijnen, omdat zij niet door aanplooiingen aan zichtbare dingen zijn getoond; maar nochtans plegen abstracte dingen, omdat zij universeel zijn, beter begrepen te worden dan de aangeplooiden dingen, want deze zijn van voortdurende varieteit, en de varieteit verduistert.

229. Het wordt door sommigen geleerd dat er een zoo eenvoudige substantie is, dat zij niet een vorm is uit kleinere vormen, en dat vanuit die substantie door openhoopingen de gesubstantieerde of samengestelde dingen bestaan, en ten slotte de substanties die materies worden geheeten; maar nochtans zijn er zoodanige eenvoudigste substanties niet; want wat is substantie

zonder vorm; het is een zoodanige waaraan niet iets kan worden toegekend; en vanuit een zijnde waaraan niets kan worden toegekend, kan niet iets door oopenhoopingen worden samengesmolten. Dat er ontelbare dingen zijn in de eerste geschapen substanties aller dingen, die de kleinste en de eenvoudigste zijn, zal men in de volgende dingen zien waar over de vormen zal worden gehandeld.

230. DAT IN DEN HEER DRIE ONEINDIGE EN ONGESCHAPEN GRADEN VAN HOOGTE ZIJN, EN DAT IN DEN MENSCH DRIE EINDIGE EN GESCHAPEN GRADEN ZIJN. Dat in den Heer drie oneindige en ongeschapen graden van hoogte zijn, is omdat de Heer de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, als in de voorgaande dingen is aangetoond; en omdat de Heer de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, is Hij derhalve eveneens het Nut zelf; want de liefde heeft het nut ten doel, hetwelk zij voortbrengt door de wijsheid; want liefde en wijsheid zonder nut hebben niet een grens of einde, of zij hebben niet haar woonplaats; weswege niet kan worden gezegd dat zij zijn en bestaan tenzij er het nut is waarin zij zijn. Deze drie stellen de drie graden van hoogte in de subjecten des levens samen; deze drie zijn zooals het eerste doel, het middelste doel, dat de oorzaak wordt geheeten, en het laatste doel, dat de uitwerking wordt geheeten. Dat doel, oorzaak, en uitwerking de drie graden van hoogte samenstellen, is boven getoond en met vele dingen bevestigd.

231. Dat die drie graden in den mensch zijn, kan vaststaan vanuit de verheffing van het gemoed van hem tot aan de graden van de liefde en wijsheid toe waarin de Engelen van den tweeden en den derden Hemel zijn; want alle Engelen zijn menschen geboren geweest, en de mensch is naar de innerlijke dingen die van het gemoed van hem zijn, een Hemel in kleinsten vorm; zoo vele Hemelen er dus zijn, zoo vele graden van hoogte zijn bij den mensch uit de schepping; de mensch is ook een beeld en een eenderheid Gods; en daarom zijn die drie graden den mensch ingeschreven, omdat zij in God Mensch, dit is, in den Heer zijn. Dat die graden in den Heer oneindig en ongeschapen zijn, en dat die in den mensch eindig en geschapen zijn, kan vaststaan vanuit die dingen welke in het Eerste Deel zijn aangetoond, als vanuit deze dat de Heer de Liefde en Wijsheid in Zich is; en dat de mensch de opnemende van de liefde en wijsheid uit den Heer is; voorts dat aangaande den Heer niets tenzij dan het Oneindige gezegd kan worden, en aangaande den mensch niets tenzij dan het eindige.

232. Die drie graden bij de Engelen worden genoemd HEMELSCH, GEESTELIJK, en Natuurlijk; en voor die is de hemelsche graad de graad der liefde, is de geestelijke graad de graad der wijsheid, en is de natuurlijke graad de graad

der nutten. De oorzaak dat die graden aldus worden genoemd, is omdat de Hemelen in twee rijken zijn onderscheiden, en het eene rijk wordt genoemd het hemelsche, en het tweede het geestelijke, tot welke nog een derde rijk toetreedt, waarin de menschen in de wereld zijn, dat het natuurlijk rijk is. Ook zijn de Engelen vanuit wie het hemelsch rijk bestaat, in de liefde, en de Engelen vanuit wie het geestelijk rijk bestaat, zijn in de wijsheid; doch de menschen in de wereld zijn in de nutten; en derhalve zijn die rijken verbonden. Hoe het verstaan moet worden dat de menschen in de nutten zijn, zal in het volgende Deel worden gezegd.

233. Vanuit den Hemel is mij gezegd dat in den Heer uit het eeuwige, die Jehovah is, vóór de aanneming van het Menschelijke in de wereld, het tweetal eerdere graden daadwerkelijk waren, en de derde graad in potentie, hoedanig zij ook zijn bij de Engelen; maar dat Hij na de aanneming van het Menschelijke in de wereld ook den derden graad, die de natuurlijke wordt geheeten, daarover aantrok, en dat Hij daardoor Mensch is geworden den mensch eender in de wereld, met het onderscheid evenwel dat deze graad zooals de eerdere, oneindig en ongeschapen is, doch dat die graden in den Engel en in den mensch eindig en geschapen zijn. Want het Goddelijke dat alle ruimten zonder ruimte had gevuld, n. 69 tot 72, drong ook tot de laatsten der natuur door; maar vóór de aanneming van het Menschelijke was de Goddelijke invloed in den natuurlijken graad middellijk door de engellijke Hemelen, maar na de aanneming onmiddellijk uit Hemzelf ; hetwelk de oorzaak is dat alle Kerken in de wereld vòór de Komst van Hemzelf representatief waren voor de geestelijke en de hemelsche dingen, maar na de Komst van Hemzelf geestelijk en hemelsch natuurlijk zijn geworden, en dat de representatieve eeredienst is afgeschaft; hetgeen ook de oorzaak was dat de Zon van den engellijken Hemel, die, als boven is gezegd, het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid van Hemzelf is, na de aanneming van het Menschelijke met een uitnemender straling en glans schitterde dan vóór de aanneming; dit wordt eveneens verstaan onder deze dingen bij Jesaja *“In dien dag zal het licht der maan zijn zooals het licht der zon, en het licht der zon zal zevenvoudig zijn zooals het licht van zeven dagen”* xxx: 26; deze dingen zijn gezegd over den staat des Hemels en der Kerk na de Komst des Heeren in de wereld; en in de Apocalyps *“Gezien werd het aangezicht van den Zoon des Menschen zooals de zon schijnt in hare macht”* i: 16; en elders, als Jes. lx: 20; 2 Sam. xxiii: 3,4; Matth. xvii: 1,2. De verlichting der menschen middellijk door den engellijken Hemel, welke was vóór de Komst des Heeren, kan worden vergeleken met het licht der

maan, hetwelk het middellijke licht der zon is; en omdat zij na de Komst van Hemzelf onmiddellijk is geworden, wordt gezegd bij Jesaja dat het licht der maan zal zijn zooals het licht der zon; en bij David *“In de dagen van Hemzelf zal de gerechte bloeien, en veel vrede totdat de maan niet zij”*, Psalm LXXII: 7; dit ook aangaande den Heer.

234. Dat de Heer uit het eeuwige, of Jehovah, dien derden graad door de aanneming van het Menschelijke in de wereld overaangetrokken heeft, was vanuit de oorzaak omdat Hij in dien niet kon binnentreden dan door een natuur eender aan de menschelijke natuur, aldus niet tenzij dan door de ontvangenis uit Zijn Goddelijke, en door de geboorte uit de Maagd, want zoo kon Hij een natuur die in zich dood is, en nochtans een receptakel van het Goddelijke, uittrekken, en het Goddelijke aantrekken. Dit wordt verstaan onder het tweetal staten des Heeren in de wereld, die geheeten worden de staat van Exinanitie en de staat van Verheerlijking, over welke dingen in de LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER is gehandeld.

235. Deze dingen zijn over de drievoudige opklimming der graden van hoogte in het algemeen gezegd; maar omdat die graden er in grootsten en kleinsten zijn, als in het vlak voorafgaande artikel is gezegd, kan over die hier niet iets in het bijzonder worden gezegd; alleen dit, dat zulke graden zijn in alle en de afzonderlijke dingen der liefde, en vandaar zulke graden in alle en de afzonderlijke dingen der wijsheid; en vanuit die zulke graden in alle en de afzonderlijke dingen der nutten; maar dat die alle in den Heer oneindig zijn, in den Engel echter en in den mensch eindig. Doch hoe die graden zijn in de liefde, in de wijsheid, en in de nutten, kan niet worden beschreven en ontwikkeld tenzij in een reeks.

236. DAT DIE DRIE GRADEN VAN HOOGTE IN ELK WILLEKEURIG MENSCH UIT GEBOORTE ZIJN, EN DAT ZIJ ACHTEREENVOLGENS GEOPEND KUNNEN WORDEN, EN DAT ZOOALS ZIJ GEOPEND WORDEN DE MENSCH IN DEN HEER IS, EN DE HEER IN DIEN. Dat er drie graden van hoogte in elk willekeurig mensch zijn, was tot dusver onbekend; de oorzaak is omdat die graden niet gekend waren, en zoolang die graden verborgen lagen, kunnen niet andere graden geweten worden dan de continue graden; en wanneer deze graden alleen geweten worden, kan men gelooven dat de liefde en de wijsheid bij den mensch slechts door het continue groeien. Doch men moet weten dat bij een elk willekeurig mensch uit geboorte de drie graden van hoogte of discrete graden zijn de een boven of binnen den ander; en dat een elke graad van hoogte of discrete graad ook graden van breedte of continue graden heeft, volgens welke die groeit door het continue, want de graden van het eene en

het andere geslacht zijn in de grootsten en kleinsten aller dingen, als boven n. 222 tot 229 is getoond; want er kan niet een graad van het eene geslacht zonder den anderen zijn.

237. De drie graden van hoogte worden genoemd de natuurlijke, de geestelijke, en de hemelsche, als boven n. 232 is gezegd; de mensch komt, als hij geboren wordt, eerst in den natuurlijken graad, en deze groeit bij dien door het continue volgens de wetenschappen en volgens het door die verworven verstand, tot aan het opperste van het verstand dat het redelijke wordt geheeten; maar nochtans wordt daardoor niet de tweede graad geopend, die de geestelijke wordt geheeten; deze wordt geopend door de liefde van de nutten vanuit de verstandelijke dingen, maar door een geestelijke liefde van de nutten, welke liefde de liefde jegens den naaste is. Deze graad kan eender groeien door het continue van den graad tot aan het opperste ervan, en hij groeit door erkentissen van het ware en goede, of door geestelijke waarheden. Doch nochtans wordt door deze niet de derde graad geopend die de hemelsche wordt geheeten, maar deze wordt geopend door de hemelsche liefde van het nut, welke liefde de liefde in den Heer is; en de liefde in den Heer is niet iets anders dan de praecipen des Woords opdragen aan het leven, welke in hoofdzaak zijn: de booze dingen schuwen omdat zij helsch en duivelsch zijn, en de goede dingen doen omdat zij hemelsch en Goddelijk zijn. Die drie graden worden aldus achtereenvolgens bij den mensch geopend.

238. Zoolang de mensch in de wereld leeft, weet hij niet iets aangaande de opening van die graden bij zich; de oorzaak is omdat hij dan in den natuurlijken graad is, die de laatste is, en vanuit dien dan denkt, wil, spreekt, en handelt, en de geestelijke graad, die innerlijk is, met den natuurlijken graad niet gemeenschap heeft door het continue, maar door overeenstemmingen, en de vergemeenschapping door de overeenstemmingen niet wordt waargenomen. Doch nochtans, als de mensch den natuurlijken graad uittrekt, hetgeen geschiedt wanneer hij sterft, dan komt hij in dien graad die bij dien in de wereld geopend was; in den geestelijken die bij wien de geestelijke graad geopend was, in den hemelschen die bij wien de hemelsche graad geopend was. Die welke na den dood in den geestelijken graad komt, denkt, wil, spreekt, en handelt niet langer natuurlijk, maar geestelijk; en wie in den hemelschen komt, die denkt, wil, spreekt, en handelt volgens zijn graad. En omdat er vergemeenschapping van de drie graden onder elkander alleen door overeenstemmingen is, zijn derhalve de onderscheiden van de liefde, de wijsheid, en het nut ten aanzien van die graden zoodanig, dat zij niet een gemeene hebben door eenig continue tusschen elkander. Vanuit deze

dingen ligt open dat de mensch drie graden van hoogte heeft, en dat zij achtereenvolgens kunnen geopend worden.

239. Aangezien er drie graden van liefde en wijsheid en van nut daaruit bij den mensch zijn, volgt dat er drie graden van den wil en het verstand en van het geconcludeerde daaruit, en zoo van de bepaling tot nut bij dien zijn; want de wil is het receptakel van de liefde, en het verstand het receptakel van de wijsheid; en het geconcludeerde is het nut vanuit die; vanuit welke dingen openligt dat bij een elk willekeurig mensch natuurlijke, geestelijke, en hemelsche wil en verstand is in potentie uit geboorte, en in de daad als zij geopend worden. In één woord, het gemoed des menschen, dat bestaat vanuit wil en verstand, is van drie graden vanuit de schepping en vandaar vanuit geboorte, aldus dat de mensch een natuurlijk gemoed, een geestelijk gemoed, en een hemelsch gemoed heeft, en dat de mensch daardoor verheven kan worden in de engellijke wijsheid, en die bezitten kan wanneer hij in de wereld leeft, maar nochtans in die niet komt tenzij dan na den dood indien hij een Engel wordt; en dan spreekt hij onuitsprekelijke en voor den natuurlijken mensch onbegrijpelijke dingen. Ik heb een mensch gekend, middelmatig geleerd in de wereld, en na den dood zag ik dien en sprak met dien in den Hemel, en ik doorvatte klaar dat hij sprak zooals een Engel, en dat de dingen die hij sprak, ondoorvatbaar waren voor den natuurlijken mensch; de oorzaak was omdat hij in de wereld de praecepten des Woords aan het leven had aangeplooid en den Heer had vereerd, en vandaar uit den Heer in den derden graad der liefde en wijsheid is verheven. Het is van belang dat deze verheffing van het menschelijk gemoed geweten worde, want daarvan hangt het verstand van de volgende dingen af.

240. Er zijn een tweetal vermogens uit den Heer bij den mensch, door welke de mensch van de beesten wordt onderscheiden; het eene vermogen is dat hij kan verstaan wat waar is, en wat goed; dit vermogen wordt de redelijkheid geheeten, en is het vermogen van het verstand van hem; het andere vermogen is dat hij het ware en goede kan doen; dit vermogen wordt de vrijheid geheeten, en is het vermogen van den wil van hem; want de mensch kan vanuit zijn redelijkheid denken al wat hem belijft, zoowel met God als tegen God, en met den naaste en tegen den naaste; en eveneens kan hij de dingen willen en doen die hij denkt, maar wanneer hij het booze ziet en de straf vreest, kan hij vanuit het vrije aflaten van het te doen. De mensch is vanuit dat tweetal vermogens mensch, en wordt van de beesten onderscheiden. Dat tweetal vermogens heeft de mensch uit den Heer, en zij zijn aanhoudend uit Hemzelf; zij worden hem ook niet afgenomen, want indien zij werden

afgenomen, zou het menschelijke van hem vergaan. In dit tweetal vermogens is de Heer bij een elk willekeurig mensch, zoowel bij den goede als bij den booze; zij zijn des Heeren verblijf in het menschelijk geslacht; vandaar is het dat elk mensch, zoowel de goede als de booze, leeft in het eeuwige. Doch het verblijf des Heeren is nader bij den mensch zooals de mensch door middel van die vermogens de hoogere graden opent; want door de opening van die komt hij in de hoogere graden van de liefde en wijsheid, zoo nader tot den Heer. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat zooals die graden geopend worden, aldus de mensch in den Heer is, en de Heer in dien.

241. Boven werd gezegd dat de drie graden van hoogte zijn zooals doel, oorzaak, en uitwerking; en dat volgens die graden de liefde, de wijsheid, en het nut opeenvolgen; daarom zal hier met weinige dingen worden gesproken over de liefde, zijnde het doel, over de wijsheid, zijnde de oorzaak, en over het nut, zijnde de uitwerking. Een ieder die zijn rede, als die in het licht is, raadpleegt, kan zien dat de liefde des menschen het doel van al de dingen van hem is, want hetgeen hij liefheeft, dat denkt hij, dat besluit hij, en dat doet hij, dat heeft hij bijgevolg ten doel. De mensch kan ook vanuit zijn rede zien dat de wijsheid de oorzaak is, want die, of de liefde van hem, die het doel is, zoekt in het verstand de middelen bijeen waardoor zij tot haar doel kan geraken; aldus raadpleegt zij haar wijsheid, en die middelen maken de oorzaak waardoor zij tot haar doel geraakt; dat het nut de uitwerking is, ligt open zonder ontvouwing. Maar de liefde bij den eenen mensch is niet de zelfde als bij den anderen, aldus is ook de wijsheid bij den eenen niet de zelfde als bij den anderen, deswege ook niet het nut; en omdat die drie gelijkslachtig zijn, als boven n. 189 tot 194 werd getoond, volgt, dat hoedanig bij den mensch de liefde is, zoodanig bij dien de wijsheid is, en dat zoodanig het nut is. Gezegd wordt wijsheid, maar bedoeld wordt dat wat van het verstand van hem is.

242. DAT HET GEESTELIJK LICHT INVLOEIT DOOR DE DRIE GRADEN BIJ DEN MENSCH, MAAR NIET DE GEESTELIJKE WARMTE, TENZIJ VOOR ZOOVEEL DE MENSCH DE BOOZE DINGEN ALS ZONDEN SCHUWT, EN TOT DEN HEER SCHOUWT. Vanuit de boven aangetoonde dingen staat vast dat uit de Zon des Hemels, die het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, waarover in het Tweede Deel werd gehandeld, het licht en de warmte voortgaat; uit de Wijsheid van Hemzelf het licht, en uit de Liefde van Hemzelf de warmte; en dat het licht het receptakel van de wijsheid is, en de warmte het receptakel van de liefde; en dat voor zooveel de mensch in de wijsheid komt, hij in dat Goddelijk licht komt, en voor zooveel in de liefde, in die Goddelijke warmte. Vanuit de boven aangetoonde dingen

staat ook vast dat er drie graden van licht en drie graden van warmte zijn, of drie graden van wijsheid en drie graden van liefde, en dat die graden bij den mensch gevormd zijn opdat de mensch een receptakel zou zijn van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid, aldus van den Heer. Hier moet nu worden aangetoond dat het geestelijk licht door de drie graden bij den mensch invloeit, maar niet de geestelijke warmte, tenzij voor zooveel de mensch de booze dingen als zonden schuwt, en tot den Heer schouwt; of, wat hetzelfde is, dat de mensch de wijsheid tot aan den derden graad kan opnemen, maar niet de liefde, tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt, en tot den Heer schouwt; of wat nog hetzelfde is, dat het verstand des menschen verheven kan worden in de wijsheid, niet echter de wil van hem, tenzij voor zooveel hij de booze dingen schuwt als zonden.

243. Dat het verstand verheven kan worden in het licht des Hemels, of in de engellijke wijsheid, en dat de wil van hem niet verheven kan worden in de warmte des Hemels of in de engellijke liefde, tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt, en tot den Heer schouwt, lag klaarblijkelijk voor mij open uit ondervinding in de geestelijke wereld; ik heb meermalen gezien en doorvat dat eenvoudige geesten, die slechts wisten dat God is, en dat de Heer mensch geboren is, en nauwelijks verder iets, de arcana der engellijke wijsheid ten volle verstonden, bijna zooals de Engelen; ook niet alleen die, maar ook verscheidenen vanuit de duivelsche bende; doch zij verstonden wanneer zij hoorden, niet echter wanneer zij met zich dachten; want toen zij hoorden, trad licht binnen uit het hoogere, toen zij echter met zich dachten, kon niet een ander licht binnentreden dan dat hetwelk overeenstemde met de warmte of liefde van die; en daarom ook onthielden zij nadat zij die arcana hadden gehoord en die doorvat hadden, terwijl zij de ooren hadden afgekeerd, niets; ja zelfs versmaadden die welke vanuit de duivelsche bende waren, die dingen dan en ontkenden ze geheel en al; de oorzaak was omdat het vuur der liefde van die en het licht ervan, welke dwaas waren, duisternissen over hen brachten, waardoor het hemelsch licht vanuit het hoogere binnentredend, werd uitgedoofd.

244. Het eendere geschiedt in de wereld; een mensch die niet volslagen stompzinnig is, en die niet vanuit den hoogmoed van eigen inzicht valsche dingen bij zich heeft bevestigd, verstaat, als die anderen over een hoogere zaak hoort spreken, of als hij zoodanige dingen leest, indien hij in eenige aandoening van weten is, die dingen dan en onthoudt ze ook, en kan die daarna bevestigen; het eendere kan zoowel de booze als de goede; ook de booze, hoewel hij met het hart de Goddelijke dingen die der Kerk zijn, ontkent, kan

nochtans die dingen verstaan, en die eveneens spreken en prediken, voorts in geschrifte die geleerd bevestigen; doch wanneer hij aan zichzelf overgelaten denkt, denkt hij vanuit zijn helse liefde tegen die, en ontkent hij die; vanuit hetwelk openligt dat het verstand in het geestelijk licht kan zijn, hoewel de wil niet in de geestelijke warmte is. Vanuit hetwelk ook volgt dat het verstand niet den wil leidt of dat de wijsheid niet de lief de voortbrengt, maar dat het alleen leert en den weg wijst, leert hoe de mensch zal leven, en wijst welken weg hij zal gaan. En eveneens volgt dat de wil het verstand leidt, en uitwerkt dat het met zich één handelt; en dat de liefde, die des wils is, datgene wijsheid heet in het verstand wat samenstemt. In de volgende dingen zal het worden gezien dat de wil door zich zonder het verstand niets handelt, maar al wat hij handelt, in verbinding met het verstand handelt; doch dat de wil het verstand met zich in deelgenootschap opneemt, door invloed, niet echter omgekeerd.

245. Nu zal worden gezegd hoedanig de invloed des lichts is in de drie graden des levens, die des gemoeds zijn, bij den mensch; de vormen die de receptakels van de warmte en het licht zijn, of van de liefde en de wijsheid bij dien, en welke, als gezegd is, in drievoudige orde of van drie graden zijn, zijn uit geboorte doorschijnend, en zij laten het geestelijk licht door zooals een kristallen ruit het natuurlijk licht; vandaar is het dat de mensch ten aanzien van de wijsheid tot in den derden graad verheven kan worden. Doch nochtans worden die vormen niet geopend tenzij als de geestelijke warmte zich aan het geestelijk licht verbindt, of de liefde aan de wijsheid; door deze verbinding worden die doorschijnende vormen volgens de graden geopend. Dit is het eendere met het licht en de warmte van de zon der wereld ten aanzien van de plantaardige dingen op den aardbol; het winterlicht dat evengelijk blinkend is met het zomerlicht, opent niet iets in het zaad of in den boom, maar wanneer de lentewarmte zich aan het licht verbindt, dan opent het; de zaak is eender want het geestelijk licht stemt overeen met het natuurlijk licht, en de geestelijke warmte stemt overeen met de natuurlijke warmte.

246. Die geestelijke warmte kan niet anders verworven worden dan door de booze dingen als zonden te schuwen, en dan tot den Heer te schouwen; want zoolang de mensch in de booze dingen is, is hij ook in de liefde van die, want hij is in de begeerigheid tot die; en de liefde van het booze en de begeerigheid is in een liefde die tegenovergesteld is aan de geestelijke liefde en aandoening; en die liefde of begeerigheid kan niet verwijderd worden dan door de booze dingen als zonden te schuwen; en omdat de mensch die niet schuwen kan uit zich maar uit den Heer, moet hij derhalve tot Hemzelf schouwen; wanneer hij die dingen dus schuwt uit den Heer, dan wordt de liefde van het booze en

de warmte van die verwijderd, en in plaats van die de liefde van het goede en de warmte van die ingebracht, door welke de hoogere graad wordt geopend; want de Heer vloeit uit het hoogere in, en opent dien, en dan verbindt Hij de liefde of de geestelijke warmte aan de wijsheid of het geestelijk licht, vanuit welke verbinding de mensch aanvangt geestelijk te bloeien zooals een boom ten tijde der lente.

247. Door den invloed van het geestelijk licht in alle drie graden des gemoeds wordt de mensch van de beesten onderscheiden, en de mensch heeft op de beesten voor dat hij analytisch kan denken, niet alleen de natuurlijke maar ook de geestelijke ware dingen zien, en wanneer hij die ziet kan hij die erkennen, en zoo hervormd en wederverwekt worden. Het is het vermogen van het geestelijk licht op te nemen dat wordt verstaan onder de redelijkheid, waarover boven, hetwelk ieder willekeurig mensch heeft uit den Heer, en dat hem niet wordt afgenomen, want als het werd afgenomen, zou hij niet hervormd kunnen worden. Vanuit dat vermogen, dat de redelijkheid wordt geheeten, is het dat de mensch niet alleen kan denken maar ook vanuit de denking spreken, anders dan de beesten; en daarop, vanuit het andere vermogen van hem, dat de vrijheid wordt geheeten, waarover ook eerder, kan hij die dingen doen welke hij vanuit het verstand denkt. Aangezien over dit tweetal vermogens, de redelijkheid en de vrijheid, die den mensch eigen zijn, boven, n. 240, werd gehandeld, zullen derhalve hier niet meer dingen over die worden gezegd.

248. DAT DE MENSCH, INDIEN BIJ DIEN NIET DE HOOGERE GRAAD, DIE DE GEESTELIJKE IS, WORDT GEOPEND, NATUURLIJK EN ZINLIJK WORDT. Boven werd getoond dat er drie graden des menschelijken gemoeds zijn, die de natuurlijke, de geestelijke, en de hemelsche worden geheeten; en dat die graden bij dien achtereenvolgens geopend kunnen worden; voorts is getoond dat eerst de natuurlijke graad wordt geopend, en daarna, indien hij de booze dingen als zonden schuwt, en tot den Heer schouwt, de geestelijke graad wordt geopend, en ten slotte de hemelsche. Aangezien die graden achtereenvolgens geopend worden volgens het leven des menschen, volgt dat het tweetal hoogere graden ook niet geopend kunnen worden, en dat de mensch dan in den natuurlijke graad, die de laatste is, blijft. Bekend is het ook in de wereld dat er een natuurlijke mensch en een geestelijke mensch is, of een uitwendige mensch en een inwendige mensch; maar het is niet bekend dat de natuurlijke mensch geestelijk wordt door de opening van eenigen hooger graden bij dien, en dat de opening geschiedt door een geestelijk leven, dat een leven

is volgens de Goddelijke praecepten; en dat zonder een leven volgens die de mensch natuurlijk blijft.

249. Er zijn drie geslachten van natuurlijke menschen, het eene geslacht is van die welke niets weten aangaande de Goddelijke praecepten; het tweede is van die welke weten dat zij zijn, maar niets denken aangaande een leven volgens die; en het derde is van die welke die verachten en ontkennen. Wat het *eerste geslacht*, hetwelk is van die welke niets weten aangaande de Goddelijke praecepten, betreft, zij kunnen niet anders dan natuurlijk blijven omdat zij door zichzelf niet geleerd kunnen worden; elk mensch wordt aangaande de Goddelijke praecepten geleerd door anderen welke die weten vanuit de religie, en niet door onmiddellijke openbaringen, over welke zaak gezien worde in DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DE GEWIJDE SCHRIFT n. 114 tot 118. Wie vanuit het *tweede geslacht* zijn, wie weten dat de Goddelijke praecepten zijn, maar niets denken aangaande een leven volgens die, die blijven eveneens natuurlijk; zij bekommeren zich ook niet om andere dingen dan om die welke der wereld en des lichaams zijn; dezen worden na den dood slavernijen en knechtschappen volgens de nutten die zij kunnen betrachten voor die welke geestelijk zijn; want de natuurlijke mensch is een slaaf en een knecht, en de geestelijke mensch is een meester en een heer. Wie vanuit het *derde geslacht* zijn, wie de Goddelijke praecepten verachten en ontkennen, die blijven niet slechts natuurlijk maar worden ook zinlijk volgens de verachting en de ontkenning; de zinlijken zijn de laagste natuurlijken, die niet kunnen denken boven de schijnbaarheden en de begoochelingen der zinnen des lichaams; dezen zijn na den dood in de hel.

250. Omdat in de wereld niet wordt geweten wat de geestelijke en wat de natuurlijke mensch is, en door velen hij geestelijk wordt geheeten die louter natuurlijk is, en omgekeerd, moet derhalve over dezen onderscheiden worden gezegd: 1. Wat de natuurlijke mensch is, en wat de geestelijke mensch. 2. Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad is geopend. 3. Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad niet is geopend, maar nochtans niet toegesloten. 4. Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad geheel en al toegesloten is. 5. Ten slotte hoedanig onderscheid er is tusschen het leven van den louter natuurlijken mensch en tusschen het leven van een beest.

251. 1. *Wat de natuurlijke mensch is, en wat de geestelijke mensch.* De mensch is niet mensch vanuit het aangezicht en het lichaam, maar vanuit het verstand en den wil; en daarom wordt onder den natuurlijken mensch en den geestelijken mensch het verstand en de wil van hem verstaan, dat zij ofwel natuurlijk

ofwel geestelijk zijn. De natuurlijke mensch is naar zijn verstand en zijn wil zooals de natuurlijke wereld, en hij kan eveneens wereld of mikrokosmos worden geheeten; en de geestelijke mensch is naar zijn verstand en zijn wil zooals de geestelijke wereld, en hij kan ook die wereld of een Hemel worden geheeten. Daarvandaan ligt open dat de natuurlijke mensch omdat hij in een zeker beeld een natuurlijke wereld is, die dingen liefheeft die der natuurlijken wereld zijn; en dat de geestelijke mensch, omdat hij in een zeker beeld een geestelijke wereld is, die dingen liefheeft welke van deze wereld of des Hemels zijn; de geestelijke mensch heeft weliswaar ook de natuurlijke wereld lief, maar niet anders dan zooals een meester zijn slaaf door wien hij nutten betracht; volgens de nutten ook wordt de natuurlijke mensch zooals de geestelijke, hetgeen geschiedt wanneer de natuurlijke mensch het verkwikkelijke van het nut vanuit het geestelijke gewaarwordt; deze natuurlijke mensch kan geestelijk natuurlijk worden geheeten. De geestelijke mensch heeft de geestelijke ware dingen lief; hij heeft het niet slechts lief die te weten en te verstaan, maar ook wil hij die; de natuurlijke mensch echter heeft het lief die ware dingen te spreken en eveneens te doen; de ware dingen doen is nutten betrachten. Deze onderordering is vanuit de verbinding van de geestelijke wereld en de natuurlijke wereld; want al wat verschijnt en geschiedt in de natuurlijke wereld, leidt de oorzaak vanuit de geestelijke wereld. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de geestelijke mensch geheel en al onderscheiden is van den natuurlijken mensch, en dat er niet een andere vergemeenschapping tusschen hen optreedt dan hoedanig zij is tusschen de oorzaak en de uitwerking.

252. II. *Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad is geopend*, ligt open uit de boven gezegde dingen, aan welke is toe te voegen, dat de natuurlijke mensch de volle mensch is als de geestelijke graad bij dien is geopend; want dan is hij vergezelschap met de Engelen in den Hemel, en tegelijk vergezelschap met de menschen in de wereld, en ten aanzien van de eene en de andere leeft hij onder het toezicht des Heeren; want de geestelijke mensch put de geboden dingen door het Woord uit den Heer, en voert die uit door den natuurlijken mensch. De natuurlijke mensch wien de geestelijke graad geopend is, weet niet dat hij denkt en handelt vanuit zijn geestelijken mensch, want het verschijnt zooals vanuit zich, terwijl het toch niet is vanuit zich maar vanuit den Heer. De natuurlijke mensch wiens geestelijke graad is geopend, weet ook niet dat hij door zijn geestelijken mensch in den Hemel is, terwijl toch de geestelijke mensch van hem in het midden der Engelen des Hemels is; somtijds ook verschijnt hij aan de Engelen, maar omdat hij zich tot zijn natuurlijken mensch terugtrekt, verdwijnt hij daar na een korte

wijle. De natuurlijke mensch bij wien de geestelijke graad is geopend, weet ook niet dat het geestelijk gemoed van hem wordt gevuld met duizenden arcana der wijsheid, en met duizenden verkwikkeljkheden der liefde uit den Heer, en dat hij in die dingen na den dood komt wanneer hij een Engel wordt; de oorzaak dat de natuurlijke mensch die dingen niet weet, is omdat de vergemeenschapping tusschen den natuurlijken en den geestelijken mensch geschiedt door overeenstemmingen, en de vergemeenschapping door overeenstemmingen wordt niet anders in het verstand doorvat dan dat de ware dingen in het licht worden gezien, en in den wil dan dat de nutten vanuit de aandoening worden betracht.

253. III. *Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad niet is geopend, maar nochtans niet toegesloten.* De geestelijke graad is bij die niet geopend maar nochtans niet toegesloten, welke eenig leven van naastenliefde geleid, en evenwel weinig van het echte ware geweten hebben; de oorzaak is omdat die graad geopend wordt door de verbinding van de liefde en de wijsheid, of van de warmte met het licht; de alleene liefde of de alleene geestelijke warmte opent dien niet, noch de alleene wijsheid of het alleene geestelijke licht, maar de eene en de andere in verbinding, weswege indien de echte ware dingen, vanuit welke de wijsheid of het licht is, niet worden geweten, de liefde het niet vermag dien graad te openen; maar zij houdt dien alleen in de potentie dat hij geopend kan worden; hetgeen daaronder wordt verstaan dat hij niet toegesloten is. Dit geschiedt eender zooals in het plantenrijk, namelijk dat de alleene warmte niet aan de zaden en de boomen groei geeft, maar de warmte in verbinding met het licht werkt dit. Men moet weten dat alle ware dingen zijn des geestelijken lichts, en dat alle goede dingen zijn der geestelijke warmte, en dat het goede door de ware dingen den geestelijken graad opent, want het goede werkt door de ware dingen het nut, en de nutten zijn de goede dingen der liefde, welke hun wezen trekken vanuit de verbinding van het goede en het ware. Het lot van die bij welke de geestelijke graad niet is geopend, en nochtans niet toegesloten, na den dood is dat zij, omdat zij nochtans natuurlijk zijn en niet geestelijk, in de laagste dingen des Hemels zijn, waar zij somtijds harde dingen lijden; of dat zij in eenigen hoogeren Hemel in de grenzen zijn waar zij als het ware in het licht van den avond zijn; want, als boven is gezegd, in den Hemel en in een elk willekeurig gezelschap ervan neemt het licht af vanuit het midden tot de grenzen, en dat in het midden zij zijn die in de Goddeljke ware dingen zijn boven de anderen; en in de grenzen wie in weinige ware dingen zijn; en in weinige ware dingen zijn wie niet méér vanuit de religie weten dan dat God

is en dat de Heer voor die heeft geleden, voorts dat de naastenliefde en het geloof de wezenlijke dingen der Kerk zijn, en niet genoeg moeite doen om te weten wat geloof en wat naastenliefde is, terwijl toch het geloof in zijn wezen de waarheid is, en de waarheid veelvuldig is, en de naastenliefde het al van het werk des amts is dat de mensch doet vanuit den Heer, hetgeen hij dan doet vanuit den Heer wanneer hij de booze dingen als zonden schuwt. Het is geheel zooals eerder is gezegd, dat het doel het al der oorzaak is, en de uitwerking het al des doels door de oorzaak; het doel is de naastenliefde of het goede, de oorzaak is het geloof of het ware, en de uitwerking zijn de goede werken of de nutten; vanuit hetwelk openligt dat er vanuit de naastenliefde niet meer den werken kan worden ingebracht dan voor zooveel de naastenliefde verbonden is aan de ware dingen die des geloofs worden geheeten; door deze treedt de naastenliefde in de werken binnen en qualificeert die.

254. *iv. Hoedanig de natuurlijke mensch is bij wien de geestelijke graad geheel en al toegesloten is.* De geestelijke graad wordt toegesloten bij die welke in de booze dingen zijn ten aanzien van het leven, en te meer bij die welke vanuit de booze dingen in de valsche dingen zijn; dit is het eendere zooals met het vezeltje van een zenuw dat zich uit de minste aanraking van een of ander ongelijkslachtige samentrekt; eender elke beweegvezel van een spier, ja de spier zelf, alsmede het gansche lichaam uit de aanraking van het harde of koude; aldus eveneens de substanties of de vormen van den geestelijken graad bij den mensch uit de booze dingen en de valsche dingen daaruit, want deze zijn ongelijkslachtig; want de geestelijke graad laat, omdat hij in den vorm des Hemels is, niet tenzij de goede dingen toe en de ware dingen die vanuit het goede zijn; deze zijn gelijkslachtig voor hem; doch de booze dingen en de valsche die van het booze zijn, zijn ongelijkslachtig voor hem. Deze graad wordt samengetrokken en door de samentrekking toegesloten vooral bij die welke in de wereld vanuit de zelfliefde in de liefde van heerschen zijn, aangezien deze liefde tegenovergesteld is aan de liefde in den Heer. Hij wordt ook toegesloten bij die welke vanuit de wereldliefde in de waanzinnige begeerte van het bezitten van de goederen van anderen zijn, maar niet zoozeer. De oorzaak dat die liefden den geestelijken graad sluiten, is omdat zij de oorsprongen der booze dingen zijn. De samentrekking of toesluiting van die graden is zooals de omwringing van een spiraal in het tegenovergestelde; hetgeen oorzaak is dat hij nadat die graad toegesloten is, het licht des Hemels terugkaatst; vandaar is er voor het licht des Hemels daar donkerheid; deswege wordt de waarheid die in het licht des Hemels is, walgelijk. Bij dezen wordt niet slechts die graad zelf toegesloten, maar ook het hoogere gebied van den

natuurlijken graad, dat redelijk wordt geheeten, totdat het laagste gebied van den natuurlijken graad alleen open staat, dat zinlijk wordt geheeten; want deze is de wereld en den uitwendigen zinnen des lichaams het naast, vanuit welke die mensch daarna denkt, spreekt, en redeneert. De natuurlijke mensch die zinlijk is geworden door de booze dingen en de valsche dingen daaruit, verschijnt in de geestelijke wereld in het licht des Hemels niet zooals een mensch, maar zooals een monster, ook met teruggetrokken neus; dat hij met ingetrokken neus verschijnt is omdat de neus overeenstemt met de doorvatting van het ware; ook houdt die den straal van het licht des Hemels niet uit; die hebben in hun holen niet een ander licht dan zooals het licht vanuit gloeiende steenkolen of vurige houtskolen. Vanuit deze dingen ligt open wie en hoedanig die zijn, bij welke de geestelijke graad is toegesloten.

255. v. *Welk onderscheid er is tusschen het leven van den natuurlijken mensch en tusschen het leven van een beest;* over dit onderscheid zal in de volgende dingen waar over het leven wordt gehandeld, in het bijzonder gesproken worden; hier alleen dit, dat het onderscheid is dat de mensch drie graden des gemoeds heeft, of drie graden van verstand en wil; en dat die graden achtereenvolgens geopend kunnen worden; en dat omdat zij doorschijnend zijn, de mensch naar het verstand in het licht des Hemels verheven kan worden, en de ware dingen zien, niet alleen de burgerlijke en de zedelijke, maar ook de geestelijke, en vanuit verscheidene geziene dingen de ware dingen in orde kan concludeeren, en zoo het verstand vervolmaken in het eeuwige. Doch de beesten hebben niet het tweetal hoogere graden, maar hebben slechts de natuurlijke graden, welke zonder de hoogere graden in geen vermogen zijn van te denken over eenige burgerlijke, zedelijke, en geestelijke zaak; en omdat de natuurlijke graden van die niet te openen zijn en vandaar niet verhefbaar in een hooger licht, kunnen zij niet denken in een opeenvolgende orde maar in een gelijktijdige orde, hetgeen niet denken is maar handelen vanuit een wetenschap die met de liefde van hen overeenstemt; en omdat zij niet analytisch kunnen denken, en een lagere denking uit een zekere hoogere zien, kunnen zij derhalve niet spreken maar op een met de wetenschap der liefde van hen overeenkomende wijze geluid maken. Doch nochtans verschilt de zinlijke mensch, die de laagst natuurlijke is, van het beest niet tenzij door dit dat hij het geheugen kan vullen met wetenschappelijke dingen, en vanuit die denken en spreken; hetgeen hij trekt vanuit het vermogen dat elk willekeurig mensch eigen is, hetwelk is dat hij het ware kan verstaan indien hij wil; dit vermogen maakt het onderscheid; maar nochtans hebben zich verscheidenen door misbruik van dit vermogen lager dan de beesten gemaakt.

256. DAT DE NATUURLIJKE GRAAD DES MENSCHELIJKEN GEMOEDS IN ZICH BESCHOUWD CONTINU IS, MAAR DAT HIJ DOOR DE OVEREENSTEMMING MET HET TWEETAL HOOGERE GRADEN, ALS HIJ VERHEVEN WORDT, VERSCHIJNT ALSOF HIJ DISCREET WAS. Dit kan weliswaar bezwaarlijk worden begrepen door die welke nog niet in de wetenschap van de graden van hoogte zijn, maar nochtans moet het geopenbaard worden omdat het der engellijke wijsheid is, welke wijsheid ofschoon zij door den natuurlijken mensch niet op de wijze als door de Engelen gedacht kan worden, evenwel met het verstand kan worden begrepen, als dit tot aan den graad des lichts waarin de Engelen zijn, verheven wordt; want het verstand kan tot daartoe worden verheven en volgens de verheffing verlicht. Maar de verlichting van het natuurlijk gemoed klimt niet op door discrete graden, maar zij groeit aan door den continuen graad; zooals zij dan aangroeit aldus wordt het gemoed uit het innerlijke vanuit het licht van het tweetal hoogere graden verlicht. Hoe dit geschiedt kan begrepen worden vanuit de doorvatting van de graden van hoogte dat de eene boven den anderen is, en dat de natuurlijke graad, die de laatste is, als het ware het gemeene omhulsel is van de twee hoogere graden. Zooals dan de natuurlijke graad tot den graad van het hoogere wordt verheven, aldus handelt de hoogere uit het innerlijke in den natuurlijken uiterlijken, en verlicht dien; weliswaar geschiedt de verlichting uit het innerlijke vanuit het licht der hoogere graden, doch die wordt uit den natuurlijken graad, welke omdekt en omloopt, opgenomen door het continue, aldus lichtender en zuiverder volgens het opklimmen; dit is, de natuurlijke graad wordt uit het innerlijke vanuit het licht der hoogere graden, discreet verlicht, maar in zich continu. Vanuit deze dingen ligt open dat de mensch zoolang hij in de wereld leeft en daardoor in den natuurlijken graad is, niet verheven kan worden in de wijsheid zelve hoedanig die bij de Engelen is, maar slechts in een hooger licht tot aan de Engelen toe, en verlichting opnemen uit het licht van die dat uit het innerlijke invloeit en verlicht. Maar deze dingen kunnen niet nog klaarder worden beschreven; het kan beter worden begrepen uit de uitwerkingen, want de uitwerkingen stellen de oorzaken, als deze te voren eenigermate geweten worden, in zich in het licht, en zoo verlichten zij.

257. De uitwerkingen zijn: 1. Dat het natuurlijk gemoed tot aan het licht des Hemels toe waarin de Engelen zijn, verheven kan worden, en natuurlijk de dingen doorvatten die de Engelen geestelijk doorvatten, aldus niet zoo vol; maar nochtans kan het natuurlijk gemoed des menschen niet verheven worden in het engellijke licht zelf. 2. Dat de mensch door zijn tot het licht des Hemels verheven natuurlijk gemoed met de Engelen kan denken, ja

zelfs spreken, maar dan vloeit de denking en de spraak der Engelen in de natuurlijke denking en spraak des menschen in, en niet omgekeerd; daarom spreken de Engelen met den mensch de natuurlijke taal die des menschen landstaal is. 3. Dat dit geschiedt door geestelijken invloed in den natuurlijken, en niet door een of anderen natuurlijken invloed in den geestelijken. 4. Dat de menschelijke wijsheid, die natuurlijk is zoolang de mensch in de natuurlijke wereld leeft, geenszins verheven kan worden in de engellijke wijsheid, maar slechts in een zeker beeld van haar; de oorzaak is omdat de verheffing van het natuurlijk gemoed geschiedt door het continue zooals uit de schaduw tot het licht, of uit het grovere tot het zuiverdere. Doch nochtans komt de mensch bij wien de geestelijke graad is geopend, in die wijsheid wanneer hij sterft, en eveneens kan hij in die komen door de sluimering van de gewaarwordingen des lichaams, en dan door den invloed vanuit het hoogere in de geestelijke dingen van dit gemoed. 5. Het natuurlijk gemoed des menschen bestaat vanuit geestelijke substanties, en tegelijk vanuit natuurlijke substanties; vanuit de geestelijke substanties ervan geschiedt de denking, niet echter vanuit de natuurlijke substanties; deze substanties treden terug wanneer de mensch sterft, niet echter de geestelijke substanties; en daarom blijft dat zelfde gemoed na den dood als den mensch een geest of een Engel wordt, in een eenderen vorm als waarin het in de wereld was. 6. De natuurlijke substanties van dat gemoed, die, als gezegd is, na den dood terugtreden, maken het huidelijk omhulsel van het geestelijk lichaam waarin de geesten en de Engelen zijn. Door zulk een omhulsel dat vanuit de natuurlijke wereld genomen is, blijven de geestelijke lichamen van die bestaan, want het natuurlijke is het laatste samenhoudende; vandaar is het dat er niet eenig geest en Engel is die niet mensch geboren is geweest. Deze arcana der engellijke wijsheid worden hier aangevoerd opdat geweten worde hoedanig het natuurlijk gemoed bij den mensch is, waarover verder in de volgende dingen ook gehandeld wordt.

258. Elk mensch wordt geboren in het vermogen van de ware dingen te verstaan tot aan den binnensten graad in welken de Engelen van den derden Hemel zijn; want het menschelijk verstand, oprijzend door het continue rond het tweetal hoogere graden, neemt het licht der wijsheid van die graden op, op de wijze waarop het boven, n. 256, is gezegd; vandaar is het dat de mensch redelijk kan worden volgens de verheffing; indien hij wordt verheven tot den derden graad wordt die redelijk vanuit den derden graad; indien hij wordt verheven tot den tweeden graad, wordt die redelijk vanuit den tweeden graad; en indien hij niet wordt verheven is die redelijk in den eersten graad; gezegd wordt dat hij redelijk wordt vanuit die graden omdat de natuurlijke graad het

gemeene receptakel van het licht van die is. Dat de mensch niet redelijk wordt tot aan het toppunt zooals hij worden kan, is omdat de liefde, die des wils is, niet eender als de wijsheid, die des verstands is, verheven kan worden. De liefde, die des wils is, wordt alleen verheven door de booze dingen als zonden te schuwen, en dan door de goede dingen der naastenliefde, die de nutten zijn, welke de mensch vanuit den Heer daarop betracht. En daarom, indien de liefde, die des wils is, niet tegelijk wordt verheven, glijdt de wijsheid, die des verstands is, hoezeer zij ook opklom, terug tot aan haar liefde. Vandaar is het dat de mensch, indien niet de liefde van hem in den geestelijken graad tegelijk wordt verheven, nochtans niet redelijk is tenzij in den laatsten graad. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat het redelijke des menschen in de schijnbaarheid als van drie graden is, een redelijke vanuit het hemelsche, een redelijke vanuit het geestelijke, en een redelijke vanuit het natuurlijke; voorts dat de redelijkheid, welke het vermogen is dat hij verheven kan worden, of hij al dan niet wordt verheven, nochtans bij den mensch is.

259. Er is gezegd dat elk mensch wordt geboren in dat vermogen of in de redelijkheid, maar bedoeld wordt elk mensch bij wien de uitwendige dingen niet door eenig voorval, ofwel in de baarmoeder, ofwel na de geboorte vanuit ziekte, ofwel vanuit een het hoofd toegebrachte wond, ofwel vanuit een waanzinnige liefde die uitbarst en de afsluitingen losmaakt, gekwetst zijn; bij dezen kan het redelijke niet worden verheven; want het leven, dat des wils en des verstands is, heeft bij dezen niet grenzen in welke het stil houdt, aldus beschikt dat het volgens de orde laatste daden kan verrichten, want het handelt volgens de laatste bepalingen, doch niet vanuit die; dat het er ook niet kan zijn bij kleine kinderen en knapen, worde beneden gezien, n. 266 aan het einde.

260. DAT HET NATUURLIJK GEMOED, OMDAT HET EEN BEDEKKENDE EN EEN SAMENHOUDENDE IS VAN DE HOOGERE GRADEN VAN HET MENSCHELIJK GEMOED, REAGEEREND IS, EN DAT HET INDIEN DE HOOGERE GRADEN NIET GEOPEND WORDEN, TEGEN DIE HANDELT, DOCH INDIEN ZIJ WORDEN GEOPEND, MET DIE HANDELT. In het voorafgaande artikel is getoond dat het natuurlijk gemoed omdat het in den laatsten graad is, het geestelijk gemoed en het hemelsch gemoed, die de hoogere zijn naar de graden, omdekt en insluit. Hier nu valt aan te toonen dat het natuurlijk gemoed reageert tegen de hoogere of innerlijke gemoederen. De oorzaak dat het reageert, is omdat het die omdekt, insluit, en samenhoudt, en dit kan niet zonder reactie geschieden, want tenzij het reageerde, zouden de innerlijke of ingesloten dingen zich losmaken en zich naar buiten stooten, en zoo uiteenvallen. Het

zou zijn zooals de ingewanden, welke de innerlijke dingen des lichaams zijn, die tenzij de vliezen rondom het menschelijk lichaam in reactie waren, zich zouden uitwerpen en zoo zouden vervloeien; en het zou zijn zooals indien het vlies dat de beweegvezels van een spier omdekt, niet tegen de krachten dier vezels in de handelingen zou reageeren; niet slechts de handeling zou ophouden, maar ook zouden al de innerlijke weefsels opgelost worden. Het eendere is het met elken laatsten graad der graden van hoogte; bijgevolg met het natuurlijk gemoed ten opzichte van de hoogere graden; want, als boven werd gezegd, er zijn drie graden van het menschelijk gemoed, de natuurlijke, de geestelijke, en de hemelsche; en het natuurlijk gemoed is in den laatsten graad. Dat het natuurlijk gemoed tegen het geestelijk gemoed reageert, is eveneens de oorzaak omdat het natuurlijk gemoed niet slechts bestaat vanuit substanties der geestelijke wereld, maar ook vanuit substanties der natuurlijke wereld, als boven n. 257 werd gezegd; en de substanties der natuurlijke wereld reageeren vanuit haar natuur tegen de substanties der geestelijke wereld, want de substanties der natuurlijke wereld in zich zijn dood, en worden van buiten af gedreven door de substanties der geestelijke wereld; en de dingen die dood zijn en van buiten af gedreven worden, weerstaan vanuit hun natuur, en zoo reageeren zij vanuit hun natuur. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de natuurlijke mensch reageert tegen den geestelijken mensch, en dat er strijd is; het is hetzelfde indien gezegd wordt de natuurlijke en de geestelijke mensch, dan wel gezegd wordt het natuurlijk en het geestelijk gemoed.

261. Vanuit deze dingen kan vaststaan, dat indien het geestelijk gemoed toegesloten is, het natuurlijk gemoed aanhoudend handelt tegen de dingen die van het geestelijk gemoed zijn, en vreest dat iets daaruit invloeit dat zijn staten verstoort; al hetgeen door het geestelijk gemoed invloeit, is vanuit den Hemel, want het geestelijk gemoed is in vorm een Hemel; en al hetgeen in het natuurlijk gemoed invloeit, is vanuit de wereld, want het natuurlijk gemoed is in vorm een wereld; vanuit hetwelk volgt dat het natuurlijk gemoed wanneer het geestelijk gemoed is toegesloten, reageert tegen alle dingen des Hemels, en die ook niet in zich toelaat, tenzij voor zooveel zij hem tot middelen zijn om zich die dingen te verwerven die der wereld zijn en om die te bezitten; en wanneer die dingen die des Hemels zijn, het natuurlijk gemoed van dienst zijn als middelen tot zijn doelen, dan worden die middelen, hoewel zij hemelsch verschijnen, nochtans natuurlijk; want het doel qualificeert die dingen, want zij worden zooals de wetenschappelijke dingen van den natuurlijken mensch in welke van binnen niets van het leven is. Maar omdat de hemelsche dingen niet aldus verbonden kunnen worden met de natuurlijke dat zij één

handelen, scheiden zij zich derhalve, en de hemelsche dingen bij de louter natuurlijke menschen leggen zich neder van buiten in den omtrek rondom de natuurlijke dingen die binnen zijn; vandaar is het dat de louter natuurlijke mensch hemelsche dingen kan spreken en prediken, en die ook door daden nabootsen, hoewel hij van binnen tegen die denkt; dit doet hij wanneer hij alleen is, dat echter wanneer hij in de menigte is. Maar meer over deze dingen in de volgende dingen.

262. Het natuurlijk gemoed of de natuurlijke mensch ageert vanuit de hem medegeboren reactie tegen de dingen die van het geestelijk gemoed of van den geestelijken mensch zijn, wanneer hij zich en de wereld boven alle dingen liefheeft; dan wordt hij ook een verkwikkelijke gewaar in booze dingen van elk geslacht, als in echtbreuken, in bedriegerijen, in wraaknemingen, en in lasteringen, en in andere eendere dingen; en dan erkent hij eveneens de natuur als de schepster van het heelal; en hij bevestigt alle dingen door zijn redelijke; en na de bevestigingen ofwel verdraait hij de goede en ware dingen des Hemels en der Kerk, ofwel verstikt ze, ofwel kaatst ze terug, en ofwel schuwt die ten slotte, ofwel verafschuwt ze, ofwel haat ze; dit in zijn geest, en voor zooveel in het lichaam als hij vanuit zijn geest met anderen zonder vrees voor verlies van faam ter wille van de eer en het gewin durft spreken. Wanneer de mensch zoodanig is, dan sluit hij het geestelijk gemoed achtereenvolgens nauwer en nauwer toe; de bevestigingen van het booze door valsche dingen vooral sluiten toe; vandaar is het dat het bevestigde booze en valsche na den dood niet uitgeroeid kan worden; het wordt slechts in de wereld uitgeroeid door berouw.

263. Doch gansch anders is de staat van het natuurlijk gemoed wanneer het geestelijk gemoed is geopend; dan wordt het natuurlijk gemoed tot volgzzaamheid aan het geestelijk gemoed beschikt en ondergeordend; want het geestelijk gemoed handelt uit het hoogere of uit liet innerlijke in het natuurlijk gemoed, en verwijdert die dingen welke daar reageeren, en het past die dingen aan zich aan welke met zich eender handelen; vandaar wordt achtereenvolgens de overwegende reactie weggenomen. Men moet weten dat in de grootste en kleinste dingen des heelals, zoowel in de levende als in de doode, actie en reactie is; daaruit is het evenwicht van alle dingen; dit wordt weggenomen wanneer de actie de reactie overtreft, en omgekeerd; het eendere is het met het natuurlijk gemoed en met het geestelijk gemoed; wanneer het natuurlijk gemoed vanuit de verkwikkelijke dingen zijner liefde, en vanuit de liefelijke dingen zijner denking, die in zich booze en valsche dingen zijn, handelt, dan verwijdert de reactie van het natuurlijk gemoed

die dingen welke van het geestelijk gemoed zijn, en verspert de deur opdat zij niet binnentreden, en maakt dat de actie geschiedt vanuit zulke dingen die met de reactie ervan samenstemmen; aldus geschiedt de actie en de reactie van het natuurlijk gemoed dat tegenovergesteld is aan de actie en de reactie van het geestelijk gemoed; vandaar geschiedt toesluiting van het geestelijk gemoed zoals de terugkromming van een spiraal. Doch indien het geestelijk gemoed wordt geopend, wordt de actie en de reactie van het natuurlijk gemoed omgekeerd; want het geestelijk gemoed handelt uit het hogere of innerlijke, en tegelijk door die dingen welke tot volgzaamheid eraan zijn geschikt in het natuurlijk gemoed uit het lagere of uiterlijke, en het kromt de spiraal terug waarin de actie en de reactie van het natuurlijk gemoed is; want dit gemoed is vanuit geboorte in het tegenovergestelde tegen die dingen die van het geestelijk gemoed zijn; dit trekt het door erfelijkheid uit de ouders, als bekend is. Zoodanig is de verandering van staat die hervorming en wederverwekking wordt geheeten. De staat van het natuurlijk gemoed vòòr de hervorming kan worden vergeleken met een zich neerwaarts krommende of ombuigende spiraal; doch na de hervorming kan hij vergeleken worden met een zich opwaarts krommende of ombuigende spiraal; en daarom schouwt de mensch vóór de hervorming nederwaarts tot de hel, doch schouwt hij na de hervorming opwaarts tot den Hemel.

264. DAT DE OORSPRONG VAN HET BOOZE IS VANUIT HET MISBRUIK VAN DE VERMOGENS DIE DEN MENSCH EIGEN ZIJN, EN REDELIJKHEID EN VRIJHEID WORDEN GEHEETEN. Onder de redelijkheid wordt het vermogen verstaan van de ware dingen en vandaar de valsche dingen te verstaan, en de goede dingen en vandaar de booze dingen; en onder de vrijheid wordt het vermogen verstaan van die dingen vrijelijk te denken, te willen, en te doen. Vanuit de voorafgaande dingen kan vaststaan, en vanuit de volgende dingen zal verder vaststaan dat elk willekeurig mensch uit de schepping en vandaar uit de geboorte deze twee vermogens heeft, en dat zij uit den Heer zijn; en dat zij niet worden weggenomen; en dat vanuit die de schijnbaarheid is dat de mensch denkt, spreekt, wil, en doet zoals vanuit zich; en dat de Heer in die vermogens woont bij een elk willekeurig mensch; en dat de mensch vanuit die verbinding leeft in het eeuwige; en dat de mensch door die vermogens, en niet zonder die, hervormd en wederverwekt kan worden; voorts dat de mensch door die van de beesten wordt onderscheiden.

265. Dat de oorsprong van het booze is vanuit het misbruik van die vermogens, zal in deze orde worden gezegd: 1. Dat de booze mensch zich evengeljik als de goede verheugt in die twee vermogens. 2. Dat de booze

mensch die misbruikt om booze en valsche dingen te bevestigen, en dat de goede mensch die gebruikt om goede en ware dingen te bevestigen. 3. Dat de bevestigde booze en valsche dingen bij den mensch aanblijven, en van de liefde en vandaar van het leven van hem worden. 4. Dat die dingen welke der liefde en des levens zijn geworden het nakroost worden inverwekt. 5. Dat alle booze dingen, zoowel de inverwekte als de daaroverheen aangebrachte, in het natuurlijk gemoed zetelen.

266. 1. *Dat de booze mensch zich evengelijk als de goede verheugt in die twee vermogens.* Dat het natuurlijk gemoed naar het verstand verheven kan worden tot aan het licht waarin de Engelen van den derden Hemel zijn, en de ware dingen zien, die erkennen, en die daarop spreken, is in het voorafgaande artikel getoond. Vanuit hetwelk openligt dat omdat het natuurlijk gemoed aldus verheven kan worden, de booze mensch evengelijk als de goede mensa zich verheugt in dat vermogen hetwelk de redelijkheid wordt geheeten. En omdat het natuurlijk gemoed dermate verheven kan worden, volgt, dat het ook die dingen kan denken en spreken. Dat het echter die dingen kan willen en doen hoewel het die niet wil en doet, dit getuigt de rede en de ondervinding. *De rede:* wie kan niet de dingen willen en doen die hij denkt? maar dat hij niet wil en doet, is omdat hij het niet liefheeft die dingen te willen en te doen; dat hij kan willen en doen is de vrijheid die elk willekeurig mensch uit den Heer heeft; maar dat hij niet het goede wil en doet wanneer hij kan, is vanuit de liefde van het booze die tegenstreeft, welke hij evenwel kan weerstaan, en die ook verscheidenen weerstaan. Dit is uit *Ondervinding* in de geestelijke wereld eenige malen bevestigd; ik heb booze geesten gehoord die van binnen duivels waren, en die de ware dingen des Hemels en der Kerk in de wereld hadden verworpen; als de aandoening van weten, waarin elk mensch uit de knapen jaren is, door de glorie die elke willekeurige liefde zooals een glans van vuur omloopt, werd opgewekt, dan doorvatten die de arcana der engelijke wijsheid, even goed als de goede geesten die van binnen Engelen waren die doorvatten; ja, die duivelsche geesten zeiden zelfs dat zij weliswaar kunnen willen en doen volgens die dingen, maar dat zij niet willen. Toen dien werd gezegd dat zij die dingen willen zoo zij slechts de booze dingen als zonden schuwen, zeiden zij dat zij het ook kunnen, maar dat zij niet willen. Vanuit hetwelk openlag dat de boozen evengelijk als de goeden het vermogen hebben dat vrijheid wordt geheeten. Een ieder ga bij zich te rade en hij zal bemerken dat het aldus is. Dat de mensch kan willen is omdat de Heer, uit wien dat vermogen is, aanhoudend geeft dat hij kan; want, als boven is gezegd, de Heer woont in dit tweetal vermogens bij een elk willekeurig mensch, aldus

in het vermogen of in de macht dat hij kan willen. Wat het vermogen van verstaan, dat redelijkheid wordt geheeten, betreft, dat is er niet bij den mensch vooraleer het natuurlijk gemoed van hem tot zijn leeftijd komt; ondertusschen is het zooals het zaad in een onrijpe vrucht dat niet in de aarde geopend kan worden en tot een struik uitgroeien; dat vermogen is er ook niet bij die over welke boven n. 259.

267. II. *Dat de booze mensch die vermogens misbruikt om booze en valsche dingen te bevestigen, en dat de goede mensch die gebruikt om goede en ware dingen te bevestigen.* Vanuit het verstandelijk vermogen, dat redelijkheid wordt geheeten, en vanuit het willijk vermogen, dat vrijheid wordt geheeten, trekt de mensch het dat hij al wat hij wil kan bevestigen; want de natuurlijke mensch kan zijn verstand verheffen tot een hooger licht zoover hij maar verlangt; maar hij die in booze en daaruit in valsche dingen is, verheft dat niet hooger dan tot het hooger gebied van zijn natuurlijk gemoed, en zelden tot het gebied van zijn geestelijk gemoed; de oorzaak is omdat hij in de verkwikkeljke dingen der liefde van zijn natuurlijk gemoed is, en indien hij het boven dat verheft, vergaat het verkwikkeljke van de liefde van hem; indien het hooger wordt verheven en ware dingen ziet die tegenovergesteld zijn aan de verkwikkeljke dingen zijns levens, of aan de beginselen van zijn eigen inzicht, dan vervalscht hij die, of gaat die voorbij en laat die vanuit verachting liggen, of houdt die in het geheugen achter opdat zij als middelen de liefde zijns levens of den trots van zijn eigen inzicht van dienst zijn. Dat de natuurlijke mensch kan bevestigen al wat hij wil, ligt handtastelijk open vanuit zoo vele ketterijen in den Christelijken kring, waarvan een elke believeljke wordt bevestigd door haar aanhangers. Dat booze en valsche dingen van elk geslacht bevestigd kunnen worden, wie weet het niet; het kan bevestigd worden en wordt ook door de boozen bij zich bevestigd dat God niet is, en dat de natuur alles is, en dat zij zichzelf heeft geschapen; dat de religie slechts een middel is waarmede de eenvoudige animi in banden worden gehouden; dat de menscheljke voorzichtigheid alle dingen doet, en dat de Goddeljke Voorzienigheid niets doet behoudens dat zij het heelal in de orde waarin het geschapen is, onderhoudt; voorts dat moorden, echtbreuken, diefstallen, bedriegerijen, en wraaknemingen geoorloofd zijn, volgens Macchiavelli en de volgelingen van hem. Deze en eendere dingen meer kan de natuurlijke mensch bevestigen, ja zelfs boeken met bevestigingen vullen; en wanneer zij bevestigd zijn verschijnen die valsche dingen in hun dwaas licht, en de ware dingen in zulk een schaduw dat zij niet dan zooals spoken in den tijd van den nacht kunnen worden gezien; in één woord, neem het valsche en geef dat

tot stelling, en zeg aan een scherpzinnige: Bevestig; en hij zal het bevestigen tot volle uitdooving van het licht van het ware toe; maar leg de bevestigingen terzijde, keer terug, en beschouw de stelling zelve vanuit uw redelijkheid, en gij zult het valsche ervan in zijn misvormdheid zien. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de mensch die twee vermogens welke uit den Heer bij dien zijn, kan misbruiken om booze en valsche dingen van elk geslacht te bevestigen. Dat kan niet eenig beest, omdat het zich niet in die vermogens verheugt; daarom wordt het beest in alle orde zijns levens en in alle wetenschap zijner natuurlijke liefde geboren, anders dan de mensch.

268. III. *Dat de bevestigde booze en valsche dingen bij den mensch aanblijven, en van de liefde en het leven van hem worden.* Bevestigingen van het booze en valsche zijn niet iets anders dan verwijderingen van het goede en ware, en indien zij aanwassen zijn zij verwerpingen; want het booze verwijdert en verwerpt het goede, en het valsche het ware; vandaar ook zijn bevestigingen van het booze en valsche toelatingsen van den Hemel; want al het goede en ware vloeit uit den Heer door den Hemel in. En wanneer de Hemel gesloten is, dan is de mensch in de hel, en daar in een gezelschap waar een eender booze en valsche regeert, waaruit hij daarop niet bevrijd kan worden. Het werd gegeven te spreken met eenigen die voor eeuwen bij zich de valsche dingen van hun religie hadden bevestigd, en ik heb gezien dat zij in de zelfde dingen, eender als zij in die waren geweest in de wereld, aanblijven. De oorzaak is omdat alle dingen die de mensch bij zich bevestigt, van de liefde en het leven van hem worden; zij worden der liefde omdat zij des wils en des verstands worden, en wil en verstand maken het leven van ieder willekeurige; en wanneer zij van des menschen leven worden, worden zij niet alleen van het gansche gemoed van hem maar ook van het gansche lichaam van hem. Daaruit ligt open dat de mensch die zich had bevestigd in booze en valsche dingen, van hoofd tot hiel zoodanig is, en wanneer hij gansch zoodanig is kan hij niet door eenige omkeering of terugkromming in een daaraan tegenovergesteld staat teruggebracht, en zoo uit de hel uitgetrokken worden. Vanuit deze en vanuit de voorgaande dingen in dit artikel kan worden gezien vanwaar de oorsprong van het booze is.

269. IV. *Dat die dingen welke der liefde en vandaar des levens zijn geworden, het nakroost worden inverwekt.* Het is bekend dat de mensch wordt geboren in het booze, en dat hij hetzelfde als het erfelijke trekt uit de ouders; en door sommigen wordt het geloofd dat het niet is uit de ouders, maar door de ouders vanuit Adam, maar dit is een dwaling; hij trekt het uit den vader uit wien hij de ziel heeft, die met een lichaam wordt bekleed bij de moeder; want het zaad, dat

is vanuit den vader, is het eerste receptakel van het leven, maar een zoodanig receptakel hoedanig het was bij den vader; want het is in den vorm van de liefde van hem, en de liefde van ieder willekeurige is in grootste en kleinste dingen aan zichzelf eender; en er is in dat het streven tot den menschelijken vorm in welken het ook achtereenvolgens heengaat; daaruit volgt dat de booze dingen die erfelijk worden geheeten, zijn uit de vaders, aldus uit de grootvaders en overgrootvaders in de afstammelingen achtereenvolgens afgeleid. Dit leert ook de ondervinding, want er is naar de aandoeningen een eenderheid van de natiën met haar eersten verwekker, en een grootere eenderheid van families, en een nog grootere eenderheid van huizen, ja zelfs een zoodanige eenderheid dat generaties niet slechts worden onderkend uit de animi, maar ook uit de aangezichten. Maar over de inverwekking van de liefde van het booze uit de ouders in de kinderen, zal in de volgende dingen waar gehandeld wordt over de overeenstemming van het gemoed, of van den wil en het verstand, met het lichaam en de leden en organen ervan, meer worden gezegd. Hier zijn alleen deze weinige dingen aangevoerd opdat men wete dat de booze dingen uit de ouders achtereenvolgens worden afgeleid, en dat zij door opeenhoopingen van den een na den ander aanwassen, totdat de mensch vanuit geboorte niet is tenzij dan het booze; en dat de boosaardigheid van het booze groeit volgens den graad der toesluiting van het geestelijk gemoed, want zoo wordt het natuurlijk gemoed ook hooger gesloten; en dat dit in de nakomelingen niet wordt hersteld tenzij door de booze dingen als zonden te schuwen vanuit den Heer; zoo en niet anders wordt het geestelijk gemoed geopend, en door dat het natuurlijk gemoed in den overeenstemmenden vorm teruggebracht.

270. v. *Dat alle booze dingen en de valsche dingen daaruit, zoowel de inverwekte als de daaroverheen aangebrachte, in het natuurlijk gemoed zetelen.* Dat de booze dingen en de valsche dingen daaruit in het natuurlijk gemoed zetelen, is omdat dat gemoed in vorm of in beeld de wereld is; het geestelijk gemoed is echter in vorm of in beeld de Hemel, en in den Hemel kan het booze niet geherbergd worden; en daarom is dit gemoed uit geboorte niet geopend, maar slechts in de macht dat het geopend kan worden. Het natuurlijk gemoed leidt zijn vorm ook voor een deel uit de substanties der natuurlijke wereld, maar het geestelijk gemoed alleen uit de substanties der geestelijke wereld, welk gemoed in zijn ongereptheid uit den Heer wordt in stand gehouden opdat de mensch mensch kan worden; want hij wordt dier geboren, maar hij wordt mensch. Het natuurlijk gemoed met al de dingen ervan is rondgebogen in kringen van rechts naar links, het geestelijk gemoed echter in kringen van links naar rechts; aldus zijn die gemoederen over en weer in tegengestelde

richting, een aanwijzing dat het booze in het natuurlijk gemoed zetelt en dat het vanuit zich tegen het geestelijk gemoed ageert; en de ronddraaiing van rechts naar links is nederwaarts gekeerd, aldus naar de hel, doch de ronddraaiing van links naar rechts gaat opwaarts, aldus naar den Hemel; dat het aldus is, lag voor mij open uit deze ondervinding dat een booze geest zijn lichaam niet kan ronddraaien van links naar rechts, maar van rechts naar links; een goede geest kan bezwaarlijk het lichaam ronddraaien van rechts naar links, maar gemakkelijk van links naar rechts; de ronddraaiing volgt den vloed der innerlijke dingen die des gemoeds zijn.

271. DAT DE BOOZE EN VALSCHE DINGEN IN AL HET TEGENOVERGESTELDE ZIJN TEGEN DE GOEDE EN WARE DINGEN, OMDAT DE BOOZE EN VALSCHE DINGEN DUIVELSCH EN HELSCH ZIJN, EN DE GOEDE EN WARE DINGEN GODDELIJK EN HEMELSCH ZIJN. Dat het booze en het goede tegenovergestelde dingen zijn, voorts het valsche van het booze en het ware van het goede, een ieder erkent het als hij het hoort; maar omdat die welke in het booze zijn niet anders gewaarworden en vandaar niet anders doorvatten dan dat het booze het goede is, want het booze verkwikt de zinnen van die, vooral het gezicht en het gehoor, en verkwikt vandaar ook de denkingen en zoo de doorvattingen, erkennen zij derhalve weliswaar dat het booze en het goede tegenovergestelde dingen zijn, maar wanneer zij in het booze zijn, zeggen zij vanuit het verkwikkelijke daarvan dat het booze het goede is, en omgekeerd. Tot voorbeeld diene: wie zijn vrijheid om het booze te denken en te doen misbruikt, die heet het vrijheid, en het tegenovergestelde ervan, dat het goede denken is hetwelk in zich het goede is, knechtschap, terwijl toch dit waarlijk het vrije is, dat echter het slaafsche. Wie echtbreuken liefheeft heet echtbreken het vrije en niet mogen echtbreken heet hij het slaafsche, want hij wordt in wulpschheid het verkwikkelijke, en in kuischheid het onverkwikkelijke gewaar. Wie in de liefde van heerschen vanuit zelfliefde is, hij wordt in die liefde een verkwikkelijke des levens gewaar dat de andere verkwikkelijke dingen van elk willekeurig geslacht overtreft; vandaar heet hij al hetgeen dier liefde is het goede, en verklaart voor het booze al hetgeen daartegen indruischt; terwijl het toch tegenovergesteld is. Het eendere is het met elk ander booze; en daarom hoewel ieder erkent dat het booze en het goede tegenovergestelde dingen zijn, koesteren nochtans die welke in booze dingen zijn, een tegengestelde idee aangaande die tegenoverstelling, en niet anderen een juiste dan wie in de goede dingen zijn; niemand kan als hij in het booze is, het goede zien, maar wie in het goede is, kan het booze zien; het booze is beneden zooals in een spelonk, het goede is boven zooals op een berg.

272. Omdat nu door velen niet wordt geweten hoedanig het booze is, en dat het volslagen is tegenovergesteld aan het goede, en het evenwel van belang is dat het geweten worde, moet deze zaak derhalve in deze orde worden gemonsterd: 1. Dat het natuurlijk gemoed hetwelk in booze dingen en in de valsche dingen daaruit is, een vorm en beeld der hel is. 2. Dat het natuurlijk gemoed hetwelk een vorm en beeld der hel is, afklimt door drie graden. 3. Dat de drie graden van het natuurlijk gemoed dat een vorm en beeld der hel is, tegenovergesteld zijn aan de drie graden van het geestelijk gemoed, dat een vorm en beeld des Hemels is. 4. Dat het natuurlijk gemoed hetwelk een hel is, in al het tegenovergestelde is tegen het geestelijk gemoed hetwelk een Hemel is.

273. 1. *Dat het natuurlijk gemoed hetwelk in booze dingen en in de valsche dingen daaruit is, een vorm en beeld der hel is.* Hoedanig het natuurlijk gemoed in zijn substantieelen vorm is bij den mensch, of hoedanig het is in zijn vorm vanuit de substanties van de eene en de andere wereld samengeweven in de hersenen, waar dat gemoed in zijn eerste dingen zetelt, kan hier niet worden beschreven; de universeele idee aangaande dien vorm zal gegeven worden in de volgende dingen waar gehandeld moet worden over de overeenstemming van het gemoed en van het lichaam. Hier zal alleen iets gezegd worden over den vorm daarvan naar de staten en de veranderingen van hen waardoor de doorvattingen, de denkingen, de bedoelingen, de willen, en de dingen welke van die zijn, optreden; want het natuurlijk gemoed dat in booze dingen en de valsche dingen daaruit is, is ten aanzien van die een vorm en beeld der hel. Deze vorm stelt een substantieelen vorm als subject, want veranderingen van staat zonder substantieelen vorm, die het subject is, kunnen er niet zijn, geheel zooals het gezicht niet zonder het oog, en het gehoor zonder het oor. Wat dus den vorm of het beeld aangaat waarmede het natuurlijk gemoed op de hel terugslaat, die vorm en dat beeld is zoodanig dat de regeerende liefde met de begeerigheden ervan, welke de universeele staat van dit gemoed is, is zooals in de hel de duivel is, en dat de denkingen van het valsche die opkomen vanuit die regeerende liefde, zijn zooals de duivelsche bende; onder den duivel en onder de bende van hem wordt ook niet iets anders in het Woord verstaan. De zaak is ook eender, want in de hel is de liefde van heerschen vanuit de zelfliefde de regeerende liefde; deze wordt daar de duivel geheeten; en de aandoeningen van het valsche met de denkingen die opkomen vanuit die liefde, worden de bende van hem geheeten. Het eendere is in een elk willekeurig gezelschap der hel, met verschillen zoodanig als de specifieke verschillen zijn van een enkel geslacht. In een eenderen vorm is ook

het natuurlijk gemoed dat in booze dingen en in de valsche dingen daaruit is; en daarom ook komt de natuurlijke mensch die zoodanig is, na den dood in een gezelschap van de hel dat aan hem eender is, en dan handelt hij in alle en in de afzonderlijke dingen één met dat, want hij komt in zijn vorm, dat is, in den staat van zijn gemoed. Er is eveneens een andere liefde, die satan wordt geheeten, ondergeordend aan de vorige liefde die duivel wordt geheeten; die is de liefde van de goederen van anderen te bezitten door onverschillig welke booze kunst; scherpzinnige boosaardigheden en arglistigheden zijn de bende van hem. Wie in deze hel zijn, die worden in het algemeen satans geheeten, en wie in de vorige zijn, die worden in het algemeen duivels geheeten, en wie daar niet op hemelijke wijze handelen, wijzen hun naam niet af; vandaar is het dat de hellen in het samengestelde duivel en satan worden genoemd. Dat de twee hellen volgens die twee liefden in het algemeen zijn onderscheiden, is omdat alle Hemelen in twee rijken, het hemelsche en het geestelijke, volgens twee liefden zijn onderscheiden, en de duivelsche hel vanuit het tegenovergestelde overeenstemt met het hemelsch rijk, en de satanische hel vanuit het tegenovergestelde overeenstemt met het geestelijk rijk. Dat de Hemelen in twee rijken, het hemelsche en het geestelijke, zijn onderscheiden, worde gezien in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, n. 20 tot 28. Dat het natuurlijk gemoed hetwelk zoodanig is, in vorm een hel is, is omdat elke geestelijke vorm in grootste en kleinste dingen aan zichzelf eender is; vandaar is het, dat een iedere Engel een Hemel in kleineren vorm is, als eveneens in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL n. 51 tot 58 is getoond; vanuit dit volgt ook dat een iedere mensch of geest die een duivel of een satan is, een hel in kleineren vorm is.

274. II. *Dat het natuurlijk gemoed hetwelk een vorm of beeld der hel is, afklimt door drie graden.* Dat in de grootsten en kleinsten van alle dingen graden van tweevoudig geslacht zijn, die de graden van hoogte en die van breedte worden geheeten, worde boven gezien, n. 222 tot 229; aldus eveneens het natuurlijk gemoed in zijn grootste en kleinste dingen; hier worden de graden van hoogte verstaan. Het natuurlijk gemoed is vanuit zijn tweetal vermogens, die redelijkheid en vrijheid worden geheeten, in dien staat dat het door drie graden kan opklimmen, en door drie graden afklimmen. Het klimt op vanuit de goede en ware dingen, en het klimt of vanuit de booze en valsche dingen; en als het opklimt, worden de lagere graden gesloten die tot de hel strekken, en als het afklimt, worden de hoogere graden gesloten die tot den Hemel strekken. De oorzaak is omdat zij in reactie zijn. Die drie hoogere en lagere graden zijn niet geopend noch gesloten in den pas geboren mensch; want dan

is hij in onwetendheid van het goede en ware, en van het booze en valsche; maar zooals hij zich in die dingen brengt, aldus worden de graden geopend en gesloten ofwel van den eenen ofwel van den anderen kant. Wanneer zij geopend worden naar de hel, valt de hoogste of binnenste plaats aan de regeerende liefde toe, die des wils is, de tweede of de middelste plaats valt aan de denking van het valsche toe, die des verstands is vanuit die liefde; en de laagste plaats valt toe aan het geconcludeerde der liefde door de denking, of des wils door het verstand. Het is hier ook het eendere zooals het is met de graden van hoogte, waarover eerder, dat zij in een orde zijn zooals doel, oorzaak, en uitwerking, of zooals het eerste, het middelste, en het laatste doel. Het afklimmen dezer graden is naar het lichaam; vandaar vergroven die zich in het afklimmen, en worden stoffelijk en lichamelijk. Indien ware dingen vanuit het Woord in den tweeden graad om dien te vormen worden aangevat, worden die ware dingen vanuit den eersten graad, die de liefde van het booze is, vervalscht en worden zij bedienden en lijfeigenen. Vanuit hetwelk kan vaststaan hoedanig de ware dingen der Kerk vanuit het Woord worden bij die welke in de liefde van het booze zijn, of wier natuurlijk gemoed in vorm een hel is, namelijk dat zij omdat zij den duivel van dienst zijn als middelen, worden geprofaneerd; want de liefde van het booze die regeert in het natuurlijk gemoed, dat een hel is, is de duivel, als boven is gezegd.

275. III. *Dat de drie graden van het natuurlijk gemoed dat een vorm en beeld der hel is, tegenovergesteld zijn aan de drie graden van het geestelijk gemoed, dat een vorm en beeld des Hemels is.* Dat er drie graden des gemoeds zijn, die de natuurlijke, de geestelijke, en de hemelsche worden genoemd, en dat het vanuit die graden bestaande menschelijke gemoed naar den Hemel schouwt en zich daarheen ombuigt, is boven getoond; vandaar kan het worden gezien dat het natuurlijk gemoed als het omlaag schouwt, en zich naar de hel ombuigt, eender vanuit drie graden bestaat, en dat iedere willekeurige graad daarvan is tegenovergesteld aan den graad van het gemoed dat een Hemel is. Dat het aldus is lag handtastelijk voor mij open vanuit die dingen welke in de geestelijke wereld zijn gezien, welke zijn, dat er drie Hemelen zijn, en die volgens de drie graden van hoogte onderscheiden, en dat er drie hellen zijn, en die volgens de drie graden van hoogte of van diepte ook onderscheiden; en dat de hellen aan de Hemelen in alle en de afzonderlijke dingen zijn tegenovergesteld. Voorts dat de onderste hel is tegenovergesteld aan den hoogsten Hemel, dat de middelste hel is tegenovergesteld aan den middelsten Hemel, en dat de bovenste hel is tegenovergesteld aan den laatsten Hemel. Het eendere is het met het natuurlijk gemoed dat in den vorm der hel is; want de

geestelijke vormen zijn aan zichzelf eender in grootste en in kleinste dingen. Dat de Hemelen en de hellen aldus in het tegenovergestelde zijn, is omdat de liefden van die aldus tegenovergesteld zijn. De liefde in den Heer, en vandaar de liefde jegens den naaste, maken den binnensten graad in de Hemelen; doch de zelfliefde en de wereldliefde maken den binnensten graad in de hellen; de wijsheid en het inzicht vanuit hun liefden maken den middelsten graad in de Hemelen, doch de dwaasheid en de waanzinnigheid die verschijnen zooals wijsheid en inzicht, vanuit haar liefden maken den middelsten graad in de hellen; de geconcludeerde dingen echter vanuit hun tweetal graden, die ofwel in het geheugen worden weggelegd als wetenschappen ofwel in het lichaam tot daden worden bepaald, maken den laatsten graad in de Hemelen; de geconcludeerde dingen vanuit hun tweetal graden die ofwel wetenschappen worden ofwel daden worden, maken den buitensten graad in de hellen. Op welke wijze de goede en ware dingen des Hemels in booze en valsche dingen, aldus in het tegenovergestelde, worden verkeerd in de hellen, kan vaststaan vanuit deze ondervinding: ik hoorde dat eenig Goddelijk Ware vanuit den Hemel neervloede in de hel, en ik hoorde dat dat op den weg in het afklimmen door de graden werd verkeerd in het valsche, aldus tot de laagste hel in het volslagen tegenovergestelde; vanuit hetwelk openlag dat de hellen volgens de graden in het tegenovergestelde tot de Hemelen zijn ten aanzien van alle goede en ware dingen, en dat zij booze en valsche dingen worden door den invloed in vormen die in het tegengestelde zijn gekeerd; want dat al het invloeiende wordt doorvat en waargenomen volgens de opnemende vormen en de staten van die, is bekend. Dat zij in het tegenovergestelde waren gekeerd, lag ook voor mij open uit deze ondervinding: het werd gegeven de hellen te zien in haar ligging ten opzichte van de Hemelen, en die welke daar waren verschenen omgekeerd, met het hoofd omlaag en de voeten omhoog; maar het werd gezegd dat zij nochtans aan zichzelf verschijnen opgericht op de voeten, hetgeen vergeleken kan worden met de tegenvoeters. Vanuit deze bewijsstukken van ondervinding kan vaststaan dat de drie graden van het natuurlijk gemoed, dat in vorm en beeld een hel is, tegenovergesteld zijn aan de drie graden van het natuurlijk gemoed, dat in vorm en beeld een Hemel is.

276. IV. *Dat het natuurlijk gemoed hetwelk een hel is, in al het tegenovergestelde is tegen het geestelijk gemoed, hetwelk een Hemel is.* Wanneer de liefden tegenovergesteld zijn, dan worden alle dingen die der doorvatting zijn, tegenovergesteld; want vanuit de liefde, die des menschen leven zelf maakt, vloeien alle overige dingen, zooals beken uit haar bron; de dingen die niet

daaruit zijn, scheiden zich in het natuurlijk gemoed van de dingen die daaruit zijn; die dingen welke vanuit de regeerende liefde van hem zijn, zijn in het midden, en de overige dingen aan de zijden; deze dingen worden, indien zij de ware dingen der Kerk vanuit het Woord zijn, uit het midden verder weg aan de zijden heengezonden, en ten slotte over de grenzen gejaagd, en dan doorvat de mensch of het natuurlijk gemoed het booze zooals het goede, en ziet hij het valsche zooals het ware, en omgekeerd; daarvanuit is het dat hij boosaardigheid wijsheid gelooft, waanzin inzicht, arglistigheid voorzichtigheid, booze kunsten scherpzinnigheid; en dan maakt hij eveneens de Goddelijke en de hemelsche dingen die der Kerk en van den eeredienst zijn, tot niets, en de lichamelijke en de wereldlijke dingen maakt hij tot het grootste; aldus keert hij den staat zijns levens om zoodat hij wat des hoofds is der voetsool maakt en het vertreedt, en wat der voetsool is des hoofds maakt; zoo wordt de mensch van levend dood; levend wordt hij genoemd wiens gemoed een Hemel is, en dood hij wiens gemoed een hel is.

277. DAT ALLE DINGEN DIE VAN DE DRIE GRADEN VAN HET NATUURLIJK GEMOED ZIJN, DEN WERKEN DIE DOOR DE DADEN DES LICHAAMS GESCHIEDEN, ZIJN INGESLOTEN. Door de wetenschap van de graden, die in dit Deel is gegeven, wordt dit arcanum ontdekt dat alle dingen des gemoeds of van des menschen wil en verstand, in de daden of in de werken van hem zijn, ingesloten, nauwelijks anders dan de zichtbare en de onzichtbare dingen in een zaad, in een vrucht, of in een ei; de daden of de werken zelve verschijnen niet anders dan zooals die dingen in de uitwendige dingen, maar nochtans zijn in de inwendige dingen ontelbare dingen, want er zijn de krachten der beweegvezels van het gansche lichaam die samenloopen, er er zijn al de dingen des gemoeds welke die krachten opwekken en bepalen, en dat die dingen van drie graden zijn, is boven getoond; en omdat het alle dingen des gemoeds zijn, zijn het alle dingen van den wil of alle aandoeningen der liefde van den mensch, die den eersten graad samenstellen; het zijn alle dingen van het verstand, of alle denkingen van de doorvatting van hem, die den tweeden graad maken; en het zijn alle dingen van het geheugen, of alle daaraan ontnomen ideeën der denking die de spraak het naastgelegen is, welke den derden graad stellen; vanuit deze dingen, in de daad bepaald, ontstaan de werken, in welke gezien in den uitwendigen vorm de eerdere dingen niet verschijnen, welke evenwel daadwerkelijk in zijn. Dat het laatste de samenvatting, het samenhoudende, en de basis van de eerdere dingen is, worde gezien boven, n. 209 tot 216; en dat de graden van hoogte in hun laatste in het voile zijn, n. 217 tot 221.

278. Dat de daden van het lichaam uit het oog geschouwd aldus eenvoudig en eenvormig verschijnen zooals in den uitwendigen vorm zaden, vruchten, eieren, en zooals noten en amandelen in den dop, en nochtans in zich alle eerdere dingen vanuit welke zij zijn, samenhouden, is omdat elk laatste omdekt en daardoor van de eerdere dingen onderscheiden is; een iedere graad is ook omgord met een bedekking en daardoor onderscheiden van den anderen; en daarom worden die dingen die van den eersten graad zijn, niet gekend uit den tweeden graad, noch worden die dingen welke van dezen graad zijn, gekend uit den derden; zooals bijvoorbeeld: de liefde des wils, die de eerste graad des gemoeds is, wordt in de wijsheid des verstands, die de tweede graad des gemoeds is, niet gekend dan alleen door een zeker verkwikkelijke der denking van een ding; de eerste graad, die, als gezegd is, de liefde des wils is, wordt in de wetenschap van het geheugen, welke de derde graad is, niet gekend dan door een zeker liefelijke van weten en spreken. Vanuit deze dingen volgt dat het werk, dat een daad des lichaams is, al die dingen insluit, hoewel het in den uitwendigen vorm eenvoudig zooals één verschijnt.

279. Dit wordt bevestigd door deze dingen: dat de Engelen die bij den mensch zijn, afzonderlijk die dingen doorvatten welke vanuit het gemoed in de daad zijn; de geestelijke Engelen die dingen welke daarin vanuit het verstand zijn, en de hemelsche Engelen die dingen welke daarin vanuit den wil zijn; dit verschijnt als een paradox, maar nochtans is het waar. Doch men moet weten dat die dingen des gemoeds welke tot een voorgelegde of aanwezige zaak behooren, in het midden zijn, en de overige dingen rondom volgens de verwantschappen. De Engelen zeggen dat vanuit het afzonderlijke werk de mensch wordt doorvat hoedanig hij is, maar in een verschillende eenderheid van zijn liefde volgens de bepalingen ervan in de aandoeningen en daaruit in de denkingen. In één woord, elke daad of elk werk van den geestelijken mensch is voor de Engelen zooals een vrucht, smakelijk, nuttig, en schoon, welke ontsloten zijnde en gegeten, smaak, nut, en verrukkingen geeft. Dat de Engelen een zoodanige doorvatting hebben van des menschen daden en werken, worde ook boven gezien n. 220.

280. Het eendere is het met des menschen spraak; de Engelen kennen vanuit den klank der spraak de liefde des menschen, vanuit de articulatie van den klank de wijsheid van hem, en vanuit den zin der woorden de wetenschap van hem. En zij zeggen verder dat die drie dingen in een ieder willekeurig woord zijn omdat de stem is zooals het geconcludeerde, want daarin is klank, articulatie, en zin. Uit de Engelen van den derden Hemel werd mij gezegd dat zij vanuit elk willekeurig woord van een spreker in een reeks den gemeenen

staat van den animus van hem doervatten, en eveneens eenige bijzondere staten. Dat er in de afzonderlijke woorden des Woords een geestelijke is dat der Goddelijke Wijsheid is, en een hemelsche dat der Goddelijke Liefde is, en dat die uit de Engelen worden doervat wanneer het Woord heilig gelezen wordt uit den mensch, is in DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DE GEWIJDE SCHRIFT met vele dingen getoond.

281. Vanuit deze dingen wordt geconcludeerd dat er in de werken van den mensch wiens natuurlijk gemoed door drie graden in de hel afklimt, al de booze dingen en al de valsche dingen van het booze van hem zijn; en dat er in de werken van den mensch wiens natuurlijk gemoed in den Hemel opklimt, al de goede en ware dingen van hem zijn; en dat deze en die worden doervat uit de Engelen vanuit de alleene spraak en vanuit de alleene handeling des menschen. Vandaar is het dat in het Woord wordt gezegd dat de mensch volgens zijn werken gericht moet worden, en dat hij rekenschap zal geven van zijn woorden.

Vierde Deel

282. DAT DE HEER UIT HET EEUWIGE, DIE JEHOVAH IS, HET HEELAL EN ALLE DINGEN ERVAN UIT ZICHELVEN HEEFT GESCHAPEN, EN NIET UIT NIETS. In den algeheelen kring der landen is het bekend, en uit elken wijze vanuit innerlijke doorvatting erkend, dat één God is, die de Schepper van het heelal is; en vanuit het Woord is het bekend dat God de Schepper van het heelal JEHOVAH wordt genoemd vanuit Zijn omdat Hij alleen Is. Dat de Heer uit het eeuwige die Jehovah is, is in DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER met vele dingen vanuit het Woord aangetoond. Jehovah wordt de Heer uit het eeuwige geheeten omdat Jehovah het Menschelijke heeft aangenomen opdat Hij de menschen uit de hel zou redden; en toen heeft Hij den discipelen geboden dat zij Hemzelf Heer heeten zouden; en daarom wordt Jehovah in het Nieuwe Testament de Heer geheeten, als kan vaststaan vanuit dit *“Gij zult liefhebben JEHOVAH UWEN GOD vanuit uw gansche hart en vanuit uw gansche ziel”* Deut. VI: 5; en in het Nieuwe Testament *“Gij zult liefhebben DEN HEER UWEN GOD vanuit uw gansche hart en vanuit uw gansche ziel”* Matth. XXII: 37. Eender in andere plaatsen vanuit het Oude Testament genomen bij de Evangelisten.

283. Een ieder die vanuit klare rede denkt, ziet dat het heelal niet geschapen is vanuit niets, aangezien hij ziet dat niet jets vanuit niets kan worden, want niets is niets, en iets vanuit niets maken is een tegenstrijdige, en wat tegenstrijdig is, is tegen het licht van het ware, hetwelk vanuit de Goddelijke Wijsheid is; en al wat niet is vanuit de Goddelijke Wijsheid, is ook niet vanuit de Goddelijke Almacht. Een elk die vanuit klare rede denkt, ziet ook dat alle dingen zijn geschapen vanuit een substantie die de substantie in zich is, want deze is het Zijn zelf vanuit hetwelk alle dingen die zijn, kunnen bestaan. En omdat de alleene God de substantie in zich is, en vandaar het Zijn zelf, staat vast dat niet ergens anders vandaan het bestaan der dingen is. Dit hebben verscheidenen gezien, omdat de rede het te zien geeft; maar zij hebben niet gewaagd het te bevestigen, vreezende dat zij aldus misschien in de denking zouden komen dat het geschapen heelal God is omdat het uit God is, of dat de natuur is vanuit zich, en dat het zoo het binnenste van haar is wat God wordt geheeten; vandaar is het dat hoewel verscheidenen hebben gezien dat het bestaan van alle dingen niet ergens anders vandaan is dan uit God en vanuit het Zijn van Hemzelf, zij het toch niet hebben gewaagd buiten de eerste denking dienaangaande voort te schrijden opdat zij hun verstand niet

zouden verstrikken in den zoogezegden Gordiaanschen knoop, waaruit zij dat daarna niet zouden kunnen ontwarren; dat zij het verstand daaruit niet zouden kunnen ontwarren heeft de oorzaak omdat zij over God en over de schepping van het heelal uit God hebben gedacht vanuit den tijd en de ruimte, welke aan de natuur eigen zijn; en vanuit de natuur God en de schepping van het heelal doorvatten, kan niemand, maar een elk wiens verstand in eenig innerlijk licht is, kan de natuur en de schepping van haar vanuit God doorvatten, omdat God niet is in tijd en ruimte; dat het Goddeljke niet in de ruimte is, worde gezien boven n. 7 tot 10. Dat het Goddeljke alle ruimte des heelals zonder de ruimte vult, n. 69 tot 72. En dat het Goddeljke is in allen tijd zonder den tijd, n. 73 tot 76. In de volgende dingen zal worden gezien dat hoewel God het heelal en alle dingen ervan heeft geschapen vanuit Zichzelf, er nochtans niet het minste in het geschapen heelal is dat God is; behalve meer dingen die deze zaak in haar Licht brengen.

284. In het *Eersee Deel* van dit werk is gehandeld over God, dat Hij de Goddeljke Liefde en Goddeljke Wijsheid is, en dat Hij het Leven is; voorts dat Hij de Substantie en de Vorm is, die het Zijn zelf en het eenige Zijn is. In het *Tweede Deel* is gehandeld over de geesteljke Zon en de wereld van haar, en over de natuurlijke zon en de wereld van haar; en dat door de eene en de andere zon het heelal met alle dingen ervan uit God geschapen is. In het *Derde Deel* is gehandeld over de graden waarin alle dingen en de afzonderlijke dingen zijn die geschapen zijn. In *dit Vierde Deel* nu zal gehandeld worden over de schepping van het heelal uit God. De oorzaak dat over deze en over die dingen gehandeld wordt is omdat de Engelen daarover geweeklaagd hebben ten aanschouwe van den Heer dat zij als zij in de wereld schouwen, niets zien dan duisternissen, en bij de menschen aangaande God, aangaande den Hemel, en aangaande de schepping van de natuur, niets van wetenschap waarop de wijsheid van die steune.

285. DAT DE HEER UIT HET EEUWIGE OF JEHOVAH NIET HET HEELAL EN ALLE DINGEN ERVAN HAD KUNNEN SCHEPPEN TENZIJ HIJ MENSCH WAS. Zij die een lichameljke natuurlijke idee van God als Mensch hebben, die kunnen in het geheel niet begrijpen hoe God als Mensch het heelal en alle dingen ervan kon scheppen; want zij denken met zichzelf: Hoe kan God als Mensch het heelal doorzwerfen van ruimte tot ruimte, en scheppen; of hoe kan Hij vanuit Zijn plaats een woord zeggen, en dat er wanneer het gezegd is, geschapen dingen zijn. Zoodanige dingen vallen in de ideeën wanneer gezegd wordt dat God is Mensch, bij die welke over God Mensch eender denken als over een mensch der wereld, en die over God denken vanuit de

natuur en de eigen dingen van haar, die de tijd en de ruimte zijn. Doch zij die over God Mensch niet vanuit den mensch der wereld, en niet vanuit de natuur en de ruimte en den tijd van haar denken, doervatten klaar dat het heelal niet geschapen had kunnen worden tenzij God is Mensch. Breng uw denking in de engellijke idee aangaande God dat Hij Mensch is, en verwijder voor zooveel gij kunt de idee van ruimte, en gij zult met de denking tot de waarheid naderen. Sommige ontwikkelden doervatten ook dat geesten en Engelen niet in de ruimte zijn, omdat zij het geestelijke zonder de ruimte doervatten; want het is zooals de denking; hoewel zij in den mensch is, kan de mensch nochtans door die als het ware elders aanwezig zijn, op onverschillig welke plaats, ook op de meest verwijderde. Zoodanig is de staat van de geesten en de Engelen, die menschen zijn ook naar de lichamen van hen; die verschijnen op de plaats waar de denking van hen is, aangezien de ruimten en de afstanden in de geestelijke wereld schijnbaarheden zijn en één handelen met de denking vanuit de aandoening van die. Vanuit welke dingen kan vaststaan dat aangaande God, die ver boven de geestelijke wereld als Zon verschijnt en die niet eenige schijnbaarheid van ruimte kan hebben, niet gedacht moet worden vanuit de ruimte; en dat het dan begrepen kan worden dat Hij het heelal geschapen heeft niet vanuit niets, maar vanuit Zichzelf; voorts dat ook niet het Menschelijk Lichaam van Hemzelf groot of klein gedacht kan worden, of van eenige gestalte, omdat dit ook der ruimte is; en vandaar dat Hij in eersten en laatsten, en in grootsten en kleinsten de zelfde is; en bovendien dat het Menschelijke het binnenste is in al het geschapene, maar zonder de ruimte. Dat het Goddelijke in grootsten en kleinsten het zelfde is, worde boven gezien n. 77 tot 82; en dat het Goddelijke alle ruimten zonder de ruimte vult, n. 69 tot 72; en omdat het Goddelijke niet in de ruimte is, is het ook niet een continuum zooals het binnenste der natuur is.

286. Dat God niet het heelal en alle dingen ervan had kunnen scheppen indien Hij niet Mensch was, kan uit een inzichtsvolle zeer klaar worden begrepen daarvanuit dat hij bij zich niet kan ontkennen dat God de Liefde en Wijsheid is, dat Hij de Barmhartigheid en Mildheid is, voorts dat Hij het Goede en Ware zelf is, omdat die uit Hemzelf zijn; en omdat hij deze dingen niet kan ontkennen, kan hij ook niet ontkennen dat God is Mensch; want er kan niet eenig ding vanuit die dingen geabstraheerd van den mensch zijn, want de mensch is het subject ervan, en die dingen van hun subject scheiden is zeggen dat zij niet zijn. Denk over de wijsheid en stel die buiten den mensch, is zij wel iets; kunt gij haar bevatten als een zeker aetherische, of als een zeker vlammege; gij kunt het niet tenzij misschien in die dingen; en indien in die

dingen, moet de wijsheid in een vorm zijn zoodanig als de mensch heeft; zij moet in allen vorm van hem zijn. Niet kan één ding ontbreken dat de wijsheid in dien vorm zij; in den woord, de vorm der wijsheid is de mensch; en omdat de mensch de vorm der wijsheid is, is hij ook de vorm van de liefde, de barmhartigheid, de mildheid, het goede en ware, omdat deze met de wijsheid één handelen. Dat liefde en wijsheid er niet kunnen zijn tenzij in een vorm, worde boven gezien n. 40 tot 43.

287. Dat de liefde on wijsheid de mensch zijn, kan ook vaststaan vanuit de Engelen des Hemels, die voor zooveel zij in de liefde en vandaar in de wijsheid uit den Heer zijn, in schoonheid menschen zijn. Het zelfde kan ook vaststaan daarvanuit dat in het Woord wordt gezegd van Adam dat hij in de eenderheid en in het beeld Gods geschapen is, Genes. 1: 26, omdat hij in den vorm der liefde en wijsheid geschapen is. Elk mensch van den aardbol wordt in den menschelijken vorm naar het lichaam geboren; de oorzaak is omdat de geest van hem, die ook ziel wordt geheeten, mensch is; en deze is mensch omdat hij bekwaam is de liefde en wijsheid uit den Heer op te nemen; en voor zooveel des menschen geest of ziel opneemt, wordt die een mensch na den dood van het stoffelijk lichaam dat hij rondvoerde; en voor zooveel hij niet opneemt, wordt hij een monster, dat iets van een mensch trekt vanuit het vermogen van opnemen.

288. Aangezien God is Mensch, geeft derhalve de algeheele engellike Hemel in een samenvatting één Mensch weer; en deze is in gebieden en provincies onderscheiden volgens de leden, de ingewanden, en de organen van den mensch; want er zijn gezelschappen des Hemels die de provincie van alle dingen van het cerebrum maken, en van elle dingen der organen van het aangezicht, voorts van alle dingen der ingewanden van het lichaam; en die provincies zijn tusschen elkander geheel zoo onderscheiden als die dingen bij den mensch; de Engelen weten ook in welke provincie van den Mensch zij zijn. De algeheele Hemel is in die afbeelding omdat God is Mensch; en God is de Hemel omdat de Engelen, die den Hemel samenstellen, de opnemenden zijn van de liefde en wijsheid uit den Heer, en opnemenden zijn beelden. Dat de Hemel in den vorm van alle dingen des menschen is, is in DE HEMELSCH E VERBORGENHEDEN aan het einde van verscheidene hoofdstukken getoond.

289. Vanuit deze dingen kan de ledigheid van de ideeën worden gezien bij die welke over God anders denken dan over een Mensch, en over de Goddelijke attributen anders dan dat zij in God als Mensch zijn, omdat zij gescheiden van den Mensch zuivere redewezens zijn. Dat God de Mensch zelf is, vanuit wien elk mensch een mensch is volgens de opneming van de liefde en wijsheid,

worde gezien boven n. 11, 12, 13; het zelfde wordt hier bevestigd vanwege de volgende dingen opdat men de schepping doorvatte van het heelal uit God omdat Hij Mensch is.

290. DAT DE HEER UIT HET EEUWIGE OF JEHOVAH VANUIT ZICHZELVEN DE ZON DER GEESTELIJKE WERELD HEEFT VOORTGEBRACHT, EN VANUIT DIE HET HEELAL EN ALLE DINGEN ERVAN HEEFT GESCHAPEN. Over de Zon der geestelijke wereld is in het Tweede Deel van dit werk gehandeld, en daar zijn de volgende dingen getoond: Dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid in de geestelijke wereld als Zon verschijnen, n. 83 tot 88. Dat vanuit die Zon de geestelijke warmte en het geestelijk licht voortgaat, n. 89 tot 92. Dat die Zon niet God is, maar dat zij is voortgaande vanuit de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid van God Mensch, eender de warmte en het licht vanuit die Zon, n. 93 tot 98. Dat de Zon der geestelijke wereld in gemiddelde hoogte is, en verschijnt afstaande van de Engelen zooals de zon der natuurlijke wereld afstaande van de menschen, n. 103 tot 107. Dat in de geestelijke wereld het oosten is waar de Heer als Zon verschijnt, en dat de overige streken daaruit zijn, n. 119 tot 124, 125 tot 128. Dat de Engelen hun aangezicht bij voortduur keeren tot den Heer als Zon, n. 129 tot 134, 135 tot 139. Dat de Heer het heelal en alle dingen ervan door middel van die Zon, die het eerste voortgaande der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, heeft geschapen, n. 151 tot 156. Dat de zon der natuurlijke wereld zuiver vuur is, en dat de natuur die vanuit die zon den oorsprong leidt, vandaar dood is; en dat de zon der natuurlijke wereld is geschapen opdat het werk der schepping voltooid en beëindigd kan worden, n. 157 tot 162. Dat zonder beiderlei zon, de eene levend en de andere dood, er niet een schepping is, n. 163 tot 166.

291. Tusschen die dingen welke in het Tweede Deel zijn getoond, is ook dit dat die Zon niet de Heer is; maar dat zij is voortgaande vanuit de Goddelijke Liefde en vanuit de Goddelijke Wijsheid van Hemzelf, is getoond. Gezegd wordt voortgaande omdat die Zon vanuit de Goddelijke Liefde en vanuit de Goddelijke Wijsheid, welke in zich substantie en vorm zijn, is voortgebracht, en het Goddelijke door dit voortgaat. Maar omdat de menschelijke rede zoodanig is dat zij niet rust tenzij zij een ding uit zijn oorzaak ziet, aldus tenzij zij ook doorvat hoe, hier hoe de Zon der geestelijke wereld, die niet de Heer is maar voortgaande uit Hemzelf, is voortgebracht, daarom zal hierover ook iets worden gezegd. Over deze zaak heb ik met de Engelen vele dingen gesproken; zij zeiden dat zij dit klaar doorvatten in hun geestelijk licht, maar dat zij dit bezwaarlijk kunnen doen uitkomen voor den mensch in het natuurlijk licht van hem, omdat zoodanig het onderscheid is van het een en het ander licht en

van de denkingen daaruit; zij zeiden evenwel dat dit eender is als de sfeer der aandoeningen en der denkingen daaruit die een elken willekeurigen Engel omloopt, door welke de aanwezigheid van hem zich vertoont aan de naburigen en de verder verwijderden; en dat die omloopende sfeer niet de Engel zelf is, maar dat zij is vanuit alle dingen en de afzonderlijke dingen van het lichaam van hem, waaruit substanties aanhoudend zooals een stroom uitstroomen, en de dingen die uitstroomen dien dicht omstuwen; en dat die aan het lichaam van hem contiguë substanties, door het tweetal bronnen van beweging van het leven van hem, het hart en de long, aanhoudend geactueerd, de atmosferen in haar werkzaamheden opwekken, en daardoor de doorvatting tot stand brengen, zooals van diens aanwezigheid bij anderen; en zoo dat het niet een andere sfeer van aandoeningen en vandaar van denkingen is, hoewel het aldus geheeten wordt, die uitgaat en wordt voortgezekt, omdat de aandoeningen louter states zijn van vormen des gemoeds in dien. Zij zeiden verder dat een zoodanige sfeer rondom een elken willekeurigen Engel is, omdat zij rondom den Heer is, en dat die sfeer rondom den Heer eender uit Hemzelf is, en dat die sfeer de Zon van die is, of de Zon der geestelijke wereld.

292. Het is meermalen gegeven te doorvatten dat een zoodanige sfeer is rondom den Engel en den geest, en eveneens een gemeene sfeer rondom verscheidenen in een gezelschap, en het is eveneens gegeven die te zien onder verschillende gedaante, in den Hemel somtijds onder de gedaante van een teedere vlam, in de hel onder de gedaante van een grof vuur; en somtijds in den Hemel onder de gedaante van een teedere en blanke wolk, en in de hel onder de gedaante van een groven en donkeren nevel; en eveneens werd het gegeven die sferen te doorvatten onder de verschillende gedaante van geuren en stanken; vanuit welke dingen ik ben bevestigd dat een ieder willekeurige in den Hemel en een ieder willekeurige in de hel een sfeer bestaande vanuit substanties die losgemaakt en gescheiden zijn van de lichamen van die, omstroomt.

293. Doorvat is ook dat niet alleen vanuit Engelen en geesten een sfeer uitgolft, maar ook vanuit alle en de afzonderlijke dingen welke in die wereld verschijnen, zooals vanuit boomen en vanuit de vruchten van die daar, vanuit struiken en vanuit de bloemen ervan, vanuit kruiden en grassen, ja zelfs vanuit landen en vanuit de afzonderlijke dingen van die, vanuit welke dingen openlag dat dit universeele is zoowel in de levende als in de doode dingen, dat een elk willekeurig ding uit het eendere, hetwelk binnen in dat is, dicht wordt omstuwd, en dat dit aanhoudend uit dat wordt uitgeademd. Dat het eendere in de natuurlijke wereld is, is uit de ondervinding van verscheidene

ontwikkelde bekend; als dat een golf van uitvloeiingen bij voortduur vanuit den mensch uitvloeit, voorts vanuit elk willekeurig dier, en eveneens vanuit boom, vrucht, struik, bloem, ja zelfs vanuit metaal en steen; dit trekt de natuurlijke wereld vanuit de geestelijke wereld, en de geestelijke wereld vanuit het Goddelijke.

294. Aangezien die dingen welke de Zon der geestelijke wereld samenstellen, uit den Heer zijn, en niet de Heer, zijn zij derhalve niet het leven in zich, maar zijn zij verstoken van het leven in zich, derwijze als die dingen welke voortvloeien vanuit den Engel en den mensch, en de sferen rondom die maken, niet de Engel of de mensch zijn, maar vanuit die zijn, verstoken van het leven van die; en die dingen maken niet anders één met den Engel of den mensch dan dat zij samenstemmen, omdat zij genomen zijn vanuit de vormen van het lichaam van die, welke de vormen van het leven van die in die waren. Dit is een arcanum hetwelk de Engelen door hun geestelijke ideeën met de denking kunnen zien en eveneens met de spraak uitdrukken, niet echter de menschen door hun natuurlijke ideeën, aangezien duizend geestelijke ideeën één natuurlijke idee maken, en één natuurlijke idee niet door den mensch kan worden opgelost in eenige geestelijke idee, te minder in even zoovele; de oorzaak is omdat zij verschillen volgens de graden van hoogte, waarover in het Derde Deel.

295. Dat er een zoodanig verschil is tusschen de denkingen der Engelen en die der menschen, is mij door deze ondervinding bekend gemaakt; dien werd gezegd dat zij over eenig ding geestelijk zouden denken, en daarna mij zouden zeggen wat zij gedacht hadden; toen dit gedaan werd en zij het mij wilden zeggen, konden zij niet, zeggende dat die dingen niet konden worden uitgesproken; het eendere was het met de geestelijke spraak van hen, en het eendere met het geestelijk schrift van die; er was niet eenig woord van de geestelijke spraak dat eender was aan een woord van de natuurlijke spraak; ook niet iets van het geestelijk schrift, eender aan het natuurlijk schrift, behalve de letters waarvan een elke willekeurige een volledigen zin bevatte. Doch, wat wonderlijk is, zij zeiden dat het hun toeschijnt eender te denken, te spreken, en te schrijven in den geestelijken staat zooals de mensch in den natuurlijken staat, terwijl toch niets eender is; vanuit hetwelk openlag dat het natuurlijke en het geestelijke verschillen volgens de graden van hoogte, en dat zij niet gemeenschap onder elkander hebben dan door overeenstemmingen.

296. DAT ER DRIE DINGEN IN DEN HEER ZIJN DIE DE HEER ZIJN, HET GODDELIJKE DER LIEFDE, HET GODDELIJKE DER WIJSHEID, EN HET GODDELIJKE DES NUTS; EN DAT DIE DRIE ZICH IN SCHIJNBAARHEID

BUITEN DE ZON DER GEESTELIJKE WERELD VERTOONEN, HET GODDELIJKE DER LIEFDE DOOR DE WARMTE, HET GODDELIJKE DER WIJSHEID DOOR HET LICHT, EN HET GODDELIJKE DES NUTS DOOR DE ATMOSFEER, DIE HET SAMENHOUDENDE IS. Dat vanuit de Zon der geestelijke wereld de warmte en het licht voortgaan, en dat de warmte voortgaat vanuit de Goddelijke Liefde des Heeren, en het licht vanuit de Goddelijke Wijsheid van Hemzelf, worde boven gezien n. 89 tot 92, 99 tot 102, 146 tot 150. Hier nu zal gezegd worden dat het derde dat voortgaat vanuit de Zon daar de atmosfeer is, die het samenhoudende van de warmte en het licht is, en dat die voortgaat vanuit het Goddelijke des Heeren dat het Nut wordt geheeten.

297. Een elk die in eenige verlichting denkt, kan zien dat de liefde het nut ten doel heeft en nastreeft, en dat zij het nut voortbrengt door de wijsheid; want de liefde kan vanuit zich niet eenig nut voortbrengen, maar door middel van de wijsheid; ja zelfs wat is liefde als er niet iets is wat geliefd wordt; dat iets is het nut; en omdat nut datgene is wat geliefd wordt, en dat wordt voortgebracht door de wijsheid, volgt dat het nut het samenhoudende is van de wijsheid en de liefde. Dat deze drie, de liefde, de wijsheid, en het nut in orde volgens de graden van hoogte volgen, en dat de laatste graad de samenvatting, het samenhoudende, en de basis der eerdere graden is, is getoond, n. 209 tot 216, en elders. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat die drie, het Goddelijke der Liefde, het Goddelijke der Wijsheid, en het Goddelijke des Nuts, in den Heer zijn, en dat zij de Heer zijn in wezen.

298. Dat de mensch naar zijn uiterlijke en naar zijn innerlijke dingen beschouwd de vorm van alle nutten is, en dat alle nutten in het geschapen heelal met die nutten overeenstemmen, zal in de volgende dingen ten voile worden aangetoond; hier moet het alleen vermeld worden opdat men wete dat God als Mensch de vorm zelf van alle nutten is, vanuit welken alle nutten in het geschapen heelal hun oorsprong trekken; en aldus dat het geschapen heelal naar de nutten beschouwd een beeld van Hemzelf is. Nutten worden die dingen geheeten welke uit God Mensch, dat is, den Heer, uit de schepping in de orde zijn; doch nutten worden niet die dingen geheeten die vanuit des menschen eigene zijn, want dit is de hel, en die dingen zijn tegen de orde.

299. Omdat nu deze drie, de liefde, de wijsheid, en het nut, in den Heer zijn, en de Heer zijn, en omdat de Heer waar dan ook is, want Hij is alomtegenwoordig, en omdat de Heer Zich niet hoedanig Hij in Zich is en hoedanig Hij in Zijn Zon is, aanwezig kan vertoonen aan eenig Engel en mensch, vertoont Hij Zich derhalve door zoodanige dingen die opgenomen kunnen worden, en Hij vertoont Zich ten aanzien van de Liefde door de

warmte, ten aanzien van de Wijsheid door het licht, en ten aanzien van het Nut door de atmosfeer. Dat de Heer Zich ten aanzien van het Nut vertoont door de atmosfeer, is omdat de atmosfeer het samenhoudende is van de warmte en het licht, zooals het nut het samenhoudende is van de liefde en de wijsheid. Want het licht en de warmte die voortgaan uit de Goddelijke Zon, kunnen niet in het niets, aldus niet in het ledige voortgaan, maar in een samenhoudende dat het subject is; en dit samenhoudende heeten wij de atmosfeer welke de Zon omloopt, en die in haar boezem overneemt, en overdraagt tot den Hemel waar de Engelen zijn, en vandaar tot de wereld waar de menschen zijn, en zoo de tegenwoordigheid des Heeren waar dan ook stelt.

300. Dat er in de geestelijke wereld evengelijk atmosferen zijn als in de natuurlijke wereld, is boven, n. 173 tot 178, 179 tot 183 getoond; en gezegd werd dat de atmosferen der geestelijke wereld geestelijk zijn, en de atmosferen der natuurlijke wereld natuurlijk zijn. Nu kan vanuit den oorsprong der geestelijke atmosfeer die de geestelijke Zon het naast omloopt, vaststaan dat een elk willekeurig ding ervan in zijn wezen zoodanig is als de Zon in het hare. Dat het aldus is, verklaren de Engelen door hun geestelijke ideeën, welke zonder ruimte zijn, door dit dat een eenige substantie is vanuit welke alle dingen zijn, en dat de Zon der geestelijke wereld die substantie is; en omdat het Goddelijke niet in de ruimte is, en omdat het in grootsten en kleinsten het zelfde is, dat die Zon eender, die het eerste voortgaande is van God Mensch; en verder, dat die eenige substantie, welke de Zon is, volgens de continue graden of graden van breedte, en tegelijk volgens de discrete graden of graden van hoogte door middel van de atmosferen voortgaande, de verscheidenheden van alle dingen in het geschapen heelal stelt. De Engelen zeiden dat deze dingen geenszins begrepen kunnen worden, tenzij de ruimten uit de ideeën verwijderd worden, en dat indien zij niet verwijderd worden, het niet anders kan dan dat de schijnbaarheden begoochelingen binnenbrengen; welke evenwel niet kunnen worden binnengebracht als gedacht wordt dat God het Zijn zelf is vanuit hetwelk alle dingen zijn.

301. Bovendien ligt vanuit de engelijke ideeën, die zonder ruimte zijn, handtastelijk open, dat in het geschapen heelal niets leeft dan de alleene God Mensch, dat is, de Heer; en dat niets wordt bewogen dan door het leven uit Hemzelf; en dat niets is dan door de Zon uit Hemzelf; aldus dat het de Waarheid is dat wij in God leven, bewogen worden, en zijn.

302. DAT DE ATMOSFEREN, WELKE DRIE ZIJN IN DE EENE EN DE ANDERE WERELD, DE GEESTELIJKE EN DE NATUURLIJKE, IN HAAR LAATSTEN

STILHOUDEN IN SUBSTANTIES EN MATERIES HOEDANIG ZIJ IN DE LANDEN ZIJN. Dat drie atmosferen in de eene en de andere wereld, de geesteljke en de natuurlijke, zijn, welke tusschen elkander volgens de graden van hoogte zijn onderscheiden, en die naar de lagere dingen volgens de graden van breedte bij het voortschrijden afnemen, is in het Derde Deel n. 173 tot 176 getoond; en omdat de atmosferen naar de lagere dingen bij het voortschrijden afnemen, volgt dat zij aanhoudend meer samengeperst en meer inert worden, en ten slotte in laatsten aldus samengeperst en inert, dat zij niet langer atmosferen zijn maar substanties van rust, en in de wereld vaste hoedanig zij in de landen zijn, en die materies worden geheeten. Vanuit welken oorsprong der substanties en materies volgt *ten eerste* dat die substanties en materies ook van drie graden zijn; *ten tweede* dat zij in een nexus tusschen elkander worden samengehouden uit de omloopende atmosferen; *ten derde* dat zij zijn aangepast om alle nutten in hun vormen voort te brengen.

303. Dat de substanties of de materies hoedanig zij in de landen zijn, uit de Zon door de atmosferen van haar zijn voortgebracht, wie die denkt dat er voortdurende bemiddelingen zijn uit het Eerste tot laatsten bevestigt dat niet; en dat nets kan bestaan tenzij uit een eerdere dan zichzelf, en ten slotte uit het Eerste; en het Eerste is de Zon der geesteljke wereld, en het Eerste van die Zon is God Mensch of de Heer. Omdat nu de atmosferen die eerdere dingen zijn door welke die Zon zich in laatsten vertoont, en omdat die eerdere dingen in werkzaamheid en uitbreiding aanhoudend afnemen tot aan de laatsten, volgt dat wanneer de werkzaamheid en de uitbreiding van die stilhoudt in laatsten, zij substanties en materies worden hoedanig zij in de landen zijn, welke vanuit de atmosferen vanuit welke zij zijn opgekomen, in zich den drang en het streven van nutten voortbrengen behouden. Wie de schepping van het heelal en van alle dingen ervan niet door aanhoudende bemiddelingen uit een Eerste oprichten, die kunnen niet dan uit haar oorzaken gebroken en losgescheurde hypothesen opstellen, die, terwijl zij uit een gemoed dat de zaak innerlijk doorziet, worden gemonsterd, niet zooals een huffs verschijnen maar zooals een opeenhooping hoedanig er van bouwvallen is.

304. Vanuit dezen universeelen oorsprong van alle dingen in het geschapen heelal trekken de afzonderlijke dingen daar het eendere, dat zij uit hun eerste voortschrijden tot laatsten, die betrekkelijk in een staat van rust zijn, opdat zij stilhouden en blijven bestaan. In het menschelijk lichaam gaan aldus de vezels uit haar eerste vormen totdat zij pezen worden, voorts de vezels met de vaatjes uit hun eerste vormen totdat zij kraakbeenderen en beenderen worden, op welke zij kunnen rusten en blijven bestaan. Omdat zoodanig de

voortschrijding uit eersten tot laatsten is van vezels en vaten in den mensch, is derhalve de voortschrijding van de staten ervan eender; de staten ervan zijn de gewaarwordingen, de denkingen, en de aandoeningen; deze gaan eveneens uit hun eersten waar zij in het licht zijn, voort tot laatsten waar zij in de schaduw zijn, of uit hun eersten waar zij in de warmte zijn, tot laatsten waar zij niet in de warmte zijn; en omdat zoodanig de voortschrijding van die is, is zoodanig eveneens de voortschrijding der liefde en van alle dingen van haar, voorts der wijsheid en van alle dingen van haar; in één woord, zoodanig is de voortschrijding van alle dingen in het geschapen heeal; dit is hetzelfde met dit wat boven, n. 222 tot 229, is aangetoond, dat er graden van tweevoudig geslacht zijn in de grootsten en kleinsten van alle dingen die geschapen zijn. Dat er graden van het een en het ander geslacht zijn ook in de kleinsten van alle dingen, is omdat de geestelijke Zon de eenige substantie is vanuit welke alle dingen zijn, volgens de geestelijke ideeën der Engelen, n. 300.

305. DAT IN DE SUBSTANTIES EN DE MATERIES VANUIT WELKE DE LANDEN ZIJN, NIETS VAN HET GODDELIJKE IN ZICH IS, MAAR DAT DIE NOCHTANS UIT HET GODDELIJKE IN ZICH ZIJN. Vanuit den oorsprong der landen, waarover in het voorgaande artikel, kan vaststaan dat in de substanties en materies van die niets van het Goddelijke in zich is, maar dat zij van al het Goddelijke in zich verstoken zijn; want zij zijn, als gezegd is, einden en begrenzingen der atmosferen welker warmte stilhield in koude, het licht in donkerheid, en de werkzaamheid in inertie; maar nochtans droegen zij door voortzetting vanuit de substantie der geestelijke Zon dat wat daar uit het Goddelijke was, hetwelk, als boven n. 291 tot 298 is gezegd, de sfeer was die God Mensch of den Heer omloopt; vanuit deze sfeer zijn door voortzetting uit de Zon door middel van de atmosferen de substanties en de materies opgekomen vanuit welke de landen zijn.

306. De oorsprong der landen uit de geestelijke Zon door middel van de atmosferen kan door woorden vloeiende vanuit de natuurlijke ideeën niet anders beschreven worden, maar hij kan het anders door woorden vanuit de geestelijke ideeën, omdat deze zonder ruimte zijn; en omdat zij zonder ruimte zijn, vallen zij niet in eenige woorden der natuurlijke taal. Dat de geestelijke denkingen, spraken, en schriften van de natuurlijke denkingen, spraken, en schriften zoozeer verschillen dat zij niet iets gemeen hebben, en dat zij alleen gemeenschap hebben door overeenstemmingen, worde boven gezien n. 295; het is dus voldoende dat de oorsprong der landen eenigermate natuurlijk wordt doorvat.

307. DAT ALLE NUTTEN, DIE DE DOELEN DER SCHEPPING ZIJN, IN VORMEN ZIJN, EN DAT ZIJ DE VORMEN AANNEMEN VANUIT DE SUBSTANTIES EN DE MATERIES HOEDANIG ZIJ IN DE LANDEN ZIJN. Alle dingen waarover tot nu toe iets is gezegd, als de dingen over de Zon, de atmosferen, en de landen, zijn alleen middelen tot doelen; de doelen der schepping zijn de dingen die uit den Heer als Zon door de atmosferen vanuit de landen worden voortgebracht, en deze doelen worden nutten geheeten; en deze zijn in hun uitbreiding alle dingen van het plantenrijk, en alle dingen van het dierenrijk, en ten slotte het menschelijk geslacht, en vanuit dat de engellijke Hemel. Deze worden nutten geheeten omdat zij de opnemende dingen zijn van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid, voorts omdat zij tot God den Schepper schouwen uit wien zij zijn, en daardoor Hemzelf verbinden aan Zijn groot werk, en door de verbinding maken dat zij uit Hemzelf blijven bestaan zooals zij ontstonden. Gezegd wordt dat zij tot God den Schepper schouwen uit wien zij zijn en Hemzelf aan Zijn groot werk verbinden, maar hat is gezegd vanuit de schijnbaarheid; er wordt echter verstaan dat God de Schepper maakt dat zij als het ware schouwen en zich verbinden uit zich; maar hoe zij schouwen en daardoor verbinden, zal in de volgende dingen worden gezegd. Over die dingen is te hunner plaats eerder iets verhandeld, als dat de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid niet anders kunnen dan zijn en bestaan in andere uit zich geschapen dingen, n. 47 tot 51. Dat alle dingen in het geschapen heelal de opnemende dingen zijn van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid, n. 55 tot 60. Dat de nutten van alle dingen die geschapen zijn opklimmen door graden tot den mensch, en door den mensch tot God den Schepper *a Quo*, n. 65 tot 68.

308. Dat de doelen der schepping de mitten zijn, wie ziet dat niet klaar wanneer hij denkt dat uit God den Schepper niet iets anders kan bestaan en vandaar niet iets anders kan geschapen worden dan het nut; en dat het nut, opdat het zij, om anderen moet zijn; en dat een nut ter wille van zich ook is terwille van anderen, want het nut om zich is opdat men in den staat zij dat men anderen van nut zij. Wie dit denkt die kan ook denken dat een nut hetwelk nut is, niet kan bestaan uit den mensch maar bij den mensch uit Hemzelf uit wien al wat bestaat nut is, aldus uit den Heer.

309. Maar omdat hier over de vormen der nutten wordt gehandeld, zal over die in deze orde iets worden gezegd: I. Dat in de landen het streven is van nutten in vormen of vormen van mitten voortbrengen. II. Dat in alle vormen der nutten eenig beeld van de schepping van het heelal is. III. Dat in alle

vormen der nutten eenig beeld van den mensch is. iv. Dat in alle vormen der nutten eenig beeld van het oneindige en eeuwige is.

310. 1. *Dat in de landen het streven is van nutten in vormen of vormen van nutten voortbrengen.* Dat in de landen dat streven is, staat vast vanuit den oorsprong van die; dat de substanties en materies vanuit welke de landen zijn, de einden en de begrenzingen der atmosferen zijn, die uit de geestelijke Zon als nutten voortgaan, worde boven gezien n. 305, 306; en omdat de substanties en materies vanuit welke de landen zijn, vanuit dien oorsprong zijn, en de vergaderingen van die in een nexus worden samengehouden vanuit de ompersing der atmosferen, volgt dat die vandaar het voortdurende streven hebben van vormen van nutten voortbrengen; de hoedanigheid zelve dat zij kunnen voortbrengen trekken zij vanuit bun oorsprong, welke is dat zij de laatsten der atmosferen zijn, met welke zij derhalve samenstemmen. Gezegd wordt dat dat streven en die hoedanigheid in de landen zijn, doch verstaan wordt dat zij zijn bij die substanties en materies vanuit welke de landen zijn, om het even of zij in de landen zijn dan wel of zij uit de landen uitgedemd in de atmosferen zijn. Dat de atmosferen van zoodanige dingen vol zijn, is bekend. Dat de substanties en de materies der landen eon zoodanig streven en een zoodanige hoedanigheid hebben, ligt handtastelijk open daarvanuit dat zaden van elk geslacht door middel van de warmte tot aan het binnenste van hen geopend, geïmpregneerd worden uit de fijnste substanties, die niet dan vanuit geestelijken oorsprong kunnen zijn, en daardoor in de macht zijn om zich te verbinden met het nut, vanuit hetwelk het voorttelende van hen is, en dan door de verbinding met de materies vanuit natuurlijken oorsprong vormen van nutten kunnen voortbrengen en die daarop zooals vanuit een baarmoeder uitzenden opdat zij ook in het licht komen, en zoo ontkiemen en groeien. Dat streven is daarna continu vanuit de landen door den wortel tot aan de laatsten en uit de laatsten tot de eersten, in welke het nut zelf in zijn oorsprong is; aldus gaan de nutten over in vormen; en de vormen trekken het vanuit het nut, dat zooals een ziel is, in de voortschrijding uit eersten tot laatsten en uit laatste tot eersten, dat alle dingen en de afzonderlijke dingen ervan van eenig nut zijn; gezegd wordt dat het nut zooals een ziel is, omdat de vorm ervan zooals een lichaam is. Dat er een nog innerlijker streven is, dat het streven is van nutten voortbrengen door ontkiemeningen voor het dierenrijk, volgt ook, want de dieren van elk geslacht worden vanuit die gevoed. Dat er in die dingen eveneens een binnenste streven is dat het streven is van het menschelijk geslacht nut bewijzen, volgt ook; deze dingen volgen daarvanuit. 1. Dat laatsten zijn, en in de laatsten alle eerdere dingen tegelijk in hun orde

zijn, volgens de dingen die boven hier en daar zijn getoond. 2. Dat er graden van het een en het ander geslacht zijn in de grootsten en kleinsten van alle dingen, als boven n. 222 tot 229 is getoond, eender in dat streven. 3. Dat alle nutten uit den Heer worden voortgebracht vanuit laatsten; en daarom moet in de laatsten een streven tot die zijn.

311. Maar nochtans zijn al die strevingen niet levend, want zij zijn de strevingen van de laatste krachten des levens, welken krachten vanuit het leven vanuit hetwelk zij zijn, tenslotte een drang inis van door de zich voordoende middelen tot haar oorsprong terug te komen. De atmosferen in laatsten worden zoodanige krachten, waaruit de substanties en materies, hoedanig zij in de landen zijn, worden geactueerd in vormen en samengehouden in vormen zoowel binnen als buiten. Er is geen plaats dit met meer dingen aan te toonen, omdat het tot een ampel werk behoort.

312. De eerste voortbrenging vanuit die landen als zij nog versch waren, en in hun eenvoudigheid, was de voortbrenging van zaden; het eerste streven in die kon niet een ander zijn.

313. II. *Dat in alle vormen der nutten eenig beeld van de schepping is.* De vormen der nutten zijn van drievoudig geslacht, de vormen der nutten van het delfstoffenrijk, de vormen der nutten van het plantenrijk, en de vormen der nutten van het dierenrijk. De vormen der nutten van het delfstoffenrijk kunnen niet beschreven worden omdat zij niet tot het gezicht verschijnen; de eerste vormen zijn de substanties en materies vanuit welke de landen zijn, in haar kleinsten; de tweede vormen zijn de vergaderingen vanuit die, welke van oneindige verscheidenheid zijn; de derde vormen zijn vanuit de in stof vervallen plantaardige dingen en vanuit uitgebluschte dieren, en vanuit de continue uitdam ping en uitwasemingen van die, welke zich aan de landen toevoegen en den humus van die maken. Deze vormen van de drie graden van het delfstoffenrijk geven in beeld de schepping weer daarin dat zij, uit de Zon door de atmosferen en de warmte en het licht ervan geactueerd, nutten in vormen voortbrengen, welke de doelen der schepping waren; dit beeld van de schepping ligt verborgen in de strevingen ervan, waarover boven n. 310.

314. In de vormen der nutten van het plantenrijk verschijnt een beeld van de schepping daarin dat zij uit hun eersten voortschrijden tot hun laatsten, en uit laatsten tot eersten; de eersten van die zijn de zaden, de laatsten van die zijn de met schors bekleede stammen; en door de schors die het laatste der stammen is, streven zij naar zaden, die, als gezegd is, de eersten van die zijn. De met schors bekleede stammen geven den met landen bekleeden aardbol weer vanuit welke de schepping en de vorming van alle nutten bestaat. Dat door

de schorsen, de basten, en de vliezen de vegetaties geschieden door zich op te werken door de omhulsels der wortels, voortgezet rondom de stammen en de takken, in de vruchtbeginsels, en eender door de vruchten in de zaden, is velen bekend. Een beeld van de schepping in de vormen der nutten komt uit in de voortschrijding van de vorming van die uit eersten tot laatsten, en uit laatsten tot eersten; voorts dat in alle voortschrijding het doel is van vruchten en zaden voortbrengen, welke de nutten zijn. Vanuit de bovengezegde dingen ligt open dat de voortschrijding der schepping van het heelal was uit zijn Eerste dat de met de Zon gegerde Heer is, tot laatsten, die de landen zijn, en uit deze door nutten tot hun Eerste of den Heer; voorts dat de doelen der gansche schepping nutten waren.

315. Men moet weten dat de warmte, het licht, en de atmosferen der natuurlijke wereld in het geheel niets tot dit beeld van de schepping toedoen, maar alleen de warmte, het licht, en de atmosferen der Zon der geestelijke wereld; deze dragen dat beeld met zich, en bekleeden dat met de vormen der nutten van het plantenrijk. De warmte, het licht, en de atmosferen der natuurlijke wereld openen alleen de zaden, houden de voortbrengingen van die in uitbreiding en brengen over die de materies welke die vervasten; maar dit niet door de krachten vanuit hun zon, die in zich beschouwd geene zijn, maar door de krachten vanuit de geestelijke Zon, uit welke zij voortdurend tot die dingen gedreven worden; maar om die het beeld van de schepping te geven, dragen zij hoegenaamd niets bij, want het beeld der schepping is geestelijk, maar opdat het verschijne en nut betrachte in de natuurlijke wereld, en opdat het vast sta en voortdure, moet dat verstoffelijkt worden, dit is, met materies van die wereld opgestopt.

316. In de vormen der nutten van het dierenrijk is een eender beeld van de schepping, als bijv. dat vanuit het in een baarmoeder of ei gelegde zaad een lichaam wordt gevormd, dat het laatste ervan is, en dat dit wanneer het is opgegroeid, nieuwe zaden voortbrengt. Deze voortschrijding is eender aan de voortschrijding van de vormen der nutten van het plantenrijk; de zaden zijn de inzetten, de baarmoeder of het ei is zooals de aarde; de staat voor de geboorte is zooals de staat van het zaad in de aarde als het wortel schiet; de staat na de geboorte tot aan de voortteling is zooals de ontkieming van den boom tot aan den staat van de vruchtmaking ervan. Vanuit dit parallelisme ligt open dat zooals er een eenderheid van de schepping is in de vormen der planten, er ook eene is in de vormen der dieren, namelijk dat de voortschrijding is uit eersten tot laatsten, en uit laatsten tot eersten. Een eender beeld van de schepping bestaat er in de afzonderlijke dingen die in den mensch zijn,

want er is een eendere voortschrijding van de liefde door de wijsheid in de nutten, vandaar een eendere van den wil door het verstand in de daden, en een eendere van de naastenliefde door het geloof in de werken, de wil en het verstand, voorts de naastenliefde en het geloof zijn de eersten vanuit welke zij zijn; de daden en de werken zijn de laatsten; vanuit deze geschiedt door de verkwikkelijke dingen der nutten een terugkomen tot hun eersten, die, als gezegd is, de wil en het verstand zijn, of de naastenliefde en het geloof. Dat het terugkomen geschiedt door de verkwikkelijke dingen der nutten, ligt handtastelijk open uit de doorvatte verkwikkelijke dingen der daden en der werken, welke van elke willekeurige liefde zijn, namelijk dat zij terugvloeien tot het eerste der liefde uit welke zij zijn, en dat daardoor verbinding is. De verkwikkelijke dingen der daden en der werken zijn de verkwikkelijke dingen die nutten worden geheeten. Een eendere voortschrijding uit eersten tot laatsten en uit laatsten tot eersten komt uit in de zuiverst organische vormen der aandoeningen en der denkingen bij den mensch; in de hersenen van hem zijn die vormen zooals sterachtig, welke de aschachtige substantie worden geheeten; vanuit die gaan vezels door de mergsubstantie door den nek in het lichaam uit, welke voortgaan tot de laatsten daar, en vanuit de laatsten tot haar eersten terugkomen; het terugkomen der vezels tot haar eersten geschiedt door de bloedvaten. Er is een eendere voortschrijding van alle aandoeningen en denkingen, welke de veranderingen en variaties van staat van de vormen en substanties van die zijn; want de vanuit die vormen of substanties uitgaande vezels zijn vergelijkenderwijs zooals de atmosferen vanuit de geestelijke Zon welke de samenhoudende dingen van de warmte en het licht zijn; en de daden vanuit het lichaam zijn zooals de dingen die door de atmosferen vanuit de landen worden voortgebracht, de verkwikkelijke dingen van welker nutten terugkomen tot den oorsprong vanuit welken zij zijn. Maar dat de voortschrijding van deze zoodanig is, en dat de voortschrijding een beeld van de schepping inis, kan bezwaarlijk met het verstand ten volle worden begrepen, vanuit de oorzaak omdat duizenden en myriaden van in de handeling werkende krachten zooals één verschijnen, en omdat de verkwikkelijke dingen der nutten niet ideeën in de denking vertoonen, maar slechts zonder onderscheiden doorvatting aandoen. Over deze dingen mogen de dingen gezien worden die eerder zijn gezegd en getoond, als: Dat de nutten van alle dingen die geschapen zijn, door de Braden van hoogte opklimmen tot den mensch, en door den mensch tot God den Schepper *a Quo*, n. 65 tot 68. En dat het doel der schepping bestaat in laatsten, hetwelk is opdat alle dingen terugkomen tot den Schepper, en opdat verbinding zij, n. 167 tot 172.

Maar deze dingen zullen in nog klaarder licht verschijnen in het volgende Deel, waar gehandeld zal worden over de overeenstemming van den wil en het verstand met het hart en de long.

317. *Dat in alle vormen der nutten eenig beeld van den mensch is*, is boven n. 61 tot 64 getoond. Dat alle nutten uit eersten tot laatsten, en uit laatsten tot eersten betrekking hebben op alle dingen des menschen en de overeenstemming met die, en vandaar dat de mensch in een zeker beeld een heelal is, en omgekeerd dat het heelal naar de nutten beschouwd in beeld een mensch is, zal in het volgende artikel worden gezien.

318. *iv. Dat in alle vormen der nutten eenig beeld van het oneindige en eeuwige is.* Het beeld van het oneindige in die vormen ligt open uit het streven en de macht van de ruimten van den algeheelen kring en eveneens van verscheidene kringen te vullen in het oneindige; want vanuit één zaad wordt een boom, een struik, of een plant voortgebracht die zijn ruimte vult; vanuit elken willekeurigen boom, struik, of plant worden zaden voortgebracht, vanuit sommige tot ettelijke duizenden, die gezaaid en ontkiemd zijnde hun ruimten vullen; en indien vanuit elk willekeurig zaad van die evenzoveel nieuwe, wederom en wederom voortgebracht, zouden ontstaan, zoo zou binnen jaren de gansche kring worden gevuld, en indien de voortbrengingen nog werden voortgezet, zouden verscheidene kringen worden gevuld, en dit in het oneindige; bereken vanuit een enkel zaad er duizend, en tel op duizend maal duizend tienmaal, twintigmaal, tot honderdmaal, en gij zult zien. Een eender beeld is er van het eeuwige in die; de zaden worden van jaar tot jaar voortgeplant, en de voortplantingen houden nooit op; niet hebben zij van de schepping der wereld aan tot nu toe opgehouden, noch houden zij op in het eeuwige. Dit tweetal dingen zijn uitkomende aanwijzingen en getuigende teekenen dat alle dingen des heelals uit den oneindigen en eeuwigen God zijn geschapen. Behalve deze beelden van het oneindige en eeuwige, is er nog een beeld van het oneindige en eeuwige in de variaties, dat er nooit een substantie, staat, of ding in het geschapen heelal kan zijn de zelfde of het zelfde met het ander, niet in de atmosferen, niet in de landen, noch in de vanuit die opkomende vormen; aldus niet in welke dingen dan ook, die het heelal vullen, kan iets het zelfde in het eeuwige worden voortgebracht; dit wordt duidelijk uitkomend doorschouwd in de verscheidenheid van de aangezichten van alle menschen, namelijk dat er niet één het zelfde is in den algeheelen kring der landen, en dat er ook niet een het zelfde kan zijn in het eeuwige; bijgevolg niet een zelfde animus welks type het aangezicht is.

319. DAT ALLE DINGEN VAN HET GESCHAPEN HEELAL, VANUIT DE NUTTEN BESCHOUWD, IN BEELD DEN MENSCH WEERGEVEN; EN DAT DIT GETUIGT DAT GOD IS MENSCH. De mensch werd door de Ouden een mikrokosmos geheeten daarvanuit dat hij den makrokosmos weergeeft die het heelal in de gansche samenvatting is; maar het wordt heden niet geweten vanwaar het is dat de mensch door de Ouden aldus werd geheeten, want in dien verschijnt niet meer vanuit het heelal of den makrokosmos dan dat hij vanuit het dierenrijk ervan en vanuit het plantenrijk ervan wordt gevoed en naar het lichaam leeft, en dat hij vanuit de warmte ervan in den staat van leven wordt gehouden, door het licht ervan ziet, en door de atmosferen ervan hoort en ademt; maar deze dingen maken niet dat de mensch een mikrokosmos is zooals het heelal met al de dingen ervan de makrokosmos is. Dat de Ouden echter den mensch een mikrokosmos of een klein heelal heetten, putten zij vanuit de wetenschap van de overeenstemmingen, waarin de Oudsten waren, en vanuit de vergemeenschapping met de Engelen des Hemels; want de Engelen des Hemels weten uit de zichtbare dingen rondom zich dat alle dingen des heelals, naar de nutten beschouwd, in beeld den mensch weergeven.

320. Dat echter de mensch een mikrokosmos of een klein heelal is daarvanuit dat het geschapen heelal, naar de nutten beschouwd, in beeld een mensch is, kan niet in iemands denking en daaruit in de wetenschap komen vanuit de idee van het heelal beschouwd in de geestelijke wereld; en daarom kan dit niet bevestigd worden tenzij dan door den Engel, die in de geestelijke wereld is, of door iemand wien het gegeven is in die wereld te zijn en de dingen te zien die daar zijn; omdat mij dit gegeven is, kan ik vanuit de geziene dingen daar dit arcanum openbaren.

321. Men moet weten dat de geestelijke wereld in het uitwendige verschijnen geheel en al eender is aan de natuurlijke wereld; daar verschijnen landen, bergen, heuvelen, dalen, vlakten, velden, meren, rivieren, bronnen, zooals in de natuurlijke wereld, aldus alle dingen die van het delfstoffenrijk zijn; er verschijnen ook paradijzen, tuinen, bosschen, wouden, in welke boomen en struiken zijn van elk geslacht, met vruchten en zaden; voorts planten, bloemen kruiden en grassen, aldus alle dingen die van het plantenrijk zijn; er verschijnen dieren, gevleugelde dingen, en visschen van elk geslacht, aldus alle dingen die van het dierenrijk zijn. De mensch daar is een Engel en een geest. Dit is voorafgezonden opdat het geweten worde dat het heelal der geestelijke wereld geheel en al eender is aan het heelal der natuurlijke wereld, met het alleene verschil dat de dingen die daar zijn, niet vast en gesteld zijn

zooals die welke in de natuurlijke wereld zijn, omdat daar niet iets natuurlijk is, maar alles geestelijk.

322. Dat het heelal dier wereld in beeld den mensch weergeeft, kan handtastelijk vaststaan daarvanuit dat al die dingen welke nu, n. 321, zijn vermeld, near het levende verschijnen en bestaan rondom den Engel, en rondom de engellijke gezelschappen zooals voortgebracht of geschapen uit die; zij blijven rondom die en treden niet terug; dat zij zijn zooals uit die voortgebracht of geschapen, staat vast daarvanuit dat wanneer de Engel heengaat of wanneer het gezelschap ergens anders heen overgaat, zij niet langer verschijnen; voorts dat wanneer andere Engelen in de plaats van die komen, het aangezicht van alle dingen rondom die wordt veranderd; de paradijsche dingen worden veranderd naar de boomen en vruchten, de bloembedden worden veranderd naar de rozen en zaden, voorts de veldelijke dingen naar de kruiden en grassen, en eveneens worden de soorten van dieren en gevleugelde dingen veranderd. Dat zoodanige dingen bestaan en dat zij aldus worden veranderd, is omdat al die dingen bestaan volgens de aandoeningen en de denkingen daaruit der Engelen, want zij zijn overeenstemmingen; en omdat die dingen welke overeenstemmen, één maken met dat waarmede zij overeenstemmen, zijn die derhalve het representatievebeeld ervan. Het beeld zelf verschijnt niet wanneer al die dingen worden geschouwd in hun vormen, maar het verschijnt wanneer die worden geschouwd in de nutten; het is gegeven te zien dat de Engelen wanneer de oogen van die uit den Heer werden geopend, en zij die dingen hebben gezien vanuit de overeenstemming van de nutten, zij zichzelf in die dingen hebben erkend en gezien.

323. Omdat nu die dingen welke rondom de Engelen volgens de aandoeningen en denkingen van hen bestaan, een zeker heelal weergeven daarin dat er landen, plantaardige dingen, en dieren zijn, en deze een representatief beeld van den Engel maken, ligt open vanwaar het is dat de Ouden den mensch een mikrokosmos heetten.

324. Dat het aldus is, is met veel dingen bevestigd in de HEMELSCHER VERBORGENHEDEN, en eveneens in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL, en eveneens hier en daar in de voorgaande dingen waar over de overeenstemming is gehandeld; daar is ook getoond dat er niets is in het geschapen heelal dat niet een overeenstemming heeft met iets van den mensch, niet slechts met de aandoeningen van hem en de denkingen daaruit, maar ook met de organen en ingewanden van het lichaam van hem, niet met die als substanties maar met die als nutten. Vandaar is het dat in het Woord waar gehandeld wordt over de Kerk en over den mensch van haar, zoo vaak boomen worden genoemd,

als olijven, wijnstokken, en ceders; voorts tuinen, bosschen, en wouden, alsmede de dieren des lands, de gevleugelde dingen des hemels, en de visschen der zee; zij worden daar genoemd omdat zij overeenstemmen, en door de overeenstemming één maken, zooals is gezegd; en daarom ook doorvatten de Engelen, wanneer zulke dingen door den mensch worden gelezen in het Woord, niet die dingen maar voor die dingen de Kerk of de menschen der Kerk ten aanzien van de staten van hen.

325. Aangezien alle dingen van het heelal in beeld den mensch weergeven, wordt Adam ten aanzien van de wijsheid en het inzicht beschreven door den tuin van Eden, in welken boomen van elk geslacht waren, en eveneens rivieren, kostbare steenen, en goud, voorts dieren aan welke hit namen gaf, en onder al deze dingen worden zulke dingen verstaan die bij dien waren en dat maakten wat mensch wordt geheeten. Bijna eendere dingen worden gezegd aangaande Aschur bij Ezechiël hfdst. xxxi: 3 tot 9, door welke de Kerk ten aanzien van het inzicht wordt aangeduid; en aangaande Tyrus, Ezech. xxviii: 12, 13, door welke de Kerk ten aanzien van de erkenenissen van het goede en ware wordt aangeduid.

326. Vanuit deze dingen nu kan vaststaan dat alle dingen van het heelal vanuit de nutten beschouwd in een beeld den mensch weergeven, en dat dat getuigt dat God is Mensch; want zulke dingen die boven werden vermeld, bestaan niet rondom den mensch Engel vanuit den Engel, maar vanuit den Heer door den Engel; want zij bestaan vanuit den invloed der Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid des Heeren in den Engel, die de opnemende is, en voor de oogen van hem wordt het voortgebracht zooals de schepping van het heelal; vanuit hetwelk zij daar weten dat God is Mensch, en dat het geschapen heelal naar de nutten beschouwd het beeld van Hemzelf is.

327. DAT ALLE DINGEN DIE UIT DEN HEER GESCHAPEN ZIJN, NUTTEN ZIJN; EN DAT ZIJ IN DIE ORDE, DIEN GRAAD, EN DAT OPZICHT NUTTEN ZIJN WAARIN ZIJ BETREKKING HEBBEN OP DEN MENSCH EN DOOR DEN MENSCH OP DEN HEER A QUO. Boven is over deze dingen gezegd: Dat niet iets anders kan bestaan uit God den Schepper dan nutten, n. 308. Dat de nutten van alle dingen die geschapen zijn, door graden opklimmen uit laatsten tot den mensch, en. door den mensch tot God den Schepper *a Quo*, n. 65 tot 68. Dat het doel der schepping bestaat in laatsten, hetwelk is dat alle dingen terugkomen tot God den Schepper, en opdat verbinding zij, n. 167 tot 172. Dat zij nutten zijn voor zooveel zij tot den Schepper schouwen, n. 307. Dat het Goddelijke niet anders kan dan zijn en bestaan in andere uit zich geschapen dingen, n. 47 tot 51. Dat alle dingen des heelals de opnemende

dingen zijn volgens de nutten, en dit volgens de graden, n. 58. Dat het heelal vanuit de nutten beschouwd het beeld Gods is, n. 59, behalve meer dingen; vanuit welke dingen deze waarheid openligt dat alle dingen die uit den Heer geschapen zijn, nutten zijn, en dat zij in die orde, dien graad, en dat opzicht nutten zijn waarin zij betrekking hebben op den mensch, en door den mensch op den Heer *a Quo*. Het blijft nu over dat hier eenige dingen in het bijzonder gezegd worden over de nutten.

328. Onder den mensch, op wien de nutten betrekking hebben, wordt niet alleen de mensch verstaan, maar ook een menigte van menschen, en een kleiner en grooter gezelschap, als een republiek, een koninkrijk, en een keizerrijk, alsmede het grootste gezelschap dat de algeheele kring is, want dit en dat zijn een mensch, eender als in de Hemelen; de algeheele engellijke Hemel is ten aanschouwe van den Heer als één mensch, desgelijks een elk willekeurig gezelschap des Hemels; vandaar is het, dat een iedere Engel een mensch is; dat het aldus is, worde in het werk over den HEMEL EN DE HEL gezien, n. 68 tot 103. Vanuit deze dingen ligt open wat onder den mensch in de volgende dingen wordt verstaan.

329. Vanuit het doel der schepping van het heelal kan vaststaan wat het nut is; het doel der schepping van het heelal is dat er een engellijke Hemel besta; en omdat de engellijke Hemel het doel is, is het eveneens de mensch of het menschelijk geslacht, aangezien vanuit dit de Hemel is; hieruit volgt dat alle dingen die geschapen zijn, bemiddelende doelen zijn, en dat deze in die orde, dien graad, en dat opzicht nutten zijn waarin zij betrekking hebben op den mensch en door den mensch op den Heer.

330. Aangezien het doel der schepping een engellijke Hemel vanuit het menschelijk geslacht, aldus het menschelijk geslacht is, zijn derhalve alle overige dingen die geschapen zijn, bemiddelende doelen; en deze beschouwen, omdat zij op den mensch betrekking hebben, deze drie dingen van hem: het lichaam van hem, het redelijke van hem, en het geestelijke van hem om de verbinding met den Heer; want de mensch kan niet met den Heer worden verbonden tenzij hij geestelijk is; ook kan hij niet geestelijk zijn tenzij hij redelijk is; ook kan hij niet redelijk zijn tenzij het lichaam in een ongerepten staat is; deze dingen zijn zooals een huis; het lichaam is zooals het fundament, het redelijke is zooals het daarop gebouwde huis, het geestelijke zooals de dingen die in het huis zijn; en de verbinding met den Heer is zooals de bewoning. Daaruit ligt open in welke orde, welken graad, en welk opzicht de nutten die de bemiddelende doelen der schepping zijn, betrekking hebben op den mensch, namelijk tot ondersteuning van het lichaam van hem, tot

vervolmaking van het redelijke van hem en tot opneming van het geestelijke uit den Heer.

331. *De nutten tot ondersteuning van het lichaam* hebben betrekking op de voeding van hem, de kleding, woning, ontspanning en verlustiging, bescherming, en de instandhouding van staat. De nutten die geschapen zijn tot de voeding van het lichaam zijn alle dingen van het plantenrijk die spijzen en dranken zijn, als vruchten, druiven, zaden, groenten en kruiden; voorts alle dingen van het dierenrijk die gegeten worden, als ossen, koeien, kalveren, herten, schapen, bokjes, geiten, lammeren, en vanuit die de melk; voorts vogels en visschen van verscheidene geslachten. De nutten die geschapen zijn tot bekleeding van het lichaam zijn eveneens verscheidene dingen vanuit die twee rijken; eender de nutten tot woning, en eveneens tot ontspanning, verlustiging, bescherming, en instandhouding van staat, die niet worden opgesomd omdat zij bekend zijn, en derhalve de opsomming van die alleen bladzijden zou vullen. Er zijn weliswaar vele dingen die den mensch niet tot nut strekken, doch de overtollige dingen nemen het nut niet weg maar maken dat de nutten voortbestaan. Er is ook een misbruik van de nutten, maar het misbruik neemt het nut niet weg, zooals de vervalsching van het ware niet het ware wegneemt, tenzij alleen bij die welke het doen.

332. *De nutten tot vervolmaking van het redelijke* zijn alle dingen die de dingen leeren welke nu gezegd zijn, en wetenschappen en studies worden geheeten, welke betrekking hebben op de natuurlijke, de economische, de burgerlijke, en de zedelijke dingen, die worden geput ofwel vanuit ouders en leermeesters, ofwel vanuit boeken, ofwel vanuit de omgangen met anderen, ofwel vanuit zichzelf door overdenkingen uit die dingen. Deze dingen vervolmaken het redelijke voor zooveel zij in een hooger grad nutten zijn, en zij blijven aan voor zooveel zij aan het leven worden aangeplooid. Er is geen plaats deze nutten op te sommen, zoowel vanwege den voorraad als vanwege de verschillende betrekking ten opzichte van het gemeene goede.

333. *De nutten tot opneming van het geestelijke uit den Heer* zijn alle dingen die van de religie en vandaar van den eeredienst zijn, aldus de dingen die de erkenning en de erkentenis van God leeren, en de erkentenis en erkenning van het goede en ware, en zoo het eeuwige leven; welke dingen eender als de leervakken vanuit de ouders, leermeesters, predikingen, en boeken worden geput, en vooral door de betrachtungen des levens volgens die dingen; in den Christelijken kring door de Leeren en de predikingen vanuit het Woord, en door het Woord vanuit den Heer. Deze nutten kunnen in hun uitgestrektheid door eendere dingen worden beschreven als door welke de nutten van het

lichaam worden beschreven, als door voeding, kleeding, woning, ontspanning en verlustiging, de bescherming van staat, zoo slechts aanplooiing aan de ziel geschiede, de voeding aan de goede dingen der liefde, de kleeding aan de ware dingen der wijsheid, de woning aan den Hemel, de ontspanning en de verlustiging aan de gelukzaligheid des levens en aan de hemelsche vreugde, de bescherming aan de bestokende booze dingen, en de instandhouding van staat aan het eeuwige leven. Al deze dingen worden uit den Heer gegeven volgens de erkenning dat al die dingen welke des lichaams zijn, ook uit den Heer zijn, en dat de mensch slechts zooals een dienaar en huishouder is, over de goede dingen zijns Heeren aangesteld.

334. Dat zulke dingen den mensch gegeven zijn tot vruchtgebruik, en dat het gaven om niet zijn, ligt handtastelijk open vanuit den staat der Engelen in de Hemelen, die eender een lichaam, een redelijke, en een geestelijke hebben zooals de menschen van den aardbol; die worden gevoed om niet, want dagelijks wordt dien spijs gegeven; zij worden gekleed om niet, omdat dien kleederen worden gegeven; zij wonen om niet, omdat dien huizen worden gegeven; ook zijn zij om geen van al die dingen bezorgd, en voor zooveel zij geestelijk redelijk zijn, hebben die verlustiging, bescherming, en instandhouding van staat. Het onderscheid is dat de Engelen zien dat die dingen uit den Heer zijn, omdat zij volgens den staat der liefde en wijsheid van die worden geschapen, als in het voorgaande artikel n. 322 is getoond, en dat de menschen het niet zien, omdat zij jaarlijks terugkeeren, en niet volgens den staat der liefde en wijsheid van hen, maar volgens de zorg van hen bestaan.

335. Hoewel gezegd wordt dat zij nutten zijn omdat zij door den mensch betrekking hebben op den Heer, kan nochtans niet worden gezegd dat de nutten zijn uit den mensch om den Heer, maar uit den Heer om den mensch, omdat alle nutten oneindig één zijn in den Heer, en geene in den mensch tenzij uit den Heer; want de mensch kan het goede niet doen uit zich maar uit den Heer; het goede is dat wat nut wordt geheeten. Het wezen der geestelijke liefde is anderen het goede doen niet om zich maar om die; oneindig meer het wezen der Goddelijke Liefde. Dit is eender met de liefde der ouders jegens de kinderen, namelijk dat zij dien vanuit liefde het goede doen, niet em zich maar om die; dit wordt handtastelijk gezien in de liefde der moeder jegens kleine kinderen. Het wordt geloofd dat de Heer, omdat Hij aangebeden, vereerd, en verheerlijkt moet worden, de aanbidding, den eeredienst, en de heerlijkheid liefheeft om zich, maar Hij heeft die dingen lief om den mensch, aangezien de mensch daardoor in den staat komt dat het Goddelijke kan

invloeiën en doórvat worden, want daardoor verwijderd de mensch het eigene, dat den invloed en de opneming verhindert; want het eigene, dat de selfliefde is, verhardt het hart en sluit het toe; dit wordt verwijderd door de erkenning dat uit hemzelf niets tenzij dan het booze geschiedt, en uit den Heer niets tenzij dan het goede; vandaar de verzachting des harten en de vernedering, vanuit welke de aanbidding en de eeredienst voortvloeit. Vanuit deze dingen volgt dat de nutten welke de Heer zich bewijst door den mensch, zijn opdat Hij vanuit de liefde kan weldoen, en omdat het de liefde van Hemzelf is, is de opneming het verkwikkelijke der Liefde van Hemzelf. Dat dus niet iemand geloove dat de Heer bij die is welke Hemzelf alleen aanbidden, maar dat Hij bij die is welke de geboden van Hemzelf doen, aldus nutten; bij dezen heeft Hij verblijf, niet echter bij die. Ook mogen de dingen gezien worden die boven, n. 47, 48, 49, over dezen zijn gezegd.

336. DAT DE BOOZE NUTTEN NIET UIT DEN HEER ZIJN GESCHAPEN; MAAR DAT ZIJ TE ZAMEN MET DE HEL ZIJN OPGEKOMEN. Alle goede dingen die in daad bestaan, worden nutten geheeten, en alle booze dingen die in daad bestaan, worden ook nutten geheeten, maar deze worden booze nutten geheeten, die echter goede nutten. Omdat nu alle goede dingen vanuit den Heer zijn, en alle booze dingen vanuit de hel, volgt dat niet andere nutten dan goede uit den Heer geschapen zijn, en dat de booze nutten vanuit de hel zijn opgekomen. Onder de nutten waarover in dit artikel in het bijzonder wordt gehandeld, worden al die dingen verstaan die op den aardbol verschijnen, zooals de dieren van elk geslacht, en de plantaardige dingen van elk geslacht; deze en die welke den mensch nut bewijzen, zijn uit den Heer, en die welke den mensch schade berokkenen zijn vanuit de hel. Eender worden onder de nutten uit den Heer al die dingen verstaan welke het redelijke van den mensch vervolmaken, en die maken dat de mensch het geestelijke uit den Heer opneemt; doch onder booze nutten worden al die dingen verstaan die het redelijke vernietigen, en maken dat de mensch niet geestelijk kan worden. Dat die dingen welke den mensch schade berokkenen nutten worden genoemd, is omdat zij den boozen van nut zijn om boos te doen, en omdat zij bevorderlijk zijn om boosaardigheden op te zuigen, aldus eveneens tot medicijnen; nut wordt gezegd in den eenen en den anderen zin, zooals liefde, als bijv. goede liefde en booze liefde; en de liefde heet nut al datgene wat uit die geschiedt.

337. Dat de goede nutten uit den Heer zijn, en dat de booze nutten uit de hel zijn, zal in deze orde worden aangetoond. I. Wat op den aardbol onder booze nutten wordt verstaan. II. Dat alle dingen die booze nutten zijn, in

de hel zijn, en die welke goede nutten zijn, in den Hemel. iii. Dat er een continue invloed is vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld. iv. Dat de invloed vanuit de hel die dingen werkt welke booze nutten zijn op de plaatsen waar die dingen zijn welke overeenstemmen. v. Dat het geestelijke laatste gescheiden van zijn hoogere, dat werkt. vi. Dat er een tweetal vormen zijn waarin de werking door invloed geschiedt, de plantaardige vorm en de animale vorm. vii. Dat de eene en de andere vorm het vermogen aanneemt van zijn geslacht voort te planten, en de middelen van voortplanting.

338. i. *Wat op den aardbol onder booze nutten wordt verstaan.* Onder booze nutten worden op den aardbol alle schadelijke dingen in het eene en het andere rijk, het dierenen het plantenrijk verstaan, en eveneens de schadelijke dingen in het delfstoffenrijk. Er is geen plaats alle schadelijke dingen in die rijken op te sommen, want dit zou namen opeenhoopen zijn, en namen opeenhoopen zonder aanwijzing van de schade die elk believelijk geslacht voortbrengt, brengt niet dat nut hetwelk dit werk ten doel heeft. Om de wetenschap zij hier volstaan met eenige te noemen. Zulke dingen in het dierenrijk zijn vergiftige slangen, schorpioenen, krokodillen, draken, oehoes, steenuilen, muizen, sprinkhanen, kikvorschen, spinnen; voorts vliegen, darren, motten, luizen, mijten, in één woord, die welke grassen, bladeren, vruchten, zaden, spijsen en dranken verteren, en schade berokkenen aan beesten en menschen. In het plantenrijk zijn het alle boosaardige, venijnige, en giftige kruiden; en eendere peulvruchtdragende planten en struiken. In het delfstoffenrijk alle vergiftigde aarden. Vanuit deze weinige dingen kan worden gezien wat onder booze nutten op den aardbol wordt verstaan; want booze nutten zijn al die dingen welke tegenovergesteld zijn aan de goede nutten, over welke in het vlak voorafgaande artikel.

339. ii. *Dat alle dingen welke booze mitten zijn, in de hel zijn, en welke goede nutten zijn, in den Hemel zijn.* Voordat gezien kan worden dat alle booze nutten die op den aardbol bestaan, niet uit den Heer zijn maar uit de hel, moet iets over den Hemel en de hel worden voorafgezonden; indien dit niet wordt geweten kunnen de booze nutten evengelijk als de goede aan den Heer worden toegeschreven, en dat zij tegelijk uit de schepping zijn, of toegeschreven aan de natuur, en het opkomen van die aan de zon van haar; uit dit tweetal dwalingen kan de mensch niet worden afgeleid tenzij hij weet dat er niets hoegenaamd in de natuurlijke wereld bestaat dat niet de oorzaak en vandaar het opkomen leidt vanuit de geestelijke wereld, en dat het goede uit den Heer is, en dat het booze uit den duivel, dat is, uit de hel is. Onder de geestelijke wereld wordt zoowel de Hemel als de hel verstaan. In den Hemel verschijnen

al die dingen die goede nutten zijn, over welke in het voorafgaande artikel; in de hel echter verschijnen al die dingen die booze nutten zijn, over welke vlak boven n. 338, waar zij opgesomd zijn, welke zijn de wilde dieren van elk geslacht, als slangen, schorpioenen, draken, krokodillen, tijgers, wolven, vossen, zwijnen, oehoes, nachtuilen, steenuilen, vleermuizen, kleine en groote muizen, kikvorschen, sprinkhanen, spinnen, en schadelijke insecten van vele geslachten; er verschijnen ook vergiften en dollekervels van elk geslacht, en wolfswortels zoowel in kruiden als in aarden; in één woord al die dingen welke schade doen en de menschen dooden; zulke dingen verschijnen in de hel naar het levende geheel zooals die op de landen en in die. Gezegd wordt dat zij daar verschijnen, maar nochtans zijn zij daar niet zooals in de landen, want zij zijn louter overeenstemmingen van de begeerten die vanuit de booze lief den van hen opwellen, en zich in zoodanige vormen ten aanschouwe van anderen vertoonen. Aangezien er zulke dingen in de hellen zijn, zijn die derhalve ook vol van afschuwelijke stanken, als lijkachtige, drekkige, urineachtige, rottige, waarmede de duivelsche geesten zich daar verlustigen zooals de dieren zich verlustigen met die dingen welken een sterke stank inis. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat eendere dingen in de natuurlijke wereld niet den oorsprong uit den Heer leiden, en dat zij niet geschapen zijn uit den aanvang, noch dat zij zijn opgekomen uit de natuur door de zon van haar, maar dat zij vanuit de hel zijn; dat zij niet uit de natuur door de zon van haar zijn, ligt handtastelijk open daarvanuit dat het geestelijke invloed in het natuurlijke, en niet omgekeerd; en dat zij niet uit den Heer zijn daarvanuit dat de hel niet is uit Hemzelf, aldus ook niet iets in de hel dat met de booze dingen van hen overeenstemt.

340. III. *Dat er een continue invloed is vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke.* Wie niet weet dat de geestelijke wereld is, en dat die onderscheiden is van de natuurlijke wereld zooals het eerdere en het latere, of zooals de oorzaak en het veroorzaakte, kan niet iets over dezen invloed weten; hetgeen de oorzaak is dat die welke over het ontstaan der plantaardige dingen en dieren hebben geschreven, niet anders konden dan dat afleiden uit de natuur; en indien uit God, dat God uit het begin de natuur de kracht had ingegeven van zulke dingen voort te brengen, zoo niet wetend dat er geen kracht de natuur is ingegeven, want die is in zich dood, en draagt niet meer tot het voortbrengen van die dingen bij dan zooals een werktuig in het werk van een ambachtsman, hetwelk om te handelen voortdurend bewogen moet worden. Het is het geestelijke, hetwelk den oorsprong leidt uit de Zon waar de Heer is, en voortschrijdt tot de laatsten der natuur, dat de vormen van de plantaardige

dingen en van de dieren voortbrengt, en de wonderbaarlijke dingen vertoont die er in het eene en het andere zijn, en die vormen volstopt met materies vanuit den aardbol, opdat die vormen vast en bestendig zijn. Omdat het nu bekend is dat er een geestelijke wereld is, en dat het geestelijke is uit de Zon waar de Heer is en die uit den Heer is, en dat hetzelfde de natuur aandrijft om te handelen, zooals het levende het doode aandrijft, voorts dat er eendere dingen in die wereld zijn als in de natuurlijke wereld, kan het worden gezien dat de plantaardige dingen en de dieren niet ergens anders vandaan dan door die wereld uit den Heer zijn ontstaan, en dat zij door die wereld voortdurend bestaan; en zoo dat er een continue invloed is vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke. Dat het aldus is, zal in het volgende artikel met meer dingen worden bevestigd. Dat de schadelijke dingen door den invloed vanuit de hel op den aardbol worden voortgebracht, is vanuit de zelfde wet van doorlating, door welke de booze dingen zelve daaruit bij de menschen invloeien; over welke wet in de ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID iets zal worden gezegd.

341. IV. *Dat de invloed vanuit de hel die dingen werkt welke booze nutten zijn, op de plaatsen waar die dingen zijn welke overeenstemmen.* The dingen welke met booze nutten, dat is, met boosaardige kruiden en schadelijke dieren, overeenstemmen, zijn lijkachtige, rottende, uitwerpselachtige en drekkige, ransige, urineachtige dingen; en daarom bestaan op de plaatsen waar deze dingen zijn, zulke kruiden en zulke diertjes die boven zijn vermeld; en in de verzengende zones grootere eendere dingen, zooals slangen, basilisken, krokodillen, schorpioenen, muizen en andere. Een ieder weet, dat moerassen, poelen, mesthoopen, rotte gronden overvol van zoodanige dingen zijn; voorts dat schadelijke gevleugelde dingen zooals wolken de atmosfeer vullen, en dat schadelijke wormen zooals legerscharen het land vullen, en de kruiden tot aan de wortels verteren. Eens bemerkte ik in mijn tuin dat in de ruimte van een el bijna al het stof in kleinste gevleugelde dingen was verkeerd, want met een stok geroerd zijnde verhieven zij zich zooals een wolk. Dat lijkachtige en verrotte dingen met die schadelijke en onnuttige diertjes samenstemmen, en dat zij gelijkslachtig zijn, ligt open uit de alleene ondervinding; hetgeen handtastelijk vanuit de oorzaak kan worden gezien, welke is dat eendere stanken en walmen in de hellen zijn, waar zulke diertjes ook verschijnen; en daarom worden die hellen daarnaar genoemd, en sommige worden lijkachtige geheeten, sommige drekkige, sommige urineachtige, enzoovoort; maar zij zijn alle bedekt opdat die dampen niet daaruit opwasemen; want als zij voor een klein weinig worden geopend, hetgeen geschiedt wanneer nieuweling

duivels binnentreden, verwekken zij braken en veroorzaken zij hoofdpijnen, en die welke tegelijk vergiftig zijn, brengen onmacht teweeg; het stof zelf daar is ook zoodanig; daarom wordt dat daar verdoemd stof geheeten. Hieruit ligt open dat daar waar zulke stanken zijn, zulke schadelijke dingen zijn, omdat zij overeenstemmen.

342. Of zulke dingen ontstaan vanuit eieren, daarheen overgedragen ofwel door de lucht, ofwel door regens, ofwel door het meegaan met de wateren, dan wel of zij ontstaan vanuit de vochtige en stinkende dingen zelf daar, zal nu van onderzoek zijn. Dat zulke schadelijke diertjes en insecten die boven zijn vermeld, vanuit daarheen aangevoerde of van de schepping aan in het land overal verborgen eieren worden ontsloten, dit begunstigt niet alle ondervinding, aangezien de wormen ontstaan in zaadjes, in de kernen van noten, in houten, in steenen, ja zelfs vanuit bladeren; voorts op kruiden en in die luizen en larven welke met die samenstemmen; voorts vanuit de vliegen die, in huizen, velden, en wouden des zomers vanuit geen eivormige materie in zulk een grooten voorraad ontstaan, eender verschijnen; die welke weiden en grasvelden wegnagen, en op sommige heete plaatsen de lucht vullen en onveilig maken, behalve die welke in vuile wateren, verzuurde wijnen, en in verpestende lucht onzichtbaar zwemmen en vliegen; deze ondervindingen geven die gelijk welke zeggen dat de stanken, walmen en dampen zelf vanuit kruiden, landen, en poelen uitgeademend eveneens de initiamenten tot zulke dingen geven. Dat zij daarna, wanneer zij ontstaan zijn, worden voortgeplant ofwel door eieren ofwel door uitstootingen, neemt de onmiddellijke ontstaningen daarvan niet weg, aangezien elk dier met zijn ingewandjes ook organen der verwekking en de middelen tot voortplanting opneemt, over welke zaak beneden n. 347. Met deze dingen stemt de niet eerder geweten ondervinding in dat eendere dingen ook in de hellen zijn.

343. Dat de bovengenoemde hellen niet slechts vergemeenschapping maar ook verbinding hebben met zoodanige dingen in de landen, kan worden geconcludeerd daarvanuit dat de hellen niet verwijderd zijn van de menschen maar dat zij rondom die zijn, ja zelfs in die welke boos zijn; aldus zijn zij aan de landen contigue; want de mensch is ten aanzien van zijn aandoeningen en begeerten, en van de denkingen daaruit, en vanuit deze en die ten aanzien van zijn daden die goede of booze nutten zijn, ofwel in het midden van de Engelen des Hemels, ofwel in het midden van de geesten der hel; en omdat zulke dingen als op de landen ook in de Hemelen en in de hellen zijn, volgt dat de invloed daaruit onmiddellijk zulke dingen voortbrengt wanneer de omstandigheden meewerken; want alle dingen die in de geestelijke wereld,

zoowel in den Hemel als in de hel verschijnen, zijn overeenstemmingen van de aandoeningen en de begeerten, want zij bestaan daar volgens die: en wanneer daarom de aandoeningen en de begeerten, die in zich geestelijk zijn, tegen gelijkslachtige of overeenstemmende dingen in de landen stooten, is het geestelijke aanwezig dat de ziel geeft, en het stoffelijke dat het lichaam geeft; elk geestelijke is ook het streven in om zich met een lichaam te bekleeden. Dat de hellen rondom den mensch zijn, en vandaar aan de landen contigue zijn, is omdat de geestelijke wereld niet in de ruimte is, maar daar is waar een overeenstemmende aandoening is.

344. Ik hoorde een tweetal presidenten van het Engelsch Gezelschap, Sir Sloan en Sir Folkes, in de geestelijke wereld tusschen elkander spreken over het ontstaan van zaden en eieren, en over de voortbrengingen vanuit die in de landen; de eerste schreef die aan de natuur toe, en dat die uit de schepping een macht en kracht is ingegeven om door middel van de warmte der zon zulke dingen voort te brengen; de tweede zeide dat die kracht continu is uit God den Schepper in de natuur; om dien twist te beslechten, verscheen aan Sir Sloan een schoone vogel, en dien werd gezegd dat hij dien zou monsteren of hij in eenig kleinste ding verschilde van een eenderen vogel op aarde; hij hield dien met de hand, monsterde hem, en zeide dat er niet een onderscheid was; want hij wilt dat die niet iets anders was dan de aandoening van een zekeren Engel, buiten dien gerepresenteerd zooals een vogel, en dat hij zou verdwijnen of ophouden met de aandoening van hem, hetgeen ook geschiedde. Sir Sloan werd vanuit deze ondervinding overtuigd dat de natuur in het geheel niets bijdraagt tot de voortbrengingen van de plantaardige dingen en dieren, maar alleen hetgeen vanuit de geestelijke wereld invloeit in de natuurlijke. Hij zeide dat indien die vogel in zijn kleinste dingen werd gevuld met overeenstemmende materies vanuit den aardbol, en aldus vervast, de vogel voort zou blijven duren zooals de vogels in de landen; en dat het eendere is met die dingen welke uit de hel zijn. Hij voegde toe zeggende dat indien hij de dingen had geweten die hij nu wist aangaande de geestelijke wereld, hij niet meer aan de natuur zou hebben toegeschreven dan hetgeen het geestelijke, hetwelk uit God is, van dienst is, om die dingen vast te maken welke continu in de natuur invloeien.

345. v. *Dat het geestelijk laatste, gescheiden van zijn hoogere, dat werkt.* In het Derde Deel is getoond dat het geestelijke uit zijn Zon tot aan de laatsten der natuur neervloeit door drie graden, en dat die graden worden geheeten de hemelsche, de geestelijke, en de natuurlijke, en dat in den mensch uit de schepping, en vandaar uit geboorte die drie graden in zijn, en dat zij geopend

worden volgens het leven van hem; en dat indien de hemelsche graad wordt geopend, die de hoogste en binnenste is, de mensch hemelsch wordt; dat indien de geestelijke grand, die de middelste is, wordt geopend, de mensch geestelijk wordt, en indien slechts de natuurlijke graad, die de laagste en buitenste is, wordt geopend, de mensch natuurlijk wordt; en dat indien hij slechts natuurlijk wordt, hij alleen die dingen liefheeft die des lichaams en der wereld zijn; en dat voor zooveel hij die liefheeft, hij voor zooveel de hemelsche en de geestelijke dingen niet liefheeft, en niet tot God schouwt, en dat hij voor zooveel boos wordt. Vanuit deze dingen ligt open dat het geestelijk laatste dat het natuurlijk geestelijke wordt geheeten, gescheiden kan worden van zijn hooger, en dat dit gescheiden wordt bij de menschen uit wie de hel is; het geestelijk laatste kan van zijn hooger niet uit zich gescheiden worden, noch bij de beesten, noch in de landen, en naar de hel schouwen tenzij alleen bij de menschen. Vanuit deze dingen volgt dat het geestelijk laatste dat van zijn hoogere gescheiden is, hoedanig die het hebben welke in de hel zijn, die booze nutten waarover boven werd gehandeld, op den aardbol werkt. Dat de schadelijke dingen op den aardbol den oorsprong leiden uit den mensch, en zoo vanuit de hel, kan bevestigd worden vanuit den staat van het land Kanaän, waarover in het Woord, dat then de zonen Israëls leefden volgens de praecepten, de landen hun opbrengst gaven, eender de kudden van kleinen grootvee; en dat toen zij tegen de praecepten leefden, de landen onvruchtbaar waren, en, zooals gezegd wordt, vervloekt; in de plaats van oogsten gaven zij dooms en distels, en dat de kudden van klein- en grootvee misdroegen, en wilde dieren binnenvielen. Het eendere kan worden afgeleid vanuit de sprinkhanen, kikvorschen, en luizen in Egypte.

346. VI. *Dat een tweetal vormen zijn waarin de werking door invloed geschiedt, de plantaardige vorm en de animale vorm.* Dat er niet tenzij dan een tweetal universeele vormen worden voortgebracht vanuit den aardbol, is bekend vanuit het tweetal rijken der natuur, die het dierenrijk en het plantenrijk worden geheeten; en dat alle dingen van één rijk vele dingen gemeen hebben; als het dierenrijk dat in de subjecten ervan zinorganen en beweegorganen zijn, voorts leden en ingewanden, welke uit hersenen, harten en longen worden geactueerd; en het plantenrijk, dat de subjecten ervan een wortel in de aarde drijven, stam, takken, bladeren, bloemen, vruchten, zaden voortbrengen. Het eene en het andere rijk, zoowel het dieren- als het plantenrijk, trekken naar de voortbrengingen in hun vormen uit den geestelijken invloed en de geestelijke werking vanuit de Zon des Hemels, waar de Heer is, hun opkomen, en niet vanuit den invloed en de werking der natuur uit de zon van haar, behalve

de vervasting van hen, als boven is gezegd. Alle dieren, de grootere en de kleinere, trekken het opkomen vanuit het geestelijke in den laatsten graad, die de natuurlijke wordt geheeten; alleen de mensch uit alle graden, die er drie zijn, en de hemelsche, de geestelijke, en de natuurlijke worden geheeten. Omdat een iedere graad van hoogte of discrete graad van zijn volmaakte tot zijn onvolmaakte afneemt zooals het licht tot de schaduw, door het continue, aldus eveneens de dieren; en daarom zijn er vanuit die volmaakte, minder volmaakte, en onvolmaakte; volmaakte dieren zijn olifanten, kameelen, paarden, muilen, ossen, schapen, geiten, en de overige die ofwel tot het grootvee ofwel tot het kleinvee behooren; de minder volmaakte zijn de vliegende; en de onvolmaakte zijn de visschen, de schaaldieren, die omdat zij de laagste van dien graad zijn, zooals in de schaduw zijn terwijl die in het licht zijn. Maar nochtans kunnen zij, omdat zij alleen leven vanuit den laatsten geestelijken graad, die de natuurlijke wordt geheeten, niet ergens anders heenschouwen dan tot het land, en tot het voedsel daar, en tot de metgezellen om de voortplanting; de ziel van die alle is natuurlijke aandoening, en appetitie. Het eendere is het met de subjecten van het plantenrijk, dat er zijn volmaakte, minder volmaakte en onvolmaakte; de volmaakte zijn de vruchtboomen, de minder volmaakte zijn de wijnstokken en de struiken, en de onvolmaakte zijn de grassers; maar de plantaardige dingen trekken vanuit het geestelijke vanuit hetwelk zij zijn, dat zij nutten zijn, en de dieren vanuit het geestelijke vanuit hetwelk zij zijn, dat zij aandoeningen en appetities zijn, als gezegd is.

347. VII. *Dat de eene en de andere vorm, als hij bestaat, de middelen der voortplanting aanneemt.* Dat er in alle voortbrengselen vanuit den aardbol, die, als gezegd is, ofwel tot het plantenrijk ofwel tot het dierenrijk behooren, eenig beeld van de schepping is, voorts eenig beeld van den mensch, en eveneens eenig beeld van het oneindige en eeuwige, is boven n. 313 tot 318 getoond; en dat het beeld van het oneindige en eeuwige opblinkt daarvanuit dat zij voortgeplant kunnen worden in het oneindige en in het eeuwige; vandaar is het dat zij alle middelen der voortplanting aannemen, de subjecten van het dierenrijk door zaden in een ei, ofwel in een baarmoeder, ofwel door uitstootingen; en de subjecten van het plantenrijk door zaden in de aarden. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat hoewel de meer onvolmaakte en de schadelijke dieren en plantaardige dingen opkomen door onmiddellijken invloed vanuit de hel, zij nochtans daarna middellijk door zaden, eieren, of een aflegger worden voortgeplant; en daarom het eene gesteld zijnde wordt het andere niet weggenomen.

348. Dat alle mitten, zoowel de goede als de booze, zijn vanuit geestelijken oorsprong, aldus uit de Zon waar de Heer is, kan worden verlicht door deze ondervinding; ik hoorde dat goede en ware dingen werden nedergelaten door de Hemelen uit den Heer tot de hellen, en dat die zelfde, opgenomen door graden tot de diepte, daar werden verkeerd in booze en valsche dingen tegenovergesteld aan de nedergelaten goede en ware dingen; de oorzaak dat het aldus geschiedde was omdat de opnemende subjecten alle dingen die invloeien verkeeren in zoodanige dingen die met hun vormen strooken, geheel en al zooals het blinkend witte licht der zon wordt verkeerd in afschuwelijke kleuren, en in zwart, in de voorwerpen welker substanties innerlijk in een zoodanigen vorm zijn dat zij het licht verstikken en uitblusschen; en dat de poelen, mesthoopen, en lijken de warmte der zon verkeeren in stanken. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat ook de booze nutten uit de geestelijke Zon zijn, maar dat de goede nutten in booze worden verkeerd in de hel. Daaruit ligt open dat de Heer niet dan goede nutten schiep en schept, maar dat de hel booze nutten voortbrengt.

349. DAT DE ZICHTBARE DINGEN IN HET GESCHAPEN HEELAL GETUIGEN DAT DE NATUUR NIETS HEEFT VOORTGEBRACHT, EN NIETS VOORTBRENGT, MAAR DAT HET GODDELIJKE VANUIT ZICH EN DOOR DE GEESTELIJKE WERELD ALLE DINGEN VOORTBRENGT. De meesten in de wereld spreken vanuit de schijnbaarheid, dat de zon door de warmte en het licht datgene voortbrengt wat wordt aanschouwd in velden, akkers, tuinen, en wouden; voorts dat de zon door haar warmte vanuit eieren wormen ontsluit, en dat zij de beesten des lands en de vogelen des hemels doet voorttellen, ja zelfs ook dat zij den mensch levendmaakt. Die welke alleen vanuit de schijnbaarheid aldus spreken, kunnen aldus spreken hoewel zij nochtans die dingen niet aan de natuur toeschrijven, want zij denken niet erover; zooals wie spreken over de zon dat zij opkomt en ondergaat, en dagen en jaren maakt, en dat zij nu in die of die hoogte is; die spreken eender vanuit de schijnbaarheid, en kunnen aldus spreken, en evenwel schrijven zij die dingen niet aan de zon toe, want zij denken niet aan de standplaats der zon en de rondkeering van den aardbol. Doch die welke zich erin bevestigen dat de zon door de warmte en het licht die dingen voortbrengt welke op den aardbol verschijnen, schrijven ten slotte alle dingen aan de natuur toe, en eveneens de schepping van het heelal, en worden naturalisten, en ten slotte atheïsten. Dezen kunnen weliswaar daarna zeggen dat God de natuur heeft geschapen en haar de macht heeft ingegeven van zulke dingen voort te brengen, maar dit zeggen zij vanuit de vrees voor het verlies van den goeden naam; doch nochtans verstaan zij onder God den

Schepper de natuur, en sommigen het binnenste ervan, en dan maken zij de Goddelijke dingen welke de Kerk leert, tot niets.

350. Te verontschuldigen zijn weliswaar eenigen dat zij zekere zichtbare dingen aan de natuur hebben toegeschreven, vanuit een tweevoudige oorzaak; *de eerste*, dat zij niet iets wisten aangaande de Zon des Hemels, waar de Heer is, en aangaande den invloed daaruit; noch iets aangaande de geestelijke wereld en den staat ervan; ja zelfs ook niet iets aangaande de aanwezigheid ervan bij den mensch; en dat zij vandaar niet anders konden denken dan dat het geestelijke een zuiverder natuurlijke zou zijn; en zoo dat de Engelen ofwel in den aether, ofwel in de sterren zouden zijn; voorts aangaande den duivel dat hij zou zijn ofwel het booze des menschen, ofwel indien hij werkelijk bestond, dat hij zou zijn ofwel in de lucht, ofwel in de diepten; voorts dat de zielen der menschen na den dood ofwel zouden zijn in het binnenste der aarde, ofwel in eenig waar of ergens tot aan den dag des gericht; en andere eendere dingen die de fantasie aanbrengt vanuit de onwetendheid van de geestelijke wereld en de Zon ervan. *De tweede* oorzaak dat zij te verontschuldigen zijn, is dat zij niet weten konden hoe het Goddelijke alle dingen zou voortbrengen die op den aardbol verschijnen, waar zoowel goede als booze dingen zijn, vreezende dat bij zich te bevestigen opdat zij niet ook de booze dingen aan God zouden toeschrijven, en niet een stoffelijke idee van God zouden opvatten, en God en de natuur één maker, en ze zoo verwarren. Dit tweetal oorzaken zijn het dat te verontschuldigen zijn wie geloofd hebben dat de natuur de zichtbare dingen voortbrengt vanuit een uit de schepping ingeënte. Maar nochtans zijn die welke zich door bevestigingen voor de natuur atheïsten hebben gemaakt, Piet te verontschuldigen, omdat zij zich voor het Goddelijke hadden kunnen bevestigen; de onwetendheid verontschuldigt weliswaar, maar neemt het bevestigde valsche niet weg, want dit valsche kleeft met het booze samen, aldus met de hel; daarom achten die zelfden die zich voor de natuur bevestigd hebben tot aan de scheiding van het Goddelijke uit die, niet iets voor zonde, omdat alle zonde tegen het Goddelijke is dat zij gescheiden en zoo verworpen hebben; en zij die niets voor zonde achten in den geest, storten zich na den dood, als zij geesten worden, aan de hel gebonden zijnde, in misdadigheden volgens de begeerten waaraan zij de teugels hebben gevierd.

351. Die welke de Goddelijke werking in de afzonderlijke dingen der natuur gelooven, kunnen zich vanuit zeer vele dingen die zij in de natuur zien, bevestigen voor het Goddelijke, evengelijk als, ja zelfs meer dan die welke zich voor de natuur bevestigen; want die welke zich voor het Goddelijke bevestigen, geven aandacht aan de wonderbaarlijke dingen die worden

ontwaard in de voortbrengingen zoowel van de plantaardige dingen als van de dieren. *In de voortbrengingen van de plantaardige dingen:* dat vanuit een in de aarde geworpen zaadje een wortel uitgaat, door den wortel een stam, en achtereenvolgens twijgen, bladeren, bloemen, vruchten, tot aan nieuwe zaden; geheel alsof het zaad de orde der opeenvolging wist of het proces waarin het zich vernieuwen moet; welke redelijke kan denken dat de zon, die zuiver vuur is, dit weet, of het haar warmte en haar licht kan ingeven dat zij zulke dingen uitwerkt; voorts dat zij de wonderbaarlijke dingen in die kan vormen, en nut bedoelen; de mensch wien het redelijke verheven is, kan, wanneer hij die dingen ziet en overweegt, niet anders denken dan dat zij zijn uit Hemzelf die oneindige wijsheid heeft, aldus uit God. Die welke het Goddelijke erkennen, zien en denken het eveneens, doch die welke niet erkennen, zien en denken het niet omdat zij niet willen; en zoo laten zij bun redelijke neder in het zinlijke, hetwelk al zijn ideeën trekt vanuit het schijnsel waarin de zinnen des lichaams zijn, en de begoochelingen van die bevestigt, zeggende: Ziet gij niet de zon door haar warmte en haar licht deze dingen werken; wat is hetgeen gij niet ziet; is het iets. Die welke zich bevestigen voor het Goddelijke, geven aandacht aan de wonderbaarlijke dingen die worden aanschouwd in *de voortbrengingen van de dieren*; ik wil hier alleen die in de eieren vermelden, dat in die het kuiken verborgen ligt in zijn zaad of inzet met al het vereischte tot aan de ontsluiting, en eveneens met alle voortschrijding na de ontsluiting totdat het een vogel of een vliegende wordt in den vorm van den verwekker; en indien hij aandacht geeft aan den vorm, dat die zoodanig is dat hij indien hij hoog denkt, niet anders kan dan in verbazing komen, als dat er in de kleinste van hen zooals in de grootste, ja zelfs in de onzichtbare zooals in de zichtbare, zinorganen zijn, welke zijn gezicht, reuk, smaak, tast, voorts beweegorganen, welke zijn de spieren, want zij vliegen en stappen, alsmede ingewanden rondom harten en longen, die geactueerd worden uit hersenen; dat de geringe insecten zich ook in zulke dingen verheugen, is bekend uit het ontleden van die, door sommigen beschreven, voornamelijk door Swammerdam in de Bijbels der natuur van hem. Wie alle dingen aan de natuur toesehrijven, die zien weliswaar zulke dingen, maar zij denken slechts dat zij zijn, en zeggen dat de natuur ze voortbrengt, en dit zeggen zij omdat zij het gemoed hebben afgekeerd van te denken over het Goddelijke; en zij die zich hebben afgekeerd van te denken over het Goddelijke, kunnen als zij de wonderbaarlijke dingen in de natuur zien, niet redelijk, te minder geestelijk denken, maar denken zinlijk en stoffelijk, en dan denken zij in de natuur vanuit de natuur, en niet boven die, eender als die doen welke in de hel zijn,

alleen met het verschil van de beesten dat zij over redelijkheid beschikken, dat is, dat zij kunnen verstaan, en zoo anders denken indien zij willen.

352. Die welke zich hebben afgekeerd van te denken over het Goddelijke, denken, wanneer zij de wonderbaarlijke dingen in de natuur zien, en daardoor zinlijk worden, niet dat het gezicht van het oog zoo grof is dat het verscheidene insectjes ziet zooals één duister iets, en dat evenwel een elk willekeurige van hen georganiseerd is om gewaar te worden en om zich te bewegen, en dat zij zoo toegerust zijn met vezels en vaten, voorts met hartjes, longpijpjes, ingewandjes en hersenen, en dat deze dingen zijn samengeweven vanuit de zuiverste dingen in de natuur, en dat die samenweefsels overeenstemmen met iets van het leven vanuit hetwelk de minste dingen van hen onderscheiden worden gedreven. Wanneer het gezicht van het oog zoo grof is dat verscheidene zoodanige dingen met ontelbare dingen in elk willekeurige aan hetzelfde zooals een duister kleine verschijnt, en evenwel die welke zinlijk zijn vanuit dat gezicht denken en oordeelen, ligt open hoe vergrofd het gemoed van hen is, en vandaar in welke donkerheid zij zijn aangaande de geestelijke dingen.

353. Ieder kan zich vanuit de zichtbare dingen in de natuur bevestigen voor het Goddelijke, indien hij wil, en eveneens bevestigt zich wie over God denkt vanuit het leven, zoo als hij de vliegende dingen des hemels ziet, dat elke believelijke soort van hen haar voedsels weet en waar zij zijn, vanuit den klank en het gezicht de metgezellen leert kennen, voorts tusschen andere welke de vrienden van hen, en welke de vijanden zijn, dat zij echtverbintenissen sluiten, het samenkomen weten, met kunst nesten bouwen, daar eieren leggen, daarop broeden, den tijd der broeding weten, die volbracht zijnde de kuikens ontsluiten, die op teederste wijze liefhebben, onder de vleugels koesteren, kosten toereiken en voeden, dit totdat zij zelfstandig zijn geworden, en eendere dingen kunnen doen, en een familie voortscheppen om hun geslacht te bestendigen. Een elk die over den Goddelijken invloed door de geestelijke wereld in de natuurlijke wil denken, kan dien in deze dingen zien; hij kan ook, indien hij wil, in zijn hart zeggen: Zulke wetenschappen kunnen in die niet invloeien vanuit de zon door de lichtstralen van haar, want de zon vanuit welke de natuur haar opkomen en wezen leidt, is zuiver vuur, en vandaar zijn de lichtstralen van haar geheel en al dood; en zoo kunnen zij besluiten dat zoodanige dingen zijn vanuit den invloed der Goddelijke Wijsheid in de laatsten der natuur.

354. Ieder kan zich vanuit de zichtbare dingen in de natuur voor het Goddelijke bevestigen als hij de wormen ziet die vanuit het verkwikkelijke van een zekeren lust trachten en smachten naar de verandering van hun aardschen staat in een

zekeren analogen staat van den hemelschen, en deswege naar plaatsen kruipen en zich zooals in een baarmoeder begeven opdat zij wedergeboren worden, en daar chrysaliden, aurelia's, rupsen, nymphen, en ten slotte vlinders worden, en dan na deze gedaanteverwisseling te hebben ondergaan, en volgens de soort met schoone vleugels te zijn bekleed, in de lucht uitvliegen zooals in hun hemel, en daar vroolijk spelen, echtverbintnissen aangaan, eieren leggen, en zich van nageslacht voorzien, en zich ondertusschen voeden met het liefelijke en zoete voedsel vanuit bloemen. Wie die zich voor het Goddelijke vanuit de zichtbare dingen der natuur bevestigt, ziet niet eenig beeld van des menschen aardschen staat in die als wormen, en een beeld van den hemelschen staat in die als vlinders; doch die welke zich voor de natuur bevestigen, zien weliswaar die dingen, maar omdat zij den hemelschen staat des menschen met den animus hebben verworpen, heeten zij die dingen louter instincten der natuur.

355. Ieder kan zich vanuit de zichtbare dingen in de natuur voor het Goddelijke bevestigen als hij aandacht geeft aan de dingen die bekend zijn over de bijen, dat zij vanuit kruiden en bloemen was weten te verzamelen, en honing op te zuigen, en cellen zooals huisjes te bouwen en die te schikken in den vorm van een stad met straten waardoor zij binnengaan en waardoor zij uitgaan; dat zij vanuit de verte de bloemen en de kruiden ruiken vanuit welke zij de wassen voor het huis, en de honingen voor het voedsel verzamelen, en dat zij met die beladen terugvliegen volgens de streek naar hun korf; aldus voorzien zij zich van voedsel en woning voor den komenden winter, alsof zij dien voorzagen en wisten; zij stellen ook over zich een heerin zooals een koningin aan vanuit wie een nageslacht wordt voortgeplant; en voor die bouwen zij als het ware een paleis boven zich, met wachters rondom; en wanneer de tijd van het baren nadert, gaat zij onder begeleiding van de wachters van eel tot eel, en legt eieren, welke de haar volgende schare rondom dichtstrijkt opdat zij niet uit de lucht beschadigd worden; daaruit gewordt hun nieuw kroost; daarna, wanneer dit tot zijn leeftijd is voortgeschreden dat zij eendere dingen kunnen doen, wordt het uit het huis gedreven; en de uitgedreven zwerm verzamelt zich eerst, en vliegt vandaar in een dichtaangesloten troep opdat de vergezelschapping niet verstrooid worde, uit om zich een woonplaats uit te vorschen; omstreeks den herfst worden ook de onnuttige darren uitgeleid, en van de vleugels beroofd opdat zij niet terugkomen en hun kosten aan welke zij niets van moeite hebben besteed, verteren, behalve meer dingen; vanuit welke dingen kan vaststaan dat die om het nut dat zij het menschelijk geslacht bewijzen, vanuit den invloed vanuit de geestelijke wereld een regeeringsvorm hebben hoedanig deze is bij de menschen in de landen, ja zelfs bij de Engelen

in de Hemelen. Wie die ongerepte rede heeft, ziet niet dat zulke dingen bij die niet zijn vanuit de natuurlijke wereld; wat heeft de zon waaruit de natuur is, gemeen met een regeering die met de hemelsche regeering wedijvert en daaraan analoog is? Vanuit deze en vanuit andere eendere dingen bij de brute dieren, bevestigt de belijder en de vereerder van de natuur zich voor de natuur, terwijl de belijder en de vereerder van God vanuit die zelfde dingen zich bevestigt voor het Goddelijke; want de geestelijke mensch ziet geestelijke dingen in die, en de natuurlijke mensch ziet natuurlijke dingen in die, aldus ieder hoedanig hij is. Wat mij aangaat, waren mij zulke dingen getuigenissen van den geestelijken invloed in het natuurlijke, of van de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, aldus uit de Goddelijke Wijsheid des Heeren. Overweeg ook of gij over eenigen regeeringsvorm, of over eenige burgerlijke wet, of over eenige zedelijke deugd, of over eenige geestelijke waarheid analytisch kunt denken tenzij het Goddelijke vanuit Zijn Wijsheid door de geestelijke wereld invloeit; wat mij betreft, ik kon het niet en ik kan het ook niet; want ik heb doorvattelijk en waarneembaar dien invloed nu in den loop van 19 jaren aanhoudend bemerkt; daarom zeg ik dit vanuit het getuigde.

356. Kan eenig natuurlijke nut ten doel hebben, en nutten in volgorden en in vormen schikken; dit kan niet dan een Wijze; en het heelal zoo ordenen en vormen kan niet dan God, die Oneindige Wijsheid heeft; wie anders of wat anders kan al die dingen voorzien en in al die dingen voorzien welke der voeding en der omhulling zijn voor de menschen, voeding vanuit de vruchten des lands en vanuit de dieren, en kleeding vanuit die zelfde dingen. Het is tusschen de wonderbaarlijke dingen dat die geringe wormen die zijde wormen worden geheeten, zoowel vrouwen als mannen, van koninginnen en koningen tot aan dienstmaagden en knechten toe, met zijde zouden kleeden en prachtig uitdossen; en dat de geringe wormen welke de bijen zijn, wassen zouden leveren voor de schijnselgevers vanuit welke tempels en paleizen in stralenden glans zijn. Deze en meer dingen zijn duidelijk uitkomende bewijzen dat de Heer uit zich door de geestelijke wereld alle dingen werkt die in de natuur bestaan.

357. Aan deze dingen moet worden toegevoegd dat mij in de geestelijke wereld die verschenen zijn welke zich voor de natuur vanuit de zichtbare dingen der wereld hebben bevestigd totdat zij atheïsten waren geworden; en dat het verstand van hen in het geestelijk licht beneden geopend verscheen, maar boven gesloten, vanuit de oorzaak omdat zij met de denking nederwaarts tot de aarde hadden geschouwd, en niet opwaarts tot den Hemel; boven het zinlijke, dat het laagste van het verstand is, verscheen zooals een sluier, bij sommigen flinkerend vanuit helsch vuur, bij sommigen donker zooals van

roet, en bij sommigen loodkleurig zooals van een lijk. Wachte zich dus ieder voor bevestigingen voor de natuur; hij bevestigte zich voor het Goddelijke; de stof ontbreekt niet.

Vijfde Deel

358. DAT UIT DEN HEER BJJ DEN MENSCH TWEE RECEPTAKELS EN HABITAKELS VAN HEMZELF GESCHAPEN EN GEVORMD ZIJN, WELKE DE WIL EN HET VERSTAND WORDEN GEHEETEN, DE WIL VOOR DE GODDELIJKE LIEFDE VAN HEMZELF, EN HET VERSTAND VOOR DE GODDELIJKE WIJSHEID VAN HEMZELF. Er is gehandeld over de Goddelijke Liefde en over de Goddelijke Wijsheid van God den Schepper, die de Heer uit het eeuwige is; en over de schepping van het heelal. Nu zal iets worden gezegd over de schepping van den mensch. Er wordt gelezen dat de mensch is geschapen in het beeld Gods volgens de eenderheid van Hemzelf, Gen. 1: 26; onder beeld Gods wordt daar verstaan de Goddelijke Wijsheid, en onder de eenderheid Gods de Goddelijke Liefde, want de wijsheid is niet iets anders dan het beeld der liefde, want de liefde vertoont zich om gezien en om gekend te worden in de wijsheid, en omdat zij daar gezien en gekend wordt, is de wijsheid het beeld van haar; de liefde is ook het Zijn des levens, en de wijsheid is het Bestaan des levens vanuit dat; de eenderheid en het beeld Gods verschijnt duidelijk bij de Engelen, want de liefde blinkt uit het innerlijke op in het aangezicht van die, en de wijsheid in de schoonheid, en de schoonheid is de vorm der liefde van die; ik heb gezien en ik heb leeren kennen.

359. De mensch kan niet een beeld Gods volgens de eenderheid van Hemzelf zijn tenzij God in dien is, en het leven van hem uit het binnenste is; dat God in den mensch is, en uit het binnenste het leven van hem is, volgt vanuit de dingen die boven, n. 4 tot 6, zijn aangetoond, dat de alleene God het leven is, en dat de menschen en de Engelen de opnemenden zijn van het leven uit Hemzelf. Ook is bekend vanuit het Woord dat God in den mensch is, en dat Hij verblijf bij dien maakt; en omdat het bekend is vanuit het Woord, is het voor predikers gewoon te zeggen dat zij zich moeten voorbereiden om God op te nemen, opdat Hij in die binnentrede, opdat Hij in de harten van hen zij, opdat zij een habitakel van Hemzelf zijn; eender spreekt de devote in gebeden; aldus sommigen openlijker over den Heiligen Geest, waarvan zij gelooven dat hij in henzelven is als zij in heiligen ijver zijn, en vanuit dien denken, spreken, en prediken. Dat de Heilige Geest de Heer is, en niet eenig God die een persoon door zich is, is in DE LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER, n. 51, 52, 53, getoond; want de Heer zegt “*In dien dag zult gij leeren kennen, dat gij in Mij, en Ik in u*”, Joh. XIV: 21. Eender hfdst. xv: 4, 5; hfdst. xvii: 23.

360. Omdat nu de Heer de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, en deze twee wezenlijk Hijzelf zijn, is het, opdat Hij in den mensch wone en den mensch het leven geve, noodig, dat Hij in den mensch receptakels en habitakels voor zich geschapen en gevormd heeft, het een voor de liefde, en het ander voor de wijsheid. Deze receptakels en habitakels bij den mensch worden de wil en het verstand geheeten, het receptakel en habitakel der liefde de wil, en het receptakel en habitakel der wijsheid het verstand. Dat deze twee des Heeren zijn bij den mensch, en dat vanuit die twee de mensch alle leven heeft, zal in de volgende dingen worden gezien.

361. Dat elk willekeurig mensch die twee, wil en verstand, heeft, en dat zij tusschen elkander zijn onderscheiden zooals de liefde en de wijsheid tusschen elkander, wordt geweten en wordt niet geweten in de wereld; het wordt geweten vanuit de gemeene doorvatting, en het wordt niet geweten vanuit de denking, en te minder vanuit deze in een beschrijving; want wie weet niet vanuit de gemeene doorvatting dat wil en verstand twee onderscheiden dingen bij den mensch zijn; want ieder doorvat het als hij het hoort, en eveneens kan hij tot een ander zeggen: Deze wil goed maar verstaat niet goed, doch deze verstaat goed maar wil niet goed; lief heb ik dien welke goed verstaat en goed wil, maar niet lief heb ik dien welke goed verstaat en boos wil. Doch wanneer die denkt over den wil en het verstand, maakt hij die niet twee en onderscheidt hij ze, maar verwart ze. De oorzaak is omdat de denking gemeenschap heeft met het gezicht des lichaams; nog minder begrijpt die dat de wil en het verstand twee onderscheiden dingen zijn, wanneer hij schrijft. De oorzaak is omdat de denking dan gemeenschap heeft met het zinlijke, dat het eigene des menschen is; vandaar is het dat sommigen goed kunnen denken en spreken maar nochtans niet goed schrijven; dit is gemeen bij het vrouwelijk geslacht. Het eendere is het met vele andere dingen. Wie weet niet vanuit gemeene doorvatting dat de mensch die goed leeft wordt gezaligd, en wie boos leeft wordt veroordeeld; voorts dat de mensch die goed leeft tusschen de Engelen komt, en daar ziet, hoort, en spreekt zooals een mensch; alsmede dat die geweten heeft welke het gerechte vanuit het gerechte doet, en het rechte vanuit het rechte. Doch indien hij uit de gemeene doorvatting terugtreedt en die dingen aan de denking voorlegt, dan weet hij niet wat het geweten is; noch dat de ziel kan zien, hooren, en spreken zooals een mensch; noch dat het goede des levens is tenzij dan aan de armen geven; en als gij die dingen vanuit de denking neerschrijft, bevestigt gij die door schijnbaarheden en begoochelingen, en door woorden van klank en van geen belang. Vandaar is het dat verscheidene ontwikkelden die veel gedacht, en meer zij die veel

geschreven hebben, de gemeene doorvatting bij zich hebben verzwakt en verduisterd, ja zelfs vernietigd; en dat de eenvoudigen klaarder zien wat het goede en ware is dan zij die zich boven die wijs gelooven. Die gemeene doorvatting is vanuit den invloed vanuit den Hemel, en valt in de denking tot aan het gezicht toe, doch de denking die uit de gemeene doorvatting is gescheiden, valt in de verbeelding, vanuit het gezicht en vanuit het eigene. Dat het aldus is zult gij ondervinden; zeg iemand die in de gemeene doorvatting is, eenig ware, en hij zal zien; zeg dat wij zijn, leven, en bewogen worden uit God en in God, en hij zal zien; zeg dat God woont in de liefde en in de wijsheid bij den mensch, en hij zal zien; zeg verder dat de wil het receptakel der liefde is, en het verstand het receptakel der wijsheid, en ontvouw het een weinig, en hij zal zien; zeg dat God is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en hij zal zien; ondervraag wat het geweten is, en hij zal het zeggen; doch zeg de zelfde dingen eenig ontwikkelde die niet vanuit de gemeene doorvatting heeft gedacht, maar vanuitbeginselen of vanuit ideeën opgevat door het gezicht vanuit de wereld; hij zal niet zien. Overweeg daarna wie wijzer is.

362. DAT DE WIL EN HET VERSTAND, DIE DE RECEPTAKELS DER LIEFDE EN DER WIJSHEID ZIJN, IN DE HERSENEN ZIJN IN HET GANSCHEN EN IN ELK BELIEVELIJK DEEL ERVAN, EN DAARUIT IN HET LICHAAM IN HET GANSCHEN EN IN ELK BELIEVELIJK DEEL ERVAN. Deze dingen moeten worden aangetoond in deze orde: I. Dat de liefde en de wijsheid, en vandaar de wil en het verstand, het leven zelf des menschen maken. II. Dat het leven des menschen in zijn beginselen in de hersenen is, en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam. III. Dat hoedanig het leven in de beginselen is, zoodanig het is in het gansche en in elk believelijk deel. IV. Dat het leven door die beginselen vanuit elk believelijk deel in het gansche is, en vanuit het gansche in elk believelijk deel. V. Hoedanig de liefde is, zoodanig is de wijsheid, en zoodanig is vandaar de mensch.

363. I. *Dat de liefde en de wijsheid, en vandaar de wil en het verstand, het leven zelf des menschen maken.* Nauwelijks iemand weet wat het leven is; wanneer iemand over dat denkt, schijnt het alsof het een zeker vluchtige is, waarvan er niet een idee is; dit schijnt omdat het niet wordt geweten dat de alleene God het leven is, en dat het leven van Hemzelf de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is. Daaruit ligt open dat niet iets anders het leven is bij den mensch, en dat in den graad waarin hij het opneemt, bij dien het leven is. Het is bekend dat uit de zon de warmte en het licht voortgaat, en dat alle dingen van het heelal opnemende dingen zijn, en dat zij in den graad waarin zij opnemen, warm worden en lichten; aldus eveneens uit de Zon waar de Heer is, uit wien

de voortgaande warmte de Liefde is, en het voortgaande licht de Wijsheid is, als in het TWEEDE DEEL is getoond. Vanuit deze twee dus, die voortgaan uit den Heer als Zon, is het leven. Dat de liefde en wijsheid uit den Heer het leven is, kan ook vaststaan daarvanuit dat de mensch zooals de liefde van dien terugtreedt, verlamt, en zooals de wijsheid terugtreedt, verstompt, en indien zij geheel en al zouden terugtreden, uitgebluscht zou worden. Er zijn verscheidene dingen van de liefde die met andere namen zijn bedeed, omdat zij afleidingen zijn, zooals aandoeningen, lusten, appetities, en de wellusten en verkwikkelijkheden ervan; en er zijn verscheidene dingen van de wijsheid, zooals doorvatting, reflectie, herinnering, denking, gespannen aandacht op een ding; en er zijn verscheidene dingen van de eene en de andere, zoowel van de liefde als van de wijsheid, als instemming, conclusie, en bepaling tot daad, behalve andere. Al die dingen zijn weliswaar van de eene en de andere, maar zij worden benoemd naar het meer overwegende en naderbij gelegene. Vanuit die twee worden ten laatste de gewaarwordingen afgeleid, die zijn van het gezicht, van het gehoor, van den reuk, van den smaak, en van den tast, met de verkwikkelijke en liefelijke dingen ervan. Vanuit de schijnbaarheid is het dat het oog ziet, maar het verstand ziet door het oog; en daarom wordt ook zien gezegd van het verstand; een schijnbaarheid is het, dat het oor hoort, maar het verstand hoort door het oor; en daarom ook wordt hooren gezegd van de aandacht en de toelustering die des verstands is; een schijnbaarheid is het dat de neusvleugels ruiken en dat de tong proeft, maar het verstand vanuit zijn doorvatting ruikt, en eveneens proeft het, en daarom wordt ook van de doorvatting ruiken en proeven gezegd, enzoovoort. De bronnen van al deze en die dingen zijn de liefde en de wijsheid; vanuit hetwelk kan vaststaan dat deze twee des menschen leven maken.

364. Dat het verstand het receptakel der wijsheid is, ziet ieder, doch dat de wil het receptakel der liefde is, zien weinigen; de oorzaak is omdat de wil nets handelt vanuit zich, maar handelt door het verstand; voorts omdat de liefde des wils, wanneer zij overgaat in de wijsheid des verstands, eerst heengaat in de aandoening, en zoo overgaat; en de aandoening wordt niet doorvat tenzij door eenig wellustige van denken, spreken, en doen, waarop niet wordt gelet; dat het evenwel daaruit is, ligt open daarvanuit dat ieder wil wat hij liefheeft, en dat hij niet wil wat hij niet liefheeft.

365. II. *Dat het leven des menschen in de beginselen in de hersenen is, en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam;* in de beginselen is in zijn eersten, en in de uit beginselen geleide dingen is in de voortgebrachte en gevormde dingen uit eersten; en onder het leven in de beginselen wordt de wil en het verstand

verstaan. Het is dit tweetal dingen die in de hersenen in hun beginselen zijn, en in het lichaam in hun uit beginselen geleide dingen. Dat de beginselen of de eersten des levens in de hersenen zijn, staat vast 1. vanuit den zin zelf, dat de mensch als hij het gemoed inspant en denkt, doorvat dat hij in het cerebrum denkt; hij trekt als het ware het gezicht des oogs in, en houdt het voorhoofd gespannen, en hij doorvat dat van binnen de bespiegeling is, het meest binnen het voorhoofd, en iets hooger. 2. Vanuit de vorming van den mensch in de baarmoeder; dat het cerebrum of het hoofd het eerste is, en dat dat lang daarna grooter is dan het lichaam. 3. Dat het hoofd boven is en het lichaam beneden, en het volgens de orde is dat de hoogere dingen handelen in de lagere, en niet omgekeerd. 4. Dat wanneer het cerebrum is gekrenkt ofwel in de baarmoeder, ofwel vanuit een wond, ofwel vanuit ziekte, ofwel vanuit overspanning, de denking wordt verzwakt en somtijds het gemoed ijlt. 5. Dat alle uitwendige zinnen des lichaams, welke zijn gezicht, gehoor, reuk, smaak, te zamen met den universeelen zin die de tast is, voorts ook de spraak, in het voorste deel van het hoofd zijn dat het aangezicht wordt geheeten, en onmiddellijk door vezels met de hersenen gemeenschap hebben en daaruit hun sensitief en actief leven trekken. 6. Vandaar is het dat de aandoeningen, die der liefde zijn, in een zekere afbeelding verschijnen in het aangezicht, en dat de denkingen, die der wijsheid zijn, in een zeker licht in de oogen verschijnen. 7. Vanuit het ontleden wordt het ook geweten dat alle vezels vanuit de hersenen door den nek in het lichaam afklimmen en niet welke ook vanuit het lichaam door den nek in de hersenen opklimmen; en waar de vezels in haar beginselen en eersten zijn, daar is het leven in zijn beginselen en eersten; wie bestaat het te ontkennen dat de oorsprong des levens daar is waar de oorsprong der vezels is. 8. leg iemand die in de gemeene doorvatting is, waar de denking is of waar gij denkt, en hij zal antwoorden dat het is in het hoofd; doch zeg iemand die den zetel der ziel heeft aangewezen ofwel in een zekere klier, ofwel in het hart, ofwel elders, waar de aandoening en de denking daaruit in haar eerste is, of zij niet in het cerebrum is, en hij zal antwoorden van neen, ofwel dat hij het niet weet; de oorzaak van deze onwetendheid kunt gij zien boven n. 361.

366. III. *Dat hoedanig het leven in de beginselen is, het zoodanig is in het gansche en in elk believelijk deel ervan.* Opdat dit worde doorvat, zal worden gezegd waar die beginselen in de hersenen zijn, en hoe zij worden afgeleid. Waar die beginselen in de hersenen zijn, ligt open vanuit de anatomie; vanuit deze is het bekend dat er een tweetal hersenen zijn, en dat die worden voortgezet uit het hoof d in de ruggegraat; en dat die bestaan vanuit een tweetal substanties,

die de corticale substantie en de mergachtige substantie worden geheeten; en dat de corticale substantie bestaat vanuit ontelbare klieren als het ware, en de mergachtige substantie vanuit ontelbare vezels als het ware. Omdat nu die klieren de hoofden der vezeltjes zijn, zijn zij ook de beginselen van die; want de vezels zetten vanuit die in, en gaan van daaruit voort, en bundelen zich achtereenvolgens in zenuwen semen, en samengebundeld of zenuwen geworden klimmen zij of tot de zinorganen in het aangezicht. en tot de beweegorganen in het lichaam, en vormen die; raadpleeg eenig ervarene in de anatomische wetenschap, en gij zult bevestigd worden. Die corticale of klierachtige substantie maakt den opstal van het cerebrum, voorts den opstal van de gestreepte lichamen vanuit welke het verlengde merg is, en maakt het midden van het cerebellum, en ook het midden van het ruggemerg; de mergachtige of vezelachtige substantie echter zet waar dan ook in en gaat van daaruit voort; en vanuit deze zijn de zenuwen, vanuit welke alle dingen des lichaams zijn; dat het zoo is leert de autopsie. Wie deze dingen weten ofwel vanuit de anatomische wetenschap, ofwel vanuit de bevestiging vanuit die welke in die wetenschap zijn, kunnen zien dat de beginselen des levens niet van elders zijn dan waar de beginpunten der vezels zijn, en dat de vezels niet vanuit zich maar vanuit die kunnen voortgaan. Die beginselen of beginpunten, welke als klieren verschijnen, zijn bijna ontelbaar; de veelheid van die kan vergeleken worden met de veelheid der sterren in het heelal, en de veelheid der vezeltjes vanuit die kan vergeleken worden met de veelheid der stralen welke uitgaan vanuit de sterren en de warmte en het licht van die in de landen dragen. De veelheid dier klieren kan ook worden vergeleken met de veelheid der engelljke gezelschappen in de Hemelen, die ook talloos zijn, en in een eendere orde, als mij gezegd is; en de veelheid der vezeltjes welke vanuit die klieren uitgaan, kan worden vergeleken met de geestelijke ware en goede dingen welke eender zooals stralen daarvandaannedervloeien. Vandaar is het dat de mensch is zooals een heelal, en zooals een Hemel in kleinsten vorm, als boven hier en daar is gezegd en getoond. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat hoedanig het leven in de beginselen is, het zoodanig is in de uit beginselen geleide dingen, of hoedanig het leven is in zijn eersten in de hersenen, het zoodanig is in de vanuit die in het lichaam opgekomen dingen.

367. *iv. Dat het leven door die beginselen vanuit elk believelijk deel in het gansche is, en vanuit het gansche in elk believelijk deel,* is omdat het gansche, hetwelk het cerebrum en tegelijk het lichaam is, naar den oorsprong niet bestaat tenzij vanuit vezels die voortgaan vanuit haar beginselen in de hersenen; de oorsprong is nergens anders vandaan, als openligt vanuit die dingen welke vlak

boven n. 366 zijn getoond; vandaar is het gansche vanuit elk believelijk deel. Dat ook het leven door die beginselen vanuit het gansche in elk believelijk deel is, is omdat het gansche aan elk believelijk deel zijn taak en zijn vereischte toedient, en daardoor maakt dat het een deel in het gansche zij; in één woord, het gansche bestaat vanuit de deelen, en de deelen blijven bestaan vanuit het gansche. Dat er een zoodanige wederkeerige gemeenschap is, en door die een verbinding, ligt open uit vele dingen in het lichaam. Want het is daar het eendere zooals in een burgerij, een republiek, of een koninkrijk, namelijk dat het gemeene bestaat vanuit de menschen die de deelen zijn, en dat de deelen of de menschen blijven bestaan vanuit het gemeene. Het eendere is het met elk ding dat in eenigen vorm is; het meest in den mensch.

368. v. *Hoedanig de liefde is, zoodanig is de wijsheid, en vandaar is zoodanig de mensch;* want hoedanig de liefde en de wijsheid is, zoodanig is de wil en het verstand, want de wil is het receptakel der liefde, en het verstand is het receptakel der wijsheid, als boven is getoond; en deze twee maken den mensch en het hoedanige van hem. De liefde is veelvoudig, en zoo veelvoudig dat de verschillende dingen van haar eindeloos zijn, als kan vaststaan vanuit het menschelijk geslaecht in de landen en in de Hemelen; er is niet één mensch en één Engel den ander aldus eender dat geen onderscheid is; het is de liefde die onderscheidt, want ieder is zijn liefde; gemeend wordt dat de wijsheid onderscheidt, maar de wijsheid is vanuit de liefde; zij is de vorm van haar; want de liefde is het zijn des levens, en de wijsheid is het bestaan des levens vanuit dat zijn. In de wereld wordt geloofd dat het verstand den mensch maakt, maar dit wordt geloofd omdat het verstand verheven kan worden in het licht des Hemels, als boven is getoond, en de mensch aldus zooals wijs verschijnen; maar nochtans schijnt datgene van het verstand wat overklimt, dit is, wat niet der liefde is, dat het des menschen is, aldus dat de mensch zoodanig is, maar het is een schijnbaarheid; want datgene van het verstand wat overklimt, is weliswaar der liefde van weten en wijs zijn, maar het is niet tegelijk der liefde van aanplooiën aan het leven van hetgeen het weet en waarin het wijs is; en daarom treedt hetzelfde in de wereld mettertijd ofwel terug, ofwel het verblijft buiten de dingen van het geheugen in de grenzen als afval; weswege het na den dood wordt gescheiden, en niet meer achterblijft dan wat met de eigen liefde van den geest samenstemt. Omdat de liefde het leven des menschen maakt, en zoo den mensch zelf, zijn derhalve alle gezelschappen des Hemels en alle Engelen in de gezelschappen geordend volgens de aandoeningen die der liefde zijn, en geen gezelschap en in een gezelschap geen Engel volgens iets van het verstand gescheiden van de liefde van hem; eender in de hellen

en de gezelschappen van die, maar volgens de aan de hemelsche liefden tegenovergestelde liefden. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat hoedanig de liefde is zoodanig de wijsheid is, en dat vandaar zoodanig de mensch is.

369. Het wordt weliswaar erkend dat de mensch zoodanig is hoedanig de regeerende liefde van hem is, maar slechts zoodanig naar gemoed en animus, niet echter naar het lichaam, dus niet gansch zoodanig; loch vanuit meer ondervinding in de geestelijke wereld is het mid bekend gemaakt dat de mensch van hoofd tot hiel, of van de eersten in het hoofd tot de laastten in het lichaam zoodanig is hoedanig de liefde van hem is; want allen in die wereld zijn de vormen hunner liefde, de Engelen de vormen der hemelsche liefde, en de duivels de vormen der hellsche liefde; dezen zijn misvormd van aangezicht en lichaam, die echter welgevormd zoowel van aangezicht als lichaam; en als de liefde van die wordt bestreden, worden de aangezichten van die veranderd, en indien zij veel wordt bestreden, worden zij naar het gansche afgezonderd; dit is eigenaardig in die wereld; aldus geschiedt omdat het lichaam van hen één maakt met het gemoed van die. De oorzaak ligt open vanuit bovengezegde dingen, dat alle dingen des lichaams uit beginselen geleide dingen zijn, dat is, samengeweven door vezels vanuit beginselen, die de receptakels van de liefde en wijsheid zijn; en wanneer de beginselen zoodanig zijn kunnen de uit beginselen geleide dingen niet andere zijn; en daarom, waarheen de beginselen heengaan, volgen de uit beginselen geleide dingen; zij kunnen niet worden gescheiden. Vandaar is het dat wie zijn gemoed verheft tot den Heer, die gansch tot den Heer verheven is; en dat wie het gemoed tot de hel nederwerpt, die gansch daarheen nedergeworpen is; en daarom komt de gansche mensch volgens de liefde van het leven van hem ofwel in den Hemel ofwel in de hel. Het is vanuit de engellijke wijsheid dat des menschen gemoed mensch is omdat God is Mensch; en dat het lichaam het uitwendige des gemoeds is, dat gewaarwordt en handelt; en dat zij aldus eon zijn, en niet twee.

370. Het moet worden opgemerkt dat de vormen zelf der leden, organen, en ingewanden van den mensch ten aanzien van het samenweefsel zelf, zijn vanuit de vezels, die moeten opkomen vanuit haar beginselen in de hersenen, maar dat zij worden vervast door substanties en materies hoedanig zij in de landen zijn, en vanuit de landen in de lucht en den aether, hetgeen geschiedt door middel van het bloed; en daarom, opdat alle dingen des lichaams in hun vorming blijven bestaan, en zoo in hun functies aanblijven, moet de mensch worden gevoed met stoffelijke spijs, en bij voortduur weder ongerept worden gemaakt.

371. DAT ER EEN OVEREENSTEMMING IS VAN DEN WIL MET HET HART, EN VAN HET VERSTAND MET DE LONG. Dit moet in deze reeks worden aangetoond. I. Dat alle dingen des gemoeds betrekking hebben op den wil en op het verstand, en alle dingen des lichaams op het hart en op de long. II. Dat er een overeenstemming is van den wil en van het verstand met het hart en de long, en vandaar een overeenstemming van alle dingen des gemoeds met alle dingen des lichaams. III. Dat de wil overeenstemt met het hart. IV. Dat het verstand overeenstemt met de long. V. Dat door die overeenstemming vele arcane aangaande den wil en het verstand, aldus ook aangaande de liefde en de wijsheid ontdekt kunnen worden. VI. Dat het gemoed des menschen de geest van hem is, en dat de geest de mensch is, en dat het lichaam het uitwendige is door hetwelk het gemoed of de geest gewaarwordt en handelt in zijn wereld. VII. Dat de verbinding van den geest des menschen met het lichaam is door de overeenstemming van den wil en het verstand van hem met het hart en de long van hem, en de ontbinding door de niet overeenstemming.

372. I. *Dat alle dingen des gemoeds betrekking hebben op den wil en op het verstand, en alle dingen des lichaams op het hart en op de long.* Onder het gemoed wordt niet iets anders verstaan dan de wil en het verstand, welke in hun samenvatting alle dingen zijn die den mensch aandoen en die de mensch denkt, aldus alle dingen die der aandoening en der denking des menschen zijn; de dingen die den mensch aandoen zijn van den wil van hem, en de dingen die de mensch denkt, zijn van het verstand van hem. Dat alle dingen van des menschen denking van het verstand van hem zijn, wordt geweten, aangezien de mensch denkt vanuit het verstand; doch dat alle dingen van des menschen aandoening van den wil van hem zijn, wordt niet aldus geweten. Dat het niet aldus wordt geweten is om deze oorzaak wijl de mensch wanneer hij denkt, niet let op de aandoening, maar alleen op de dingen die hij denkt; zooals hij, wanneer hij een spreker hoort, niet let op den klank maar op de spraak zelve, terwijl toch de aandoening zich eender in de denking gedraagt zooals de klank in de spraak; en daarom wordt vanuit den klank van den sprekende de aandoening van hem gekend, en vanuit de spraak de denking van hem. Dat de aandoening des wils is, is omdat alle aandoening der liefde is, en het receptakel van de liefde is de wil, als boven is getoond. Wie niet weet dat de aandoening des wils is, verwacht de aandoening met het verstand, want hij zegt dat zij één is met de denking, doch nochtans zijn zij niet één, maar handelen als één. Dat zij worden verward, ligt open uit de gemeene spraak, dat gezegd wordt: dit denk ik te doen, dat is, dit wil ik doen. Dat zij echter twee zijn, ligt open ook uit de gemeene spraak, dat gezegd wordt: over deze

zaak wil ik denken; en wanneer hij daarover denkt, is de aandoening van den wil de denking van het verstand in, zooals de klank de spraak inis, als gezegd is. Dat alle dingen des lichaams betrekking hebben op het hart en de long, is bekend; maar dat er een overeenstemming is van het hart en de long met den wil en het verstand, is niet bekend; en daarom zal over deze zaak in de volgende dingen worden gehandeld.

373. Aangezien de wil en het verstand de receptakels zijn van de liefde en de wijsheid, zijn derhalve die twee organische vormen of vormen vanuit de zuiverste substanties georganiseerd; want opdat zij receptakels zijn, moeten zij zoodanig zijn; het maakt niets uit dat de organisatie van die niet voor het oog openligt; zij is binnen het gezicht ervan, ook het door den mikroskoop verhoogde; binnen het gezicht zijn ook de kleinste insecten waarin ook zinzetels en beweegzetels zijn, want zij worden gewaar, en zij schrijden voort en vliegen; dat die ook hersenen, harten, longpijpjes, ingewanden hebben, is door scherpzinnigen vanuit het ontleden van die door den mikroskoop ontdekt; wanneer de insectjes zelve niet openliggen voor het gezicht, en nog minder de ingewandjes vanuit welke [zij bestaan], en het niet wordt ontkend dat die dingen zijn georganiseerd tot aan de afzonderlijke dingen toe in die, hoe kan het dan gezegd worden dat het tweetal receptakels van de liefde en de wijsheid, die de wil en het verstand worden geheeten, niet organische vormen zijn; hoe kan de liefde en de wijsheid, die het leven uit den Heer zijn, handelen in een niet subject, of in iets dat niet substantieel bestaat; hoe kan anders de denking inkleven, en iemand vanuit niet inklevende denking spreken; is niet het cerebrum, waar de denking bestaat, vol, en een elk willekeurig ding daar georganiseerd; de organische vormen zelve daar verschijnen ook voor het bloote oog, en duidelijk komen in de corticale substantie de receptakels van den wil en van het verstand uit in hun beginselen waar zij zooals kleine klieren worden aanschouwd, over welke zaak boven worde gezien n. 366. Denk, ik bid u, niet vanuit een voorstelling van het ledige over deze dingen; het ledige is niets, en in niets geschiedt niets, en vanuit niets bestaat niets; over de idee van het ledige worde gezien boven n. 82.

374. II. *Dat er een overeenstemming is van den wil en van het verstand met het hart en de long, en vandaar een overeenstemming van alle dingen des gemoeds met alle dingen des lichaams;* dit is nieuw omdat het tot nog toe niet bekend is vanuit deze oorzaak omdat niet bekend was wat het geestelijke is, en wat het verschil ervan met het natuurlijke, en vandaar niet bekend wat overeenstemming is; want er is een overeenstemming van de geestelijke dingen met de natuurlijke, en door die een verbinding ervan. Gezegd wordt dat het tot nog toe niet

bekend was wat het geestelijke is en wat de overeenstemming ervan met het natuurlijke, en vandaar wat overeenstemming is, maar nochtans kon elk der beide bekend zijn; wie weet niet, dat de aandoening en de denking geestelijk zijn, en vandaar dat alle dingen van de aandoening en van de denking geestelijke dingen zijn. Wie weet niet, dat de handeling en de spraak natuurlijk zijn, en vandaar dat alle dingen die der handeling en der spraak zijn, natuurlijke dingen zijn; wie weet niet, dat de aandoening en de denking, die geestelijk zijn, maken dat de mensch handelt en spreekt; wie kan vandaar niet weten wat overeenstemming is van de geestelijke met de natuurlijke dingen; maakt niet de denking dat de tong spreekt, en de aandoening te zamen met de denking dat het lichaam handelt. Er zijn twee onderscheiden dingen: ik kan denken en niet spreken, en ik kan willen en niet handelen; en het wordt geweten dat het lichaam niet denkt en niet wil, maar dat de denking valt in de spraak, en de wil in de handeling. Blinkt ook de aandoening niet op vanuit het aangezicht en vertoont daar haar toonbeeld; dit weet ieder; is niet de aandoening in zich beschouwd geestelijk, en zijn niet de veranderingen van het aangezicht, die ook de gelaatsuitdrukkingen worden geheeten, natuurlijk; wie zou daaruit niet kunnen besluiten dat er een overeenstemming is, en vandaar dat een overeenstemming is van alle dingen des gemoeds met alle dingen des lichaams; en omdat alle dingen des gemoeds betrekking hebben op de aandoening en de denking, of, wat hetzelfde is, op den wil en op het verstand, en alle dingen des lichaams op het hart en op de long, dat een overeenstemming is van den wil met het hart, en van het verstand met de long? De oorzaak dat zulke dingen niet bekend waren ofschoon zij bekend hadden kunnen zijn, is omdat de mensch zoo uitwendig is geworden dat hij niets tenzij dan het natuurlijke wilde erkennen; dit was het verkwikkelijke van de liefde van hem, en was vandaar het verkwikkelijke van het verstand van hem; en daarom was de denking te verheffen boven het natuurlijke tot eenig van het natuurlijke gescheiden geestelijke, onverkwikkelijk voor hem; derhalve kon hij vanuit zijn natuurlijke liefde en het verkwikkelijke ervan niet anders denken dan dat het geestelijke een zuiverder natuurlijke was, en dat overeenstemming iets invloeiende door het continue was; ja zelfs kan de louter natuurlijke mensch niet iets denken dat van het natuurlijke gescheiden is; dit is voor dien een niets. De oorzaak dat die dingen niet gezien en vandaar tot nog toe niet bekend waren, is eveneens dat zij alle dingen der religie, die geestelijke dingen worden geheeten, verwijderd hebben vanuit den aanblik des menschen door het dogmatische in den ganschen Christelijken kring dat de theologische dingen, die de geestelijke dingen zijn, welke de concilies en

zekere voorgangers hebben geconcludeerd, blind geloofd moeten worden, omdat zij, als zij zeggen, het verstand overklimmen. Vandaar meenden sommigen dat het geestelijke is zooals een vogel die boven de lucht in den aether vliegt, waarheen het oog met het gezicht niet reikt, terwijl het toch is zooals een paradijsche vogel die nabij het oog vliegt en met zijn schoone vleugels de pupil daarvan raakt en gezien wil worden; onder het gezicht des oogs wordt het verstandelijk gezicht verstaan.

375. De overeenstemming van den wil en van het verstand met het hart en met de long kan niet naakt bevestigd worden, dat is, alleen door redelijke dingen, maar het kan dit door de uitwerkingen; dit is het eendere zooals het is met de oorzaken der dingen; deze kunnen weliswaar redelijk worden gezien, maar niet klaar tenzij door de uitwerkingen, want de oorzaken zijn in die, en geven zich door die te zien. Het gemoed bevestigt zich ook niet eerder aangaande de oorzaken. De uitwerkingen dezer overeenstemming zullen in de volgende dingen worden behandeld. Maar opdat niet iemand aangaande deze overeenstemming glijde in ideeën die vanuit hypothesen over de ziel zijn opgevat, doorleze men eerst die dingen welke in het voorgaande artikel zijn getoond, als die in n. 363, 364: *Dat de liefde en de wijsheid, en vandaar de wil en het verstand, het leven zelf des menschen maken*, n. 365. *Dat het leven des menschen in de beginselen is in de hersenen, en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam*, n. 366. *Dat hoedanig het leven in de beginselen is, het zoodanig is in het gansche en in elk believelijk deel*, 367; *dat het leven door die beginselen vanuit elk believelijk deel in het gansche is, en vanuit het gansche in elk believelijk deel*, n. 368. *Dat hoedanig de liefde is, zoodanig de wijsheid is, en zoodanig vandaar de mensch is.*

376. Het is geoorloofd hier ter wille van de bevestiging een representatie aan te voeren van de overeenstemming van den wil en van het verstand met het hart en met de long, gezien in den Hemel bij de Engelen; die vormden door een wonderbaarlijke en met geen woorden uit te drukken vloeijing in draaiingen iets gelijk als een hart en gelijk als een long met alle innerlijke samengeweven dingen welke in die zijn, en toen volgden zij den vloed des Hemels; want de Hemel streeft samen in zulke vormen vanuit den invloed der liefde en wijsheid uit den Heer; en zoo representeerden zij de verbinding van het hart en van de long, en tegelijk toen de overeenstemming van die met de liefde des wils en met de wijsheid des verstands; deze overeenstemming en vereeniging heetten zij het hemelsch huwelijk, zeggende, dat het eendere is in het gansche lichaam, en in de afzonderlijke leden, organen, en ingewanden ervan met die dingen welke daar zijn van hart en long; en waar hart en long

niet handelt, en een elk willekeurig op zijn beurten, daar kan niet eenige beweging van leven gegeven worden uit eenig willijk beginsel, noch eenige zin des levens uit eenig verstandelijk beginsel.

377. Aangezien in de nu volgende dingen gehandeld wordt over de overeenstemming van het hart en de long met den wil en het verstand, en op deze de overeenstemming van alle dingen des lichaams is gegrondvest, die de leden, de organen der zinnen, en de ingewanden des ganschen lichaams worden geheeten, en aangezien de overeenstemming van de natuurlijke met de geestelijke dingen tot dusver onbekend is geweest, en nochtans breedvoerig is getoond in twee werken, waarvan het een handelt over DEN HEMEL EN DE HEL, en het andere over den geestelijken zin des Woords in Genesis en in Exodus, die de HEMELSCHEN VERBORGENHEDEN worden geheeten, zou ik hier willen aanwijzen wat in dit tweetal werken over de overeenstemming is geschreven en getoond. In het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, *over de overeenstemming van alle dingen des Hemels met alle dingen des menschen*, n. 87 tot 102. *Over de overeenstemming van alle dingen des Hemels met alle dingen van den aardbol*, n. 103 tot 115. In het werk over den geestelijken zin des Woords in Genesis en Exodus, die de HEMELSCHEN VERBORGENHEDEN worden geheeten, *Over de overeenstemming van het aangezicht en de gelaatsuitdrukkingen ervan met de aandoeningen des gemoeds*, n. 1568, 2988, 2989, 3631, 4796, 4797, 4800, 5165, 5168, 5695, 9306. *Over de overeenstemming van het lichaam naar de gebaren en handelingen ervan met de verstandelijke en de willijke dingen*, n. 2988, 3632, 4215. *Over de overeenstemming van de zinnen in het gemeen*, n. 4318 tot 4330. *Over de overeenstemming van de oogen en van het gezicht ervan*, n. 4403 tot 4420. *Over de overeenstemming van de neusvleugels en van den reuk*, n. 4624 tot 4634. *Over de overeenstemming van de ooren en van het gehoor*, n. 4652 tot 4634. *Over de overeenstemming van de tong en van den smaak*, n. 4791 tot 4805. *Over de overeenstemming van de handen, armen, schouders, en voeten*, n. 4931 tot 4953. *Over de overeenstemming van de lendenen en de leden der verwekking*, n. 5050 tot 5062. *Over de overeenstemming van de innerlijke ingewanden des lichaams, in het bijzonder van maag, thymusklier, chijlblaasje en chijlbuizen, darmscheil*, n. 5171 tot 5180, 5181. *Over de overeenstemming van de milt*, n. 9698. *Over de overeenstemming van het buikvlies, de nieren en de blaas*, n. 5377 tot 5396. *Over de overeenstemming van de lever, voorts van de lever-, gal-, en alvleeschklierbuis*, n. 5183 tot 5185. *Over de overeenstemming van de darmen*, n. 5392 tot 5395, 5379. *Over de overeenstemming van de beenderen*, n. 5560 tot 5564. *Over de overeenstemming van de huid*, n. 5552 tot 5573. *Over de overeenstemming van den Hemel met den mensch*, n. 911, 1900, 1982, 2996,

2998, 3624 tot 3649, 3741 tot 3745, 3884, 4051, 4279, 4423, 4524, 4525, 6013, 6057, 9279, 9632. *Dat alle dingen die in de natuurlijke wereld en in de drie rijken ervan zijn, overeenstemmen met alle dingen die in de geestelijke wereld verschijnen*, n. 1632, 1881, 2758, 2990 tot 2993, 2997 tot 3003, 3213 tot 3227, 3483, 3624 tot 3649, 4044, 4053, 4116, 4366, 4939, 5116, 5377, 5428, 5477, 8211, 9280. *Dat alle dingen die in de Hemelen verschijnen, overeenstemmingen zijn*, n. 1521, 1532, 1619 tot 1625, 1807, 1808, 1971, 1974, 1977, 1980, 1981, 2299, 2601, 3213 tot 3226, 3349, 3350, 3475, 3485, 3748, 9481, 9570, 9576, 9577. *Over de overeenstemming van den zin der letter des Woords en den geestelijken zin ervan is daar gehandeld waar dan ook, over welke ook gezien wonde in de LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DE GEWIJDE SCHRIFT*, n. 5 tot 26, 27 tot 69.

378. III. *Dat de wil overeenstemt met het hart* kan niet aldus klaar afzonderlijk vaststaan, zooals vanuit den in de uitwerkingen gemonsterden wil, als boven is gezegd; afzonderlijk kan het vaststaan daarvanuit dat alle aandoeningen, die der liefde zijn, veranderingen over het hart brengen naar de trillingen ervan, als openligt uit den pols der slagaderen, die synchronisch met het hart handelen; de veranderingen en de trillingen ervan volgens de aandoeningen der liefde zijn talloos; die welke door den vinger worden waargenomen zijn slechts dat het langzaam of sneller klopt, hoog of laag, week of hard, evenmatig of onevenmatig, enzoovoort; aldus anders in blijdschap dan in droefenis, anders in de kalmte van den animus dan in driftigheid, anders in onverschrokkenheid dan in vrees, anders in heete ziekten dan in koude, enzoovoort. Aangezien de bewegingen van het hart, die samentrekking en uitzetting worden geheeten, volgens de aandoeningen der liefde van wien ook, aldus veranderd en gevarieerd worden, hebben derhalve verscheidenen vanuit de ouden, en vanuit die eenigen van heden ten dage de aandoeningen aan het hart toegeschreven, en eveneens de woonplaats van die daar gesteld; daarvanuit kwam het in het gemeen gesprek te zeggen een grootmoedig en een vreesachtig hart, een blij en een treurig hart, een week en een hard hart, een groot en een klein hart, een ongerept en een gebroken hart, een vleezen en een steenen hart; dik, week, zachtaardig van harte, hart geven om te doen, één hart geven, een nieuw hart geven, in het hart wegleggen, met het hart opnemen, het klimt niet op het hart, zich met het hart bevestigen, een hartsvriend; vandaar wordt gezegd concordia, discordia, vecordia, en eendere dingen meer die der liefde en der aandoeningen ervan zijn. Eender spreekt het Woord, vanuit deze oorzaak omdat het Woord door overeenstemmingen is samengeschreven. Of gij zegt liefde of wil, het is hetzelfde, aangezien het receptakel der liefde de wil is, als boven is gezegd.

379. Dat er in den mensch, en in elk willekeurig dier een vitale warmte is, is bekend, maar vanwaar de oorsprong ervan is, is niet bekend; een ieder spreekt daarover vanuit onderstelling; en daarom hebben zij die niet iets omtrent de overeenstemming van de natuurlijke met de geestelijke dingen wisten, de oorsprong ervan toegeschreven aan de warmte der zon, sommigen aan de werkzaamheid der deelen, sommigen aan het leven zelf; maar omdat zij niet wisten wat het leven is, bleven zij erbij staan alleen dat te zeggen. Wie echter weet dat er een overeenstemming is van de liefde en van de aandoeningen ervan met het hart en met de afleidingen ervan, kan weten dat de liefde de oorsprong der vitale warmte is; want de liefde gaat voort uit de geestelijke Zon, waar de Heer is, als warmte, en wordt ook uit de Engelen waargenomen als warmte; deze geestelijke warmte, die in haar wezen de liefde is, is het die door overeenstemming invloet in het hart en in het bloed ervan, en het warmte ingeeft, en het tegelijk levend maakt. Dat de mensch volgens zijn liefde en den graad van haar warm wordt en als het ware vuur vat, en dat hij volgens de afneming ervan verstijft en koud wordt, is bekend, want het wordt waargenomen en gezien, waargenomen vanuit de warmte van het gansche lichaam, en gezien vanuit het roode van het aangezicht; en omgekeerd wordt de uitblussching ervan waargenomen vanuit de koude van het lichaam, en gezien vanuit de bleekheid van het aangezicht. Omdat de liefde het leven des menschen is, is derhalve het hart het eerste en het laatste van het leven van hem; en omdat de liefde het leven des menschen is, en de ziel zijn leven handelt in het lichaam door het bloed, wordt het bloed in het Woord derhalve de ziel geheeten, Genes. ix: 4, Levit. xvii: 14. Wat onder de ziel in verschillenden zin wordt verstaan, zal in de volgende dingen worden gezegd.

380. Dat het bloed rood is gekleurd, is ook vanuit de overeenstemming van het hart en van het bloed met de liefde en met de aandoeningen ervan; want in de geestelijke wereld zijn kleuren van elk geslacht; de roode en de witte kleur zijn de fundamenteele kleuren van die, en de overige trekken vanuit die en vanuit de tegenovergestelde van die, welke het duister vurige en het zwarte zijn, haar verscheidenheden; de roode kleur stemt daar overeen met de liefde, en de witte kleur stemt overeen met de wijsheid. Dat de roode kleur overeenstemt met de liefde, is omdat zij vanuit het vuur der Zon daar den oorsprong leidt; en dat de witte kleur overeenstemt met de wijsheid, is omdat zij uit het licht der Zon daar den oorsprong leidt; en omdat er een overeenstemming is van de liefde met het hart, kan vandaar het bloed niet anders dan rood zijn, en zijn oorsprong aanwijzen. Vandaar is het dat in de Hemelen waar de liefde tot den Heer regeert, het licht vlamig is, en de

Engelen daar bekleed zijn met purperen kleederen, en in de Hemelen waar de wijsheid regeert, het licht blinkend wit is, en de Engelen daar bekleed zijn met kleederen van wit fijn lijnwaad.

381. De Hemelen zijn in twee rijken onderscheiden waarvan het een het hemelsche, het ander het geestelijke wordt geheeten; in het hemelsch rijk regeert de liefde in den Heer, en in het geestelijk rijk regeert de wijsheid vanuit die liefde; dat rijk waar de liefde regeert, wordt het hartgebied des hemels geheeten en dat rijk waar de wijsheid regeert, wordt het tongengebied des Hemels geheeten. Men moet weten dat de algeheele engellijke Hemel in zijn samenvatting één Mensch weergeeft en ten aanschouwe van den Heer zooals één Mensch verschijnt; en daarom maakt het hart ervan het eene rijk, en de long ervan maakt het andere; want er is een harts- en een longbeweging in het gemeen in den ganschen Hemel, en vandaar in het bijzonder in elken willekeurigen Engel; en de gemeene harts- en longbeweging is uit den alleenen Heer, omdat uit Hemzelf alleen de liefde en de wijsheid is; want in de Zon waar de Heer is en die uit den Heer is, zijn die twee bewegingen, en daaruit in den engellijken Hemel en in het heelal; dat het aldus is, abstraheer de ruimten en denk de Alomtegenwoordigheid, en gij zult bevestigd worden. Dat de Hemelen zijn onderscheiden in twee rijken, het hemelsche en het geestelijke, worde gezien in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, n. 26, 27, 28; en dat de algeheele engellijke Hemel in samenvatting één Mensch weergeeft, n. 59 tot 87 daar.

382. *iv. Dat het verstand overeenstemt met de long;* dit volgt vanuit de dingen die gezegd zijn over de overeenstemming van den wil met het hart; want er zijn twee dingen die regeeren in den geestelijken mensch of in het gemoed, de wil en het verstand; en er zijn twee dingen die regeeren in den natuurlijken mensch of in het lichaam, het hart en de long; en er is een overeenstemming van alle dingen des gemoeds met alle dingen des lichaams, als boven is gezegd; daaruit volgt dat als de wil overeenstemt met het hart, het verstand overeenstemt met de long. Ieder kan ook bij zich bemerken dat het verstand met de long overeenstemt, zoowel vanuit zijn denking als vanuit zijn spraak. *Vanuit de denking;* niet kan wie ook denken tenzij de longadem samenloopt en samenstemt; en daarom, wanneer hij stil denkt, ademt hij stil, indien hij hoog denkt, ademt hij hoog; hij trekt de long in en laat haar los, hij drukt haar samen en verheft haar volgens de denking, aldus volgens den invloed der aandoening vanuit de liefde, zacht, gehaast, gretig, mild, ingespannen; ja, indien hij geheel en al den adem inhoudt, kan hij niet denken, tenzij in zijn geest vanuit de ademhaling ervan, wat niet handtastelijk wordt bemerkt.

Vanuit de spraak; want er vloeit vanuit den mond niet het minste van een woord uit zonder de bijstand verleende hulp der long, want het geluid dat in woorden wordt gearticuleerd, ontstaat geheel vanuit de long door de luchtpijp en de strotklep; en daarom wordt de spraak volgens de opblazing van dien blaasbalg en de opening van de doorgang ervan verhoogd tot aan den schreeuw toe, en volgens de samentrekking verminderd, en indien de doorgang wordt gestremd, houdt de spraak met de denking op.

383. Aangezien het verstand met de long overeenstemt, en vandaar de denking met de ademhaling der long, wordt derhalve door de ziel en den geest in het Woord het verstand aangeduid; als dat *gij zult den Heer uwen God liefhebben vanuit uw gansche hart en vanuit uwe gansche ziel*, Matth. xxii: 37. *Dat God zal geven een nieuw hart en een nieuwen geest*, Ezech. xxxvi: 26, Psalm li: 12, 13; dat hart beteekent de liefde des wils, is boven getoond; vandaar wordt door ziel en geest de wijsheid des verstands aangeduid. Dat onder den Geest Gods, die ook de Heilige Geest wordt geheeten, de Goddelijke Wijsheid wordt verstaan, en vandaar de Goddelijke Waarheid, door welke den mensch verlichting gewordt, worde gezien in de LEER DES NIEUWEN JERUZALEMS OVER DEN HEER, n. 50, 51. Vandaar is het dat *de Heer in de discipelen blies, en zeide: Ontvang den Heiligen Geest*, Joh. xx: 22. Vandaar wordt ook gezegd dat *Jehovah God in de neusvleugels van Adam inblies de ziel der levens, en hij gemaakt werd tot eene levende ziel*, Gen. ii: 7; en dat Hij zeide tot den profeet: *“Profeteer over den geest, en zeg tot den wind: Uit de vier winden kom, o geest, en blaas in deze gedooden in, opdat zij leven”* Ezech. xxxvii: 9; eender elders; vandaar is het dat de Heer wordt genoemd *Geest der Neusvleugels*, en ook *Adem des Levens*. Omdat de ademhaling door de neusvleugels doorgaat, wordt derhalve door die de doorvatting aangeduid; en van een inzichtsvolle wordt gezegd dat hij van scherp en neusvleugel is, en van een niet inzichtsvolle dat hij van botten neusvleugel is. Daarvanuit is het ook dat geest en wind in de Hebreeuwsche taal, en in sommige andere talen één woord zijn; want het woord geest trekt zijn oorsprong uit de bezieling; en daarom wordt ook wanneer de mensch sterft gezegd dat hij de ziel uitlaat. Daarvanuit is het ook dat de mensch gelooft dat de geest wind of iets van lucht is, hoedanig de adem is die uit de long is uitgeademd; eender de ziel. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat onder God liefhebben met het gansche hart en de gansche ziel, wordt verstaan met alle liefde en al het verstand; en dat onder een nieuw hart en een nieuwen geest geven wordt verstaan een nieuwen wil en een nieuw verstand geven. Omdat geest beteekent verstand, wordt derhalve van Bezaleël gezegd dat *hij vervuld was met den geest van wijsheid, van inzicht, en*

van wetenschap, Exod. xxxi: 3; en van Joschua, *dat hij vervuld was met den geest van wijsheid*. Deut. xxxiv: 9; en Nebuchadnezar van Daniël *dat een uitnemende geest, van wetenschap, van inzicht, en van wijsheid in hem was*. Dan. v: 11, 12, 14; en bij Jesaja: “*De dwalenden van geest zullen inzicht weten*”, xxix: 24. Eender in vele andere plaatsen.

384. Aangezien alle dingen des gemoeds betrekking hebben op den wil en het verstand, en alle dingen des lichaams op het hart en de long, zijn er derhalve in het hoofd twee stel hersenen, en die tusschen elkander onderscheiden zooals de wil en het verstand het tusschen elkander zijn; het cerebellum is voornamelijk voor den wil, en het cerebrum voornamelijk voor het verstand; eender zijn het hart en de long in het lichaam onderscheiden van de overige dingen daar; zij worden onderscheiden door het middelrif en rondom bedekt door een eigen omhulsel dat het borstvlies wordt geheeten, en zij maken datgene van het lichaam wat de borst wordt geheeten. In de overige dingen van het lichaam, die leden, organen, ingewanden worden geheeten, zijn die twee verbonden; en daarom zijn zij ook paren, zooals bijvoorbeeld de armen en de handen, de lenden en de voeten, de oogen, de neusvleugels; in het lichaam de nieren, de pisleiders, de teelballen; en de ingewanden die niet paren zijn, zijn in rechter en linker verdeeld, bovendien het cerebrum zelf in twee halfbollen, het hart zelf in twee kamers, en de long zelve in twee kwabben; en het rechter ervan heeft betrekking op het goede van het ware, en het linker op het ware van het goede, of, wat hetzelfde is, het rechter heeft betrekking op het goede der liefde vanuit hetwelk het ware der wijsheid is, en het linker op het ware der wijsheid vanuit het goede der liefde; en omdat de verbinding van het goede en het ware wederkeerig is, en door die verbinding zooals één wordt, handelen derhalve ook die paren in den mensch samen en verbonden in de functies, bewegingen, en zinnen.

385. v. *Dat door die overeenstemming vele arcana aangaande den wil en het verstand, aldus ook aangaande de liefde en de wijsheid ontdekt kunnen worden.* In de wereld wordt het nauwelijks gekend wat de wil en wat de liefde is, aangezien de mensch niet kan liefhebben en vanuit de liefde willen vanuit zich derwijze als hij kan verstaan en denken zooals vanuit zich; eender zooals hij niet het hart kan drijven om zich te bewegen uit zich derwijze als hij de long kan drijven om te ademen uit zich. Omdat het nu in de wereld nauwelijks wordt gekend wat de wil en de liefde is, en het evenwel wordt gekend wat het hart en de long is, want deze twee komen voor oogen uit en kunnen worden gemonsterd, en zijn eveneens door de anatomici gemonsterd en beschreven, doch de wil en het verstand komen niet voor oogen uit, en kunnen niet

worden gemonsterd, kunnen derhalve, wanneer geweten wordt dat zij overeenstemmen en door de overeenstemming één handelen, verscheidene arcana aangaande den wil en het verstand worden ontdekt, welke anders niet ontdekt kunnen worden; als bijv. aangaande de verbinding van den wil met het verstand, en aangaande de wederkeerige van het verstand met den wil; of aangaande de verbinding van de liefde met de wijsheid, en aangaande de wederkeerige van de wijsheid met de liefde, voorts aangaande de afleiding van de liefde in de aandoeningen, en aangaande de vergezelschappingen der aandoeningen, en aangaande den invloed van die in de doorvattingen en de denkingen, tenslotte volgens de overeenstemming in de daden en in de zinnen des lichaams. Deze en meer arcana kunnen zoowel ontdekt als aangetoond worden vanuit de verbinding van het hart en de long, en vanuit den invloed van het bloed vanuit het hart in de long, en wederkeerig vanuit de long in het hart, en daaruit door de slagaderen in alle leden, organen, en ingewanden des lichaams.

386 VI. *Dat het gemoed des menschen de geest van hem is, en dat de geest de mensch is, en dat het lichaam het uitwendige is door hetwelk het gemoed of de geest gewaarwordt en handelt in zijn wereld.* Dat het gemoed des menschen de geest van hem is, en dat de geest de mensch is, dit kan bezwaarlijk met het geloof worden opgenomen door die welke gedacht hebben dat de geest een wind is, en dat de ziel zooals een aetherische is hoedanig het is van de uit de long uitgeblazen adem, want zij zeggen: Hoe kan de geest de mensch zijn wanneer hij geest is, en hoe kan de ziel de mensch zijn wanneer zij ziel is; eender aangaande God, omdat Hij Geest wordt geheeten. Deze idee aangaande den geest en aangaande de ziel trokken zij daarvanuit dat geest en wind in eenige talen één woord zijn; voorts daarvanuit dat wanneer de mensch sterft, er wordt gezegd dat hij den geest of de ziel uitlaat; en dat het leven terugkeert wanneer de geest of de ziel der long bij verstikten of bezwijmden terugkomt; en omdat zij dan niet iets anders dan wind en lucht bemerken, oordeelen zij vanuit het oog en den zin des lichaams, dat de geest en de ziel des menschen na den dood niet mensch is. Vanuit dit lichamelijk oordeel over den geest en de ziel zijn verschillende hypothesen opgekomen, en vanuit die is het geloof ontsproten dat de mensch niet mensch wordt dan ten dage des Laatste Gerichts, en dat hij ondertusschen ergens vertoeft en de hereeniging afwacht, volgens de dingen die in de VOORTZETTING AANGAANDE HET LAATSTE GERICHT, n. 32 tot 38, zijn gezegd. Aangezien des menschen gemoed de geest van hem is, worden derhalve de Engelen, die ook geesten zijn, gemoederen geheeten.

387. Dat het gemoed des menschen de geest van hem is, en dat de geest de mensch is, is omdat onder het gemoed alle dingen van den wil en van het verstand des menschen worden verstaan, en deze zijn in de beginselen in de hersenen en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam; aldus zijn zij alle dingen van den mensch naar de vormen ervan; en omdat het aldus is, drijft derhalve het gemoed, dat is, de wil en het verstand, het lichaam en al de dingen ervan naar zijn wenk; handelt niet het lichaam al wat hetgemoed denkt en wil; spitst niet het gemoed het oor om te hooren, en spant het het oog niet in om te zien, beweegt niet het gemoed tong en lippen om te spreken, drijft het niet handen en vingers om te doen al wat het belieft, en de voeten om te wandelen waarheen het wil; is het lichaam zoo wel iets anders dan gehoorzaamheid aan zijn gemoed; kan het lichaam zoodanig zijn als niet het gemoed in zijn uit beginselen geleide dingen in het lichaam is; is het strookend met de rede te denken dat het lichaam vanuit gehoorzaamheid doet omdat het gemoed het aldus wil; zoo zouden zij twee zijn, het een boven en het ander beneden, en het een zal gebieden en het andere zal luisteren; omdat dit niet met eenige rede strookt, volgt, dat het leven des menschen is in de beginselen in de hersenen, en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam; volgens die dingen welke boven n. 365 zijn gezegd; voorts dat hoedanig het leven is in de beginselen, zoodanig het is in het gansche en in elk believelijk deel, n. 366; en dat het leven door die beginselen is vanuit elk believelijk deel in het gansche, en vanuit het gansche in elk believelijk deel, n. 367. Dat alle dingen des gemoeds betrekking hebben op den wil en op het verstand, en dat de wil en het verstand de receptakels zijn van de liefde en wijsheid uit den Heer, en dat deze twee het leven des menschen maken, is in de voorafgaande dingen getoond.

388. Vanuit de nu gezegde dingen kan worden gezien dat het gemoed des menschen de mensch zelf is; want het eerste weefsel van den menschelijken vorm, of de menschelijke vorm zelf met alle dingen en de afzonderlijke dingen ervan is vanuit de beginselen, vanuit de hersenen door de zenuwen voortgezet, volgens die dingen welke ook boven zijn aangetoond. Het is deze vorm waarin de mensch na den dood komt, en die dan geest en Engel wordt geheeten, en die in alle volmaaktheid mensch is, maar geestelijk; de stoffelijke vorm, die toegevoegd en daarover aangebracht is in de wereld, is niet de menschelijke vorm vanuit zich, maar is vanuit die dingen, daaraan toegevoegd en daarover aangebracht, opdat de mensch nutten kan doen in de natuurlijke wereld, en eveneens eenig vast samenhoudende van de geestelijke dingen met zich voeren vanuit de zuiverdere substanties der wereld, en zoo

het leven voortzetten en doen voortduren. Het is vanuit de engellijke wijsheid dat het gemoed des menschen niet alleen in het gemeene maar ook in elk bijzondere in een voortdurend streven naar den menschelijken vorm is, omdat God is Mensch.

389. Opdat de mensch mensch zij, kan niet eenig deel ontbreken, niet in het hoofd noch in het lichaam, dat in den volmaakten mensch bestaat, want er is daar niet iets dat niet in dien vorm binnentreedt en dien maakt; want het is de vorm der liefde en der wijsheid, welke in zich beschouwd Goddelijk is; alle bepalingen der liefde en der wijsheid zijn in die dingen welke oneindig zijn in God Mensch, maar eindig in het beeld van Hemzelf, dat de mensch, de Engel, en de geest is; indien eenig deel ontbrak dat in den mensch bestaat, zou iets van bepaling uit de liefde en de wijsheid dat met zich overeenstemt, ontbreken, waardoor de Heer uit eersten in laatsten bij den mensch zou kunnen zijn en vanuit Zijn Goddelijke Liefde door Zijn Goddelijke Wijsheid voorzien in de nutten in de geschapen wereld.

390. VII. *Dat de verbinding van den geest des menschen met het lichaam is door de overeenstemming van de wil en het verstand van hem met het hart en de long van hem, en de ontbinding door de niet overeenstemming.* Aangezien het tot nu toe onbekend was dat het gemoed des menschen, waaronder de wil en het verstand wordt verstaan, de geest van hem is, en dat de geest de mensch is, en het onbekend was dat de geest des menschen evengelijk een pols en een ademhaling heeft zooals het lichaam, kon het niet geweten worden dat de pols en de ademhaling van den geest in den mensch invloeiën in den pols en de ademhaling van het lichaam van hem, en die voortbrengen. Wanneer derhalve des menschen geest zich in een pols en een ademhaling verheugt evengelijk als het lichaam, volgt dat er een eendere overeenstemming is van den pols en de ademhaling van des menschen geest met den pols en de ademhaling van het lichaam van hem, want het gemoed is, als gezegd is, de geest van hem; en daarom geschiedt er, wanneer de overeenstemming van dat tweetal bewegingen ophoudt, een scheiding, welke de dood is. De scheiding of dood geschiedt wanneer het lichaam vanuit onverschillig welke ziekte of welk voorval in dien staat komt dat het niet één kan handelen met zijn geest; want zoo vergaat de overeenstemming, en met de overeenstemming de verbinding; niet wanneer de alleene ademhaling, maar wanneer de pols van het hart ophoudt; want zoolang het hart wordt bewogen, zoolang blijft de liefde met haar vitale warmte achter, en houdt het leven in stand, als openligt uit bezwijmingen en uit verstikkingen, voorts uit den levensstaat van het embryo in de baarmoeder. In één woord, het leven van des menschen

lichaam hangt af van de overeenstemming. van den pols en de ademhaling van hem met den pols en de ademhaling van den geest van hem; en wanneer die overeenstemming ophoudt, houdt het leven des lichaams op, en de geest van hem gaat heen, en zet zijn leven voort in de geestelijke wereld, hetwelk zoo eender is aan het leven van hem in de natuurlijke wereld, dat hij niet weet dat hij overleden is. De meesten zijn na twee dagen vanuit het lichaam in de geestelijke wereld; want na twee dagen heb ik met eenigen gesproken.

391. Dat de geest zich evengelijk in een pols en een ademhaling verheugt als de mensch der wereld in het lichaam, kan nergens anders vandaan bevestigd worden dan uit de geesten en Engelen zelve, wanneer de gelegenheid gegeven wordt om met die te spreken; deze gelegenheid is mij gegeven; en daarom zeiden zij, over deze zaak ondervraagd zijnde, dat zij evengelijk menschen zijn zooals de menschen in de wereld, en dat zij zich evengelijk verheugen in een lichaam, maar een geestelijk, en dat zij evengelijk den pols van het hart in de borst gewaarworden, en van de slagaderen op de palm zooals die welke menschen zijn in de natuurlijke wereld; hierover heb ik verscheidenen ondervraagd en zij zeiden het eender. Dat des menschen geest in het lichaam van hem ademhaalt, is mij vanuit eigen ondervinding te weten gegeven. Eens werd aan Engelen de gelegenheid gegeven mijn ademhaling te leiden, en die naar believen te verminderen en ten slotte terug te trekken, totdat de alleene ademhaling van mijn geest achterbleef, welke ik toen met den zin doorvatte; dat het eendere met mij geschied is terwijl het gegeven werd den staat der stervenden te weten, worde gezien in het werk over DEN HEMEL EN DE HEL, n. 449. Eenige malen werd ik ook in de alleene ademhaling van mijn geest teruggebracht, welke ik toen als eendrachtig met de gemeene ademhaling des Hemels met den zin doorvatte; vele malen was ik ook in een eenderen staat met de Engelen, en eveneens tot die in den Hemel verheven, en dan in den geest buiten het lichaam, en sprak met die met een ademhaling eender als in de wereld. Vanuit deze en andere levende bewijsstukken lag voor mij open niet slechts dat des menschen geest ademhaalt in het lichaam, maar ook nadat hij het lichaam heeft verlaten; en dat de ademhaling van den geest zoo stil is dat zij niet wordt doorvat uit den mensch, en dat zij invloeit in de manifeste ademhaling van het lichaam, nauwelijks anders dan zooals de oorzaak in de uitwerking, en de denking in de long, en door de long in de spraak. Vanuit deze dingen ligt eveneens open dat de verbinding van den geest en het lichaam bij den mensch is door de overeenstemming van de hart- en longbeweging van de eene en het andere.

392. Dat die twee bewegingen, die van hart en long, bestaan en voortduren, is omdat de algeheele engellijke Hemel zoowel in het gemeene als in het bijzondere in dat tweetal bewegingen des levens is; dat de algeheele engellijke Hemel in die is, is omdat de Heer vanuit de Zon, waar Hijzelf is, en die uit Hemzelf is, die ingiet; want die Zon drijft die twee bewegingen aan uit den Heer; en omdat alle dingen des Hemels en der wereld van den Heer door die Zon in zulk een nexus vanuit den vorm afhangen, zooals een samengeschakeld werk van het eerste tot de laatsten, en omdat het leven der liefde en der wijsheid uit Hemzelf is, en alle krachten des heelals uit het leven zijn, zoo ligt open dat de oorsprong nergens anders vandaan is. Dat de variëring van die is volgens de opneming van de liefde en wijsheid, volgt.

393. Over de overeenstemming van die bewegingen zal in de volgende dingen meer worden gezegd, als hoedanig die overeenstemming is bij die welke met den Hemel ademen, en hoedanig bij die welke met de hel ademen; voorts hoedanig bij die welke met den Hemel spreken en met de hel denken, aldus hoedanig bij de huichelaars, vleiers, veinzaards, en anderen.

394. DAT VANUIT DE OVEREENSTEMMING VAN HET HART MET DEN WIL EN VAN HET VERSTAND MET DE LONG ALLE DINGEN GEWETEN KUNNEN WORDEN DIE AANGAANDE DEN WIL EN HET VERSTAND, OF AANGAANDE DE LIEFDE EN DE WIJSHEID, ALDUS DIE AANGAANDE DE ZIEL DES MENSCHEN GEWETEN KUNNEN WORDEN. In den ontwikkelden kring hebben velen gezweet in de navorsching omtrent de ziel; maar omdat zij niets wisten aangaande de geestelijke wereld, en over den staat des menschen na den dood, konden zij niet anders dan hypothesen opstellen, niet aangaande de ziel hoedanig zij is, maar aangaande de werking van haar in het lichaam. Aangaande de ziel hoedanig zij is, konden zij niet een andere idee hebben dan zooals aangaande een zeker zuiverste in den aether, en aangaande het samenhoudende ervan dan zooals aangaande den aether; aangaande dit durfden zij evenwel niet dan weinige dingen ruchtbaar te maken opdat zij niet iets natuurlijks aan de ziel zouden toekennen, wetende dat de ziel geestelijk is. Omdat zij nu aldus de ziel opvatten, en het aan die evenwel bekend was dat de ziel in het lichaam werkt en alle dingen ervan voortbrengt die op den zin en op de beweging ervan betrekking hebben, zweetten zij derhalve, als gezegd is, in de navorsching over de werking van de ziel in het lichaam, welke sommigen zeiden te geschieden door invloed, en sommigen door harmonie; maar omdat zoo niet iets werd ontdekt waarin het gemoed dat zien wil of het aldus is, rust kan vinden, is het mij derhalve gegeven met de Engelen te spreken, en door de wijsheid van die over deze zaak verlicht te worden, vanuit

welke dit is dat de ziel des menschen, die na den dood leeft, de geest van hem is; en dat die in volmaakten vorm een mensch is; en dat de ziel van dezen de wil en het verstand is; en dat de ziel van deze liefde en wijsheid uit den Heer is; en dat deze twee het zijn die het leven des menschen maken, hetwelk uit den alleenen Heer is; en dat de Heer om de opneming van Hemzelf uit den mensch maakt dat het leven verschijnt alsof het des menschen is; maar opdat niet de mensch het leven aan zich toekenne als het zijne, en zich aldus aan de opneming van Hemzelf onttrekke, de Heer ook heeft geleerd dat het al der liefde, hetwelk het goede wordt geheeten, en het al der wijsheid, hetwelk het ware wordt geheeten, uit Hemzelf is, en niets ervan uit den mensch; en dat, omdat die twee het leven zijn, het al des levens, hetwelk het leven is, uit Hemzelf is.

395. Aangezien de ziel ten aanzien van het zijn zelf van haar, liefde en wijsheid is, en deze twee uit den Heer bij den mensch zijn, zijn derhalve bij den mensch twee receptakels geschapen, die ook de habitakels des Heeren bij den mensch zijn, het een voor de liefde, en het andere voor de wijsheid; dat, hetwelk voor de liefde is, wordt de wil geheeten, en het andere, dat voor de wijsheid is, wordt het verstand geheeten; omdat nu de Liefde en de Wijsheid in den Heer onderscheiden één zijn, gezien worde boven n. 17 tot 22, en de Goddelijke Liefde is der Goddelijke Wijsheid van Hemzelf, en de Goddelijke Wijsheid is der Goddelijke Liefde van Hemzelf, n. 34 tot 39, en die eender voortgaan uit God Mensch, dat is, den Heer, zijn derhalve in den mensch die twee receptakels en habitakels, welke de wil en het verstand worden geheeten, uit den Heer aldus geschapen dat zij onderscheiden twee zijn, maar nochtans als één maken in elke werking en in elke gewaarwording, want niet kan de wil en het verstand in die gescheiden worden. Opdat echter de mensch receptakel en habitakel kan worden, is, vanuit de noodzakelijkheid van het doel, gemaakt dat het verstand des menschen boven de eigen liefde van hem verheven kan worden in een zeker licht van wijsheid in de liefde van welke hij niet is, en door dit zien en worden geleerd hoe hij moet leven opdat hij ook in die liefde kome, en zoo de gezegendheid in het eeuwige zal genieten. Omdat nu de mensch het vermogen van het verstand boven zijn eigen liefde te verheffen heeft misbruikt, heeft hij derhalve dat bij zich verwoest wat het receptakel en habitakel des Heeren had kunnen zijn, dat is, der liefde en wijsheid uit den Heer, door den wil het habitakel der zelfen wereldliefde te maken, en het verstand het habitakel der bevestigingen van die liefden. Dit is de oorsprong, dat dat tweetal habitakels, de wil en het verstand, de habitakels der helsche

liefde zijn geworden, en door de bevestigingen voor die, de habitakels der helsche denking, welke zij in de hel voor wijsheid houden.

396. Dat de zelfliefde en de wereldliefde helsche liefden zijn, en dat de mensch in die heeft kunnen komen en zoo den wil en het verstand bij zich vernietigen, heeft deze oorzaak dat de zelfliefde en de wereldliefde vanuit de schepping hemelsch zijn; want zij zijn de liefden van den natuurlijken mensch, van dienst zijnde voor de geestelijke liefden, zooals de fundamenten van dienst zijn voor de huizen, want de mensch wil vanuit de zelf- en wereldliefde zijn lichaam goed; hij wil gevoed worden, gekleed, wonen, voor zijn huis zorg dragen, naar ambten dingen ter oorzake van het nut, ja zelfs geëerd worden volgens de waardigheid van de zaak die hij bedient om de gehoorzaamheid, en eveneens vanuit de verkwikkelijke dingen derwereld verlustigd en opgefrischt worden; maar al deze dingen om het doel, hetwelk het nut moet zijn; want door die dingen is hij in den staat den Heer te dienen, en den naaste te dienen; doch wanneer de liefde van den Heer dienen en van den naaste dienen er geene is, en er de liefde is van zichzelf dienen vanuit de wereld alleen, dan wordt die liefde van hemelsch helsch, want zij maakt dat de mensch zijn gemoed en zijn animus onderdompelt in zijn eigene, dat in zich geheel boos is.

397. Opdat nu de mensch niet door het verstand in den Hemel zij, zooals hij kan, en door den wil in de hel, en opdat hij niet zoo een verdeeld gemoed hebbe, wordt derhalve na den dood alles van het verstand wat boven de eigen liefde van hem is, verwijderd; vanwaar het geschiedt dat de wil en het verstand bij allen ten slotte één handelen; bij die welke in den Hemel zijn heeft de wil het goede lief en denkt het verstand het ware, bij die echter welke in de hel zijn, heeft de wil het booze lief en denkt het verstand het valsche. Eender doet de mensch in de wereld, wanneer hij vanuit zijn geest denkt, hetgeen geschiedt wanneer hij alleen is, hoewel velen anders denken wanneer zij in het lichaam zijn, hetgeen geschiedt wanneer zij niet alleen zijn; dat zij dan anders denken is omdat zij hun verstand verheffen boven de eigen liefde van hun wil of hun geest. Deze dingen zijn gezegd opdat geweten worde dat de wil en het verstand twee onderscheiden dingen zijn, en dat zij evenwel geschapen zijn opdat zij één handelen, en dat zij aangedreven worden om één te handelen, indien niet eerder dan toch na den dood.

398. Omdat het nu de liefde en de wijsheid, en vandaar de wil en het verstand zijn die de ziel worden geheeten, en in de volgende dingen gezegd moet worden hoe de ziel handelt in het lichaam, en al de dingen ervan werkt, en dit geweten kan worden vanuit de overeenstemming van het hart met den wil, en van de long met het verstand, zijn derhalve door die overeenstemming

deze dingen ontdekt die volgen: i. Dat de liefde of de wil het leven zelf des menschen is. ii. Dat de liefde of de wil aanhoudend naar den menschelijken vorm dringt, en naar alle dingen die des menschelijken vorms zijn. iii. Dat de liefde of de wil zonder het huwelijk met de wijsheid of het verstand niet door zijn menschelijken vorm iets kan doen. iv. Dat de liefde of dewil het huis of het bruidsvertrek voorbereidt voor de toekomstige gade, welke de wijsheid of het verstand is. v. Dat de liefde of de wil ook alle dingen voorbereidt in zijn menschelijken vorm, opdat hij verbonden met de wijsheid of het verstand kan handelen. vi. Dat wanneer de bruiloft heeft plaats gevonden, de eerste verbinding is door de aandoening van weten, vanuit welke de aandoening van het ware is. vii. Dat de tweede verbinding is door de aandoening van verstaan, vanuit welke de doorvatting van het ware is. viii. Dat de derde verbinding is door de aandoening van dat zien, vanuit welke de denking is. ix. Dat de liefde of de wil door die drie verbindingen in zijn sensitief leven en in zijn actief leven is. x. Dat de liefde en de wil de wijsheid of het verstand binnenleidt in alle dingen van zijn huis. xi. Dat de liefde of de wil niets handelt tenzij in verbinding met die. xii. Dat de liefde of de wil zich verbindt met de wijsheid of het verstand, en maakt dat de wijsheid of het verstand wederkeerig wordt verbonden. xiii. Dat de wijsheid of het verstand vanuit de hem gegeven macht uit de liefde of den wil kan worden verheven, en die dingen opnemen welke des lichts zijn vanuit den Hemel, en die doorvatten. xiv. Dat de liefde of de wil eender verheven kan worden en die dingen doorvatten welke der warmte zijn vanuit den Hemel, indien hij zijn gade in dien graad liefheeft. xv. Dat de liefde en de wil anders de wijsheid of het verstand terugtrekt uit zijn verheffing, opdat hij met hem één handele. xvi. Dat de liefde of de wil wordt gezuiverd uit de wijsheid in het verstand, indien zij tegelijk worden verheven. xvii. Dat de liefde of de wil wordt bezoedeld in het verstand en uit dat, indien zij niet tegelijk worden verheven. xviii. Dat de liefde die gezuiverd is uit de wijsheid in het verstand, geestelijk en hemelsch wordt. xix. Dat de liefde die bezoedeld is in het verstand en uit dat, natuurlijk en zinlijk wordt. xx. Dat nochtans achterblijft het vermogen van verstaan, hetwelk de redelijkheid wordt geheeten, en het vermogen van handelen, hetwelk de vrijheid wordt geheeten. xxi. Dat de geestelijke en de hemelsche liefde is de liefde jegens den naaste en de liefde in den Heer; en dat de natuurlijke en de zinlijke liefde is de wereldliefde en de zelfliefde. xxii. Dat het het eendere is met de naastenliefde en het geloof, en met de verbinding van die, als het is met den wil en het verstand, en met de verbinding van deze.

399. I. *Dat de liefde of de wil het leven zelf des menschen is*, volgt uit de overeenstemming van het hart met den wil, waarover boven n. 378 tot 381; want zooals het hart ageert in het lichaam, aldus de wil in het gemoed; en zooals alle dingen des lichaams naar het bestaan en naar de beweging afhangen van het hart, aldus alle dingen des gemoeds naar het bestaan en naar het leven van den wil; gezegd wordt van den wil, maar verstaan wordt van de liefde, omdat de wil het receptakel der liefde is, en de liefde is het leven zelf; gezien worde boven n. 1, 2, 3; en de liefde die het leven zelf is, is uit den alleenen Heer. Dat het vanuit het hart en de uitbreiding ervan in het lichaam door de slagaderen en de aderen geweten kan worden dat de liefde of de wil het leven des menschen is, is omdat die dingen welke met elkander overeenstemmen, eender handelen, met het onderscheid dat het een natuurlijk en het ander geestelijk is. Hoe het hart handelt in het lichaam, ligt open vanuit de anatomie, als dat al datgene leeft of in de volgzaamheid aan het leven is waar het hart door de uit zich uitgezonden vaten ageert; en dat al datgene niet leeft waar het hart door zijn vaten niet ageert; en bovendien is het hart het eerste en het laatste dat in het lichaam ageert. Dat het het eerste is staat vast vanuit de embryo's, en dat het het laatste is, staat vast vanuit de stervenden; en dat het zonder de medewerking van de long ageert, staat vast vanuit de verstikten en vanuit de bezwijmden. Vandaar kan worden gezien dat zooals het ter aanvulling dienende leven des lichaams afhangt van het alleene hart, aldus eender het leven des gemoeds van den alleenen wil; en dat de wil eender leeft als de denking ophoudt, zooals het hart als de ademhaling ophoudt, als eveneens openligt vanuit de embryo's, de stervenden, de verstikten en de bezwijmden. Vanuit welke dingen volgt dat de liefde of de wil het leven zelf des menschen is.

400. II. *Dat de liefde of de wil aanhoudend dringt naar den menschelijken vorm, en naar alle dingen die van den menschelijken vorm zijn*, ligt open uit de overeenstemming van het hart met den wil, want het is bekend dat alle dingen des lichaams worden gevormd in de baarmoeder, en dat zij worden gevormd door de vezels vanuit de hersenen, en door de bloedvaten vanuit het hart, en dat de samenweefsels van alle organen en ingewanden vanuit dit tweetal dingen geschieden; vanuit hetwelk openligt dat alle dingen van den mensch vanuit het leven van den wil, hetwelk de liefde is, uit hun beginselen vanuit de hersenen door vezels bestaan, en dat alle dingen van het lichaam van hem bestaan vanuit het hart door de slagaderen en de aderen. Vanuit deze dingen ligt handtastelijk open dat het leven, hetwelk de liefde is en vandaar de wil, aanhoudend naar den menschelijken vorm dringt; en omdat

de menschelijke vorm bestaat vanuit al die dingen welke in den mensch zijn, volgt dat de liefde of de wil in het aanhoudend streven en den aanhoudenden drang is van al die dingen te vormen; dat er streven en drang is naar den menschelijken vorm is omdat God is Mensch, en de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid het Leven van Hemzelf is vanuit hetwelk het al des levens is. Ieder kan zien dat als niet het Leven dat de Mensch zelf is, handelde in dat wat in zich niet het leven is, niet iets zoodanigs gevormd zou kunnen worden dat in den mensch is, in wien duizenden van duizenden dingen zijn die één maken, en eensgezind conspireeren naar het beeld van het Leven uit hetwelk zij zijn, opdat de mensch het receptakel en habitakel van Hetzelve worden kan. Vanuit deze dingen kan worden gezien dat de liefde en vanuit de liefde de wil, en vanuit den wil het hart, aanhoudend dringen naar den menschelijken vorm.

401. III. *Dat de liefde of de wil zonder het huwelijk met de wijsheid of het verstand niet door zijn menschelijken vorm iets kan doen.* Dit ligt ook open vanuit de overeenstemming van het hart met den wil; de mensch embryo leeft met het hart, maar niet met de long; want dan vloeit het bloed niet uit het hart in de long in, en geeft haar het vermogen van ademen, maar door de opening in de linkerkamer van het hart; en daarom kan het embryo dan niet iets van het lichaam bewegen, want het ligt samengebundeld neer, noch kan het iets gewaarworden want de organen der zinnen zijn toegesloten. Het eendere is het met de liefde of den wil vanuit welke het nochtans leeft, maar in het duistere, dat is, zonder zin en daad; doch zoodra de long wordt geopend, hetgeen geschiedt na de baring, dan vangt hij aan gewaar te worden en te handelen, en eender te willen en te denken. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de liefde of de wil zonder het huwelijk met de wijsheid of het verstand niet door zijn menschelijken vorm iets kan doen.

402. IV. *Dat de liefde of de wil het huis of het bruidsvertrek voorbereidt voor de toekomstige gade, die de wijsheid of het verstand is.* In het geschapen heelel en in de afzonderlijke dingen ervan is een huwelijk van het goede en het ware, en dit is daaruit omdat het goede is der liefde en het ware is der wijsheid, en deze twee in den Heer zijn, en vanuit Hemzelf alle dingen zijn geschapen. Hoe dit huwelijk in den mensch bestaat, kan in een spiegel worden gezien in de verbinding van het hart met de long, want het hart stemt overeen met de liefde of het goede, en de long met de wijsheid of het ware, als boven n. 378 tot 381, 382 tot 384. Vanuit die verbinding kan worden gezien hoe de liefde of de wil de wijsheid of het verstand met zich verlooft en die daarna [naar zijn huis] voert of als het ware een huwelijk met die ingaat; hij verlooft die met

zich daardoor dat hij het huis of het bruidsvertrek voor die bereidt, en hij huwt die door dat hij die met zich verbindt door aandoeningen, en daarop wijsheid met die verricht in dat huis. Dat het aldus is kan niet ten volle worden beschreven dan met geestelijke taal omdat de liefde en de wijsheid, en vandaar de wil en het verstand geestelijk zijn, die weliswaar in de natuurlijke taal kunnen worden weergegeven maar niet dan tot een duistere doorvatting vanwege de onwetendheid wat de liefde is, wat de wijsheid, voorts wat de aandoeningen van het goede, en wat de aandoeningen van de wijsheid, die aandoeningen van het ware zijn. Maar nochtans kan worden gezien hoedanig de verloving en hoedanig het huwelijk is van de liefde met de wijsheid, of van den wil met het verstand, door het parallelisme dat gegeven wordt door de overeenstemming van die met het hart en de long; want het is het eendere met deze als met die, zoozeer het eendere dat het in het geheel niets verschilt, behoudens dat het een geestelijk is en het ander natuurlijk. Vanuit het hart en de long staat dus vast dat het hart eerst de long vormt, en daarna zich met die verbindt; het vormt de long in het embryo, en het verbindt zich met die na de baring; dit doet het hart in zijn huis, dat de borst wordt genoemd, waar de gemeenschappelijke tent van hen is, van de overige dingen des lichaams gescheiden door een afschutting die het middelrif wordt geheeten, en door een omhulsel dat het borstvlies wordt geheeten. Het is het eendere met de liefde en de wijsheid, of met den wil en het verstand.

403. v. *Dat de liefde of de wil alle dingen voorbereidt in zijn menschelijken vorm, opdat hij verbonden met de wijsheid of het verstand kan handelen.* Gezegd wordt de wil en het verstand, maar men moet ter dege weten dat de wil de gansche mensch is, want de wil is met het verstand in de beginselen in de hersenen, en in de uit beginselen geleide dingen in het lichaam, en daaruit in het gansche en in elk believelijk deel, als boven, n. 365, 366, 367, is getoond. Daaruit kan vaststaan dat de wil de gansche mensch is naar den vorm zelf, zoowel den gemeenen als den bijzonderen van alle dingen; en dat het verstand de metgezel van hem is, zooals de long is van het hart. Ieder wachte zich daarvoor dat hij een idee van den wil koestere zooals van eenig ding gescheiden van den menschelijken vorm, want hij is de zelfde. Vanuit dit kan worden gezien niet alleen hoe de wil het bruidsvertrek voor het verstand voorbereidt, maar ook hoe hij alle dingen voorbereidt in zijn huis, dat het algeheele lichaam is, opdat hij verbonden met het verstand kan handelen; dit bereidt hij op deze wijze voor dat alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam verbonden zijn met het verstand zooals zij verbonden zijn met den wil, of dat alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam onder de volgzaamheid aan het

verstand zijn zooals zij onder de volgzzaamheid aan den wil zijn. Hoe alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam tot de verbinding met het verstand zooals met den wil zijn voorbereid kan niet dan zooals in een spiegel of in een beeld worden gezien door de anatomische wetenschap in het lichaam; door die wordt geweten hoe alle dingen in het lichaam samengeschalkeld zijn, als terwijl de long ademhaalt, alle en de afzonderlijke dingen in het gansche lichaam uit de ademhaling van de long worden gedreven terwijl ook uit den pols van het hart. Vanuit de anatomie is het bekend dat het hart met de long verbonden is door auricula's, en dat deze worden voortgezet in de innerlijke dingen der longen; voorts dat alle ingewanden van het gansche lichaam met de borstkamer door ligamenten zijn verbonden, en aldus verbonden dat terwijl de long ademhaalt, alle en de afzonderlijke dingen in het gemeen en in deel iets vanuit de ademhalingsbeweging opnemen; want wanneer de long opzwellt, breiden de ribben de borstholte uit, het borstvlies wordt verwijld, en het middelrif uitgerekt, en met deze dingen nemen al de lagere dingen van het lichaam, welke door de ligamenten vanuit die zijn samengeschalkeld, door de longverrichtingen een of andere verrichting op. Laat ik meer dingen niet vermelden, opdat die welke niet in de anatomische wetenschap zijn, vanuit de onkunde aangaande de termen dier wetenschap, niet in duisternis omtrent deze zaak komen; raadpleeg slechts de kundigen en scherpzinnigen der anatomie of niet alle dingen in het gansche lichaam uit de borst tot onder toe aldus samengebonden zijn dat bij het opzwellen van de long door de ademhaling, alle en de afzonderlijke dingen worden opgewekt tot een verrichting synchronisch met de longverrichting. Vanuit deze dingen nu ligt open hoedanig de verbinding is voorbereid van het verstand met alle en de afzonderlijke dingen van den menschelijken vorm uit den wil; doornpeur slechts de nexussen, en monster die met een anatomisch oog, en bezie daarna volgens de nexussen de samenwerking van die met de ademende long en met het hart, en denk daarna voor de long het verstand, en voor het hart den wil, en gij zult zien.

404. VI. *Dat wanneer de bruiloft is geschied, de eerste verbinding is door de aandoening van weten, vanuit welke de aandoening van het ware is.* Onder de bruiloft wordt de staat des menschen na de baring verstaan, van den staat der onkunde tot aan den staat van het inzicht, en van dezen tot den staat der wijsheid. De eerste staat die er een van louter onkunde is, wordt hier niet onder de bruiloft verstaan omdat er dan geen denking des verstands is, maar de alleene duistere aandoening die der liefde of des wils is. Deze staat is het initiaent tot de bruiloft. Dat er in den tweeden staat, die des menschen is

in de knapenjaren, de aandoening van weten is, is bekend; door deze leert het kleine knaapje spreken, en leert lezen, en leert daarna achtereenvolgens zulke dingen die des verstands zijn. Dat de liefde, die des wils is, dit werkt, kan niet in twijfel getrokken worden, want als niet de liefde of de wil dit handelde, zou het, niet geschieden. Dat elk willekeurig mensch de aandoening van weten heeft na de geboorte, en dat hij door die zulke dingen leert vanuit welke het verstand door graden wordt gevormd, groeit, en vervolmaakt wordt, erkent ieder als hij vanuit de rede de ondervinding raadpleegt. Dat daaruit de aandoening van het ware is, ligt ook open, want wanneer de mensch vanuit de aandoening van weten inzichtsvol is geworden, wordt hij niet aldus gedragen door de aandoening om te weten zooals door de aandoening om te redeneeren en om zulke dingen te besluiten die van de liefde van hem zijn, hetzij zij economisch zijn, hetzij burgerlijk, hetzij zedelijk. Wanneer deze aandoening wordt verheven tot aan de geestelijke dingen, wordt die de aandoening van het geestelijk ware; dat het eerste of het initiament ervan de aandoening van weten was, kan worden gezien daarvanuit dat de aandoening van het ware de verhoogde aandoening van weten is, want van ware dingen aangedaan worden is vanuit aandoening die dingen willen weten, en wanneer hij die vindt, die te putten vanuit het verkwikkelijke der aandoening. VII. *Dat de tweede verbinding is door de aandoening van verstaan, vanuit welke de doorvatting van het ware is*, ligt open voor een ieder willekeurige die dit vanuit redelijke aanschouwing wil monstereen; vanuit redelijke aanschouwing ligt open dat de aandoening van het ware en de doorvatting van het ware een tweetal vermogens van het verstand zijn, die bij sommigen in één samenkomen, en bij sommigen niet. Bij die komen zij in één samen welke met het verstand de ware dingen willen doorvatten, en niet bij die welke alleen de ware dingen willen weten. Het ligt ook open dat een ieder voor zooveel in de doorvatting van het ware is als hij in de aandoening van verstaan is; want ontnem de aandoening van het ware te verstaan en er zal geen doorvatting van het ware zijn; doch geef de aandoening van het ware te verstaan en er zal doorvatting ervan zijn volgens den graad der aandoening ervan; want den mensch wiens rede ongerept is, ontbreekt het nooit aan doorvatting van het ware als die maar de aandoening van het ware te verstaan heeft; dat elk willekeurig mensch het vermogen heeft van het ware te verstaan, dat de redelijkheid wordt geheeten, is boven getoond. VIII. *Dat de derde verbinding is door de aandoening van dat te zien, vanuit welke de denking is*; dat iets anders is de aandoening van weten, iets anders de aandoening van verstaan, en iets anders de aandoening van dat te zien, of dat iets anders is de aandoening van het ware, iets anders

de doorvatting van het ware, en iets anders de denking, ligt niet dan duister open bij die welke de werkingen des gemoeds niet onderscheidenlijk kunnen doorvatten, maar het ligt klaar open bij die welke het onderscheidenlijk kunnen. Dat dit niet dan duister openligt bij die welke niet onderscheiden de werkingen des gemoeds doorvetten, is omdat zij tegelijk zijn in de denking bij die welke in de aandoening van het ware en in de doorvatting van het ware zijn, en wanneer zij tegelijk zijn, kunnen zij niet worden onderscheiden. De mensch is in handtastelijke denking wanneer de geest van hem denkt in het lichaam, hetgeen vooral geschiedt als hij in deelgenootschap met anderen is; doch wanneer hij in de aandoening van verstaan is, en door deze komt in de doorvatting van het ware, dan is hij in de denking van zijn geest, welke de meditatie is, die weliswaar in de denking des lichaams valt, maar in een zwijgende, want zij is boven deze, en beschouwt die dingen welke der denking vanuit het geheugen zijn, zooals beneden zich, want vanuit die dingen ofwel concludeert ofwel bevestigt zij. Doch de aandoening zelve van het ware wordt niet anders bemerkt dan zooals de drang van den wil vanuit een of ander wellustige dat van binnen in de meditatie is zooals het leven ervan, waarop weinig wordt gelet. Vanuit deze dingen kan nu vaststaan dat deze drie, de aandoening van het ware, de doorvatting van het ware, en de denking, in orde volgen vanuit de liefde, en dat zij niet elders bestaan dan in het verstand; want wanneer de liefde het verstand binnentreedt, hetgeen geschiedt wanneer de verbinding is geschied, dan brengt zij eerst de aandoening van het ware voort, dan de aandoening van te verstaan hetgeen zij weet, en ten slotte de aandoening van te zien in de denking van het lichaam hetgeen zij verstaat, want de denking is niet iets anders dan een inwendig gezicht; de denking bestaat weliswaar eerst, omdat zij van het natuurlijk gemoed is, maar de denking vanuit de doorvatting van het ware, welke is vanuit de aandoening van het ware, bestaat het laatst; deze denking is de denking der wijsheid, die echter is de denking vanuit het geheugen door het gezicht van het natuurlijk gemoed. Alle werkingen der liefde of des wils buiten het verstand hebben niet betrekking op de aandoeningen van het ware, maar op de aandoeningen van het goede.

405. Dat deze drie dingen vanuit de liefde, die des wils is, in het verstand in orde volgen, kan weliswaar vanuit den redelijken mensch worden begrepen, maar nochtans niet klaar gezien, en zoo tot aan het geloof toe bevestigd; omdat nu de liefde, die des wils is, door overeenstemming één handelt met het hart, en de wijsheid, die des verstands is, één handelt met de long, als boven is getoond, kunnen derhalve die dingen welke over de aandoening van

het ware, de doorvatting van het ware, en de denking, vlak boven n. 404 zijn gezegd, niet elders klaarder worden gezien en bevestigd dan in de long en den bouw ervan; en daarom moeten deze dingen met weinig dingen worden beschreven. Het hart zendt na de baring uit zijn rechterkamer het bloed in de long in; en na den overgang zendt het dat in zijn linkerkamer uit; zoo opent het de long; dit doet het hart door de longslagaderen en de longaderen; de long heeft luchtpijpen, die zich vertakken en ten slotte heengaan in blaasjes waarin de long de lucht toelaat en zoo ademt; rondom de luchtpijpen en de vertakkingen ervan zijn ook slagaderen en aderen, die de bronchiale worden geheeten, opkomende vanuit de ongepaarde of holle ader en de hoofdslagader; deze slagaders en aders zijn van de longslagaders en longaders onderscheiden; vanuit deze dingen ligt open dat het bloed door een tweetal wegen invloeit in de long, en door een tweetal wegen uitvloeit vanuit die; vandaar is het dat de long kan ademen niet synchronisch met het hart; dat de afwisselende bewegingen van het hart en de afwisselende bewegingen van de long niet één handelen, is bekend. Omdat er nu een overeenstemming is van het hart en de long met den wil en het verstand, als is getoond, en de verbinding door de overeenstemming zoodanig is dat zooals het een handelt, aldus het ander handelt, kan vanuit den invloed van het bloed vanuit het hart in de long worden gezien, hoe de wil invloeit in het verstand, en die dingen doet welke vlak boven n. 404 over de aandoening en de doorvatting van het ware en over de denking zijn gezegd; de overeenstemming heeft mij dit ontdekt, en nog meer over die dingen welke niet met weinig dingen beschreven kunnen worden. Aangezien de liefde of de wil overeenstemt met het hart, en de wijsheid of het verstand overeenstemt met de long, volgt dat de bloedvaten van het hart in de long overeenstemmen met de aandoeningen van het ware, en dat de vertakkingen der luchtpijpen van de long overeenstemmen met de doorvattingen en de denkingen vanuit die aandoeningen. Wie alle weefsels van de long vanuit die oorsprongen naspeurt, en een parallelisme maakt met de liefde des wils en met de wijsheid des verstands, die kan zooals in een zeker beeld die dingen zien welke boven, n. 404, gezegd zijn, en zoo tot het geloof bevestigd worden. Maar omdat de dingen die der anatomische wetenschap zijn aangaande het hart en de long, aan weinigen bekend zijn, en iets door ongeweten dingen bevestigen duisterheid aanbrengt, sla ik derhalve over het parallelisme met meer dingen aan te toonen.

406. 1X. *Dat de liefde of de wil door die drie verbindingen in zijn sensitief leven en in zijn actief leven is; dat de liefde zonder het verstand, of de aandoening, die der liefde is, zonder de denking, die des verstands is, in het lichaam niet kan*

gewaarworden noch handelen, is omdat de liefde zonder het verstand is zooals een blinde, of de aandoening zonder de denking is zooals in donkerheid; want het verstand is het licht vanuit hetwelk de liefde ziet; de wijsheid des verstands is ook vanuit het licht dat voortgaat uit den Heer als de Zon. Wanneer dus de liefde des wils zonder het licht des verstands niets ziet, en blind is, zoo volgt dat zonder het licht des verstands ook de zinnen des lichaams in blindheid en opgezwollenheid zouden zijn, niet alleen het gezicht en het gehoor, maar ook de overige; dat ook de overige zinnen het zouden zijn, is omdat de liefde alle doorvatting van het ware heeft in het verstand, als boven is getoond, en alle zinnen des lichaams trekken hun doorvatting vanuit de doorvatting van hun gemoed. Het is het eendere met elke daad van het lichaam, want een daad vanuit liefde zonder verstand is zooals de daad van een mensch in den nacht, want de mensch weet dan niet wat hij doet; vandaar zou in de daad niets vanuit inzicht en wijsheid zijn, welke daad niet een levende daad kan worden geheeten; de daad trekt ook haar zijn uit de liefde, en haar hoedanige uit het inzicht. Bovendien is alle macht van het goede door het ware; en daarom handelt het goede in het ware en aldus door dat; en het goede is der liefde, en het ware is des verstands. Vanuit deze dingen kan vaststaan, dat de liefde of de wil door die drie verbindingen, waarover boven n. 404, in zijn sensitief leven en in zijn actief leven is.

407. Dat het aldus is, kan naar het levende bevestigd worden vanuit de verbinding van het hart met de long, omdat de overeenstemming tusschen den wil en het hart, en tusschen het verstand en de long zoodanig is, dat zooals de liefde met het verstand geestelijk handelt, aldus het hart met de long natuurlijk handelt; vandaar kunnen de boven gezegde dingen zooals in een voor het oog gebracht beeld worden gezien. Dat de mensch niet in eenig sensitief leven is, noch in eenig actief leven is als hart en long niet te gelijk handelen, staat vast vanuit den staat van het embryo of van het kleine kind in de baarmoeder; en vanuit den staat ervan na de baring; zoolang de mensch een embryo is, of in de baarmoeder, zijn de longen gesloten; vandaar heeft hij niet eenigen zin, noch eenige handeling; de zinzetels zijn toegesloten, de handen zijn gebonden, eender de voeten; doch na de baring worden de longen geopend, en zoo als deze worden geopend, aldus wordt de mensch gewaar en handelt hij. De longen worden geopend door het vanuit het hart ingelaten bloed. Dat de mensch in niet eenig sensitief leven, noch in eenig actief leven is zonder de samenwerking van hart en long, ligt eveneens open uit bezwijmden; in die ageert alleen het hart en niet de long, want dan is de ademhaling weggenomen; dat in die geen gewaarwording is, noch eenige

handeling, is bekend. Het eendere is het met den mensch die verstikt wordt, hetzij door water, hetzij door iets wat het strottenhoofd verstoppt en den weg voor de ademhaling der long sluit; dat de mensch dan zooals dood verschijnt, niets gewaarwordt en niets handelt, en dat hij nochtans met het hart leeft, is bekend; want hij komt in het eene en het andere leven, het sensitieve en het actieve, terug, zoodra de verstoppingen van de long verwijderd zijn. Weliswaar circuleert ondertusschen het bloed door de long, maar door de longslagaderen en de longaderen, maar niet door de bronchiale slagaderen en aderen, en deze geven den mensch het vermogen van ademen. Het eendere is het met den invloed van de liefde in het verstand.

408. x. *Dat de liefde of de wil de wijsheid of het verstand binnenleidt in alle dingen van zijn huis.* Onder het huis der liefde of des wils wordt de gansche mensch verstaan ten aanzien van alle dingen die van het gemoed van hem zijn; en omdat die dingen overeenstemmen met alle dingen des lichaams, als boven is getoond, wordt onder het huis ook de gansche mensch verstaan ten aanzien van alle dingen die van het lichaam van hem zijn, en die leden, organen, en ingewanden worden geheeten. Dat de long in al die dingen wordt binnengeleid, eender als het verstand in alle dingen des gemoeds, kan vaststaan vanuit die dingen welke boven zijn getoond; als: Dat de liefde of de wil het huis of het bruidsvertrek voor de toekomstige gade voorbereidt, welke de wijsheid of het verstand is, n. 402; en: Dat de liefde of de wil alle dingen in zijn menschenlijken vorm, of in zijn huis, voorbereidt, opdat hij verbonden met de wijsheid of het verstand kan handelen, n. 403; vanuit die dingen welke daar zijn gezegd, ligt open dat alle en de afzonderlijke dingen in het gansche lichaam aldus zijn samengeschalkeld door de ligamenten die zijn uitgezonden vanuit de ribben, de wervels, het borstbeen, het middelrif, het borstvlies dat van die afhangt, dat zij terwijl de long ademt, eender getrokken en gedragen worden in afwisselende verrichtingen. Dat de afwisselingen der ademhaling ook binnentreden in de ingewanden zelve tot aan de binnenste schuilhoeken ervan toe, kan vanuit het ontleden vaststaan, want de boven vermelde ligamenten hangen met de omhulsels der ingewanden samen, en de omhulsels treden door de uitsteeksels binnen tot aan de binnenste dingen ervan toe, zooals ook de slagaderen en de aderen door de vertakkingen doen; vandaar kan vaststaan dat de ademhaling der long in geheele verbinding is met het hart in alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam; en opdat de verbinding er op elke wijze zij, is het hart zelf ook in de longbeweging, want het ligt in den boezem der long, en hangt daarmede samen door de auricula's, en rust op het middelrif, vanuit hetwelk de slagaderen ervan ook deelhebben

aan de longbeweging. Bovendien is de maag in een eendere verbinding door den samenhang van de slokdarm ervan met de luchtpijp. Deze anatomische dingen zijn te dien einde aangevoerd dat gezien worde hoedanig de verbinding is van de liefde of den wil met de wijsheid of het verstand, en van het een en het ander in deelgenootschap met alle dingen des gemoeds, want zij is eender.

409. XI. *Dat de liefde of de wil niets handelt tenzij in verbinding met de wijsheid of het verstand.* Want daar de liefde niet eenig sensitief leven noch eenig actief leven heeft zonder het verstand, en daar de liefde het verstand binnenleidt in alle dingen des gemoeds, als boven, n. 407, 408, is getoond, volgt dat de liefde of de wil niets handelt tenzij in verbinding met het verstand; want wat is vanuit liefde zonder verstand handelen; dit kan niet anders dan onredelijk worden geheeten, want het verstand onderricht wat gehandeld moet worden en hoe gehandeld moet worden; dit weet de liefde niet zonder het verstand; weswege er zulk een huwelijk is tusschen de liefde en het verstand dat zij hoewel zij twee zijn nochtans als één handelen. Ben eender huwelijk is tusschen het goede en het ware, want het goede is der liefde, en het ware is des verstands. Een zoodanig huwelijk is in de afzonderlijke dingen des heelals die uit den Heer geschapen zijn; het nut van die heeft betrekking op het goede, en de vorm des nuts op het ware. Vanuit dit huwelijk is het dat er in alle en de afzonderlijke dingen des lichaams een rechter en een linker is, en het rechter heeft betrekking op het goede vanuit hetwelk het ware is, en het linker op het ware vanuit het goede, aldus op de verbinding; daarvanuit is het dat er paren zijn in den mensch; er zijn twee stel hersenen, er zijn twee halfbollen van het cerebrum, er zijn twee hartkamers, er zijn twee longkwabben, er zijn twee oogen, ooren, neusvleugels, armen, handen, lenden, voeten, nieren, teelballen, en andere dingen; en waar niet paren zijn daar is een rechter en een linker; deze dingen zijn omdat het goede het ware beschouwt opdat het besta, en het ware het goede beschouwt opdat het zij. Het eendere is in de engellijke Hemelen en in de afzonderlijke gezelschappen van die. Meer hierover worde boven gezien no. 401, waar is getoond dat de liefde of de wil zonder het huwelijk met de wijsheid of het verstand niet door zijn menschenlijken vorm iets kan doen. Over de verbinding van het booze en het valsche, welke tegenovergesteld is aan de verbinding van het goede en het ware, zal elders iets worden gezegd.

410. XII. *Dat de liefde of de wil zich verbindt met de wijsheid of het verstand, en maakt dat de wijsheid of het verstand wederkeerig wordt verbonden.* Dat de liefde of de wil zich verbindt met de wijsheid of het verstand, ligt open uit de overeenstemming van hen met het hart en de long. De anatomische

ondervinding leert dat het hart in de beweging van zijn leven is als de long het nog niet is; dit leert de ondervinding vanuit die welke een bezwijming ondergaan, en vanuit die welke stikken; voorts vanuit de embryo's in de baarmoeders, en vanuit de kuikens in de eieren. De anatomische ondervinding leert ook dat het hart als het alleen handelt, de long vomit en die geschikt maakt opdat het daar de ademhaling kan bedrijven; en dat het ook de overige ingewanden en organen vormt opdat het in die verschillende nutten kan handelen, de organen van het aangezicht opdat het kan gewaarworden, de bewegingsorganen opdat het kan handelen, en de overige in het lichaam opdat het met de aandoeningen der liefde overeenstemmende nutten kan te voorschijn brengen. Vanuit deze dingen staat voor het eerst vast dat zooals het hart zulke dingen voortbrengt om de verschillende functies welke het in het lichaam heeft na te komen, aldus de liefde eendere dingen voortbrengt in haar receptakel, dat de wil wordt geheeten, om de verschillende aandoeningen die den vorm ervan maken, en dat deze de menschelijke vorm is, is boven getoond. Omdat nu de eerste en naaste aandoeningen der liefde zijn de aandoening van weten, de aandoening van verstaan, en de aandoening van te zien hetgeen zij weet en verstaat, volgt dat de liefde voor die het verstand vormt, en dat zij in die daadwerkelijk komt als zij aanvangt gewaar te worden en te handelen, en wanneer zij aanvangt te denken. Dat het verstand niets tot dit bijdraagt, staat vast vanuit het parallelisme van het hart en de long, waarover boven. Vanuit deze dingen kan worden gezien dat de liefde of de wil zich verbindt aan de wijsheid of het verstand, en niet de wijsheid of het verstand zich aan de liefde of den wil; en vandaar staat eveneens vast dat de wetenschap welke de liefde zich vanuit de aandoening van weten verwerft, en de doorvatting van het ware welke zij zich verwerft vanuit de aandoening van verstaan, en de denking welke zij zich verwerft vanuit de aandoening van te zien hetgeen zij weet en verstaat, niet des verstands is, maar dat zij der liefde is. De denkingen, de doorvattingen en vandaar de wetenschappen vloeien weliswaar in vanuit de geestelijke wereld, doch nochtans worden zij niet opgenomen door het verstand, maar door de liefde volgens de aandoeningen ervan in het verstand. Het schijnt alsof het verstand die dingen opneemt, en niet de liefde of de wil, maar het is een begoocheling; het schijnt ook alsof het verstand zich verbindt aan de liefde of den wil, maar ook dit is een begoocheling; de liefde of de wil verbindt zich aan het verstand en maakt dat het wederkeerig wordt verbonden. Dat het wederkeerig wordt verbonden is vanuit het huwelijk van de liefde met die; vandaar geschiedt een zooals wederkeerige verbinding uit het leven en de macht der liefde daaruit. Het eendere is het met het huwelijk van het

goede en het ware, want het goede is der liefde, en het ware is des verstands; het goede handelt alle dingen en neemt het ware op in zijn huis, en verbindt zich met dat voor zoover het samenstemt; ook kan het goede ware dingen toelaten die niet samenstemmen, maar het doet dit vanuit zijn aandoening van weten, verstaan, en denken, als het zich nog niet heeft bepaald tot de nutten die de doelen ervan zijn en de goede dingen ervan worden geheeten. De wederkeerige verbinding of die van het ware met het goede is er in het geheel geene; dat er wederkeurig wordt verbonden is vanuit het leven van het goede. Vandaar is het dat elk mensch, en elke geest en Engel uit den Heer wordt geschouwd volgens de liefde van hem of het goede, en geen volgens het verstand van hem of het ware gescheiden van de liefde of het goede; want het leven des menschen is de liefde van hem, als boven is getoond, en het leven van hem is zooals hij zijn aandoeningen had verhoogd door ware dingen, dat is, zooals hij de aandoeningen had vervolmaakt vanuit de wijsheid; want de aandoeningen der liefde worden verhoogd en vervolmaakt door de ware dingen, aldus door de wijsheid; en dan handelt de liefde verbonden met die zooals vanuit die, maar zij handelt vanuit zich door die als door haar vorm, welke in het geheel niets leidt vanuit het verstand, maar alles vanuit eenige bepaling der liefde, welke de aandoening wordt geheeten.

411. De liefde heet al die dingen haar goede dingen die haar begunstigen, en zij heet al die dingen haar ware dingen die als middelen tot de goede dingen leiden; en omdat die de middelen zijn, worden zij geliefd en worden van de aandoening van haar; en zoo worden zij aandoeningen in vorm; en daarom is het ware niet iets anders dan de vorm der aandoening, welke der liefde is; de menschelijke vorm is niet iets anders dan de vorm van alle aandoeningen der liefde, de schoonheid is haar inzicht hetwelk zij zich verwerft door de ware dingen welke zij opneemt ofwel met het gezicht ofwel met het gehoor, het uitwendige en het inwendige; deze dingen zijn het welke de liefde schikt in den vorm harer aandoeningen, welke vormen er in veel verscheidenheid zijn; maar alle trekken de eenderheid vanuit haar gemeenen vorm, die de menschelijke is; al deze vormen zijn voor haar schoon en beminnelijk, de overige echter zijn voor haar onschoon en onbeminnelijk. Vanuit deze dingen staat ook vast dat de liefde zich aan het verstand verbindt, en niet omgekeerd, en dat de wederkeerige verbinding ook vanuit de liefde is; dit is het wat daaronder wordt verstaan dat de liefde of de wil maakt dat de wijsheid of het verstand wederkeurig wordt verbonden.

412. Deze dingen die gezegd zijn, kunnen in een zeker beeld gezien en zoo bevestigd worden vanuit de overeenstemming van het hart met de liefde, en

van de long met het verstand; waarover boven; want wanneer het hart met de liefde overeenstemt, dan stemmen de bepalingen ervan, die de slagaderen en de aderen zijn, overeen met de aandoeningen, en in de long met de aandoeningen van het ware; en omdat er in de long ook andere vaten zijn, die luchtaanvoerende vaten worden geheeten, door welke de ademhaling geschiedt, stemmen daarom deze vaten overeen met de doorvattingen. Men moet terdege weten dat de slagaderen en aderen in de long niet de aandoeningen zijn, en dat de ademhalingen niet de doorvattingen en de denkingen zijn, maar dat zij overeenstemmingen zijn, want zij handelen op overeenstemmende wijze of synchronisch; eender als het hart en de long, namelijk dat zij niet de liefde en het verstand zijn maar dat zij overeenstemmingen zijn; en aangezien zij overeenstemmingen zijn kan het een worden gezien in het ander; die welke den geheelen bouw der long vanuit de anatomie kent, kan, indien hij dien met het verstand vergelijkt, klaar zien, dat het verstand niets handelt vanuit zich, niet doorvat noch denkt vanuit zich, maar geheel vanuit de aandoeningen die der liefde zijn, welke in het verstand worden geheeten de aandoening van weten, van verstaan, en van het te zien, over welke dingen boven is gehandeld; want alle staten der long hangen of van het bloed vanuit het hart, en vanuit de holle ader en de hoofdslagader; en de ademhalingen, die geschieden in de bronchiale takken, bestaan volgens den staat van die, want wanneer de invloed van het bloed ophoudt, houdt de ademhaling op. Zeer vele dingen kunnen nog vanuit den bouw der long vergeleken met het verstand, waarmede hij overeenstemt, worden ontdekt; maar omdat de anatomische wetenschap aan weinigen bekend is, en iets door onbekende dingen aantoonen of bevestigen de zaak in duisterheid stelt, daarom is het niet geoorloofd meer over deze dingen te zeggen; vanuit den bouw der long mij bekend ben ik ten volle overtuigd dat de liefde zich door haar aandoeningen verbindt aan het verstand, en dat het verstand zich niet aan eenige aandoening der liefde verbindt, maar dat zij uit de liefde wederkeerig wordt verbonden ten einde dat de liefde sensitief leven en actief leven hebbe. Maar men moet in ieder geval weten dat de mensch een tweevoudige ademhaling heeft, de eene van den geest en de andere van het lichaam, en dat de ademhaling van den geest afhangt van de vezels vanuit de hersenen, en de ademhaling van het lichaam vanuit de bloedvaten vanuit het hart, en vanuit de holle ader en de hoofdslagader. Buitendien is het duidelijk dat de denking de ademhaling voortbrengt, en eveneens is het duidelijk dat de aandoening, welke der liefde is, de denking voortbrengt, want denking zonder aandoening is geheel en al zooals ademhaling zonder hart, welke onbestaanbaar is; daaruit ligt open dat de aandoening, welke der liefde is,

zich verbindt aan de denking, welke des verstands is, als boven gezegd; eender als het hart in de long.

413. XIII. *Dat de wijsheid of het verstand vanuit de hem gegeven macht uit de liefde kan worden verheven, en die dingen opnemen welke des lichts zijn vanuit den Hemel, en die doorvatten.* Dat de mensch de arcana der wijsheid kan doorvatten als hij die hoort, is boven hier en daar getoond; het is dit vermogen des menschen hetwelk de redelijkheid wordt geheeten, welke elk willekeurig mensch vanuit de schepping heeft; door dit vermogen, hetwelk het vermogen is van dingen innerlijker te verstaan en te concluderen aangaande het gerechte en het billjke, en aangaande het goede en het ware, wordt de mensch van de beesten onderscheiden; dit dus is het wat daaronder wordt verstaan dat het verstand kan worden verheven, en die dingen opnemen welke des lichts zijn vanuit den Hemel, en die doorvatten. Dat het aldus is, kan ook in een zekere afbeelding worden gezien in de long, omdat de long met het verstand overeenstemt; het kan in de long worden gezien vanuit haar cellulaire substantie, welke bestaat vanuit luchtpijptakken voortgezet tot aan de kleinste blaasjes die de opnemingen zijn van de lucht in de ademhalingen; deze zijn het waarmede de denkingen één handelen door overeenstemming; die blaasjessubstantie is zoodanig dat zij uitgebreid en samengetrokken kan worden in tweevoudigen staat, in één met het hart, en in den anderen bijna gescheiden van het hart; in den staat één met het hart door de longslagaderen en de longaderen, die vanuit het alleene hart zijn; in den bijna van het hart gescheiden staat door de bronchiale slagaderen en aderen, die vanuit de holle ader en de hoofdslagader zijn; deze vaten zijn buiten het hart; dit is in de long, omdat het verstand boven de eigen liefde, die met het hart overeenstemt, verheven kan worden, en licht opnemen vanuit den Hemel; maar nochtans treedt het verstand, als het boven de eigen liefde wordt verheven, niet van die terug, maar trekt vanuit die dat wat de aandoening van weten en verstaan wordt geheeten om iets van eer, glorie of gewin in de wereld; dit iets kleeft de liefde van elk willekeurige aan zooals een oppervlakte, vanuit hetwelk de liefde schijnt aan de oppervlakte; doch bij de wijzen schijnt zij door. Deze dingen aangaande de long zijn aangevoerd opdat bevestigd worde dat het verstand kan verheven worden, en die dingen opnemen en doorvatten die van het licht des Hemels zijn, want het is een volledige overeenstemming; vanuit overeenstemming zien is vanuit het verstand de long zien, en vanuit de long het verstand, en zoo vanuit het een en het ander tegelijk de bevestiging.

414. XIV. *Dat de liefde of de wil eender verheven kan worden en die dingen opnemen welke der warmte zijn vanuit den Hemel, indien hij zijn gade wijsheid*

in dien graad liefheeft. Dat het verstand in het licht des Hemels verheven kan worden, en vanuit dat wijsheid putten, is in het voorafgaande artikel en boven hier en daar getoond; dat echter de liefde of de wil evengelijk verheven kan worden, indien zij de dingen liefheeft die van het licht des Hemels of die der wijsheid zijn, is ook hier en daar getoond; doch de liefde of de wil niet door iets van eer, glorie of gewin als einde, maar door de liefde van het nut, niet aldus om zich, maar om den naaste; en omdat deze liefde niet wordt gegeven dan vanuit den Hemel uit den Heer, en zij uit den Heer gegeven wordt wanneer de mensch de booze dingen als zonden schuwt, kan derhalve door deze middelen de liefde of de wil ook verheven worden, en zonder deze middelen kan zij het niet; doch de liefde of de wil wordt verheven in de warmte des Hemels, het verstand echter in het licht des Hemels; en indien het een en het ander wordt verheven, geschiedt daar het huwelijk van hen, dat het hemelsch huwelijk wordt geheeten, omdat het het huwelijk is van de hemelsche liefde en de wijsheid; en daarom wordt gezegd dat de liefde ook wordt verheven indien zij de wijsheid haar gade in dien graad liefheeft. De liefde jegens den naaste uit den Heer is de liefde van de wijsheid, of de echte liefde van het menschelijk verstand. Dit is het eendere met het licht en de warmte in de wereld; er is licht zonder warmte, en er is licht met warmte; er is zonder warmte in den wintertijd, en met warmte in den zomertijd; en wanneer de warmte met het licht is, bloeien alle dingen; het licht bij den mensch dat met het winterlicht overeenstemt, is wijsheid zonder de liefde van haar; en het licht bij den mensch dat met het zonlicht overeenstemt is de wijsheid met de liefde van haar.

415. Deze verbinding en ontbinding van de wijsheid en de liefde kan in de verbinding van de long met het hart als het ware afgebeeld worden geschouwd; want het hart kan vanuit het uit zich uitgezonden bloed verbonden worden aan de trosvormige blaasjes der luchtpijptakken, en het kan dit vanuit het bloed niet uit zich maar uit de holle ader en hoofdslagader; door dit kan de ademhaling van het lichaam gescheiden worden van de ademhaling van den geest; doch wanneer het bloed alleen uit het hart ageert, kunnen de ademhalingen niet worden gescheiden. Omdat nu de denkingen één handelen met de ademhalingen door overeenstemming, ligt ook open vanuit den tweevoudigen staat der long ten aanzien van de ademhaling dat de mensch anders kan denken en vanuit de denking spreken en handelen in deelgenootschap met anderen, en anders denken en vanuit de denking spreken en handelen wanneer hij niet in deelgenootschap is, dat is, wanneer hij niet eenig verlies van faam vreest, want dan kan hij denken en spreken

tegen God, den naaste, de geestelijke dingen der Berk, en tegen de zedelijke en de burgerlijke dingen; en eveneens tegen die handelen door te stelen, wraak te nemen, te lasteren, te echtbreken; doch in de deelgenootschappen waar hij het verlies van faam vreest, kan hij spreken, prediken en handelen geheel zooals een geestelijk, zedelijk, en burgerlijk mensch. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat de liefde of de wil eender als het verstand verheven kan worden en die dingen opnemen welke der warmte of der liefde des Hemels zijn, zoo zij slechts de wijsheid in dien graad liefheeft; en indien zij die niet liefheeft, dat zij zoo als gescheiden kan worden.

416. xv. *Dat de liefde of de wil anders de wijsheid of het verstand terugtrekt uit zijn verheffing, opdat hij met haar één handele.* Er is natuurlijke liefde en er is geestelijke liefde; de mensch die in de natuurlijke en tegelijk geestelijke liefde is, is een redelijk mensch; doch hij die in de alleene natuurlijke liefde is, die kan redelijk denken geheel zooals een geestelijk mensch, maar nochtans is hij niet een redelijk mensch; want hij verheft zijn verstand tot aan het licht des Hemels, aldus tot de wijsheid, maar nochtans zijn die dingen welke der wijsheid of van het licht des Hemels zijn, niet van de liefde van hem; de liefde van hem doet dit weliswaar, maar vanuit de aandoening van eer, glorie en gewin; wanneer hij echter doorvat dat hij niet iets zoodanigs vanuit die verheffing opneemt, hetgeen geschiedt wanneer hij bij zichzelf vanuit zijn natuurlijke liefde denkt, heeft hij die dingen die van het lichts des Hemels of der wijsheid zijn, niet lief; en daarom trekt hij dan het verstand uit zijn hoogte terug opdat het één met hem handele; als bijvoorbeeld, wanneer het verstand vanuit de verheffing in de wijsheid is, dan ziet de liefde wat gerechtigheid, wat oprechtheid, wat kuischheid, ja zelfs wat echte liefde is; dit kan de natuurlijke liefde zien door haar vermogen van dingen in het licht des Hemels te verstaan en te bezien; ja zelfs kan zij die dingen spreken, prediken, en beschrijven als zedelijke en tegelijk geestelijke deugden; doch wanneer het verstand niet in de verheffing is, dan ziet de liefde, indien zij louter natuurlijk is, die deugden niet, maar voor gerechtigheid ongerechtigheid, voor oprechtheid bedriegerijen, voor kuischheid wulpschheid, enzoovoort; indien zij dan over die dingen denkt waarover zij gesproken heeft toen het verstand van hem in de verheffing was, kan zij om die dingen lachen, en alleen denken dat die dingen haar van dienst kunnen zijn voor het zielen vangen. Vanuit deze dingen kan vaststaan hoe het te verstaan is dat de liefde indien zij niet de gade wijsheid in dien grand liefheeft, die terugtrekt uit de verheffing opdat zij één met haar handele. Dat de liefde verheven kan worden indien zij de wijsheid in dien graad liefheeft, worde gezien boven n. 414.

417. Omdat nu de liefde overeenstemt met het hart, en het verstand met de long, kunnen de boven gezegde dingen bevestigd worden door de overeenstemming van die; aldus hoe het verstand verheven kan worden boven de eigen liefde tot in de wijsheid, voorts hoe het verstand uit die liefde indien deze louter natuurlijk is, uit de verheffing wordt teruggetrokken. De mensch heeft een tweevoudige ademhaling, de eene van het lichaam, en de andere van den geest; dit tweetal ademhalingen kunnen gescheiden en eveneens verbonden worden; bij de louter natuurlijke menschen, vooral bij de huichelaars, worden zij gescheiden; doch bij de geestelijke en de oprechte menschen zelden; en daarom kan de louter natuurlijke en huichelachtige mensch bij wien het verstand verheven is, en vandaar verscheidene dingen die der wijsheid zijn in het geheugen achterblijven, in de menigte vanuit de denking vanuit het geheugen wijs spreken, doch wanneer hij niet in de menigte is, denkt hij niet vanuit het geheugen maar vanuit zijn geest, aldus vanuit zijn liefde; eender ademt hij ook, aangezien de denking en do ademhaling op overeenstemmende wijze handelen. Dat de bouw der long zoodanig is dat zij kan ademhalen vanuit het bloed vanuit het hart, en vanuit het bloed buiten het hart, is boven getoond.

418. Het is de gemeene meening dat de wijsheid den mensch maakt; en daarom gelooven zij wanneer zij iemand wijs hooren spreken of leeren, dat hij zoodanig is, ja zelfs gelooft hijzelf aldus dan van zich, omdat hij, wanneer hij in de menigte spreekt en leert, vanuit het geheugen denkt, en indien hij louter natuurlijk is, vanuit de oppervlakte zijner liefde, welke de aandoening van eer, glorie, en gewin is; doch wanneer de zelfde alleen is, denkt hij vanuit de innerlijke liefde zijns geestes, en dan niet wijs, maar somtijds waanzinnig. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat niemand vanuit wijze spraak is te beoordeelen, maar vanuit het leven van hem, dat is, niet vanuit een van het leven gescheiden wijze spraak, maar vanuit de aan het leven verbonden wijze spraak; onder het leven wordt de liefde verstaan; dat de liefde het leven is, is boven getoond.

419. xvi. *Dat de liefde of de wil wordt gezuiverd in het verstand, indien zij tegelijk worden verheven.* De mensch heeft vanuit geboorte niet dan zich en de wereld lief, want niet iets anders verschijnt hem voor oogen, en vandaar houdt hij zich met niet iets anders in den animus van hem bezig; en deze liefde is lichamenlijk natuurlijk, en kan stoffelijk worden geheeten; en behalve dit is die liefde onzuiver geworden vanuit de scheiding van de hemelsche liefde van haar bij de ouders. Deze liefde kan van haar onzuiverheid niet gescheiden worden tenzij de mensch het vermogen heeft van het verstand in

het licht des Hemels te verheffen en te zien hoe hij heeft te leven opdat de liefde van hem, één met het verstand in de wijsheid verheven kan worden; door het verstand ziet de liefde, dit is, de mensch, welke wel de booze dingen zijn die de liefde bevuilen en bezoedelen; en eveneens ziet hij dat indien hij die booze dingen als zonden schuwt en verafschuwt, hij de dingen liefheeft welke aan die booze dingen zijn tegenovergesteld, welke dingen alle hemelsch zijn; voorts ziet hij ook de middelen door welke hij die booze dingen als zonden kan schuwen en daarvan afkeerig zijn; dit ziet de liefde, dit is, de mensch, door het gebruik van het vermogen van zijn verstand in het licht des Hemels te verheffen, vanuit hetwelk de wijsheid is; voor zooveel de liefde dan den Hemel in de eerste plaats stelt, en de wereld in de tweede, en voor zooveel zij dan tegelijk den Heer in de eerste plaats stelt en zichzelf in de tweede, voor zooveel wordt de liefde gedefaceerd van haar onreine dingen, en gezuiverd, dit is, voor zooveel wordt zij verheven in de warmte des Hemels en verbonden aan het licht des Hemels waarin het verstand is; en het huwelijk vindt plaats dat het huwelijk van het goede en het ware, dat is, van de liefde en de wijsheid wordt geheeten. Ieder kan met het verstand begrijpen en redelijk zien, dat voor zooveel als iemand diefstallen en bedriegerijen schuwt en daarvan afkeerig is, hij voor zooveel de oprechtheid, de rechtheid en de gerechtigheid liefheeft; voorts dat voor zooveel als iemand wraaknemingen en haten schuwt en daarvan afkeerig is, hij voor zooveel den naaste liefheeft; alsmede dat voor zooveel als iemand echtbreuken schuwt en daarvan afkeerig is, hij voor zooveel de kuischheid liefheeft, enzoovoort. Ja zelfs leert nauwelijks iemand kennen wat er des Hemels en wat des Heeren is in de oprechtheid, de rechtheid, de gerechtigheid, de liefde jegens den naaste, de kuischheid, en in de overige aandoeningen der hemelsche liefde vooraleer hij de tegenovergestelde dingen ervan heeft verwijderd; wanneer hij de tegenovergestelde dingen heeft verwijderd, dan is hij in die dingen, en vanuit die leert hij die kennen en ziet hij die; ondertusschen is er als het ware een sluier tusschengeplaatst, die weliswaar het licht des Hemels tot de liefde doorlaat, maar omdat zij de gade wijsheid niet in dien graad liefheeft, neemt zij die niet op, ja zelfs weerspreekt en berispt zij die misschien, ale zij vanuit de verheffing terugkomt; maar nochtans wordt zij erdoor geveleid, dat de wijsheid van haar verstand als middel van dienst kan zijn voor eer, glorie, of gewin; doch dan stelt zij zichzelf en de wereld in de eerste plaats, en den Heer en den Hemel in de tweede; on hetgeen zij in de tweede plaats stelt wordt voor zooveel liefgehad als het van dienst is; en indien het niet van dienst is, wordt het afgedankt en verworpen; indien niet eerder dan toch na den dood. Vanuit

deze dingen nu staat de waarheid vast dat de liefde of de wil wordt gezuiverd in het verstand, indien zij tegelijk worden verheven.

420. Het eendere wordt afgebeeld in de long, welker slagaderen en aderen overeenstemmen met de aandoeningen die der liefde zijn, en welker ademhalingen overeenstemmen met de doorvattingen en denkingen die des verstands zijn, als boven is gezegd. Dat het bloed van het hart in de long zich zuivert van onverteerde dingen, en dat het zich vanuit de aangetrokken lucht ook voedt met bevorderlijke dingen, staat vast vanuit veel ondervinding; *dat het bloed zich van onverteerde dingen zuivert in de long*, staat niet alleen vast vanuit het invloeiende bloed, dat aderlijk is, en vandaar opgevuld met de chijl verzameld uit eetbare en wijnachtige dingen, maar ook uit de uitademingen die vochtig zijn, en uit die met den reuk der neusvleugels door anderen doorvat zijnde, alsmede vanuit den verminderden voorraad van het terugvloeiende bloed in de linkerkamer van het hart. *Dat het bloed vanuit de aangetrokken lucht zich voedt met bevorderlijke dingen*, staat vast vanuit den ontzaglijken voorraad van geuren en dampen die aanhoudend van grazige, bloemrijke en boomrijke dreven uitvloeien; en vanuit den ontzaglijken voorraad van zouten van verschillend geslacht to zamen met de wateren vanuit de landen, rivieren en vijvers; en vanuit den ontzaglijken voorraad van dampen en uitwasemingen vanuit menschen en dieren, vanuit welke de lucht bezwangerd wordt; dat deze in de long met de aangetrokken lucht invloeien, kan niet ontkend worden, en omdat dit niet ontkend kan worden, kan het ook niet anders dan dat het bloed daaruit zulke dingen aantrekt die voor hetzelfde bevorderlijk zijn, en zulke dingen zijn bevorderlijk die met de aandoeningen van de liefde ervan overeenstemmen; vandaar is het dat er in de blaasjes of binnenste dingen der long in veel voorraad adertjes zijn met mondjes die zulke dingen inzuigen; voorts dat het in de linkerkamer van het hart terugvloeiende bloed veranderd is in slagaderlijk bloed, en glanst; deze dingen bevestigen dat het bloed zich zuivert van ongelijkslachtige dingen, en dat het zich voedt uit gelijkslachtige dingen. Dat het bloed in de long zich zuivert en voedt in overeenstemming met de aandoeningen van den animus, dit is nog niet bekend, maar het is overbekend in de geestelijke wereld; want de Engelen die in de Hemelen zijn, verlustigen zich eenig en alleen met geuren die overeenstemmen met de liefde der wijsheid van die, doch de geesten in de hel verlustigen zich eenig en alleen met de geuren die overeenstemmen met een aan de wijsheid tegenovergestelde liefde; deze geuren zijn stanken, die geuren echter zijn welriekendheden. Dat de menschen in de wereld hun bloed met eendere dingen bezwangeren volgens de overeenstemming met de aandoeningen van

de liefde van hen, volgt daaruit, want hetgeen des menschen geest liefheeft daarnaar haakt het bloed volgens de overeenstemming, en trekt het met de ademhaling aan. Vanuit deze overeenstemming vloeit voort dat de mensch ten aanzien van zijn liefde wordt gezuiverd indien hij de wijsheid liefheeft, en dat hij wordt bezoedeld indien hij die niet liefheeft; ook geschiedt alle zuivering van den mensch door de ware dingen, die der wijsheid zijn, en alle bezoedeling van den mensch geschiedt door de aan de ware dingen der wijsheid tegenovergestelde valsche dingen.

421. xvii. *Dat de liefde of de wil wordt bezoedeld in het verstand, en uit dat, indien zij niet tegelijk worden verheven; aangezien de liefde, indien zij niet wordt verheven, onzuiver blijft, als boven, n. 419, 420, is gezegd; en wanneer zij onzuiver blijft, heeft zij onzuivere dingen lief, als wraaknemingen, haten, bedriegerijen, lasteringen, echtbreuken; want deze zijn dan de aandoeningen van haar, welke begeerigheden worden genoemd, en verwerpt zij die dingen welke der naastenliefde, der gerechtigheid, der oprechtheid, der waarheid en der kuischheid zijn. Gezegd wordt dat de liefde in het verstand en uit dat wordt bezoedeld; in het verstand als de liefde met die onzuivere dingen wordt aangedaan; uit het verstand als de liefde maakt dat die dingen welke der wijsheid zijn, haar dienstbaarheden worden, en te meer wanneer zij die verdraait, vervalscht, en schendt. Over den met deze dingen overeenstemmenden staat van het hart of van het bloed ervan in de long is het niet noodig meer dingen te zeggen dan die welke boven, n. 420, zijn gezegd; alleen dat in plaats van de zuivering van het bloed de bezoedeling ervan geschiedt, en in plaats van de voeding van het bloed vanuit welriekende dingen een voeding vanuit stinkende dingen geschiedt, geheel en al zooals in den Hemel en in de hel geschiedt.*

422. xviii. *Dat de liefde, uit de wijsheid in het verstand gezuiverd, geestelijk en hemelsch wordt. De mensch wordt natuurlijk geboren, maar volgens het verstand verheven in het licht des Hemels, en tevens de liefde verheven in de warmte des Hemels, wordt hij geestelijk en hemelsch. Hij wordt dan zooals een tuin van Eeden, die in lentelijk licht en tegelijk in lentelijke warmte is. Niet het verstand wordt geestelijk en hemelsch, maar de liefde wordt het, en wanneer de liefde het wordt, maakt zij ook haar gade het verstand geestelijk en hemelsch. De liefde wordt geestelijk en hemelsch vanuit een leven volgens de ware dingen der wijsheid, welke het verstand leert en wijst; de liefde put die dingen door haar verstand, en niet uit zich; want de liefde kan zich niet verheffen tenzij zij de ware dingen weet, en zij kan deze niet weten dan alleen door het verheven en verlicht verstand; en voor zooveel zij dan de ware dingen*

liefheeft door die te doen, wordt zij verheven; want iets anders is verstaan, en iets anders is willen, of iets anders is spreken, en iets anders is doen. Er zijn er die de ware dingen der wijsheid verstaan en spreken, doch die nochtans niet willen en doen. Wanneer aldus de liefde de ware dingen des lichts doet die zij verstaat en spreekt, dan wordt zij verheven. Dat het aldus is, kan de mensch vanuit de alleene rede zien, want wat is de mensch die ware dingen der wijsheid verstaat en spreekt als hij tegen die leeft, dat is, als hij tegen die wil en doet. Dat de uit de wijsheid gezuiverde liefde geestelijk en hemelsch wordt, is omdat de mensch drie graden des levens heeft die de natuulijke, de geestelijke, en de hemelsche worden geheeten, waarover in het Derde Deel van dit werk; en de mensch kan uit den eenen in den anderen worden verheven; doch hij wordt niet verheven door de alleene wijsheid, maar door een leven volgens die, want het leven des menschen is de liefde van hem; en voor zooveel hij daarom volgens de wijsheid leeft, voor zooveel heeft hij die lief; en voor zooveel leeft hij volgens de wijsheid, als hij zich zuivert van de onreine dingen die zonden zijn; en voor zooveel hij dit doet, voor zooveel heeft hij die lief.

423. Dat de liefde, uit de wijsheid in het verstand gezuiverd, geestelijk en hemelsch wordt, kan niet aldus worden gezien door de overeenstemming met het hart en de long, omdat niemand kan zien hoedanig het bloed is waardoor de long in den staat van haar ademhaling wordt gehouden; het bloed kan wemelen van onreine dingen en dit nochtans niet onderkend worden van rein bloed; en ook verschijnt de ademhaling van den louter natuurlijken mensch eender als de ademhaling van den geestelijken mensch; doch nochtans wordt het terdege onderkend in den Hemel, want daar ademt ieder volgens het huwelijk van de liefde en de wijsheid; en zooals daarom de Engelen worden gekend vanuit dat huwelijk, worden zij ook gekend vanuit de ademhaling; hetgeen de oorzaak is dat als een of ander die niet in dat huwelijk is, in den Hemel komt, hij in een beklemming van de borst komt, en de ziel der ademhaling van hem worstelt zooals bij die welke in doodstrijd zijn; en daarom werpen zij zich ook halsoverkop daaruit neder, en komen niet tot rust dan wanneer zij bij die zijn welke in een eendere ademhalig zijn, want dan zijn zij door overeenstemming in een eendere aandoening en denking daaruit. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat van hem die geestelijk is, het zuiverder bloed, hetwelk door sommigen de animale geest wordt geheeten, het is dat gezuiverd is, en dat het voor zooveel gezuiverd is als de mensch in het huwelijk van de liefde en de wijsheid is; het is dat zuiverder bloed hetwelk het naast met dat huwelijk overeenstemt; en omdat dat invloeit in het bloed

van het lichaam, volgt dat ook dit door dat wordt gezuiverd; het tegendeel is bij die bij welke de liefde bezoedeld is in het verstand. Maar, als is gezegd, niemand kan dit door eenige ondervinding vanuit het bloed uitvorschen; maar hij kan het vanuit de aandoeningen der liefde, aangezien deze met het bloed overeenstemmen.

424. XIX. *Dat de liefde die bezoedeld is in het verstand en uit dat, natuurlijk, zinlijk, en lichamelijk wordt.* De natuurlijke liefde gescheiden van de geestelijke liefde, is tegenovergesteld aan de geestelijke liefde; de oorzaak is omdat de natuurlijke liefde zelfliefde en wereldliefde is, en de geestelijke liefde de liefde van den Heer en de liefde van den naaste is; en de zelf- en wereldliefde schouwt naar beneden en naar buiten, en de liefde van den Heer schouwt naar boven en naar binnen; en daarom kan de natuurlijke liefde wanneer zij gescheiden is van de geestelijke liefde, niet verheven worden uit het eigene des menschen, maar blijft hetzelfde ingedompeld, en voor zooveel zij dat liefheeft hetzelfde aangeliemd; en indien dan het verstand opklimt en vanuit het licht des Hemels zulke dingen ziet die der wijsheid zijn, trekt zij die [wijsheid] terug en verbindt die met zich in haar eigene, en daar ofwel verwerpt zij die dingen welke der wijsheid zijn, ofwel vervalscht die, ofwel stelt die rondom zich, opdat zij die spreke ter wille van de faam. Derwijze als de natuurlijke liefde door graden kan opklimmen, en geestelijk en hemelsch worden, kan zij aldus eveneens door graden afklimmen en zinlijk en lichamelijk worden; en zij klimt voor zooveel af als zij de heerschappij vanuit geen liefde van nut maar vanuit de alleene zelfliefde liefheeft; deze liefde is het die de duivel wordt geheeten. Die welke in die liefde zijn, kunnen eender spreken en handelen zooals die welke in de geestelijke liefde zijn, maar dan ofwel vanuit het geheugen, ofwel vanuit het verstand dat uit zich is verheven in het licht des Hemels; maar nochtans zijn de dingen die zij spreken en handelen, vergelijkenderwijs zooals naar de oppervlakte schoon schijnende vruchten, die van. binnen geheel verrot zijn, of zooals naar den dop gaaf verschijnende amandelen, maar van binnen door wonnen geheel verknagd. Deze dingen noemen zij in de geestelijke wereld fantasieën door welke de hoeren, die daar sirenen worden geheeten, zich schoonheid aanbrenge en zich met fraaie kleeden versieren, doch eenmaal de fantasie verwijderd, verschijnen zij als spoken, en zijn zooals duivels die zich engelen des lichts maken; want wanneer die lichamelijke liefde haar verstand uit de verhef fing terugtrekt, hetgeen geschiedt wanneer hij alleen is en dan vanuit zijn liefde denkt, dan denkt hij tegen God voor de natuur, tegen den Hemel voor de wereld, en tegen de ware en goede dingen der Kerk voor de valsche en booze dingen der hel, aldus tegen de wijsheid. Vanuit

deze dingen kan vaststaan hoedanigen het zijn die lichamelijke menschen worden geheeten, want zij zijn niet lichamen naar het verstand, maar zij zijn lichamen naar de liefde, dit is, zij zijn niet lichamen naar het verstand als zij spreken in de menigte, maar wanneer zij met zich spreken in den geest; en omdat zij in den geest zoodanig zijn, worden zij derhalve na den dood naar het een en het ander zoowel naar de liefde als naar het verstand, geesten, die lichamelijke geesten worden geheeten; dan verschijnen die welke in de hoogste liefde van heerschen vanuit de zelfliefde in de wereld zijn geweest, en tegelijk in een verheffing van het verstand boven de anderen, naar het lichaam zooals Egyptische mummies, en naar het gemoed grof en dwaas. Wie weet heden in de wereld dat die liefde in zich zoodanig is. Maar nochtans is er een liefde van heerschen vanuit de liefde van het nut, maar vanuit de liefde van het nut niet om zich maar om het gemeene goede; doch de mensch kan bezwaarlijk deze van die onderscheiden, maar nochtans is het verschil tusschen die zoodanig als het verschil tusschen den Hemel en de hel. De verschillen tusschen dat tweetal liefden van heerschen mogen worden gezien in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, n. 551 tot 565.

425. xx. *Dat nochtans blijft het vermogen van verstaan, hetwelk de redelijkheid wordt geheeten, en het vermogen van handelen, hetwelk de vrijheid wordt geheeten.* Over dit tweetal vermogens die de mensch heeft, is boven, n. 264 tot 267 gehandeld. De mensch heeft dat tweetal vermogens opdat hij van natuurlijk geestelijk kan worden dat is, wederverwekt worden; want, als boven is gezegd, het is de liefde des menschen die geestelijk wordt, en wordt wederverwekt, en die kan niet geestelijk worden of wederverwekt, tenzij zij door haar verstand weet wat het booze en wat het goede is, en vandaar wat het ware en wat het valsche; wanneer zij deze dingen weet kan zij het een of het ander uitkiezen; en indien zij het goede uitkiest, kan zij door haar verstand worden ingelicht omtrent de middelen waardoor zij tot het goede kan komen; er is voorzien in alle middelen waardoor de mensch tot het goede kan komen. Die middelen weten en verstaan is vanuit de REDELIJKHEID, en die dingen willen en doen is vanuit de VRIJHEID; de vrijheid is ook die dingen willen weten, verstaan, en denken. Over deze vermogens welke de redelijkheid en de vrijheid worden geheeten, weten niet iets die welke vanuit de leer der kerk gelooven dat de geestelijke of theologische dingen het verstand overklimmen, en dat zij derhalve zonder het verstand geloofd moeten worden; dezen kunnen niet anders dan het vermogen dat de redelijkheid wordt geheeten, ontkennen; en die welke gelooven vanuit de leer der kerk dat niemand het goede kan doen uit zich, en dat derhalve het goede niet vanuit eenigen wil

gedaan moet worden ter oorzaak van het heil, dezen kunnen niet anders dan vanuit het beginsel van den godsdienst dat eene en dat andere vermogen dat de mensch heeft, ontkennen; derhalve worden ook die welke zich in die dingen hebben bevestigd, na den dood volgens hun geloof van het eene en het andere beroofd; en in plaats dat zij in het hemelsch vrije hadden kunnen zijn, zijn zij in het hellsche vrije; en in plaats dat zij vanuit de redelijkheid in de engellike wijsheid hadden kunnen zijn, zijn zij in den hellschen waanzin; en wat wonderlijk is, zij erkennen dat dat eene en dat andere vermogen ligt in booze dingen doen en in valsche dingen denken, niet wetende dat het vrije van booze dingen te doen, slaafsch is, en het redelijke van valsche dingen te denken, onredelijk is. Maar men moet ter dege weten dat dat eene en dat andere vermogen, de vrijheid en de redelijkheid, niet des manschen zijn, maar dat zij des Heeren zijn bij den mensch; en dat zij den mensch niet als van hem kunnen worden toegeëigend, voorts dat zij niet aan den mensch als van hem kunnen worden gegeven, maar dat zij aanhoudend des Heeren bij dien zijn; en dat zij evenwel den mensch nooit worden afgenomen. De oorzaak is omdat de mensch zonder die niet gezaligd kan worden, want zonder die kan hij niet worden wederverwekt, als boven is gezegd; en daarom wordt de mensch uit de Kerk onderricht dat hij het ware niet kan denken uit zich, noch het goede doen uit zich. Maar omdat de mensch niet anders doorvat dan dat hij het ware denkt uit zich, en het goede doet uit zich, ligt duidelijk open dat hij moet gelooven dat hij het ware denkt zooals uit zich, en dat hij het goede doet zooals uit zich; want als hij dit niet gelooft dan ofwel denkt hij het ware niet noch doet hij het goede, en heeft zoo geen godsdienst, ofwel hij denkt het ware en doet het goede uit zich, en kent dan hetgeen Goddelijk is aan zich toe. Dat de mensch het ware denken en het goede doen moet zooals uit zich, worde gezien in de LEER DES LEVENS VOOR HET NIEUWE JERUZALEM, van aanvang tot einde.

426. XXI. *Dat de geestelijke en de hemelsche liefde is de liefde jegens den naaste en de liefde in den Heer; en dat de natuurlijke en de zinlijke liefde is de wereldliefde en de zelfliefde.* Onder de liefde jegens den naaste wordt de liefde van de nutten verstaan, en onder de liefde in den Heer wordt de liefde van de nutten doen verstaan, als eerder is getoond. De oorzaak dat deze liefden geestelijk en hemelsch zijn, is omdat de nutten liefhebben en die doen vanuit de liefde van die, gescheiden is van de liefde van het eigene des menschen; want wie geestelijk de nutten liefheeft, dezelve schouwt niet zich maar de anderen buiten zich door wier goede hij wordt aangedaan; aan deze liefden zijn tegenovergesteld de zelf- en wereldliefden, want deze schouwen niet de nutten om anderen

maar om zich; en wie dit doen, verdraaien de Goddelijke orde, en stellen zich in de plaats van den Heer, en de wereld in de plaats van den Hemel; vandaar is het dat zij achterwaarts van den Heer en van den Hemel wegschouwen, en achterwaarts van die wegschouwen is tot de hel schouwen; maar meer dingen over deze liefden mogen boven worden gezien, n. 424. Maar de mensch wordt niet gewaar en doorvat niet de liefde van nutten doen om nutten zooals de liefde van nutten doen om zich; vandaar weet hij eveneens niet als hij nutten doet of hij die doet om de nutten of om zich; doch laat hij weten dat hij voor zooveel nutten doet om de nutten als hij de booze dingen schuwt; want voor zooveel als hij deze schuwt, voor zooveel doet hij niet nutten uit zich maar uit den Heer; want het booze en het goede zijn tegenovergesteld; en voor zooveel daarom iemand niet in het booze is, is hij in het goede; niemand kan in het booze en in het goede tegelijk zijn, omdat niemand twee heeren tegelijk kan dienen. Deze dingen zijn gezegd opdat het geweten worde dat de mensch, hoewel hij niet met den zin doorvat of de nutten die hij doet, om de nutten zijn, dan wel of zij zijn om zich, dit is, of de nutten geestelijk zijn, dan wel of zij louter natuurlijk zijn, dit nochtans kan weten daarvanuit of hij denkt dat de booze dingen zonden zijn of niet; indien hij denkt dat zij zonden zijn, en deswege die niet doet, dan zijn de nutten die hij doet, geestelijk; en als deze vanuit afkeer de zonden schuwt, dan vangt hij ook aan de liefde van de nutten om de nutten met den zin te doorvatten, en dit vanuit het geestelijk verkwikkelijke in die.

427. XXII. *Dat het eender is met de naastenliefde en het geloof, en met de verbinding van die, als het is met den wil en het verstand, en met verbinding van deze.* Er zijn een tweetal liefden, volgens welke de Hemelen zijn onderscheiden, de hemelsche liefde en de geestelijke liefde; de hemelsche liefde is de liefde in den Heer, en de geestelijke liefde is de liefde jegens den naaste; deze liefden worden daardoor onderscheiden dat de hemelsche liefde de liefde van het goede is, en de geestelijke liefde de liefde van het ware is; want die welke in de hemelsche liefde zijn, doen nutten vanuit de liefde van het goede; en die welke in de geestelijke liefde zijn, doen nutten vanuit de liefde van het ware; het huwelijk van de hemelsche liefde is met de wijsheid, en het huwelijk van de geestelijke liefde is met het inzicht; want der wijsheid is het, het goede te doen vanuit het goede, en des inzichts is het, het goede te doen vanuit het ware; en daarom doet de hemelsche liefde het goede, en doet de geestelijke liefde het ware. Het verschil tusschen dit tweetal liefden kan niet dan door deze dingen worden beschreven. Dat die welke in de hemelsche liefde zijn, de wijsheid hebben, hun leven ingeschreven, en niet het geheugen; hetwelk

de oorzaak is dat zij niet over de Goddelijke ware dingen spreken maar dat zij die doen. Doch die welke in de geestelijke liefde zijn, hebben de wijsheid, hun geheugen ingeschreven; en daarom spreken zij over de Goddelijke ware dingen, en doen die vanuit de beginselen in het geheugen. Omdat die welke in de hemelsche liefde zijn, de wijsheid hebben, hun leven ingeschreven, doorvatten zij derhalve al wat zij hooren terstond of het waar is of niet; en wanneer zij worden ondervraagd of het waar is, antwoorden zij alleen ofwel dat het is, ofwel dat het niet is; dezen zijn het die worden verstaan onder deze woorden des Heeren *“Laat uwe rede zijn ja, ja; neen, neen”*, Matth. v: 37; en omdat zij zoodanig zijn willen zij niet iets hooren over het geloof, zeggende: Wat is het geloof; is het niet de wijsheid; en wat is de naastenliefde; is zij niet doen. En wanneer dien wordt gezegd dat geloof is gelooven wat niet wordt verstaan, keeren zij zich af, zeggende: Deze ijlt. Dezen zijn het die in den derden Hemel zijn, en die de wijsten van allen zijn. Zoodanig zijn geworden die welke in de wereld de Goddelijke dingen welke zij hoorden, terstond aan het leven hebben aangeplooid door afkeerig te zijn van de booze dingen zooals van hellsche dingen, en door den alleenen Heer te aanbidden. Dezen verschijnen, omdat zij in de onschuld zijn, aan anderen, zooals kleine kinderen; en omdat zij niets over de ware dingen der wijsheid spreken, en er niets vanuit hoogmoed het gesprek van die inis, schijnen zij ook eenvoudigen; maar nochtans doorvatten zij, als zij iemand hooren spreken, vanuit den toon alle dingen van de liefde van hem, en vanuit de spraak alle dingen van het inzicht van hem. Dezen zijn het die in het huwelijk van de liefde en de wijsheid zijn uit den Heer, en die op het hartgebied des Hemels betrekking hebben, waarover eerder.

428. Die echter welke in de geestelijke liefde zijn, welke de liefde jegens den naaste is, hebben niet de wijsheid, hun leven ingeschreven, maar zij hebben inzicht, want het is der wijsheid het goede te doen vanuit de aandoening van het goede, doch het is des inzichts is het goede te doen vanuit de aandoening van het ware, als boven is gezegd; ook dezen weten niet wat geloof is; als het geloof wordt genoemd verstaan zij de waarheid, en wanneer de naastenliefde wordt genoemd verstaan zij de waarheid doen; en wanneer gezegd wordt dat geloofd moet worden, zeggen zij dat dit een ijdele spreekwijze is, zeggende: Wie gelooft het ware niet. Dit zeggen zij omdat zij het ware in het licht van hun Hemel zien; en daarom heeten zij gelooven wat zij niet zien ofwel simpelheid ofwel dwaasheid. Deze zijn het die het longgebied des Hemels maken, waarover ook boven.

429. Die echter welke in de geestelijk natuurlijke liefde zijn, hebben niet wijsheid noch inzicht, hun leven ingeschreven, maar hebben iets van geloof vanuit het Woord voor zooveel dit aan naastenliefde is verbonden. Omdat dezen niet weten wat de naastenliefde is, noch of het geloof de waarheid is, kunnen zij niet tusschen die in de Hemelen zijn welke in de wijsheid en in het inzicht zijn, maar tusschen die welke in de alleene wetenschap zijn. Doch die welke de booze dingen als zonden hebben geschuwd, zijn in den laatsten Hemel, en daar in een eender licht aan het nachtelijk maanlicht. Maar wie zich niet hebben bevestigd in een geloof van het onbekende, en tegelijk in eenige aandoening van het ware zijn geweest, die worden, onderricht uit de Engelen volgens de opneming van de waarheden, en een leven volgens die, verheven in de gezelschappen van die welke in de geestelijke liefde en het inzicht daaruit zijn; dezen worden geestelijk; de overigen blijven geestelijk natuurlijk. Doch zij die in een van de naastenliefde gescheiden geloof hebben geleefd, worden verwijderd en heengezonden in de woestijnen, omdat zij niet in eenig goede zijn, aldus niet in eenig huwelijk van het goede en het ware, in hetwelk allen zijn die in de Hemelen zijn.

430. Alle dingen die in dit Deel over de liefde en de wijsheid zijn gezegd, kunnen over de naastenliefde en het geloof worden gezegd, mits voor de naastenliefde de geestelijke liefde wordt verstaan, en voor het geloof de waarheid door welke het inzicht is: het is het eendere indien gezegd wordt wil en verstand, of liefde en inzicht, aangezien de wil het receptakel der liefde is, en het verstand het receptakel van het inzicht is.

431. Aan deze dingen zal ik dit gedenkwaardige toevoegen: in den Hemel trekken allen die nutten doen vanuit de aandoening van het nut, vanuit de gemeenschap waarin zij zijn, dat zij wijzer en gelukkiger dan anderen zijn; en nutten doen is voor die daar oprecht, recht, gerecht, en getrouw handelen in het werk dat tot het ambt van hem behoort; dit heeten zij naastenliefde, en de aanbiddingen welke tot den eeredienst behooren, heeten zij de teekenen van de naastenliefde; en de overige dingen heeten zij plichten en weldaden, zeggende dat als ieder oprecht, recht, gerecht en getrouw het werk doet dat tot het ambt van hem behoort, het gemeene in zijn goede blijft bestaan en voortduurt, en dat dit is in den Heer zijn, aangezien al wat uit den Heer invloeit nut is, en invloeit uit de deelen in het gemeene, en uit het gemeene tot de deelen; de deelen daar zijn de Engelen, en het gemeene is het gezelschap van die.

432. HOEDANIG HET INITIAMENT DES MENSCHEN IS UIT DE ONTVANGENIS. Hoedanig het initiaiment of primitieve des menschen is in de baarmoeder

na de ontvangenis, kan niemand weten, omdat het niet kan worden gezien; en eveneens is het vanuit geestelijke substantie, welke door het natuurlijk licht niet in het gezicht valt. Omdat nu eenigen in de wereld zoodanig zijn dat zij het gemoed ook inspennen tot de navorsching van het primitieve des menschen, hetwelk het zaad is uit den vader uit hetwelk ontvangenis geschiedt; en omdat velen vanuit die in die dwaling zijn gegleden dat de mensch in zijn volle is uit zijn eerste, hetwelk de inzet is, en dat hij daarop door aan te wassen wordt vervolmaakt, is het mij ontdekt, hoedanig die inzet of dat eerste is in zijn vorm; dit werd mij ontdekt door de Engelen, aan wie het is onthuld uit den Heer; en omdat zij dit hunner wijsheid hadden gemaakt, en het het verkwikkelijke der wijsheid van die is aan anderen te vergemeenschappen wat zij weten, vertoonden zij derhalve vanuit het gegeven verlot den beginvorm des menschen in een toonbeeld mij voor oogen in het licht des Hemels, hetwelk dusdanig was: er verscheen als het ware een kleinste beeld van het cerebrum met de subtiële belijning van eenig aangezicht van voren, zonder aanhangsel; dit primitieve was in het hoogere bultige deel een samenvoeging vanuit contigüë bolletjes of kogeltjes en een elk willekeurig kogeltje was samengevoegd vanuit nog geringere, en een elk willekeurige vanuit deze eender vanuit geringste; aldus was het van drie graden; meer vooraan in het ingebogen deel verscheen iets belijnds als aangezicht. Het bultachtige deel was rondom bedekt met een uiterst dun membraan of hersenvlies, dat doorzichtig was; het bultige deel dat een toonbeeld van het cerebrum in kleinsten was, was ook verdeeld in een tweetal kussens als het ware, zooals het cerebrum in grootsten het is in een tweetal halfbollen; en het werd mij gezegd dat het rechterkussen het receptakel van de liefde was, en het linkerkussen het receptakel van de wijsheid, en dat zij door wonderbaarlijke samenvlechtingen zooals deelgenooten en tentgenooten waren. Bovendien werd getoond in het licht des Hemels, dat toeschitterde, dat de samenvoeging van dit hersentje innerlijk ten aanzien van ligging en vloeiing in de orde en in den vorm des Hemels was, en dat de uiterlijke samenvoeging ervan in het tegenovergestelde was tegen die orde en dien vorm. Nadat deze dingen gezien en getoond waren, zeide de Engelen dat het tweetal innerlijke graden, die in de orde en in den vorm des Hemels waren, de receptakels van de liefde en wijsheid uit den Heer waren; en dat de uiterlijke graad, die in het tegenovergestelde was, tegen de orde en den vorm des Hemels, het receptakel was van de heische liefde en den heischen waanzin; vanuit de oorzaak omdat de mensch vanuit overgeërfde smet wordt geboren in booze dingen van elk geslacht, en dat die booze dingen zetelen in buitensten daar; en dat die smet

niet wordt verwijderd tenzij de hoogere graden worden geopend, die, als gezegd is, de receptakels van de liefde en wijsheid uit den Heer zijn; en omdat de liefde en wijsheid de mensch zelf is, want de liefde en wijsheid in haar wezen is de Heer, en dit primitieve des menschen het receptakel is, volgt dat vandaar in dat primitieve een continue drang is naar den menschelijken vorm, welken het ook achtereenvolgens aantrekt.

EINDE.

